

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO SAUGUMO FAKULTETAS
KRIMINALISTIKOS IR BAUDŽIAMOJO PROCESO KATEDRA

ZBIGNEV BOBROVSKIJ

KRIMINALISTINĖ ODOROLOGIJA

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė

doc. dr. J. Juškevičiūtė

KAUNAS, 2011

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO SAUGUMO FAKULTETAS
KRIMINALISTIKOS IR BAUDŽIAMOJO PROCESO KATEDRA

KRIMINALISTINĖ ODOROLOGIJA

Teisės ir policijos veiklos magistro baigiamasis darbas

Studijų programa 62401S113

Vadovė

.....**doc. dr. J. Juškevičiūtė**

Recenzentas

.....

Atliko

.....**Z. Bobrovskij**

2011 12 21

TURINYS

ĮVADAS.....	4
1. KRIMINALISTINĖS ODOROLOGIJOS SAMPRATA IR RAIDA.....	7
2. KVAPŲ PRIGIMTIS IR KLASIFIKACIJA.....	16
2.1. Kvapai, jų prigimtis ir tyrimo būdai.....	16
2.2. Kvapų pėdsakai bei jų klasifikacija.....	20
3. ODOROLOGINIS OBJEKTŲ TYRIMAS – ŽMOGAUS KVAPŲ IDENTIFIKACIJA.....	26
3.1. Kvapų paėmimas ir konservavimas.....	26
3.2. Odorologinis kvapų tyrimas.....	33
4. KRIMINALISTINĖS ODOROLOGIJOS METODO TAIKYMO PRAKTIKOJE PROBLEMOS.....	40
4.1. Kriminalistinės odorologijos metodo panaudojimas atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus praktika.....	40
4.2. Probleminiai odorologinių tyrimų klausimai.....	48
4.3. Kriminalistinė odorologija teismų praktikoje.....	65
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	73
LITERATŪRA.....	75
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS.....	78
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	80
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	81
PRIEDAI.....	82

Ivadas

Temos naujumai ir aktualumas. Šiuolaikinės techninės galimybės bei mokslo pažanga leidžia tirti įvairiausius objektus, įvairiais būdais, priklausomai nuo tiriamo įvykio objektų įvairovės. Tarp prioritetinių nusikaltimų tyrimo procesinių veiksnių ypatinga vieta skiriama įvykio vietos apžiūrai (tyrimui), nes atliekant šį procesinį veiksnių, yra surenkama didžioji dauguma nusikalstamos veikos pėdsakų. Nusikaltimo pėdsakai, rasti įvykio vietoje, leidžia išskirti įvykio versijas, pasirinkti nusikaltimo tyrimo kryptį, organizuoti nusikaltėlio paiešką. Todėl galima drąsiai sakyti, kad nuo įvykio vietos apžiūros rezultatų – rastų nusikaltimo pėdsakų (įkalčių), priklauso nusikaltimo tyrimo sėkmė, jo efektyvumas. Laikui bėgant nusikaltėliai tobulėja, t.y. nusikaltimai padaromi vis profesionaliau, tai verčia kurti naujas ir tobulinti jau taikomas nusikalstamų veiksnių tyrimo metodikas. Nusikaltimų tyrimai ne visuomet yra efektyvūs, ne visada išnaudojamos mokslo ir technikos naujovės, nepakankamai pritaikomos specialios žinios, teisėsaugos pareigūnai, tiriantys nusikalstamas veikas, ne visuomet žino, kokios yra ekspertinės galimybės.

Siekiant sukurti specialiuosius metodus bei priemones, skirtas kriminalistikos objektų suradimui bei tyrimui, susiformavo atskira kriminalistikos mokslo dalis – kriminalistikos technika bei šios sistemos šakos. Viena tokių kriminalistikos technikos šakų yra kriminalistinė odorologija. Tai viena iš kriminalistikos technikos šakų, tirianti kvapų pėdsakų surinkimo, konservavimo ir tyrimo metodus, taip pat technines priemones kvapų pėdsakų pirminio šaltinio tapatumui nustatyti. Tiriant ir atskleidžiant nusikalstamas veikas, kriminalistinės odorologijos reikšmingumas yra akivaizdus, dažniausiai nusikaltėliai savo pirštų ar kitus pėdsakus gali sunaikinti, tačiau kvapo pėdsakų sunaikinti beveik neįmanoma. Naudodamasis įvairiais daiktais, prisilietęs prie įvairių objektų, žmogus nenoromis jų paviršiuje palieka kvapo pėdsakų. Šie pėdsakai pasižymi ypatingomis savybėmis: nuolatiniam susidarymu, lakumu (garavimu), sklidimu į aplinką ir dalumu. Šios kvapo savybės leidžia formuoti kvapo pėdsakams, jiems išsilaikyti ant įvairių objektų paviršių ir aplinkoje, taip pat juos paimti ir identifikuoti kaip pirminį kvapo šaltinį. Todėl tyrėjui reikia žinoti, kaip kvapiosios medžiagos, išskiriamos su žmogaus kūno prakaitu ir pakliuvusios ant materialių daiktų įvykio vietoje, išsaugo žmogų individualizuojančią informaciją, ir kaip tokius jo kvapo pėdsakus galima panaudoti nusikaltimų tyrimams. Sėkmingą šių pėdsakų panaudojimą lemia laiku ir teisingai atliktas kvapų pėdsakų paėmimas įvykio vietoje, kuris yra neįmanomas be kvapų pėdsakų susidarymo mechanizmo ir jų savybių žinojimo.

Du pagrindiniai reiškiniai turi didelę praktinę reikšmę kriminalistikai ir sudaro kriminalistinio odorologinio tyrimo pagrindą, tai:

1. Žmogus turi individualų kvapą, kurį palieka jį supančioje aplinkoje, šiuos žmogaus kvapų pėdsakus galima surinkti, užkonservuoti ir tirti.

2. Šuo - biodetektorius, turintis pakankamai jautrų ir selektyvų uoslės analizatorių tam, kad galētu pajusti ir išskirti iš kitų kvapų ir jų mišinių individualų žmogaus kvapą.

Šiuos du pagrindinius reiškinius sąlygoja fizikiniai, biologiniai, cheminiai ir kt. gamtos dėsniai ir turint pakankamai reikalingu žinių galima sėkmingai naudoti odorologinį metodą tiriant nusikaltimus.

Šunų – biodetektorių svarba vis auga – nepriklausomai nuo to, kad šiais laikais į pirmąsias vietas iškeliamą technika. Šuns biologinės galimybės dar ir šiandieną dvidešimt pirmo amžiaus pradžioje yra labai svarbus veiksnys kovoje su nusikalstamumu, kuri būtinai turime išnaudoti. Panaudojant naujausius mokslo rezultatus, specialistams reikia ieškoti naujų panaudojimo galimybių, apmokymo būdų tam, kad efektyviau būtų naudojami šunys – biodetektoriai.

Kriminalistinė odorologija yra gana nauja kriminalistikos šaka ir jos reikšmingumas atskleidžiant nusikaltimus yra akivaizdus, todėl kyla poreikis išsamiau ją išnagrinėti. Be to, mokslinėje literatūroje trūksta kriminalistinės odorologijos nagrinėjimo, tai reikalauja gilesnio tyrimo ir daro šią temą aktualia bei reikšminga.

Baigiamojo darbo objektas – odorologinio tyrimo išvadų panaudojimas tiriant ir atskleidžiant nusikalstamas veikas bei jų vertinimas teismo nagrinėjimo metu.

Magistro baigiamojo **darbo tikslas** – išanalizuoti kriminalistinės odorologijos metodo panaudojimo efektyvumą atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas bei pagrindinių priežasčių, dėl kurių kriminalistinės odorologijos metodas būna neefektyvus tiriant nusikalstamas veikas, atskleidimas. Apžvelgti kriminalistinės odorologijos metodo vertinimą teismų praktikoje.

Iškelta **hipotezė**, kad kriminalistinės odorologijos metodo taikymas – efektyvi priemonė tiriant ir atskleidžiant nusikalstamas veikas, kurio tyrimo išvados teismo nagrinėjimo metu pripažįstamos tinkamu duomenų šaltiniu (įrodymu). Šio metodo efektyvumas priklauso nuo specialistų atliekančių odorologinius tyrimus, įvykio vietos, vietovės ar patalpos apžiūras ir tyrimus, kvalifikacijos, žinių kiekio apie kriminalistinės odorologijos metodą bei šio metodo taikymo galimybių.

Magistro baigiamajam darbui keliami pagrindiniai **uždaviniai**:

- Aptarti kriminalistinės odorologijos sampratą, kriminalistinės odorologijos mokslinius ir metodinius pagrindus, išanalizuoti kvapų sąvoką, prigimtį ir jų tyrimo galimybes;
- Nustatyti specialistų ir pareigūnų, atliekančių įvykio vietos, vietovės ar patalpos tyrimą arba apžiūrą, žinių lygį apie kriminalistinės odorologijos metodus;
- Remiantis surinktais duomenimis nustatyti pagrindines priežastis, dėl kurių kriminalistinės odorologijos metodai būna nepakankamai efektyvūs tiriant nusikalstamas veikas;
- Įvertinti odorologinių tyrimų reikšmę tiriant ir atskleidžiant nusikalstamas veikas;
- Išanalizuoti kriminalistinės odorologijos metodo vertinimą teismo nagrinėjimo metu.

Tyrimo metodai: Atliekant tyrimą, siekiant įrodyti ar paneigti iškeltą hipotezę darbe remiamasi taikant anketavimo, apklausos, interviu, lyginamąjį, aprašomąjį, statistinį, apibendrinimo, sintezės ir dokumentų analizės.

Baigiamojo darbo šaltiniai. Lietuvos kriminalistikos literatūroje šiai temai nėra skiriamas pakankamas dėmesys, todėl rašydamas magistro baigiamąjį darbą nemažai remiausi užsienio autorių: V.I. Starovoitov (В.И. Старовойтов), K.T. Sulimov (К.Т. Сулимов), V.V. Gricenko (В.В. Гриценко), A.A. Kiričenko (А.А. Кириченко), G.I. Vasiljev (Г.И. Васильев), N.N. Koliuka (Н.Н. Колюка), M.V. Saltevsckij (М.В. Салтевский), T.N. Šamonovos (Т.Н. Шамонова), G.V. Fiodorov (Г.В. Федоров), T. Bednarek (Т. Bednarek), J. Voicikevič (J. Wojcikiewicz), M. Gavkovski (M. Gawkowski), M. Lachač (M. Lachacz), T. Jezierski (Т. Jezierski) ir kt. darbais, Lietuvos įstatymais bei poįstatyminiais norminiais aktais. Odorologinių tyrimų ir kinologijos valdybos parengtais ir rengiamais norminiais dokumentais. Tyrinėjau ikiteisminio tyrimo medžiagas bei teismų praktiką.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, 4 skyriai, suskirstyti į 7 poskyrius, išvados, literatūros sąrašas. Darbo apimtis be priedų – 81 puslapis.

1. KRIMINALISTINĖS ODOROLOGIJOS SAMPRATA IR RAIDA

Viena iš svarbių Lietuvos teisinės valstybės kūrimo kryptių būtų nusikalstamų veikų tyrimo tobulinimas bei optimizavimas. Šiam uždaviniui spręsti didelę reikšmę turi kriminalistika – mokslas, kurio vienas pagrindinių tikslų yra nusikaltimų tyrimo, atskleidimo bei prevencijos metodų bei priemonių paruošimas ir įdiegimas praktinėje veikloje. Neturint pakankamai kriminalistikos mokslo žinių, neįmanoma pasiekti reikiamo kovos su nusikalstamumu profesionalumo lygio ir nuosekliai įtvirtinti teisėtumą teisėsaugos srityje.

„Mokslo ir technikos pažanga suteikia plačias galimybes panaudoti jų laimėjimus ir reikalauja efektyviau taikyti kriminalistikos metodus, priemones bei rekomendacijas nusikaltimų tyrimo ir prevencijos srityse. Todėl kriminalistikos mokslas, kaip visuomeninis reiškinys ir pažinimo forma, nuolat kinta“¹.

Tiriant nusikalstamas veikas svarbi vieta tenka kriminalistinei technikai, kuri yra kriminalistikos mokslo dalis, apimanti mokslinius techninius nusikaltimų tyrimo ir kelio jiems užkirtimo būdus ir metodus. Šiuolaikinė kriminalistikos technikos sistema, pagal tam tikrus požymius, skirstoma į atskyras šakas. Viena iš tokių kriminalistikos technikos šakų, tyrinėjanti žmogaus kvapus ir jų panaudojimą tiriant nusikaltimus, yra kriminalistinė odorologija.

Terminas *odorologija* kilęs iš lotynų žodžio *odor* – kvapas (jaučiu kvapą), ir graikų žodžio *logos* – mokslas, junginio. Tiesiogine žodžio reikšme šis terminas reiškia “mokslas apie kvapus”. Užsienio literatūroje taip kartais vartojamas terminas *olfaktronika* – mokslas apie uoslę. Lenkijoje šiam mokslui apibrėžti praktikai vartoja terminą „*osmologija* (*osme* - graikiškai kvapas)”².

Įvairiuose literatūros šaltiniuose pateikti kriminalistinės odorologijos ir odorologijos apibrėžimai skiriasi, net ir tie patys autoriai laikui bėgant bei vykstant mokslo raidos procesui, koreguoja ankstesnėje literatūroje pateiktus apibrėžimus. Vieni jų odorologijos sąvoką sutapatina tik su žmogaus kvapu. Bet odorologija tyrinėja ne tik žmogaus, bet ir visus kitus kvapus. Odorologijos terminas sutinkamas parfumerijos pramonėje, kulinarijoje, konditerijoje ir t.t. Manytume, kad odorologija – tai mokslo sritis, tyrinėjanti kvapų susidarymo mechanizmą ir procesus, rengianti kvapų tyrimo priemones ir metodus, tirianti kvapus, siekiant jų savybes panaudoti gyvenimiškoje žmonių veikloje.

Tarp mokslininkų nėra vieningos nuomonės kas tai yra odorologija ir kriminalistinė odorologija, skirtingi autoriai skirtingai apibrėžia šias sąvokas:

- Odorologija – tai mokslas apie kvapus³.

¹ Kurapka E.V., Malevski H., Kažemikaitienė E. Kriminalistikos žinių poreikio ir jų taikymo praktikos Lietuvoje vertinimas // Jurisprudencija. 2007 Nr. 12 (102).

² Legowicz E. Polsko – Litewski słownik prawniczy dla policjantów. Szczytno, 1996, p. 10

³ Jozef W. Ekspertyza osmologiczna w swiecie badan statystycznych. Ekspertyza sądowa. Zakamycze, 2002, p. 32

- Odorologija – nusikaltėlio pėdsakų tyrimas pagal kvapą⁴.
- Kriminalistinė odorologija – tai individualių kvapų paėmimas, konservavimas ir laboratorinis identifikavimas, kurį atlieka specialistai šunų - biodetektorių, paruoštų alternatyviam išrinkimui – kvapo atpažinimui pagal pavyzdį, pagalba⁵.
- Kriminalistinė odorologija sudaro mokslškai pagrįstų kvapų pėdsakų suradimo, paėmimo, saugojimo ir ištyrimo metodų bei techninių priemonių sistemą, kuri naudojama sprendžiant identifikacinius uždavinius baudžiamajame procese⁶.
- Kriminalistinė odorologija - tai viena iš naujų kriminalistikos krypčių, kurios esmė – kvapų informacijos paėmimas, išsaugojimas ir panaudojimas, siekiant atskleisti ir iširti nusikaltimus⁷.
- Kriminalistinė odorologija – besiformuojanti kriminalistikos technikos šaka, tirianti kvapų pėdsakų surinkimo, konservavimo ir tyrimo metodus, taip pat technines priemones kvapų pėdsakų pirminio šaltinio tapatumui nustatyti⁸.

Kriminalistinės odorologijos sąvoka kai kurie autoriai įvardina tik individualius žmogaus kvapų pavyzdžius arba kvapų pėdsakus. Kadangi kriminalistinė odorologija nagrinėja ne tik kvapo pėdsakus, paliktus įvykio vietoje, jų prigimtį, susidarymo mechanizmus, bet ir foninius kvapus, lyginamuosius kvapų pavyzdžius, išsamesnis kriminalistinės odorologijos apibrėžimas būtų: Kriminalistinė odorologija – tai kriminalistikos technikos šaka, nagrinėjanti kvapų prigimties ir jų susidarymo mechanizmo dėsningumus, pagal kurią rengiami kvapų pėdsakų, lyginamųjų kvapo pavydžių, foninių kvapų paėmimo ir konservavimo bei odorologinių tyrimų atlikimo metodai, turint tikslą identifikuoti asmenį, susijusį su tiriamuoju įvykiu⁹.

Kriminalistinės odorologijos objektas – žmogaus kvapai, jų kilmė ir susidarymo dėsningumai, kvapų paėmimo mechanizmas ir tyrimo galimybės.

Kriminalistinės odorologijos dalykas – asmens identifikavimas stacionariose laboratorijose naudojant konservuotus kvapų pėdsakus, paimtus įvykio vietoje, vietovėje ar patalpoje, šunų – biodetektorių pagalba sulyginant juos su lyginamaisiais kvapų pavyzdžiais, paimtais pas tikrinamuosius asmenis.

Kriminalistinė odorologija, kaip kriminalistinės technikos šaka, susiformavo sąlyginai neseniai t.y. XX a. šeštame dešimtmetyje ir jos atsiradimui įtakos turėjo daugelis mokslų šakų. Galima išskirti šias mokslo sritis, turėjusias tiesioginės įtakos kriminalistinės odorologijos atsiradimui:

⁴ Sutowski G. Nowe mozliwosci w badaniach osmologicznych – czyli o probach kontrolnych raz jeszcze// Problemy kryminalistyki. 2001, p. 232

⁵ Салтевский М. В. Криминалистическая одорология. К., 1976, с. 69

⁶ Gawkowski M. Identyfikacja osoby na podstawie sladu zapachowego. Legionovo, 2000, p. 58

⁷ Федоров Г. В. Одорология - запаховые следы в криминалистике. М., 2000, p. 123

⁸ Kurarka E. ir kt. Kriminalistikos technikos pagrindai. V., 1998, p. 253

⁹ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. V-742 „Dėl Žmogaus kvapo pėdsakų, lyginamųjų kvapo pavyzdžių, foninių kvapų paėmimo ir konservavimo, odorologinių tyrimų atlikimo metodikos patvirtinimo“

- Fizika – tiria kietų ir skystų objektų garavimo procesus, kvapų pėdsakų susidarymo mechanizmą, jų išsilaikymo ant įvairių objektų ypatumus;
- Biologija – tiria kvapų vaidmenį gyvūnų gyvenime, jų jutimą, suvokimą, t.y. uoslę;
- Medicina – tiria žmogaus organizmo funkcionavimą, išskyrų susidarymo ypatumus;
- Fiziologija – tiria žmonių ir gyvūnų smegenų nervinę veiklą esant išoriniams dirgikliams, tame tarpe ir kvapams;
- Kinologija – aprašo šunų, ieškančių žmonių pagal jų paliktus kvapų pėdsakus, dresavimo metodikas;
- Kriminalistika – ruošia rekomendacijas, priemones ir metodus, tikslu panaudoti kvapų pėdsakus atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas;
- Baudžiamasis procesas – tiria kriminalistinės odorologijos metodų panaudojimo išdavoje gautus rezultatus, tikslu juos panaudoti įrodinėjimo procese.

Kriminalistikos literatūroje išskiriami keturi kriminalistinės odorologijos metodo aspektai:

- **Mokslinis – techninis**, apimantis kvapų individualumo ir sąlyginio pastovumo, atrinkimo metodikos, konservavimo priemonių problemas ir techninius kvapų mėginių panaudojimo būdus.
- **Procesinis**, susijęs su įrodomosios reikšmės, kurią turi kvapų tyrimo rezultatų panaudojimas, problemų aptarimu.
- **Etinis**, susijęs su moraliniais duomenų rinkimo pagrindais.
- **Taktinis**, apimantis odorologijos metodo efektyvumo kėlimo galiojančiuose procesinėse procedūrose problemas¹⁰.

Kriminalistinė odorologija – viena iš naujų kriminalistikos krypčių, kurios esmę sudaro kvapiosios informacijos paėmimas, išsaugojimas bei panaudojimas siekiant išaiškinti bei iširti nusikaltimus. Kriminalistinė odorologija – tai mokslo pažinimo sritis, tirianti gamtos problemas ir kvapiųjų pėdsakų susidarymo mechanizmą, jų panaudojimo užkardant, tiriant bei išaiškinant nusikaltimus metodus bei priemones.

Istorinė kriminalistinės odorologijos raida. Šuo (*Canis familiaris*) yra laikomas pirmuoju žmonių prijaukintu žinduoliu, kurio populiacija šiuo metu yra paplitusi visame pasaulyje. Kaip patvirtino DNR mitochondrijų tyrimai, šuns tiesioginiu protėviu buvo vilkas (*Canis lupus*)¹¹. Žmogus ir šuo yra susieti tarpusavyje daugiau nei 14 000 metų, o pagal kai kuriuos šaltinius net ženkliai daugiau¹². Per tą ilgą laikotarpį atsirado įvairių formų ir galimybių šuns panaudojimo žmonių reikmėms. Visiems šunų panaudojimo būdams didžiausią vaidmenį nulemia tai, kad šuo sugeba paklusti ir bendradarbiauti su žmogumi, taip pat ir sugebėjimas išmokti. Pagrindė šunys naudojami dėl

¹⁰ Салтевский М. В. Криминалистическая одорология. К., 1976, с. 50

¹¹ Jezierski T., Walczak M., Glanc D., Górecka A., Dziubńska M. Zmysł węchu psów i jego praktyczne wykorzystanie// Monografie i rozprawy zeszyt 20. Jastrzębiec, 2008, p. 7

¹² Ten Pat, p.12

jų įgimtų medžioklės instinkto, socialumo, gynybos instinkto bei puikiai išvystytos uoslės. Skirtingai nuo žmonių, šunų gyvenime uoslė ir kvapų pasaulis turi labai didelę reikšmę. Šunys gerai įsimena kvapus, aktyviai žymi savo teritoriją, ieško maisto bei seksualinių partnerių, orientuojasi aplinkoje ir t.t. Bėgant tūkstantmečiams šunys gyvendami kartu su žmonėmis išmoko savo uoslę panaudoti bendraujant su žmonėmis. O žmonės atkreipė dėmesį į šunų nepakartojamą sugebėjimą orientuotis kvapų pasaulyje ir šiuos šunų sugebėjimus pritaikė savo reikmėms. Žinoma yra tai, kad atitinkamai paruošti šunys gali būti naudojami įvairių kvapų paieškai (pvz.: narkotinių ar psichotropinių medžiagų, sprogstamųjų medžiagų paieškai, pasislėpusiu ar dingusių žmonių paieškai, žmonių lavonų ar jų dalių paieškai ir t.t.), bei kvapų identifikavimui. Kitos, mažiau žinomos šuns uoslės paremtos paieškos gali būti pavyzdžiui dujotiekio nutekėjimo lokalizavimas, aukso rūdos identifikavimas, nuodingų gyvačių buvimo vietos nustatymo, tam tikrų ligų diagnozavimas ir kt.

Pirmi moksliniai bandymai tiriant šunų uoslės organus buvo atliekami aštuoniasdešimtais devyniolikto amžiaus metais Anglijoje. Mokslininkai bandė atsakyti į klausimus susijusius su šunų uoslės galimybėmis.

Šunų panaudojimo pradžia kovojant su nusikalstamumu siejama su Hanso Groso veikla, kai 1896 metais jo iniciatyva Gildesgeimo miesto (Vokietijoje) municipalitete atsirado 12 šunų, kurie buvo parengti patruliuoti¹³. Aišku, kad ir anksčiau kitos valstybės šunys naudojo kovai su nusikalstamumu, bet literatūroje apie tai pirmą kartą pažymėjo būtent H.Grosas. H. Grosas laikais kriminalistai sakydavo, kad šuo buvo pirmas policininkas pasaulyje, pirmas naktinis sargas, pirmas sargybinis bei pirmas seklys¹⁴.

Devynioliktame amžiuje šunys, valstybinių sienų apsaugai pradėti naudoti Rusijoje, bet šios veiklos pradžia galima laikyti 1908 metus, kai Peterburge buvo įsteigta šunų skatinimo policijos patrulinėje tarnyboje draugija. Sovietinės valdžios metais Petrograde buvo įkurta pirmoji šunų pėdsekių, skirtų kriminalinei policijai, mokykla – veisykla, Maskvoje buvo organizuojami trijų mėnesių kursai, kuriuose kriminalinės paieškos darbuotojai gaudavo žinių ne tik apie tuo metu naują įstatyminę bazę, bet ir mokėsi dirbti su paieškai skirtais šunimis¹⁵. Tarnybiniai šunys buvo paversti į nelaboratorinius biologinius kvapo detektorius, kurių pagalba buvo galima tiesiogiai pagal paliktus kvapo pėdsakus aptikti vienus ar kitus kvapų šaltinius. Pradžioje tarnybiniai šunys buvo naudojami tik sekant nusikaltėlio pėdsakais, vėliau jie pradėti naudoti ir ieškant visų kitų kriminalistinę reikšmę turinčių objektų. Bet iškildavo daug problemų, kadangi kvapų pėdsakai būdavo neilgaamžiai, jų aptikimas tiesiogiai priklausydavo nuo aplinkos sąlygų, pėdsakų susidarymo mechanizmo ir t.t.

1965 metais grupė Rusijos mokslininkų, vadovaujamų profesoriaus A.I.Vinbergo (А.И. Винберг) sukūrė taip vadinamą odorologinį metodą, kurio esmė – galimybė surinkti ir pakankamai

¹³ Marek L. Odorologia kriminalistyczna. Torun, 1998, p. 145

¹⁴ Ten Pat, p. 147

¹⁵ Салтевский М. В. Криминалистическая одорология. К., 1976, с. 50

ilgą laiką išsaugoti galimai nusikaltėlio paliktus kvapų pėdsakus¹⁶. Tokiu būdu atsirado galimybė tarnybinius šunis naudoti nebūtinai iš karto po nusikalstamos veikos padarymo aptikimo momento, bet ir praėjus tam tikram laiko tarpui, kai būna sulaikomas įtariamasis. Šio metodo tobulinimui didelį dėmesį skyrė ne tik Rusijos, bet ir Vengrijos, Vokietijos, Lenkijos, Čekoslovakijos ir kitų šalių specialistai.

Didelį vaidmenį tobulinant odorologinį metodą atliko Rusijos federacijos Kriminalistinių ekspertizių centro prie Vidaus reikalų ministerijos specialistai, kurie remdamiesi atliktais bandymais ir pasauline praktika patvirtino teiginį, kad kiekvieno žmogaus kvapas yra individualus, net ir turinčių beveik identišką genetinę formulę (monozigotinių dvynių). Taip pat jie parengė odorologinių ekspertizių atlikimo metodiką, naudojant biologinį kvapo detektorius – specialiai parengtus tarnybinius šunis. Minėta metodika buvo pradėta naudoti praktikoje (tą metodiką vadovavosi ir Lietuvoje veikianti odorologinių tyrimų atlikimo laboratorija). 1992 m. Rusijos federacijos Kriminalistinių ekspertizių centro prie VRM, surengtame išplėstiniame posėdyje, kuriame dalyvavo mokslininkai, tiesiogiai sprendžiantys kriminalistinės odorologijos metodų klausimus, buvo pripažinta mokliškai pagrįsta ir tinkama vadovautis atliekant odorologines ekspertizes (tyrimus)¹⁷.

Lietuvoje šio metodo taikymo pradžia galima laikyti 1986 metus, kai Vidaus reikalų ministerijos kriminalinės paieškos tarnybinių šunų veislyne įsteigtas Kriminalistinės odorologijos poskyris. 1986-10-30 Lietuvos TSR vidaus reikalų ministro generolo – majoro S.Lisausko pasirašytas įsakymas Nr.210 Apie specialios odorologinės grupės įgyvendinimą ir darbo organizavimą kriminalistinės odorologijos laboratorijoje prie jungtinio tarnybinių šunų veislyno prie Lietuvos TSR Vidaus reikalų ministerijos¹⁸, kuriame nurodyta:

1. Nuo 1986-11-25 organizuoti jungtinio tarnybinių šunų veislyno prie Lietuvos TSR Vidaus reikalų ministerijos bazėje pastatytos kriminalistinės odorologijos laboratorijos darbą;

2. Darbų, susijusių su kriminalistinės odorologijos metodo panaudojimu vykdymui sukurti specialiąją odorologinę grupę iš trijų asmenų, į kurią įeitų Kriminalinės paieškos vyresnysis operatyvinis darbuotojas, Kriminalinės paieškos darbuotojas ir jaunesnysis inspektorius – kinologas;

3. Nustatyti, kad pagrindiniai laboratorijos uždaviniai yra:

- Praktinis darbas pagal kvapo pėdsakus, paimtus iš įvykio vietų, nuo nusikaltimo įrankių, nukentėjusiųjų kūnų ir rūbų bei nuo kitų materialių nusikaltimų pėdsakų atliekant odorologinę identifikaciją;
- Šunų – biodetektorius laikymas ir paruošimas;
- Kvapų banko įvedimas;

¹⁶ Салтевский М. В. Криминалистическая одорология. К., 1976, с. 50

¹⁷ Ten pat, p. 73

¹⁸ Lietuvos TSR Vidaus reikalų ministerijos 1986 m. spalio 30 d. įsakymas Nr. 210 „Dėl specialios odorologinės grupės įgyvendinimo ir darbo organizavimo Kriminalistinės odorologijos laboratorijoje“

- Konservuotų kvapų naudojimo kovoje su nusikalstamumu metodų tobulinimas ir praktinių žinių perteikimas suinteresuotoms institucijoms;
- Kvapų surinkimo ir konservavimo bei šunų – biodetektorių paruošimo metodikos tobulinimas kartu su Lietuvos TSR VRM suinteresuotais padaliniais.

4. Kvapo pėdsakų surinkimą įvykio vietose pavesti atlikinėti kriminalistinių padalinių ekspertams ir Respublikos ekspertams – kriminalistams;

5. Patvirtinti kvapo pėdsakų suradimo, paėmimo, konservavimo ir panaudojimo atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus instrukciją.

Taip pat 1986-10-30 ministro S. Lissauskas patvirtintas kvapo pėdsakų suradimo, paėmimo, konservavimo ir panaudojimo, atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus instrukcija, kurioje buvo įvardintos Kriminalistinės odorologijos laboratorijos darbuotojų teisės ir pareigos, apibrėžtos pagrindinės kvapo pėdsakų paėmimo įvykio vietoje taisyklės, odorologinių tyrimų atlikimo tvarka.

Pirmi bandymai atlikti odorologinius tyrimus (ekspertizės) buvo pradėti 1986 metais, o 1987 metais jau atliktos ir pirmos ekspertizės (iki 1993 metų atlikus odorologinius tyrimus buvo surašomas ekspertizės aktas, o vėliau ir iki dabar – specialisto išvada, o gavus užduotį atlikti ekspertizę – ir ekspertizės aktas).

Laboratorija nuo jos įsteigimo pradžios buvo ne kartą reorganizuojama, keitėsi jos pavaldumas:

- 1987 – Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Kriminalistinės odorologijos laboratorija;
- 1994 – Kinologijos centro prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Kriminalistinės odorologijos poskyris;
- 1998 – Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Kinologijos centro Kriminalistinės odorologijos skyrius;
- 2000 – Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariato Kinologijos centro Kriminalistinės odorologijos skyrius;
- 2001 – Lietuvos policijos mokymo centro Kinologijos biuro Kriminalistinės odorologijos poskyris;
- 2004 – Lietuvos policijos kinologijos centro Kriminalistinės odorologijos skyrius.

2007 m. spalio 16 d. oficialiai buvo atidarytas už Šengeno priemonės programos lėšas atnaujintas Lietuvos policijos kinologijos centras. Atnaujintų pastatų statybai ir teritorijos sutvarkymui iš specialiosios Šengeno priemonės projekto Nr. 1-2.1/04 „Lietuvos policijos kinologijos centro renovavimas“ skirta 6 mln. 170 tūkst. 482 litai. Centre apšiltinti ir rekonstruoti 4 seni pastatai: administracinis, laboratorinis, laikinų gyvenimo patalpų, uždarytų narvų. Įrengtas visus šiuolaikinius reikalavimus atitinkantis dresavimo aikštynas, sutvarkyta aplinka, naujai įrengti inžineriniai tinklai.

Kriminalistinės odorologijos skyriaus pastate įrengtos 2 šiuolaikinius reikalavimus atitinkančios laboratorinės klasės.

Šiuo metu minėta laboratorija reorganizuota į Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centro Odorologinių tyrimų ir kinologijos valdybos Kriminalistinės odorologijos skyrių.

Apibendrinant galime teigti, kad kriminalistinės odorologijos metodas kaip ir kitose šalyse, taip ir Lietuvoje, praktikoje pradėtas taikyti palyginti neseniai. Šio metodo pradininkai yra Rusijos mokslininkai, kurie ir toliau tobulina šį metodą, atlikinėdami įvairius tyrimus bei eksperimentus. Taip pat nemažai tyrimų ir eksperimentų atlieka ir Lenkijos specialistai.

Kaip jau minėjome, kriminalistinės odorologijos metodo pradininkai yra Rusijos mokslininkai, kurie ir sukūrė minėtą metodą. Šiuo metu visapusiškiems žmogaus kvapų pėdsakų tyrimams atlikinėti yra sudarytos sąlygos šiuose buvusios Tarybų sąjungos srityse: Rusijos Federacijos Vidaus reikalų ministerijos Ekspertiniame kriminalistiniame centre (toliau EKC) (Maskvoje), Tatarstano Respublikos Vidaus reikalų ministerijos padalinyje (Kazanės m.), Altajaus krašto Ekspertiniame kriminalistiniame skyriuje (Barnaulo m.), Volgogrado srities Ekspertiniame kriminalistiniame skyriuje (Volgogrado m.) ir Baltarusijos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos EKC. Rusijos Federacijos Vidaus reikalų ministerijos EKC 1998 metais buvo atlikta 200 tyrimų, 1999 metais – 350, Volgogrado srities Ekspertiniame kriminalistiniame skyriuje 1998 metais atlikta 40 odorologinių tyrimų.¹⁹ Šiuose padaliniuose dirbantys specialistai yra praėję atitinkamą paruošimą ir jiems suteikti įgaliojimai savarankiškai atlikinėti žmogaus kvapų pėdsakų ekspertizes. Taip pat odorologiniai tyrimai sėkmingai atliekami Vengrijoje, Vokietijoje, Olandijoje, Danijoje, Lenkijoje, paskutiniu metu didelį susidomėjimą šiuo metodu rodo Suomijos specialistai, taip pat kai kurie Rusijos regionai (Nižnij Novgorodo, Sankt – Peterburgo, Saratovo ir t.t.)²⁰.

Pradėjus praktikoje taikyti kriminalistinės odorologijos metodą siekiant gauti objektyvius duomenis ir praktikoje patikrinti odorologinio metodo efektyvumą, 1976 metais Latvijoje (Jurmalo m.) buvo įkurta eksperimentinė odorologijos laboratorija, kuri užsiiminėjo kvapų pėdsakų, lyginamųjų kvapų pavyzdžių, foninių kvapų paėmimu, konservavimu ir saugojimu, taip pat atlikinėjo odorologinius tyrimus. Šios laboratorijos daugiametė veikla ir praktinė patirtis patvirtino odorologinio metodo efektyvumą ir perspektyvumą, kas lėmė tokių laboratorijų įkūrimą Lietuvoje, Maskvoje ir kituose buvusios Tarybų sąjungos miestuose. Deja 2002 metais minėta laboratorija buvo uždaryta. 2003 metais Rygos m. Ypatingai svarbių bylų tyrimo skyriaus specialistai kreipėsi į Lietuvoje esantį Kriminalistinės odorologijos poskyrį su prašymu atlikti odorologinį tyrimą, kadangi tiriamasis įvykis įvyko 2000 metais, iš įvykio vietos buvo paimti kvapų pėdsakai. 2003 metais nustačius įtariamųjų ratą, reikėjo patikrinti ar ne įtariamieji įvykio vietoje paliko kvapų pėdsakus, bet Latvijoje odorologijos

¹⁹ Кириченко А.А., и др. Краткие методические рекомендации по собиранию следов запаха человека и подготовке материалов на одорологическую экспертизу. Одесса. 2000.

²⁰ Ten pat, p. 94

laboratorija jau nebedirbo. Lietuvos kriminalistinės odorologijos skyriaus specialistai atliko Latvijos kolegų atsiųstas užduotis atlikti odorologinį objektų tyrimą. Rezultatai buvo teigiami – kvapų pėdsakuose paimtuose iš įvykio vietos buvo rasti kelių įtariamųjų kvapai. Latvijoje, kaip ir Lietuvoje atliekant odorologinius tyrimus buvo vadovaujama Rusijos mokslininkų sukurtomis odorologinių tyrimų atlikimo metodikomis.

Odorologinis metodas Čekijos Respublikoje taikomas praktikoje nuo 1975 metų. Visuose aštuoniuose Čekijos Respublikos Policijos Administracijos padaliniuose yra skyriai, dirbantys kvapų identifikacijos srityje. Kiekviename regioniniame administracijos padalinyje yra 2 policijos pareigūnai ir šunis prižiūrintys specialistai, dirbantys šiuo metodu. Šunis prižiūrintys specialistai yra atsakingi už šuns sugebėjimų treniravimą, jų fizinį pasirengimą, asmenų ir daiktų įvairių kvapų palyginimą ir už teisingą kvapų pavyzdžių rinkimą ir kaupimą. Rimtų nusikaltimų atveju jie paminėja kvapų pėdsakus nusikaltimo vietoje.

Kvapų objektų kaupimą, šunų prižiūrėtojų paruošimą ir jų tolesnį mokymą organizuoja ir šioms sritims vadovauja Policijos Prezidiumas – Tarnybinės Kinologijos ir Hipologijos skyrius.

Kartą per metus vykdoma atestacija – tikrinami tarnybinių šunų sugebėjimas identifikuoti kvapus. Įgaliota egzaminų komisija atlieka testus.

1974 m. Vengrijoje dviejuose rajoniniuose policijos komisariatuose bandymams buvo įsteigtos kvapų atpažinimo laboratorijos. Jos pasiteisino ir odorologinės laboratorijos buvo įsteigtos devyniolikoje Vengrijos regionų. Odorologijos laboratorijose dirba po 2 – 4 specialistus²¹.

Vokietijoje pirmos odorologijos laboratorijos buvo įkurtos 1972 metais. Kiekviena laboratorija turėjo kvapų banką, kuriame buvo saugomi kvapų pėdsakai, paimti iš įvykių vietų, taip pat lyginamieji kvapų pavyzdžiai, paimti iš asmenų, esančių operatyvinėse įskaitose. 1980 – jų metų viduryje Rytų Vokietijoje veikė virš dvidešimt tokių laboratorijų.

Baltarusijos Respublikoje odorologinė laboratorija buvo įkurta 1993 metais. Pirmi odorologiniai tyrimai atlikti 1996 metais. Baltarusijos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos EKC sudėtyje esanti kriminalistinės odorologijos laboratorija 1998 metais atliko 250 odorologinių tyrimų, 1999 metais – virš 300.

Gana plačiai odorologinis metodas taikomas Lenkijos Respublikoje. Šiuo metu Lenkijoje veikia 36 odorologinės laboratorijos. Odorologiniai tyrimai Lenkijoje atliekami remiantis panašia metodika, kaip ir Lietuvoje. Skiriasi tik kai kurie organizaciniai aspektai, pavyzdžiui, Lenkijoje naudojami ir apskritiminis ir linijinis išrinkimo eilių sudarymo variantai, taip pat galimi ir kitokie variantai, gavus Vyriausiosios policijos komendantūros Centrinės kriminalistinės laboratorijos sutikimą.

²¹ Frigyes J. Kvapų atpažinimas (mokymo programa)// III tarptautinis kinologijos kongresas. Budapeštas. 1988

Ekspertams teisė atlikinėti odorologinius tyrimus suteikiama tik išklausių atitinkamus kursus, kurie trunka iki keturių metų, ir išlaikius atitinkamus egzaminus. Kandidatai į ekspertus turi turėti aukštąjį išsilavinimą (biologija, zootechnika). Kursų metu kandidatas turi išklaudyti teorinę dalį (teisė, kriminalistikos pagrindai, osmologinių ekspertizių atlikimo ypatumai), atlikti ne mažiau kaip 50 ekspertizių, dalyvauti ne mažiau kaip 5 teismo procesuose, atlikti 2 praktikas kriminalistinėse laboratorijose. Taip pat kas du metus serfitikuojamos ir patalpos, kuriose atliekamos odorologinės ekspertizės. Sertifikatus išduoda komisija, kurią sudaro centrinės laboratorijos direktorato atstovai.

Ukrainoje šiuo metu odorologijos laboratorija nesukurta, nors ją planuojama atidaryti Odesos Vidaus reikalų ministerijos institute. Šiuo metu Ukrainoje esant rezonansiniams nusikaltimams iš įvykių vietų kvapų pėdsakai yra paimami ir siunčiami tirti į Rusijos Federacijos Vidaus reikalų ministerijos Ekspertinį kriminalistinį centrą. Taip pat Odesos Vidaus reikalų ministerija 2000 metais išleido trumpas metodines rekomendacijas apie žmogaus kvapų pėdsakų paėmimą ir medžiagos odorologinei ekspertizei ruošimą.

Nors odorologinis metodas praktikoje pradėtas naudoti palyginti neseniai, matyti kad šis metodu susidomėjo ne tik Rusijoje, bet ir kitose šalyse. Kai kuriose iš jų odorologinių tyrimų rezultatai vertinami taip pat kaip ir visi kiti faktiniai duomenys, gauti tiriant nusikalstamas veikas.

2. KVAPŲ PRIGIMTIS IR KLASIFIKACIJA

2.1. Kvapai, jų prigimtis ir tyrimo būdai

Pirmą kartą sisteminį kvapų tyrimą 1966 m. pabandė aprašyti R. X. Raitas savo veikale „The science of smelks“. Jis apžvelgė kvapų sąvoką dviem reikšmėm, bet neatskleidė kvapų kilmės. Kvapus tyrinėjo kaip savarankišką tyrimo objektą ir kaip biologinį darinį²². Kvapas – tai materialių objektų (gyvūnų, augalinės bei mineralinės kilmės) savybė, pasireiškianti procesu, kai nepaliamajam nuo medžiagos į aplinką atsiskiria šios medžiagos molekulės – dalelytės. Taigi nuo kvepiančios medžiagos paviršiaus nuolat atsiskiria tos medžiagos molekulės – dalelytės, kurios kartu su oru patenka į uoslės organą ir paveikia jį. Žodis „kvapas“ turi dvi reikšmes:

1. Pirmoji reikšmė – „kvapas“ nusako objektyvines objekto savybes – kai nepaliamajam nuo medžiagos į aplinką atsiskiria šios medžiagos molekulės – dalelytės, kurios sudaro kvapo pėdsaką. Fizikine prasme molekulių atsiskyrimas – tai garavimas, vykstantis pastoviai, bet skirtingu intensyvumu, priklausančiu nuo objekto struktūros ir aplinkos sąlygų.

2. Antroji reikšmė – „kvapas“ nusako subjektyvines savybes (atspindžius), atsirandančius pas žmogų ar gyvūną, kai kvepiančios medžiagos molekulės – dalelytės kartu su oru patenka į uoslės organą ir paveikia jį.

Objekto kvapas kaip spalva, garsas ir t.t. - priskiriamas prie savybių tiesiogiai veikiančių jutimo organus. „Kvapas aptinkamas nosimi ir suvokiamas smegenimis. Kvapo savybė neegzistuoja be gyvo organizmo“ – teigia žymus kvapų tyrinėtojas J. E. Amoore ir šioje srityje kriminalistai kol kas negali panaudoti kvapų tyrimui instrumentinės (prietaisų) priemonės, kurios būtų pakankamai selektyvios žmogaus kvapų pėdsakų analizei.

„Kriminalistikoje pati svarbiausia kvapo savybė yra jo individualumas. Lengvai atskiriame mėgstamų kvapų kvapą bei šimtus kitų objektų ir daiktų“²³.

Kadangi kriminalistinei odorologijai didžiausią reikšmę turi žmogaus kvapas, panagrinėsime kaip jis susidaro. Pagrindinį vaidmenį kvapams susidaryti atlieka oda ir jos prakaito liaukos. Žmogaus oda atlieka daug funkcijų – ji dalyvauja kvėpavime, medžiagų apykaitos, termoreguliacijos procese. Visos šios odos funkcijos turi tiesioginį ryšį su kvapo formavimusi. Žmogaus kvapas – tai nepaliamajam besigaminantys organizmo lakūs metabolitai. Jie aptinkami prakaito ir kraujyje. Lakūs metabolitai – žmogaus organizmo medžiagų apykaitos produktai. Kvapiųjų medžiagų, charakterizuojančių žmogų, išsiskyrimą, biologai nagrinėja kaip stabilų žmogaus kūno ląstelių apykaitos funkcijos rezultata. Ši funkcija yra sudėtingų, specifinių kiekvienam organizmui cheminių ląstelėje vykstančių procesų visuma – griežtai kontroliuojama individo genetinė programa. Žmogaus kvapas yra unikalus ir nepakartojamas: skirtingų subjektų – skirtingi kvapai. Žmogaus kvapo

²² Frigyes J. Kvapų atpažinimas (mokymo programa)// III tarptautinis kinologijos kongresas. Budapeštas, 1988, p. 35

²³ Ten pat, p. 42

susidarymas susijęs su kaitos procesais, vykstančiais gyvame organizme; vyksta kaip ir kiti procesai nepertraukiamai, nepriklausomai nuo žmogaus valios ir noro.

„Žmogaus kvapas kartais yra vadinamas jo cheminiu parašu“²⁴. Taigi kiekvieno žmogaus prakaito liaukos išskiria tam tikrą individualų kvapą.

Labai svarbus momentas odorologijoje yra kvapo suvokimas. Kvapo pajautimas ir suvokimas priklauso nuo daikto – kvapo skleidėjo barjerinės koncentracijos, kuri nustatoma molekulių skaičiumi tam tikrame tūrio vienetu (dažniausiai kubiniame centimetre). Pavyzdžiui, šuo sugeba užuosti sviesto rūgštį esant 9000 molekulių viename kub. cm oro, o žmogus užuodžia sviesto rūgšties kvapą tik esant 7000000000 molekulių koncentracijai viename kub. cm oro. Kitaip sakant, šio kvapo barjerinė koncentracija žmogui yra 800 000 kartų žemesnė, nei pas šunį. Jei šuo specialiai ruošiamas užuosti šį kvapą, jis sugebės atpažinti kvapą esant ir 7000 molekulių koncentracijai viename kub. cm oro²⁵. Tokių tyrimų pagrindu nustatyta, kad šuo užuodžia kvapus stipriau nei žmogus iki milijono kartų.

Yra išskiriamos šios kvapo fizinės savybės:

- **Lakumas** – medžiagos sugebėjimas garuoti, t. y. iš kieto arba skysto pavidalo virsti dujomis. Garavimo procesas vyksta esant bet kokiai temperatūrai, bet jo greitis priklauso nuo medžiagos prigimties ir aplinkos sąlygų. Pvz., paėmus skystį ir padidinus temperatūrą, garavimo procesas irgi vyksta greičiau. Žiemą kvapas išsilaiko ilgiau nei vasarą, taip pat kaip ir uždaroje patalpoje ilgiau nei gryname ore.
- **Tirpumas** – kvapo molekulių savybė ištirpti žmogaus bei gyvūnų uoslės organų epitelyje. Ši savybė leidžia priimti bei atpažinti bet kokių objektų kvapą.
- **Adsorbcija** – galimybė pasilikti (išsilaikyti) ant kvapą išlaikančių objektų. Dėl adsorbcijos įmanomas medžiagos, kurios nedidelis kiekis yra ore, kvapo suvokimas, kadangi jo molekulės absorbuojasi tiesiogiai kietų kūnų švairiuose paviršiuose.
- **Difuzija** – vienos medžiagos dalelių prasiskverbimas į kitos. Pavyzdžiui, dėvima avalynė prisipildo prakaito – riebalinių išskyrų bei žmogaus kvapniųjų medžiagų, kurios prasiskverbia pro visą padą, atsiskiria nuo jo ir absorbuojasi aplinkiniuose daiktuose, taip pat ir dirvožemyje²⁶.
- **Sklaidumas** – kvapų pėdsakų savybė išsisklaidyti tam tikroje erdvėje, t.y. keisti savo apimtį ir taip mažinti kvapiųjų medžiagų kiekį²⁷.
- **Dalumas** – pirminio kvapo pėdsako dalumas į kelis dukterinius, turinčius visus kokybinius požymius pirminio šaltinio.

²⁴ Legowicz E. Polsko – Litewski słownik prawniczy dla policjantów. Szczytno, 1996, p. 12

²⁵ Bednarek T. Sprawozdanie z przebiegu międzynarodowego szkolenia dotyczącego badan sladow zapachowych//Biuletyn informacyjny Nr. 116. Warszawa, 2002, p. 87

²⁶ Bednarek T. Sprawozdanie z przebiegu międzynarodowego szkolenia dotyczącego badan sladow zapachowych//Biuletyn informacyjny Nr. 116. Warszawa, 2002, p. 87

²⁷ Салтєвский М.В. Использование следов для раскрытия и расследования преступлений. Киев. 1982.Р. 14.

- **Struktūros judrumas** – pėdsako medžiagos būklę kai molekulės chaotiškai juda, nuolat susimaišo tarpusavyje bei su aplinkos molekulėmis, kurioje susidaro pėdsakas.

Kvapo medžiagų judrumas (lakumas, difuzinės savybės) leidžia joms oro srovėmis pasiekti biodetektoriaus uoslės receptorius, o tirpumas jas suvokti.

Kvapų pėdsakų lakumas, struktūros judrumas ir sklaidumas lemia trumpą jų išsilaikymo (adsorbcijos) terminą, o mikrofloros poveikis sąlygoja neatstatomus kvapiųjų medžiagų pakitimus, todėl aišku, kad kvapų pėdsakų paėmimą ir išsaugojimą reikia atlikti kuo skubiau.

Į kvapų pėdsakų struktūros judrumą bei difuzines savybes svarbu atkreipti dėmesį ypač kai kvapų pėdsakai paliekami kelių asmenų (asmenų grupės) itin mažoje patalpoje, automobilio salone, ant daiktų kurie randasi šalia vienas kito. Didelė tikimybė, kad praėjus tam tikram laikui po kvapo pėdsako susidarymo skirtingu žmonių kvapai susimaišys t. y. kiekvieno asmens kvapo pėdsakas turės ir kito asmens kvapo molekulių. Odorologinių tyrimų atlikimo praktika tokių atvejų pasitaiko neretai.

Vienoje iš nagrinėjamų degalinės apiplėšimo byloje odorologinio tyrimo atlikimui buvo pateikti trys kvapų pėdsakai, paimti iš trijų skirtingų porų sportbačių. Sulyginimui buvo pateikti trijų įtariamųjų asmenų lyginamieji kvapų pavyzdžiai. Atlikus identifikacinius tyrimus buvo nustatyta, kad kiekviename iš pateiktų tyrimui kvapų pėdsake yra visų trijų tikrinamųjų asmenų kvapo molekulių. Kaip vėliau paaiškėjo, kad visos trys poros sportbačių buvo rastos miške netoli degalinės, praėjus kelioms paroms po apiplėšimo, sudėtos į vieną sportinį krepšį.

Tačiau, kai kvapų pėdsakai paimami praėjus neilgam laiko tarpui po pėdsakų susiformavimo, galima išvengti kvapo molekulių susimaišymo.

Kitoje baudžiamojoje byloje, dėl pasikėsinimo pavogti automobilį, pavogtas automobilis ir du juo važiuavę asmenys buvo pastebėti policijos patrulio, tuoj pat organizuotas persekiojimas ir automobilis buvo sustabdytas. Tačiau, įtariamieji spėjo iš jo pabėgti, bet netrukus buvo sulaikyti policijos pareigūnų.

Odorologinio tyrimo metu buvo nustatyta, kad pateiktame tyrimui kvapų pėdsake nuo vairuotojo sėdynės rastas tikrinamojo A. M. individualus kvapas, kvapo pėdsake nuo priekinės keleivio sėdynės rastas tikrinamojo K. L. individualus kvapas. Tokias tyrimo išvadas patvirtino atliktas mikrodalelių tyrimas, teismo posėdyje apklausti liudytojai bei įtariamųjų sulaikyme dalyvavę policijos pareigūnai.

Daugiausia odorologinių tyrimų atliekama automobilių vagysčių bylose (maždaug 80 procentų) šių tyrimų atlikimo praktika rodo, kad tada kai nusikaltėliai pavogtu automobilių naudojami ilgesni laikai, palikti jų kvapų pėdsakai pasisklaido automobilio salone, skirtingų žmonių kvapai susimaišo, bet tai netrukdo nustatyti asmens buvimo automobilyje faktą.

Kvapai gali būti tiriami dviem būdais:

1. naudojant dirbtinai sukurtus įrengimus – techninius detektorius;
2. naudojant biologinius detektorius – gyvus organizmus.

Techninių detektorių, panaudojamų kvapniai informacijai tirti (jie dar vadinami dujiniais analizatoriais bei dujiniais chromatografais), darbo principą sudaro cheminių, elektrinių, radiacinių bei kitų prietaiso - imtuvo parametrų pasikeitimas kontaktuojant su kvapnios medžiagos dalelytėmis²⁸.

Pirmi pranešimai apie kvapų pėdsakų tyrimą pasirodė apie 1950 metus, kai buvo išrasti maspektrometrijos, dujinės chromatografijos metodai ir sukurti prietaisai, leidžiantys atlikti kvapniųjų medžiagų tyrimus. 1970 metais Vakarų Vokietijoje buvo sukurtas chromatografas – aromatinis degustatorius, galintis vynuogių sultyse atpažinti apie 300 rūšių aromatinių medžiagų, kurios apsprendžia būsimą vyno kokybę. Japonijoje kuriamas televizorius, kuris pagal rodomą ekrane vaizdą skleis atitinkamus kvapus²⁹. Remiantis šiuolaikiniais analizės metodais išskirta daugiau kaip 400 cheminių junginių, sukurta nemažai įrenginių, reaguojančių į monokvapus. Kai kurie iš jų sėkmingai naudojami kriminalistikoje. Čekijoje buvo išrastas, o Rusijoje patobulintas „lavonų ieškiklis“. Šio prietaiso veikimo principas toks: oras, siurbiamas per cheminiais reagentais suvilgytą vatą, patenka ant indikatorių, kurie, esant irstančio lavono kvapų molekulėms, keičia spalvą. Šiuo metu visiems geriausiai žinomas alkotesteris, kuris nustato etilo alkoholio kiekį žmogaus išpučiamame ore. Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centre yra dujinis chromatografas HEWLETT PACKARD HP 6890 GC-MS, kuris naudojamas medžiagai identifikuoti. Medžiaga ištirpinama ir, vykstant garavimo procesui, pereina į dujinį pavidalą. Dujos leidžiamos pro ilgą kapiliarinę kolonėlę, kurioje medžiagos pasiskirsto pagal išėjimo laiką. Po to detektorius gali nustatyti, kokia tai medžiaga, bet tik tuo atveju, jei ši medžiaga egzistuoja duomenų bazėje. Minėtu chromatografu galima nustatyti medžiagą, bet neįmanoma nustatyti kiekybinio aspekto. Šis prietaisas daugiausiai naudojamas narkotinių ir psichotropinių medžiagų identifikavimui. Sprogstamųjų medžiagų paieškai sukurti prietaisai „GVD - 6“ ir „PD – 5“, kurių veikimo principas paremtas išnaudojant judriųjų jonų savybes.

Žmonių kaip ir šunų kvapų informacijos detektoriai yra uoslės organai, kurių struktūra yra sudėtinga ir apsprendžiama organizmo išsivystymo laipsniu. Atliekant odorologinius tyrimus yra naudojami šunys – biodetektoriai. Šuns uoslės jutimo organų sritis lygi 250 – 400 kvadratinė milimetrų ir susideda iš 125 – 224 milijonų kvapų jutimo ląstelių. Kiekviena ląstelė turi didelį kiekį ataugėlių (plaukelių), kurios daug kartų padidina jutimo galimumą. Šuo pajėgus pajusti vieną kvepiančios medžiagos molekulę viename litre oro ir analogiškai viename mililitre vandens. Šuo skiria iki 2 milijonų kvapų, taip pat ir sumaišytus kvapus. Šitas gebėjimas aiškinamas tuo, kad šuo sumaišytus kvapus jaučia ne bendrai, bet atskirai, tai galima palyginti su žmogaus matoma spalvų gama. Uoslės analizatorius padeda šuniui skirti kvapų koncentraciją, stiprumą, senumą ar šviežumą. Nustatyta, kad kvapų jutimo analizatoriai pajėgūs skirti 3 – 5 minučių senumo kvapus, o kvapų atmintis leidžia identifikuoti vienodus pagal savo sudėtį kvapus. Tai patvirtina ne tik mokslininko

²⁸ Кириченко А.А., Кириченко И.Г., Васильев Г.И., Колюка Н.Н. Краткие методические рекомендации по собиранию следов запаха человека и подготовке материалов на одорологическую экспертизу. Одесса. 2000, p. 15

²⁹ Федоров Г. В. Одорология - запаховые следы в криминалистике. М., 2000, p. 20

akademiko I. P. Pavlovo tyrimai, bet ir praktiniai kinologiniai ir odorologiniai kvapų tyrimai. Jų pagrindas yra žmogaus kūno kvapas, kuris yra asmens informacijos šaltinis.

Laboratorinis biodetektorių panaudojimas identifikuoti žmonių individualiems kvapams ir jų kvapų pėdsakų konservuotiems pavyzdžiams, siekiant nustatyti dalyvavusius įvykyje asmenis, pagrįstas šunų pėdsekių siaura specializacija - sugebėjimu “daiktas nuo daikto” išrinkti kvapų objektus.

Nepaisant to, kad mokslas ir technika nuolat tobulėja, sukuriama nauji techniniai kvapų analizatoriai ir detektoriai, iki šiol nė vienas sukurtas prietaisas neprilygsta šuns – biodetektoriaus galimybėms identifikuoti asmenį pagal jo paliktą kvapų pėdsaką. Bet nors šioje srityje eilę metų dirba nemažai mokslininkų ir išradėjų, šiuolaikinis mokslas dar ir dabar negali atsakyti į kai kuriuos klausimus, susijusius su kvapų prigimtimi, formavimosi dėsniniais ir t.t. Akivaizdu, kad jei pavyks atsakyti į visus dar neatsakytus klausimus, atsiras galimybė techninių priemonių pagalba pagal kvapų pėdsakus identifikuoti pirminį kvapų šaltinį, o kol kas būtina visapusiškai išnaudoti pigesnę, ekonomišką, vieną iš pačių efektyviausių, patikimų ir universalių kvapų analizatorių – šunis – biodetektorius.

2.2. Kvapų pėdsakai bei jų klasifikacija

Pėdsakų suradimas, užfiksavimas ir paėmimas įvykio vietoje nėra savitiksliis veiksmas. Įvykio vietoje paimtų pėdsakų tyrimas, padeda nustatyti objektyvią tiesą ir atsakyti į kitus reikšmingus bylos tyrimui klausimus.

Kriminalistikoje pėdsakai yra suprantami plačiaja ir siaurąją prasmėmis:

„Pėdsakai plačiaja prasme – tai bet koks materialiujų objektų pasikeitimas, susijęs su nusikaltimo įvykiu. Jiems priskiriami: objektų perkėlimas erdvėje (kokių – nors daiktų atsiradimas bei dingimas), daiktų būklės pakeitimas (signalizacijos sugadinimas).

Siaurąją prasmę – tai pasikeitimai, kurie atspindi išorinę vieno objekto sandarą kitame objekte, pavyzdžiui, avalynės pėdsakas, įsilaužimo įrankio pėdsakas, transporto priemonės pėdsakas³⁰.

Nustatyta, kad prakaito kvapo medžiagos pastoviai lydi šį kvapą skleidžiantį šaltinį. Jos mechaniškai arba garuodamos, veikiamos adsorbcijos, kondensacijos ir kitų fizinių ir cheminių procesų, pakliūna ant aplink žmogų esančių daiktų (objektų). Kaip subjektą charakterizuojančios žymės, prakaito kvapo medžiagos išsilaiko tam tikrą laiką ant objektų, su kuriais žmogus kontaktavo ir skleidžiasi į aplinką. Tokios, charakterizuojančios subjektą kaip individą, kvapų žymės vadinamos – *žmogaus kvapų pėdsakais*.

Jų susidarymo mechanizmas gali būti pavaizduotas kaip atsiskyrimas kvapiųjų medžiagų nuo žmogaus kūno (arba atsiskyrimas kvapo pėdsakų fragmento nuo anksčiau susidariusio, kontaktuojant kvapo išlaikančio objekto su kvapo šaltiniu).

³⁰ Palskys E., Kazlauskas M., Danisevičius P. Kriminalistika. V., 1985, p. 64

Žinomi keli kvapų pėdsakų apibūdinimai, pabrėžiantys jų daiktinę ir kriminalistinę esmę.

A. I. Vainbergas (А.И. Винберг) pažymėjo, kad „kvapų pėdsakai yra ne kas kita, kaip dalelės medžiagų ir jos surenkamos nuo konkrečių, medžiagų objektų paviršių, susijusiais su nusikaltimo įvykiais“.

Biologai nagrinėja kvapų pėdsakus kaip aktyvią erdvę, kurios ribos apibrėžtos kvapiųjų medžiagų koncentracija – *slenkstine* jos įsisavinimui (kiekis, peržengiantis biodetektoriaus receptorių jautrumo slenkstį). Tai suprantama: tam, kad kvapas būtų surastas, jį sudarančių medžiagų koncentracija turi būti didesnė nei *biodetektoriaus jutimo riba* – kitaip sakant – slenkstis³¹.

Atsižvelgiant į tai, kad kvapų pėdsakai vizualiai nesurandami (kaip ir šūvio pėdsakai ant rankų, narkotinių medžiagų buvimas ant švirkšto vidinio paviršiaus ir pan.), medžiagų (dalelių) kiekį šiuose pėdsakuose neįmanoma pasverti ir analizuoti specialių prietaisų metodais. Kvapų pėdsakai nagrinėjami kaip mikroobjektų rūšis.

Šiuo požiūriu, subjekto kvapų pėdsakai – tai mikrokiekis kvapiųjų medžiagų, charakterizuojančių individualias ir grupines žmogaus organizmo savybes.

Kvapų pėdsakai – tai nauja pėdsakų rūšis kriminalistikoje. Jie skiriasi nuo tradicinių pėdsakų savo savybėmis, yra nematomi, o jų aptikimo metodai bei priemonės yra gana specifiški. Dar palyginti neseniai kvapų pėdsakai nebuvo priskiriami prie pėdsakų, turinčių kriminalistinę reikšmę todėl, kad nebuvo jų paėmimo, konservavimo ir tyrimo metodikų. Šiuo metu kvapų pėdsakai nusikaltimų atskleidime ir tyrime naudojami vis plačiau.

Kvapų pėdsakas – tai lakių molekulių pavidalo darinys, paliktas ant objektų paviršių. Jis susidaro tik tada, kai medžiaga nepaliamamai iš kieto arba skysto pavidalo virsta dujomis. Objektas gali būti kvapų šaltiniu tol, kol nuo jo paviršiaus į aplinką sklinda medžiagos molekulės.

Kriminalistiniu aspektu kvapo pėdsakai pasižymi šiomis savybėmis:

✓ **Nepaliamojamas kvapų pėdsakų susidarymo mechanizmas** – ši savybė atspindi specifinį jų susidarymo aspektą. Esant šaltiniui bei atitinkamoms aplinkinėms sąlygoms, kvapų pėdsakai susidaro nenutrūkstamai – tol, kol egzistuoja kvapų šaltinis. Skirtingai nuo trasologinių pėdsakų, kurių susidarymas vyksta praktiškai tik kokiu nors vienu momentu, kvapų pėdsakų susidarymo procesas yra tęstinis. Dėl to kvapų pėdsakų suradimo laikas priklauso nuo kvapnios medžiagos kiekio šaltinyje bei aplinkinių sąlygų, kuriomis vyksta pėdsakų susidarymo procesas. Reikia kreipti ypatingą dėmesį į aplinkines sąlygas praktikoje, būtent kai panaudojamas paieškos šuo arba kvapas paaimamas bei konservuojamas.

✓ **Kvapų pėdsakų struktūros judrumas** – charakterizuoja vidinę pėdsako medžiagos būklę ir rodo, kad tarp jo molekulių nėra ryšio, jos chaotiškai juda bei nuolat susimaišo tarpusavyje bei su aplinkos, kurioje vyksta pėdsako susidarymo procesas, molekulėmis. Galima padaryti išvadą, kad

³¹ Федоров. Г.В. Одорология - запаховые следы в криминалистике. Минск, 2000.Р.39.

kvapų intensyvumas šalia šaltinio yra didesnis, ir jį paimti reikėtų šalia to šaltinio arba nuo jo paviršiaus. Jeigu kvapų pėdsakas įdėtas į tam tikrą indą, tai visame inde tas kvapų pėdsakas sudarys vienodą mišinį.

✓ **Išsisklaidymas** – tai kvapų pėdsakų savybė išsisklaidyti inde arba erdvėje, t.y. keisti savo apimtį ir taip mažinti kvapniosios medžiagos kiekį tūrio vienetu. Reikėtų skirti lakumo savybę nuo išsisklaidymo savybės. Lakumas – tai kvapų šaltinio savybė, o išsisklaidymas charakterizuoja patį kvapų pėdsaką, kaip tam tikrą dujų pavidalo medžiagos tūrį, galintį sąveikauti su uoslės organu ir sukelti kvapų suvokimą. Išsisklaidymas turi praktinę reikšmę aptinkant kvapų šaltinį. Taip nuoseklus kvapniosios medžiagos koncentracijos didėjimas priverčia šunį judėti kvapų šaltinio buvimo kryptimi. Dėl šios savybės kvapų pėdsakas sudaro dujinį debesį, neturintį pastovios formos (pvz., pravažiavusio automobilio išmetamųjų dujų kvapas). Toks pėdsakas, atsiradęs šalia šaltinio paviršiaus, juda ir išsisklaido aplinkoje. Kryptis bei išsisklaidymo greitis priklauso nuo oro judėjimo. Vėjas padidina išsisklaidymo greitį, pakeičia pėdsako judėjimo kryptį ir leidžia surasti kvapų šaltinį (dirbant su tarnybiniais šunimis pėdsakais).

✓ **Kvapų pėdsakų dalumas.** Kadangi medžiaga, sudaranti kvapų pėdsaką, yra dujinė, tai šis pėdsakas gali būti padalintas į dalis, be to, kiekviena iš jų išsaugos visumos kokybines charakteristikas. Dėl šios savybės iš vieno šaltinio galima vienu arba skirtingu metu gauti kelis kvapų pėdsakų pavyzdžius, kurių informacinė reikšmė bus vienoda. Kvapų pėdsakų dalumo savybė išsaugoti informacinę visumos reikšmę kiekvienoje jos dalyje leido parengti pėdsakų paėmimo bei konservavimo rekomendacijas. Jeigu neįmanoma paimti kvapų šaltinio, tai reikia paimti kelias kvapų pėdsakų porcijas, kad būtų užtikrinti pakartotiniai tyrimai. Jeigu kvapų pėdsakas užkonservuotas inde, tai jį galima padalinti į vienodas porcijas³².

Kriminalistikoje siūloma žmogaus kvapų pėdsakus klasifikuoti:

1. „Nefiksuoti“ kvapą išlaikančiais objektais, daiktais molekuliariniai kvapiųjų medžiagų pėdsakai, garuojantys nuo žmogaus kūno ir lydintys jį „šleifo“ pavidalu.

Tai reiškia, kad įvykio vietoje arba vietoje, kurioje buvo nusikaltėlis – jo kvapo pėdsakai ore išlieka keletą minučių. Bet skubaus operatyvinės grupės atvykimo atveju, šie kvapų pėdsakai gali būti panaudoti kinologų – leidžiant šunį-pėdsekį „karštomis pėdomis“. Tačiau įtariamųjų rato patikrinimas dėl dalyvavimo nusikaltime, apsiriboja tik tyrimo veiksmais įvykio vietoje. „Nefiksuoti“ kvapų pėdsakai gali būti panaudoti tik vieną kartą.

2. „Fiksuoti“ – kvapų pėdsakai – kvapą išlaikančiais objektais, mechaninio kontakto pasėkoje, arba išsilaikantys ant daiktų dėl kondensacijos, adsorbcijos. Tokių kvapų pėdsakų šaltiniais gali būti - rankų, kojų (nešiotos avalynės) atspaudai, prakaito išskyros, kraujo dėmės ant įvairių daiktų. Priklausomai nuo sąlygų ir daiktų medžiagos, žmogaus kvapas ant šių daiktų gali išlikti nuo kelių

³² Palskys E., Kazlauskas M., Danisevičius P. Kriminalistika. V., 1985, p. 65

valandų iki kelių metų. Kvapų mėginiai, paimti nuo „fiksuočių“ kvapų pėdsakų, gali būti ne kartą panaudoti (per visą nusikaltimo tyrimo laikotarpį) kaip su šunimis pėdsakais, taip ir stacionare, tiriant laboratorijoje. Taip įmanoma patikrinti didesnę įtariamųjų skaičių.

Kvapų pėdsakai kriminalistikoje sudaro atskirą pėdsakų grupę, kurie gali būti įvairiai skirstomi pagal:

- susidarymo mechanizmą;
- kilmę;
- tinkamumą odorologinių tyrimų atlikimui;
- laiko tarpą, praėjusį nuo pėdsakų susidarymo iki jų paėmimo.

Pagal susidarymo mechanizmą kvapų pėdsakai yra skirstomi į:

➤ *Pėdsakus - kvapų šaltinius* – tai žmonių, gyvūnų, augalų, daiktų, organinės bei neorganinės kilmės kūnų, t.y. skystų, kietų, lakių objektų pėdsakai. Tokius pėdsakus tiria ir trasologija, pvz., žmogaus avalynės arba nematomi rankų pėdsakai ant nusikaltimo įrankio tuo pačiu metu yra ir trasologinės, ir odorologinės informacijos turėtojai. Taigi paėmimo procesas turi būti atliekamas tam tikru nuoseklumu. Pagal avalynės pėdsaką darant gipsines išliejas, galima prarasti jį kaip odorologinį pėdsaką. Ir atvirkščiai, nusikaltimo įrankį, kurį laikė nusikaltėlis, reikia laikyti hermetišrame inde – kaip odorologinį pėdsaką; bet jis gali būti reikalingas ir ekspertui trasologui. Šios rūšies pėdsakus galima padalinti į du pogrupius: pėdsakai žmogaus kvapų šaltiniai bei pėdsakai savo kvapų šaltiniai. Praktikoje labiau paplitę pėdsakai žmogaus kvapų šaltiniai. Informacija apie žmogaus kvapus gali atsispindėti įvairiuose materialiuose objektuose, tokiuose kaip:

➤ *Pėdsakai kvapai* – tai dujinis oro su kvapnios medžiagos molekulėmis mišinys, t.y. paties kvapų šaltinio nėra, o jo kvapai likę. Tokie pėdsakai yra daiktų, medžiagų, įvairių žmogaus, gyvūnų išskyrų materialiosios dalelytės (molekulės), esančios dujinio pavidalo. Jų buvimas tam tikroje vietoje ir sudaro kvapų pėdsaką.

Pagal kilmę:

➤ *Vietinis individualus žmogaus kvapas* – jį apibrėžia odos, prakaito, riebalinių bei endokrininių liaukų funkcionavimo ypatumai atskirose žmogaus organų arba kūno audinių srityse.

➤ *Bendras individualus žmogaus kvapas* – susideda iš visų vietinių individualių konkretaus žmogaus kvapų.

➤ *Pakeleivingi žmogaus kvapai*. Tai:

- drabužių, tame tarpe avalynės ir kitų objektų, nuolat besiliečiančių su žmogaus kūnu, kvapai (pvz., akinių, peruko, laikrodžio, piniginių, mobiliojo telefono kvapai);
- funkcionalių pakitimų kvapai, kurie atsiranda dėl ligos, medikamentų vartojimo, fizinio krūvio, psichinės įtampos ir t.t.;

- buitiniai kvapai – tai kvapai, atsirandantys konkrečiomis žmogaus gyvenimo buitinėmis sąlygomis: tualetų reikmenų kvapai (kosmetikos, dantų pastos ir t.t.); maisto kvapai; kvapai, kuriuos lemia žalingi įpročiai (rūkymas, alkoholio bei narkotikų vartojimas);
- profesiniai kvapai – kvapai, kuriuos žmogus įgauna profesinės veiklos metu, t.y. vykdydamas darbo funkcijas;
- visuomeninių vietų kvapai – visuomeninio transporto ir t.t.;
- atsitiktiniai kvapai – tai kvapai, kurių susidarymas yra atsitiktinis (purvo, dažų, kuriais žmogus netyčia išsitepė, kvapai).

➤ „*Bendras žmogaus kvapas* – susideda iš visų išvardytų kvapų, jį žmogus turi pėdsakų susidarymo arba kvapų pavyzdžių paėmimo procesuose.

➤ *Foninis kvapas* – supančios aplinkos, kurioje susidaro pėdsakas bei aptinkamas bendras žmogaus kvapas, objektų kvapas³³.

Pagal tinkamumą odorologinių tyrimų atlikimui:

➤ *Labiausiai tinkami pirminiam kvapų pėdsako šaltinio nustatymui. Šiems pėdsakams priskiriami kraujo pėdsakai (tarp jų ir išdžiūvusios dėmės), plaukai, asmeniniai daiktai (šukos, užrašų knygtė ir t.t.), dėvėti drabužiai, avalynė (kuriuose liko prakaito ir jo garų);*

➤ *Mažiau tinkami pirminiam kvapų pėdsako šaltinio nustatymui. Tai kvapų pėdsakai, palikti esant trumpalaikiam (keleto minučių) kontaktui su jam nepriklausančiais objektais (nusikaltimo įrankiai, seifo rankena, virvė ir t.t.).*

➤ *Netinkami pirminiam kvapų pėdsako šaltinio nustatymui. Tai kvapų pėdsakai, palikti esant momentiniam kontaktui su objektais. Taip pat šiai kvapų pėdsakų kategorijai priskiriami ir biologiniai kvapų nešėjai (žmogaus lavonas, kraujo dėmės), jeigu prasidėjęs pelėjimo arba puvimo procesas³⁴.*

Pagal laiko tarpą, praėjusį nuo pėdsakų susidarymo iki jų paėmimo:

➤ „*Švieži pėdsakai* – kai nuo jų susidarymo momento iki paėmimo praėjo ne daugiau kaip 1 valanda;

➤ *Normalūs pėdsakai* – kai nuo jų susidarymo momento iki paėmimo praėjo ne daugiau kaip 3 valandos;

➤ *Seni pėdsakai* – kai nuo pėdsako susidarymo momento iki paėmimo praėjo daugiau kaip 3 valandos³⁵.

³³ Šimonis K. Apie žmogaus kvapų ekspertinį tyrimą//Informacinis raštas. V., 1993

³⁴ Кириченко А.А., Кириченко И.Г., Васильев Г.И., Колюка Н.Н. Краткие методические рекомендации по собиранию следов запаха человека и подготовке материалов на одорологическую экспертизу. Одесса. 2000, p.9

³⁵ Салтевский М.В. Использование следов для раскрытия и расследования преступлений. Киев, 1982, p. 20

Kadangi kvapų pėdsakų išsilaikymo ant įvairių daiktų trukmė priklauso nuo pėdsakų susidarymo mechanizmo, supančios aplinkos sąlygų, daikto, ant kurio palikti kvapų pėdsakai, savybių, ši klasifikacija yra sąlyginė.

Lietuvoje kvapų pėdsakai dar skirstomi į *foninius kvapus* ir *lyginamuosius kvapų pavyzdžius*:

- „*Foninis kvapas* – supančios aplinkos, kurioje buvo paimtas kvapų pėdsakas ar lyginamasis kvapų pavyzdys, kvapas.
- *Lyginamasis kvapų pavyzdys* – nukentėjusiojo, liudytojo arba įtariamąjo individualaus kvapo mėginys³⁶.

Remiantis atliktais bandymais yra nustatyta, kad švieži pėdsakai nepraranda savo savybių nuo kelerių dienų iki kelerių metų, normalūs pėdsakai – nuo kelerių dienų iki kelerių mėnesių, seni pėdsakai – nuo 1 iki 2 valandų³⁷.

Tarp faktorių, lemiančių kvapo išsilaikymą įvykio vietoje, būtina išskirti:

- *Izotermija* – kai oro ir žemės temperatūra vienoda. Skiriama aukštų, žemų ir optimalių temperatūrų izotermija. Vienoda oro ir žemės temperatūra atsiranda nusistovėjus vienodoms oro sąlygoms. Optimalios izotermijos sąlygos yra geriausios išlikti kvapų pėdsakams.
- *Inversija* – tai tokios sąlygos, kai žemės temperatūra žemesnė už oro temperatūrą. Leidžiantis šiltiems oro gūsiams prie šaltos žemės, atsiranda drėgmės kondensacija (rūkas), rasos lašai ant šaltos žemės ar daiktų, kvapų dalelytės absorbuojasi ir virsta lašais. Inversija nebūna pastovi, keičiasi į izotermiją ar konversiją. Kvapų dalelytės esant inversijai išlieka iki rasos išgaravimo (minimalus kvapų pėdsakas, pvz., praėjus žmogui).
- *Konversija* – atsiranda tada, kai žemės temperatūra aukštesnė už oro temperatūrą. Šalti oro klodai, sušilę nuo žemės, kyla aukštyn, kartu nusinešdami kvapų dalelytes ir drėgmę. Kvapų pėdsakai esant konversijai, ypač esant vėjui, skersvėjui, išlieka labai trumpą laiką³⁸.

Žmogaus kvapų pėdsakai geriausiai išsilaiko šaltyje, pavėsyje, uždaroje patalpoje, ant hidroskopinių paviršių ir žymiai blogiau – esant dideliame vėjui, skersvėjui, šiltose patalpoje, ant lygių ar poliruotų paviršių. Todėl atvykus į tiriamąją vietą, būtina užtikrinti pėdsakų išsaugojimą. Pėdsakų išsaugojimas – tai nepalankių sąlygų, dėl kurių gali išnykti kvapų pėdsakai (pvz.: skersvėjis patalpoje, pašalinių žmonių buvimas įvykio vietoje gali nustelbti įtariamųjų paliktus kvapų pėdsakus), šalinimas.

³⁶ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. V-742 „Dėl Žmogaus kvapo pėdsakų, lyginamųjų kvapo pavyzdžių, foninių kvapų paėmimo ir konservavimo, odorologinių tyrimų atlikimo metodikos patvirtinimo“

³⁷ Кириченко А.А., Кириченко И.Г., Васильев Г.И., Колюка Н.Н. Краткие методические рекомендации по собиранию следов запаха человека и подготовке материалов на одорологическую экспертизу. Одесса. 2000, p. 8

³⁸ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. V-742 „Dėl Žmogaus kvapo pėdsakų, lyginamųjų kvapo pavyzdžių, foninių kvapų paėmimo ir konservavimo, odorologinių tyrimų atlikimo metodikos patvirtinimo“

3. ODOROLOGINIS OBJEKTŲ TYRIMAS – ŽMOGAUS KVAPŲ IDENTIFIKACIJA

3.1. Kvapų paėmimas ir konservavimas

Odorologinis identifikavimas, atliekamas šunų biodetektorių pagalba yra žinomas ir naudojamas Lietuvoje, kaip vienas iš kriminalistinių tyrimų metodų tiriant nusikaltimus. Odorologinis identifikavimas galimas, kai tyrimui pateikti visi 3 kvapų objektai – kvapo pėdsakas, lyginamasis kvapo pavyzdys ir foninis kvapas.

Latentinių pėdsakų, prie kurių priskiriami žmogaus kvapų pėdsakai, suradimui bei paėmimui turi būti atlikta esamos situacijos analizė, vietų ar objektų, kuriuose gali būti kvapų pėdsakai išaiškinimas, jų išsaugojimas. Įvykio versijos iškėlimas, kvapų pėdsakų susidarymo mechanizmo nustatymas. Mintyse modeliuojant nusikaltėlio elgesį nusikaltimo padarymo metu, numatomos vietos ir objektai, su kuriais jo kontaktavimas buvo ilgesnis.

Turint omenyje, kad kvapų pėdsakai turi savybę išsisklaidyti erdvėje, t.y. keisti savo apimtį ir taip mažinti kvapiosios medžiagos koncentracija bei tai, kad bet kokios nepalankios sąlygos – pvz. skersvėjis patalpoje, pašalinių žmonių buvimas gali nustelbti įtariamųjų paliktus kvapų pėdsakus, reikia sudaryti tokias sąlygas, kurios leistu maksimaliai apsaugoti kvapų pėdsakus:

1. kvapų pėdsakai paimami iškart po fotografavimo, prieš pradėdant aktyviają įvykio vietos apžiūrą;
2. ribojamas žmonių skaičius – įvykio vietoje gali būti tik tie pareigūnai, kurių veikla tiesiogiai susieta su einamuoju įvykio vietos apžiūros arba tyrimo etapu;
3. judėjimas ir veiksmai įvykio vietoje turi užtikrinti tai, kad išvengti kvapų pėdsakų sunaikinimą arba sugadinimą pašalinėmis bei kvapiosiomis medžiagomis.

Kiekviena karta, prieš paimant kvapų pėdsakus įvykio vietoje bei nusikaltimo tyrimo metu reikia atsižvelgti į aplinkos sąlygas, įvertinti kvapų pėdsakų išlikimo galimybę.

Šiuo metu įvykio vietos, vietovės ar patalpos tyrimą arba apžiūrą atliekantys specialistai ar pareigūnai naudojami 2003-12-24 Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymu Nr. V-742 patvirtinta „Žmogaus kvapo pėdsakų, lyginamųjų kvapo pavyzdžių, foninių kvapų paėmimo ir konservavimo, odorologinių tyrimų atlikimo metodika“. Rengiant minėtą metodiką, kaip pagrindas buvo imamos Rusijoje naudojamos metodikos, kadangi Kriminalistinės odorologijos skyrius iki pat minėtos metodikos patvirtinimo vadovavosi Rusijos mokslininkų sukurtomis ir moksliniais bandymais paremtomis metodikomis. Kuriant Kriminalistinės odorologijos poskyrį, laboratorija, kurioje atliekami odorologiniai tyrimai, taip pat buvo įrengta remiantis Rusijoje bei Latvijoje veikusiu analogiškų laboratorijų modeliais. Todėl ir kvapų objektų paėmimas bei odorologinių tyrimų atlikimas beveik analogiškas Rusijos specialistų naudojamiems metodams.

Kadangi naujojoje metodikoje gana išsamiai ir aiškiai išdėstyta žmogaus kvapų pėdsakų, foninių kvapų, lyginamųjų kvapų pavyzdžių paėmimo ir konservavimo, odorologinių tyrimų atlikimo

tvarka, nagrinėsiu tik svarbiausius ir pagrindinius šios metodikos aspektus, atkreipsiu dėmesį į metodikos skirtumus ir panašumus su užsienio šalyse naudojamomis metodikomis, pasistengsiu nustatyti Lietuvoje ir užsienio šalyse naudojamų metodikų privalumus ir trūkumus.

Paimant žmogaus kvapų pėdsakus, būtina naudotis kvapų paėmimo ir konservavimo priemonėmis, kurios talpinamos odorologiniame lagamine.

Pagrindinės priemonės yra šios:

- „odorologiniai stiklainiai (rekomenduojamas kiekis – nuo 5 iki 10 vienetų), kurie ruošiami ir išduodami Kriminalistinės odorologijos skyriuje;
- guminės medicininės pirštinės;
- pincetai, chirurginės žnyplės, žirkklės;
- vandens purkštuvas su vandeniu (naudojamas šviežias vandentiekio vanduo);
- aliuminio (buitinė) folija;
- kvapų objektų įforminimo etiketės (žr. 1,2,3 priedus);
- pakavimo priemonės (polimeriniai maišeliai, lipni juosta, siūlai)³⁹.

Polimeriniai maišeliai naudojami ne kvapams konservuoti, o kaip pakavimo priemonė kvapą išlaikančiam objektui, pavyzdžiui, pirštinei, transportuoti (ne ilgiau kaip 12 val.). Rusijoje polimeriniai maišeliai kaip įpakavimo priemonė nenaudojami. Tam tikslui objektas su kvapų pėdsaku 3 – 4 sluoksniais apgaubiamas folijos lakštais. Taip supakuotas objektas gali būti laikomas iki 6 mėnesių⁴⁰. Kiti autoriai nurodo, kad ant taip supakuoto objekto esantis kvapų pėdsakas nepraranda savo savybių iki 1 mėnesio⁴¹.

Kvapų pėdsakų ar juos išlaikančių objektų paėmimo faktas fiksuojamas įvykio vietos, vietovės ar patalpos tyrimo ar apžiūros protokole. Kvapų pėdsakų paėmimo faktas įforminamas pagal visas kriminalistines pėdsakų aprašymo taisykles.

Kvapų pėdsakai nuo objektų paimami taip, kad kvapą išlaikantys objektai nebūtų sugadinti, tačiau, jeigu sugadinimas yra neišvengiamas, apie kvapų pėdsakų paėmimo tikslingumą sprendžia įvykio vietos, vietovės ar patalpos tyrimą ar apžiūrą atliekantis specialistas ar pareigūnas. Jei kvapų pėdsakas nuo tokio objekto bus paimamas, prieš kvapų pėdsako paėmimą objektas nufotografuojamas (pvz., bato atspaudas smėlyje).

Kvapų pėdsakai nuo vienaarūšių objektų (pvz., kojų pėdsakų takelis) pirmiausia paimami nuo netinkamų identifikuoti pėdsakų tradiciniais kriminalistikos būdais, taip pat nuo pėdsakų, kurie įvykio vietos tyrimo metu gali būti sunaikinti (pvz.: bato atspaudas smėlyje).

³⁹ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. V-742 „Dėl Žmogaus kvapo pėdsakų, lyginamųjų kvapo pavyzdžių, foninių kvapų paėmimo ir konservavimo, odorologinių tyrimų atlikimo metodikos patvirtinimo“, p. 3

⁴⁰ Салтевский М.В. Использование следов для раскрытия и расследования преступлений. Киев, 1982, р. 24

⁴¹ Шамонова Т. Н., Старовойтов В. И. Запах и ольфакторные следы человека. Москва, 2003, р 48

Kaip jau minėjau, kvapų pėdsakų išsilaikymo ant įvairių daiktų trukmė priklauso nuo pėdsako susidarymo mechanizmo, supančios aplinkos sąlygų, daikto, ant kurio palikti kvapų pėdsakai, savybių. Geriausiai kvapų pėdsakai išsilaiko šaltyje, pavėsyje, uždaroje patalpose, ant higroskopinių paviršių ir žymiai blogiau – esant dideliame vėjui, skersvėjui, didelės koncentracijos pašalinių kvapų, šiltose patalpose, ant lygių ar poliruotų paviršių, praėjus ilgesniam laiko tarpui po sąlyčio su žmogaus kūnu.

Žmogaus kvapų pėdsakų paėmimas. Žmogaus kvapų pėdsakus nuo objektų, ant kurių jie gali būti palikti, paima ir jų paėmimą procesiškai įformina įvykio vietas, vietovės ar patalpos tyrimą arba apžiūrą atliekantis specialistas ar pareigūnas. Kvapų pėdsakų paėmimas įforminamas protokole vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 179 str. Terminas „protokolas“ kilęs iš graikiško „protokollon“ ir lotyniško „protocol(l)um“, kurie į lietuvių kalbą verčiami kaip „pirmasis lapas“. Baudžiamajame procese protokolas – bet kurio proceso veiksmo atlikimą liudijantis dokumentas. Protokolas patvirtina, kad tam tikras veiksmas ar veiksmai iš tikrųjų buvo atlikti. Paprastai tik remiantis protokolu gali būti įrodinėjama veiksmo atlikimo tvarka ir to veiksmo metu gauti rezultatai. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso terminas „protokolas“ vartojamas ir kita prasme – kaip dokumentas, kurį teismas gali pripažinti įrodymu.

Kvapai, nuo pėdsakų išlaikančių objektų, imami kontaktiniu būdu remiantis kvapų pėdsakų paėmimo metodikos reikalavimais, kvapų sugėriklis turi būti suliestas su kvapo pėdsakų išlaikančiu objektu ne mažiau kaip 1 val. Reikia užtikrinti, kad per tą laiką, kvapų pėdsaką bei sugėriklį nepaveiktu nepalankios aplinkos sąlygos, to galima pasiekti uždedant arba apgaubiant (įpakuojant) objektą išlaikanti kvapo pėdsaką 3-4 sluoksniais folijos, įprastomis sąlygomis pakanka 1-2 sluoksnių. Folija reikalinga tam, kad apsaugoti kvapo pėdsaką nuo kvapiųjų medžiagų išgaravimo, išsisklaidymo, nuo aplinkos poveikio ir tam, kad užtikrinti glaudesni kontaktą kvapo sugėriklio su pėdsakų išlaikančiu objektu. Pagal Lenkijos specialistų taikomą praktiką, žmogaus kvapų pėdsakai imami kontaktiniu būdu, laikant kvapų sugėriklį suliestą su objektu ne mažiau kaip 30 min⁴². Lietuvoje kvapų sugėriklis suliestas su objektu laikomas ilgiau siekiant, kad kvapų sugėriklis kuo daugiau sugertų pėdsaką palikusių asmens kvapų molekulių. Kadangi 1 valanda esant dabartiniam specialistų ir pareigūnų darbo krūviui yra gana ilgas laiko tarpas, būtina Lietuvoje atlikus atitinkamus tyrimus, nustatyti optimaliausią kvapų sugėriklio kontakto laiką su objektu.

Kvapų sugėriklis – tai 30x40 cm. dydžio balintos flanelės atraiza, kuri yra sąlyginai sterili. Rusijoje naudojamos 10x15 cm. dydžio flanelės atraizos. Lenkijoje naudojamos 30x15 cm. dydžio flanelės atraizos⁴³. Kaip minėjome, odorologiniai stiklainiai su kvapų sugėrikliais ruošiami Kriminalistinės odorologijos poskyryje, o Lenkijoje kvapų sugėrikliai gaminami fabrikinio būdu. Lietuvoje naudojamų kvapų sugėriklių išmatavimai nėra išgalvoti, jie yra padiktuoti praktikos. Dažnai

⁴² Gawkowski M. Identyfikacja osoby na podstawie śladu zapachowego. Legionowo, 2000, p. 18

⁴³ Lachacz M. Odorologia kryminalistyczna. Toruń, 1998, p. 36

tiriamąjoje įvykio vietoje yra paimamas vienas kvapų pėdsakas, o vėliau, tiriant įvairias versijas, išskyla būtinybė patikrinti didelį kiekį įtariamųjų. Panaudojant kvapų pėdsakų savybę – dalumą, esant didesniam kvapų sugėrikliui, turint vieną kvapų pėdsaką, galima patikrinti didesnę įtariamųjų asmenų skaičių. Taigi, manytume, kad Lietuvoje naudojamų kvapų sugėriklių dydžiai yra praktiškesni už naudojamų užsienyje.

Praėjus vienai valandai, folija nuimama, kvapų sugėriklis pincetu įdedamas į stiklainį, hermetiškai uždaromas ir antspauduojamas. Prie odorologinio stiklainio tvirtinama kvapų pėdsako etiketė (žr. 1 priedą). Šiais veiksmais kvapų pėdsakas užkonservuojamas. Užkonservuoti ir užantspauduoti kvapų objektai siunčiami saugojimui arba tirti į Kriminalistinės odorologijos skyrių (Minsko plentas 45, LT 2030, Vilnius).

Kvapų konservavimas – tai paimto kvapų pėdsako, lyginamojo kvapų pavyzdžio ir foninių kvapų saugojimas, sudarant tam tikras jo laikymo sąlygas.

Panaudota folija išmetama, jos naudoti dar kartą negalima.

Yra įmanomas kvapų pėdsakų paėmimas nuo drėgnų paviršių. Įpakuoti drėgni objektai iki kvapo paėmimo nedžiovinami (nes išdžiovinus išgaruoja ir žmogaus kvapas). Paimti kvapai nuo drėgnų objektų, turi būti saugomi šaldymo kameroje, nes laikant kambario temperatūroje, jie gali pradėti pelyti, prasideda puvimo procesas ir atlikti odorologinį tyrimą tampa neįmanoma. Jei kvapų pėdsakų, paimtų nuo drėgnų paviršių, nėra galimybės saugoti šaldymo kameroje, jie per 24 val. turi būti pristatyti į Kriminalistinės odorologijos skyrių. Tokių atvejų ant stiklainio užklijuotos etiketės būtina nurodyti ypatingas kvapų pėdsako saugojimo sąlygas.

Priimant sprendimą dėl žmogaus kvapų pėdsakų paėmimo, būtina analizuoti ir įvertinti - kokie objektai gali būti kvapų pėdsakų turėtojais, kur įvykio vietoje galima tikėtis paimti patikimus (didesnes koncentracijas) latentinius kvapų pėdsakus, kiek laiko, esamomis aplinkos sąlygomis jie galėtų išsilaikyti. Kaip jau buvo paminėta – geriausiai kvapų pėdsakai išsilaiko šaltyje, pavėsyje, uždaroje patalpose, ant higroskopinių paviršių ir žymiai blogiau – esant dideliame vėjui, skersvėjui, didelės koncentracijos pašalinių kvapų, šiltose patalpose, ant lygių ar poliruotų paviršių, praėjus ilgesniam laiko tarpui po sąlyčio su žmogaus kūnu ir kt. visa tai gali nulemti šių pėdsakų netinkamumą tyrimui. Todėl atvykus į apžiūrimą ar tiriamą vietą būtina užtikrinti pėdsakų išsaugojimą (pėdsakų išsaugojimas – tai nepalankių sąlygų, dėl kurių gali išnykti kvapų pėdsakai, šalinimas), ir neatidėliotiną kvapų pėdsakų mėginių paėmimą.

Foninių kvapų paėmimas. Kiekviena vietovė, gyvenama ar gamybinė patalpa turi specifinį kvapą, pavyzdžiui, benzino kolonėlėje bus juntamas benzino kvapas, kuris susimaišo su kvapų pėdsakais, žmogaus kvapu. Kai kurios, ypač biologinės kilmės kvapų priemaišos, gali neigiamai paveikti odorologinio tyrimo rezultatus, todėl būtina paimti ir foninius automobilio, patalpos ar vietovės kvapus. Foniniai kvapai imami mėvint gumines pirštines.

Foniniai kvapai – paimami vietovėje, patalpoje arba uždaroje erdvėje kvapo pėdsako arba lyginamojo kvapo pavyzdžio paėmimo metu. Rusijoje foniniai kvapai imami tik tada, kai tiriamojoje vietoje juntamas stiprus specifinis kvapas⁴⁴. Manychiau, kad Lietuvoje taikoma praktika foninius kvapus imti visada, imant kvapų pėdsakus ar lyginamuosius kvapų pavyzdžius, nėra ydinga, nes jei žmogus ir nejaučia stipraus specifinio kvapo, kvapų pėdsake ar lyginamajame kvapų pavyzdyje tokį kvapą gali justi šunys – biodetektoriai, kurių uoslė žymiai jautresnė už žmogaus, ir šis kvapas tyrimo metu juos gali trikdyti ar klaidinti. Foniniai kvapai reikalingi tam, kad unifikuoti naudojamus tyrimo metu kvapų objektus pagal aplinkos kvapą. Kiekviena vietovė arba uždara erdvė turi specifinį, kartais žmogaus uoslės nejaučiamą, aplinkos kvapą, kuri sudaro joje esančių daiktų, cheminių, biologinės kilmės medžiagų, buvusių žmonių, gyvūnų ir t. t. kvapų mišinys (kokteilis). Naudojami odorologinio tyrimo metu pagalbiniai (neutralūs) kvapai, kuriais užpildomas išrinkimo ratas (testavimo arba diferenciacijos etape) turi būti maksimaliai panašūs į pateiktus tyrimui kvapų objektus (koncentracija, pašalinės priemaišos ir t. t.). Pagalbinių kvapų objektų papildymas foniniais kvapais leidžia suvienodinti visus naudojamus tyrimo metu kvapų objektus pagal aplinkos kvapą. Ruošiant pagalbinius (neutralius) kvapų objektus specialistai odorologai siekia, kad jie skirtųsi nuo tiriamų kvapų pėdsakų arba lyginamųjų pavyzdžių tik esamų individualių žmogaus kvapu. Todėl vadovaujantis Lietuvoje naudojama metodika, foninius kvapus būtina imti visada, imant kvapų pėdsakus ar lyginamuosius kvapų pavyzdžius.

Imant foninį kvapą, kvapų sugėriklis laikomas 30 minučių, paskui dedamas į stiklainį, hermetiškai uždaromas ir antspauduojamas. Ant stiklainio klijuojama foninių kvapų etiketė su žalia įstriža juostele (žr. 3 priedą), užpildomi rekvizitai.

Lyginamųjų kvapų pavyzdžių paėmimas. Siekiant atlikti odorologinį tyrimą ikiteisminio tyrimo medžiagoje yra būtina turėti lyginamuosius pavyzdžius. Pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimas baudžiamajame procese yra viena iš procesinės prievartos priemonių, numatytų LR BPK. Taigi, tiriant nusikalstamas veikas, yra numatyta galimybė taikyti procesinės prievartos priemones. Baudžiamojo proceso teisės literatūroje procesinės prievartos priemonės apibrėžiamos kaip įstatyme numatytos priemonės, pasireiškiančios žmogaus teisių suvaržymu, kurias valstybės subjektai taiko siekdami procesinių tikslų⁴⁵.

„Lyginamasis kvapo pavyzdys – tai nukentėjusiojo, liudytojo arba įtariamojo asmens kvapų mėginys“⁴⁶.

Pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimas – tai procesinė prievartos priemonė, kurios metu ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras paima savitus asmens pavyzdžius, reikalingus

⁴⁴ Шамонова Т. Н., Старовойтов В. И. Запах и ольфакторные следы человека. Москва, 2003, p.45

⁴⁵ Goda G., Kazlauskas M., Kuconis P. Baudžiamojo proceso teisė. V., 2005, p. 222

⁴⁶ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. V-742 „Dėl Žmogaus kvapo pėdsakų, lyginamųjų kvapo pavyzdžių, foninių kvapų paėmimo ir konservavimo, odorologinių tyrimų atlikimo metodikos patvirtinimo“, p. 2

lyginamajam tyrimui atlikti. Šio proceso veiksmo esmė yra tai, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras paima iš asmens tam tikrų individualių pavyzdžių duomenis, kuriuos po to ištiria ekspertas arba specialistas, siekiant nustatyti reikšmingas aplinkybes nusikalstamai veikai tirti⁴⁷. Šios procesinės prievartos priemonės pagrindinis tikslas – surinkti duomenis, reikšmingus tyrimui ir bylos nagrinėjimui teisme.

„Pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimo taktika – tai savarankiška ikiteisminio tyrimo proceso prievartos priemonė, skirta materialių objektų, naudojamų palyginimui su kitais kriminalistiniu požiūriu svarbiais objektais, pėmimas, siekiant identifikuoti gyvus asmenis, lavonus, gyvulius, daiktus, dokumentus arba nustatyti jų grupinę arba rūšinę prilausomybę, taip pat kitas aplinkybes, turinčias reikšmę nusikalstamai veikai tirti“⁴⁸.

LR BPK 144 str. reglamentuoja pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimo tvarką. Remiantis šiuo straipsniu pavyzdžiai lyginamajam tyrimui yra asmens kūno audinių, išskyrų dalelės (kraujo, kvapo, plaukų, nagų, seilių ir pan.) ar individualūs asmens duomenys (rašysenos, rankų, kojų, dantų pėdsakai, rašysenos ar balso pavyzdžiai)⁴⁹.

Lietuvoje lyginamajam tyrimui naudojamas individualus asmens prakaito kvapas kuris imamas laikant kvapo sugėriklį priglausta prie žmogaus kūno nemažiau kaip 30 min., paskui užkonservuojamas laikantis tų pačių taisyklių, kaip ir konservuojant kvapų pėdsakus⁵⁰. Asmens išdžiūvusios kraujo dėmės taip pat gali būti panaudotos kaip lyginamoji medžiaga, bet tokių pavyzdžių pateikimas nebūtinai. Lenkijoje, imant lyginamuosius kvapų pavyzdžius, kvapų sugėriklis prie žmogaus kūno laikomas ne trumpiau kaip 15 min⁵¹. Vėlgi Lietuvoje nebuvo atliekami jokie tyrimai, nustatantys optimaliausią kvapų sugėriklio kontakto laiką su žmogaus kūnu, ką būtina padaryti.

Žmogaus kvapas gaminamas endokrinių (vidaus sekrecijos) ir apokrinių (išorinės sekrecijos) liaukų. Endokrininės liaukos daugiausiai išsidėsčiusios ant delnų paviršiaus ir kojų pėdų, o apokrinių – pažastyse ir genitalinėse srityse. Todėl pageidautina, kad individualaus kvapo pavyzdys būtų nuo tos kvapo donoro kūno dalies, kuria buvo paliktas kvapų pėdsakas (pavyzdžiui, jeigu kvapų pėdsakas paimtas nuo įvykio vietoje rastos pirštinės arba laužtuvo, tai lyginamasis kvapų pavyzdys imamas nuo rankų). Kadangi įvykio vietoje dažnai paimami skirtingo pobūdžio kvapų pėdsakai tikslinga tyrimui pateikti kelis, paimtus nuo skirtingų kūno dalių tikrinamojo asmens kvapo pavyzdžius.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. 1 knyga. V., 2003, p. 361

⁴⁸ Burda R., Krikščiūnas R., Latauskienė E. Kriminalistikos taktika ir metodika. V., 2004, p. 72

⁴⁹ Goda G., Kazlauskas M., Kuconis P. Baudžiamojo proceso teisė. V., 2005, p. 260

⁵⁰ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. V-742 „Dėl Žmogaus kvapo pėdsakų, lyginamųjų kvapo pavyzdžių, foninių kvapų paėmimo ir konservavimo, odorologinių tyrimų atlikimo metodikos patvirtinimo“, p. 8

⁵¹ Lachacz M. Odorologia kryminalistyczna. Toruń, .1998

Tais atvejis kai gauti individualų kvapą nuo žmogaus nėra galimybės (pvz. žuvus tikrinamajam asmeniui), odorologinei identifikacijai galima panaudoti ir kvapų pavyzdžius, paimtus nuo asmens nešiotų neskaltų rūbų.

Žmogaus lyginamieji kvapų pavyzdžiai kaip ir kvapų pėdsakai imami mėvint gumines pirštines⁵².

Kadangi žmogaus kūnas nuolat skleidžia į aplinką savo kvapo molekules, lyginamųjų kvapų pavyzdžių negali imti tas pats asmuo, kuris dalyvavo arba ėmė kvapų pėdsakus procesinio veiksmo metu, kad jų „neužkrėstų“ savo kvapu. Priešingu atveju turi būti pateikti ir to asmens kontroliniai kvapo pavyzdžiai.

Pavyzdžiai lyginamajam tyrimui gali būti paimami ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro sprendimu. Žmogaus kvapo pėdsakus nuo objektų, ant kurių gali būti paliktas žmogaus kvapo pėdsakas, paima ir jų paėmimą procesiškai įformina įvykio vietos, vietovės ar patalpos tyrimą arba apžiūrą atliekantis specialistas, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras, prireikus – kriminalistinės odorologijos specialistai (vadovaudamiesi LR BPK 144 ir 180 str.). LR BPK numato dvi subjektų grupes, iš kurių gali būti paimami pavyzdžiai: 1) įtariamasis; 2) liudytojas ar nukentėjęsysis. Lyginamasis kvapo pavyzdys – tai nukentėjusiojo, liudytojo arba įtariamojo individualaus kvapo mėginys. Individualius subjektų pavyzdžius galima paimti tik tuomet, kai reikia patikrinti, ar tokie asmenys nėra palikę pėdsakų įvykio vietoje, ant daiktų ar ant kitokių objektų⁵³. Įstatymas leidžia paimti tik konkretaus asmens (įtariamojo, kaltinamojo, nukentėjusiojo ar liudytojo) individualius pavyzdžius tyrimui. Jeigu asmuo atsisako duoti pavyzdžius lyginamajam tyrimui, prokuroras priima motyvuotą nutarimą, kuris tam asmeniui yra privalomas. Jeigu asmuo ir tuomet (supažindinus jį su priimtu nutarimu) atsisako duoti pavyzdžius, jie gali būti paimti prievarta. Tokiais atvejais ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras turi kviesti Kriminalistinės odorologijos skyriaus specialistus, kurie padėtų taikyti tokią procesinę prievartos priemonę (specialisto dalyvavimas atliekant tyrimo veiksmus suprantamas kaip specialių žinių turinčio asmens teikiama pagalba ikiteisminio tyrimo pareigūnui ar prokurorui atliekant tyrimo veiksmus). Tačiau paimant lyginamuosius kvapų pavyzdžius, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras negali atlikti veiksmų, kurie žeidžia žmogaus orumą ar yra pavojingi sveikatai.

Remiantis LR BPK 179 str. numatytais reikalavimais, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras, imdamas iš asmens lyginamuosius kvapų pavyzdžius, pildo protokolą. Protokole būtina nurodyti lyginamųjų kvapų pavyzdžių paėmimo sąlygas, nuo kurios kūno dalies pavyzdžiai buvo paimti, koku būdu ar eiliškumu jie buvo paimti, kaip pavyzdžiai supakuoti. Užpildomi visi

⁵² Lietuvos policijos generalinio komisaro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. V-742 „Dėl Žmogaus kvapo pėdsakų, lyginamųjų kvapo pavyzdžių, foninių kvapų paėmimo ir konservavimo, odorologinių tyrimų atlikimo metodikos patvirtinimo“.

⁵³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. V., 2003, p. 362

odorologinio stiklainio etiketėje (žr. 2 priedą). nurodyti rekvizitai. Protokolą pasirašo visi, dalyvavę atliekant šį veiksma, taip pat ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras. Tokie patys reikalavimai taikomi paimant ir foninius kvapus.

Kvapų pėdsakai, paimti įvykio vietoje, Kriminalistinės odorologijos skyriaus kvapų banke saugomi 5 metus, lyginamieji individualaus kvapo pavyzdžiai – 1 metus nuo jų gavimo dienos. Esant būtinumui kvapo pėdsakus ar lyginamąjį kvapo pavyzdį saugoti ilgiau, apie tai turi būti nurodyta nutarime saugoti kvapų objektus arba užduotyje atlikti objektų tyrimą. Rusijoje kvapų objektai saugomi 1 – 2 metus⁵⁴. Lietuvoje kvapų objektų saugojimo terminas taip pat paremtas praktine patirtimi, nes gana dažnai įtariamai nusikalstamos veikos padarymu asmenys slapstosi, arba tik praėjus 3 – 5 metams ir išaiškėjus naujoms aplinkybėms, išskyla būtinybė odorologinio tyrimo pagalba patikrinti naujus įtariamuosius ir t. t.

Pasibaigus kvapų objektų saugojimo terminui, jie yra naikinami.

3.2. Odorologinis kvapų tyrimas

Kvapų objektai remiantis LR BPK 205 str. siunčiami tirti į Kriminalistinės odorologijos skyrių. Jei nutartį atlikti odorologinį objektų tyrimą priima teismas, vadovaujamas LR BPK 208, 209 str. Odorologinis objektų tyrimas yra ikiteisminio tyrimo veiksmas, kuriuo siekiama nustatyti, ar tiriamojoje vietoje paimtus kvapų pėdsakus paliko tikrinamieji asmenys.

„Objektų tyrimas – tai specialisto atliekamas ikiteisminio tyrimo veiksmas, kuriuo siekiama pritaikius specialiąsias žinias surasti ir ištirti nusikalstamos veikos pėdsakus ar kitus objektus, turinčius reikšmės tyrimui, nustatyti įvykio situaciją ir kitas reikšmingas aplinkybes“⁵⁵.

Nuo užduoties atlikti odorologinį objektų tyrimą gavimo momento, kiekvienas šį tyrimą atliekantis Kriminalistinės odorologijos skyriaus specialistas atsako pagal LR BPK 235 straipsnį (melagingi parodymai, išvados ir vertinimai).

Tikrinamojo asmens kvapo nustatymas, pateiktuose kvapų pėdsakuose atliekamas išrinkimo - diferenciacijos būdu, panaudojant specialiai išdresuoto šuns-biodetektoriaus kvapų analizatorių.

Išrinkimas – tai veiksmas kurio metu biologinio “instrumento” specialistas, naudoja – šunį biodetektorių odorologinės informacijos tyrimui, turint tikslą nustatyti – ar lyginamoji medžiaga ir tiriamas objektas identiški.

Gali būti atliekamas šių kvapų objektų sulyginimas:

- individualaus kvapo pavyzdys su kvapų pėdsaku;

⁵⁴ Методические рекомендации по проведению кинологической идентификации консервированного запаха. МВД СССР. Всесоюзно научно – исследовательский институт. М., 1985

⁵⁵ Ancelis P. ir kt. Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius. 2011, p. 53

- kvapų pėdsakas su individualaus kvapo pavyzdžių (kvapų pavyzdžiais);
- kvapų pėdsakas su kvapų pėdsakų (kvapų pėdsakais).

Kvapų objektai siunčiami tirti į Kriminalistinės odorologijos skyrių. Odorologinio tyrimo atlikimui pateikiama užduotis ir kvapų objektai – tai kvapų pėdsakai, lyginamieji kvapų pavyzdžiai ir foniniai kvapai.

Jeigu tiriamoje baudžiamojoje byloje (ikiteisminio tyrimo medžiagoje) yra paimti kvapų pėdsakai, bet dar nenustatyti tikrinamieji asmenys, kvapų objektai gali būti siunčiami su atitinkamu lydraščiu į Kriminalistinės odorologijos skyriaus kvapų saugyklą (kvapų banką) saugojimui.

Identifikuoti siunčiama medžiaga ir kartu su ja atitinkami dokumentai: užduotis skirti odorologinį objektų tyrimą, arba oficialūs raštai (pvz. teismo nutartis) pavedantys atlikti odorologinį tyrimą, priimama Kriminalistinės odorologijos skyriuje. Užduotyje nurodoma: pagrindas paskirti objektų tyrimą, specialisto pareigos ir pavardė arba įstaiga, kurioje turi būti atliekamas tyrimas, klausimai, kuriais turi būti duota išvada, ir medžiaga, pateikiama specialistų dispozicijai. Visi pateikiami tyrimams arba saugojimui kvapų objektai turi būti užantspauduoti ir turėti atitinkamas etiketes ant kurių surašyta būtina kvapų objektų registracijai ir tyrimo atlikimui informacija kaip nurodyta Žmogaus kvapo pėdsakų, lyginamųjų kvapo pavyzdžių, foninių kvapų paėmimo ir konservavimo, odorologinių tyrimų atlikimo metodikoje. Už pateiktos medžiagos kokybę ir surašytų duomenų tikslumą atsako kvapų objektų paėmimą atlikęs ir pasirašęs ikiteisminio tyrimo pareigūnas, specialistas.

Siųsdamas kriminalistinės odorologijos specialistams kvapų pėdsakų mėginius ir individualių kvapų lyginamuosius pavyzdžius, paimtus nuo šioje byloje tikrinamų asmenų kūnų, odorologinio tyrimo iniciatorius pateikia specialistams pagrindinį klausimą:

- ar pateiktuose tyrimui kvapų pėdsakuose yra tikrinamo (-u) asmens (-u) individualus kvapas.

Odorologinis tyrimas pagrįstas šuns specifiniu sugebėjimu greitai išiminti duotus uostyti žmogaus kvapų pavyzdžius ir atpažinti juos tarp šviežių bei konservuotų kvapų objektų, taip pat atpažinti žmogaus kvapų pėdsakus, sumaišytus su kitais kvapais. Kvapų pėdsakų ir lyginamųjų kvapų pavyzdžių odorologinis tyrimas leidžia nustatyti:

- „įvykio dalyvius;
- ar buvo tiriamų daiktų ir tikrinamų asmenų sąlytis;
- ar kvapų pėdsakai, paimti skirtingu metu ir skirtingose vietose, palikti to paties asmens;
- identifikuoti asmenis pagal tiriamojoje vietoje paliktą kvapų pėdsaką⁵⁶.

Rusijoje be šių klausimų atliekant odorologinius tyrimus nustatoma, ar tiriamojoje vietoje kvapų pėdsakus paliko vyras ar moteris, vaikas ar suaugęs žmogus. Kadangi Lietuvoje nėra tokio poreikio

⁵⁶ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. V-742 „Dėl Žmogaus kvapo pėdsakų, lyginamųjų kvapo pavyzdžių, foninių kvapų paėmimo ir konservavimo, odorologinių tyrimų atlikimo metodikos patvirtinimo“, p. 1

arba jisai būna labai retai, šunys – biodetektoriai neruošiami atlikinėti tyrimus siekiant nustatyti, ar tiriamojoje vietoje kvapų pėdsakus paliko vyras ar moteris, vaikas ar suaugęs žmogus.

Odorologinį tyrimą – kvapų identifikavimą atlieka ne mažiau kaip du Kriminalistinės odorologijos poskyrio specialistai, naudodami šunis biodetektorius.

Kriminalistinės odorologijos skyriaus specialistai:

- „priima ir išnagrinėja odorologiniams tyrimams atlikti pateiktą medžiagą (klausimus, kuriuos reikia išspręsti, nustato užduoties esmę, įvykdymo galimybes, remdamiesi tyrimui pateikta medžiagos kokybe ir pakankamumu);
- organizuoja odorologinį tyrimą, įvairiai išdėstydami tiriamus objektus išrinkimo rate;
- paruošia tyrimui kvapų objektus, remdamiesi bylos ypatybėmis ir pateikta medžiaga;
- sudaro optimalias sąlygas odorologiniam tyrimui atlikti⁵⁷.

Odorologinis tyrimas – kvapų identifikavimas, atliekamas specialioje patalpoje, kurioje ant grindų pagal rato perimetrą (1 pav.) skaitmenimis nuo 1 iki 10 pažymėtose vietose išdėstyti vienodi stovai (išrinkimo rate), į kuriuos sustatomi vizualiai vienodi kvapų objektai – tai 0,5 l talpos stiklainiai

1 pav. Išrinkimo ratas

su viduje esančiu kvapų sugėrikliu, skleidžiančiu etaloninį, tiriamą arba pagalbinį kvapą. Lenkijoje be išrinkimo rato naudojamas dar ir linijinis metodas.⁵⁸ Kadangi Lenkijoje kriminalistinės odorologijos srityje atliekama nemažai mokslinių bandymų ir eksperimentų, bet vis tiek naudojamas ir išrinkimo ratas ir linijinis metodas, manytume, kad abu metodai turi privalumų ir trūkumų. Lietuvoje linijinis metodas niekada nebuvo naudotas, todėl būtų sunku lyginti vieno ir kito metodo privalumus ar trūkumus, bet manytume, kad metodas, kai tyrimui atlikti stovai išdėstyti ratu, yra efektyvesnis. Rate

⁵⁷ Ten pat, p. 9

⁵⁸ Bednarek T. Sprawozdanie z przebiegu miedzynarodowego szkolenia dotyczacego badan sladow zapachowych//Biuletyn informacyjny Nr. 116. Warszawa, 2002, p. 86

lengviau ir efektyviau sudaromi kvapų objektų situaciniai išdėstymai, tyrimo rezultatai tikslesni, nes šunys – biodetektoriai kvapų pėdsakų ieško ne tarp penkių, o tarp dešimties kvapų objektų.

Kvapų identifikavimas gali būti atliekamas palyginant įtariamojo asmens individualų kvapų pavyzdį su įvykio vietoje paimtu kvapų pėdsaku, įvykio vietoje paimtą kvapų pėdsaką su asmens individualiu kvapu, įvykio vietoje paimtą kvapų pėdsaką su kitoje įvykio vietoje ar kito veiksmo (kratos) metu paimtu kvapų pėdsaku.

Tyrimą atliekantis Kriminalistinės odorologijos skyriaus specialistas išrinkimo rate išdėsto tiriamus ir pagalbinius objektus, nustato šuns paleidimo pradinę vietą, tyrimo eigą fiksuoja odorologinių tyrimų atlikimo eigos fiksavimo žurnale.

Odorologinį tyrimą sudaro šie etapai:

Nulinis etapas, kuriame patikrinama šuns reakcija į išdėstytus išrinkimo rate tiriamus ir kontrolinius kvapų objektus, ar kvapų objektuose nėra trukdančių darbui kvapų, patrauklių šuniui pašalinių kvapų, į kuriuos galėjo būti neatsižvelgta, ruošiant kvapų objektus odorologinio tyrimo etapui.

Pirmas etapas – testavimas. Starte duodamas uostyti atviras stiklainis, kuriame įdėta flanelės atraiža – kvapų sugėriklis (etaloninis kvapas) (2 pav.). Etaloninis kvapas – kvapų pėdsakas arba lyginamasis kvapų pavyzdys, kuris duodamas uostyti šuniui startinėje pozicijoje, ir esantis išrinkimo rate.

2 pav. Etaloninio kvapo užuostimas

Užfiksavęs atmintyje paieškai skirtą kvapą, šuo vedamas išrinkimo ratu, turi nuosekliai uostyti išdėstytus kvapų objektus. Išrinkimo rate aptikęs etaloninį kvapą, šuo jį paženklina išdresuota signaline poza. Kartais taikomas ir „aklo tyrimo“ metodas, kurį pirmi praktikoje panaudojo vokiečių specialistai.⁵⁹ Šio metodo esmė: šuniui – biodetektoriumi duodamas užuosti etaloninis kvapas, bet

⁵⁹ Шамонова Т. Н., Старовойтов В. И. Запах и ольфакторные следы человека. Москва, 2003, р.56

išrinkimo rate jo nėra, ir šuo – biodetektorius turi nepažymėti nė vieno išrinkimo rate esančio kvapų objekto. Šio metodo tikslas – išvengti šuns – biodetektoriaus pripratimo testavimo metu būtinai surasti ir pažymėti etaloninį kvapą.

Antras etapas – kvapų tyrimas. Šuniui duodamas uostyti kvapų pėdsakas arba lyginamasis kvapų pavyzdys, o išrinkimo rate tarp pagalbinių kvapų įdedami tiriami (–as) kvapų objektai (–as). Šuo, vedamas išrinkimo ratu, nuosekliai uosto išdėstytus kvapų objektus ir jeigu tarp jų aptinka kvapą, turintį bendrą kilmės šaltinį su kvapu, duotu uostyti starte, paženklina šį objektą signaline poza (3 pav.).

3 pav. Šuns ženklimas

Dėl tyrimo rezultatų patvirtinimo šuns biodetektoriaus signalinė reakcija analizuojama kelis kartus (2 – 3), keičiant tiriamų objektų išdėstymą. Šuns vedimas išrinkimo ratu baigiasi paženklimo poza – atsitūpimu ar atsigulimu prie tiriamo ir etaloninio arba tik prie etaloninio kvapų objekto.

Kiekviename tyrimo etape su šunimi dirbantis specialistas nežino apie tiriamų ir etaloninių kvapų buvimą vietą išrinkimo rate (tam, kad nevalingu judesiu ar elgesiu nepaveiktų šuns). Jam tik nurodoma, nuo kurio objekto pradėti paiešką išrinkimo rate. Taip siekiama išvengti „protingo Hanso“ efekto⁶⁰. Jo esmė: šuo – biodetektorius pagauna visus signalus, išėinančius iš vedlio (taip pat ir iš pašamonės), ir traktuoja juos taip, kad jo elgesys atitiktų vedlio lūkesčius. Lenkijos specialistai atliko tyrimus, kuriuose dalyvavo 83 poros: vedlys – šuo. Buvo atlikti 193 eksperimentai ir padaryta išvada, kad vienintelis efektyvus būdas išvengti „protingo Hanso“ efekto yra procesinių veiksmų atlikimas taip, kad vedlys nežinotų tiriamojo kvapų objekto arba etaloninio kvapo buvimą vietos išrinkimo rate⁶¹.

⁶⁰ Шамонова Т. Н., Старовойтов В. И. Запах и ольфакторные следы человека. Москва, 2003, p.56

⁶¹ Gawkowski M. L. Paniek wechowa pas a skuteczznosc selekcji w procesowych badaniach osmologicznych// Problemy kryminalistyki. 2001, p. 48

Odorologiniam tyrimui atlikti visada naudojami du šunys, o esant būtinybei, panaudojama ir daugiau šunų - biodetektorių (jei panaudojus pirmus du šunis, gaunami skirtingi rezultatai). Lenkijoje odorologiniai tyrimai atliekami naudojant ne mažiau kaip du šunis – biodetektorius. Optimalus šunų – biodetektorių skaičius – 3, esant reikalui, naudojama ir daugiau. Rusijoje rekomenduojamas vidutinis šunų – biodetektorių skaičius vienam tyrimui – nuo 4 iki 5, atskirais atvejais iki 10, tai priklauso nuo sprendžiamų uždavinių, tiriamųjų objektų skaičiaus⁶².

Jei šunys, aptikę išrinkimo rate etaloninį kvapą ir jį paženklinę, apuosto tiriamą objektą, tačiau jo nepaženklina signaline poza, tai liudija, kad tikrinamajame objekte ieškomo kvapo nėra arba jo molekulių kiekis mažesnės barjerinės koncentracijos ir nepakankamas tam, kad jį būtų galima suuoti.

Jeigu tyrime panaudoti du šunys biodetektoriai išrinkimo rate pažymi etaloninį ir tiriamą kvapų objektą (tiriamus kvapų objektus), tai rodo, kad pateiktame kvapų objekte (kvapų objektuose) yra ieškomas kvapas.

Po tyrimo, vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 90 str. ir remiantis odorologinių tyrimų atlikimo eigos fiksavimo žurnalu, surašoma specialisto išvada – ar kvapų mėginiuose, pateiktuose odorologiniam tyrimui atlikti, yra tikrinamojo (–ų) asmens (–ų) kvapas (-ai).

Specialisto išvadoje nurodoma: specialisto asmens duomenys – vardas, pavardė, išsilavinimas, specialybė, kvalifikacija; tirti objektai; naudoti tyrimo metodai ir priemonės, specialisto nustatytos aplinkybės, turinčios reikšmės nusikalstamai veiklai tirti. Jei yra, prie specialisto išvados pridedama vaizdinė medžiaga.

Specialisto išvados gali būti:

1. Kategoriskai teigiamos - pateiktuose kvapų mėginiuose rastas tikrinamojo asmens kvapas – tokia išvada surašoma kai tyrimo metu du panaudoti šunys biodetektoriai pažymėjo savo signaline poza (atsitupiant arba atsigulant) išrinkimo eilėje tiriamą kvapo objektą;
2. Kategoriskai neigiamos - pateiktuose kvapų mėginiuose nerastas tikrinamojo asmens kvapas – kai tyrime panaudoti ne mažiau kaip du šunys biodetektoriai nežymėjo ir nereagavo į išrinkimo eilėje esamus tiriamus kvapų objektus. Neigiamas tyrimo rezultatas nereiškia, kad tikrinamas asmuo negalėjo kontaktuoti su kvapą išlaikančiu objektu (dalyvauti nusikaltime, palikti savo kvapų pėdsakus) tiesiog gali būti, kad, paimti ir pateikti odorologiniam tyrimui kvapų pėdsakai galėjo prarasti būtina identifikavimui kvapo molekulių koncentracija (slenkstis - jutimo riba kuri gali sudirginti šuns biodetektoriaus uoslės receptorių ir leidžia jam suvokti šį kvapą), arba kvapo pėdsakas stipriai užterštas pašaliniais kvapų junginiais - priemaišomis.
3. Tikimybinės teigiamos - tikėtina, kad kvapų mėginiuose yra tikrinamojo asmens kvapas, tokios išvados duodamos tada kai šunų biodetektorių signalinė reakcija į tiriamus kvapų objektus nėra pastovi arba ji silpnai išreiškiama (reagavimas į tiriamą kvapo objektą).

⁶² Шамонова Т. Н., Старовойтов В. И. Запах и ольфакторные следы человека. Москва, 2003, p.63

Kriminalistinės odorologijos skyriaus specialistai išvados pastabose nurodo apie tyrimui pateiktos medžiagos (kvapų objektų) nepakankamumą arba nekokybiškumą, pastabose paaiškina priežastis, dėl kurių iš esmės negalima išspręsti pateiktų klausimų.

Jeigu ikiteisminio tyrimo teisėjas ar teismas priima nutartį skirti odorologinę ekspertizę, vadovaujantis LR BPK 210 str. ir atlikus odorologinį tyrimą, surašomas ekspertizės aktas. Jis susideda iš įžanginės dalies, tiriamosios dalies ir išvadų. Ekspertizės akto įžanginėje dalyje nurodoma: akto surašymo data ir vieta, nutartis skirti ekspertizę, ekspertizei pateikta medžiaga ir klausimai, specialisto, atlikusio odorologinį tyrimą asmens duomenys, tyrimų pradžios ir pabaigos datos, atliekant tyrimą dalyvavę asmenys. Ekspertizės akto tiriamojoje dalyje nurodoma: tyrimo objektų būklė; jų apžiūros rezultatai, atlikti tyrimai, naudoti metodai ir priemonės, gauti rezultatai ir jų vertinimas. Išvadose suformuluojami atsakymai į pateiktus klausimus.

„Vertindamas ekspertizės aktą tyrėjas privalo išsiaiškinti: atliktų tyrimų išsamumą, kurių pagrindu buvo padarytos išvados; ekspertų taikytų metodų mokslinį pagrįstumą ar gauti rezultatai yra moksliskai paaiškinti ir įvertinti. Nustatant eksperto išvados išsamumą, žiūrima, ar jis atsakė į visus jam pateiktus klausimus, ar atliko visus jam būtinus tyrimus ir ištyrė visus ekspertizei atsiųstus objektus ir panašiai“⁶³.

Pagal įstatymo reikalavimus surašytos ir pasirašytos tyrimą atlikusių Kriminalistinės odorologijos skyriaus specialistų objektų tyrimo išvados siunčiamos tyrimą paskyrusiai institucijai.

⁶³ Burda R., Krikščiūnas R., Latauskienė E. Kriminalistikos taktika ir metodika. V., 2004, p. 75

4. KRIMINALISTINĖS ODOROLOGIJOS METODO TAIKYMO PRAKTIKOJE PROBLEMOS

4.1 Kriminalistinės odorologijos metodo panaudojimo atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus praktika

Kriminalistinė odorologija vienas iš metodų, taikomas tiriant nusikaltimus. Žmogus, kontaktuodamas su daiktais, visada palieka ant šių daiktų paviršiaus savo kvapo pėdsakus. Tokie pėdsakai tai sudėtingas kvapiųjų medžiagų mišinys - stabilus produktas kurį išskiria žmogaus kūno funkcionuojančio organizmo ląstelės.

Kvapo pėdsako ribos ant daiktų, jo dydis priklauso nuo kvepiančių komponentų (medžiagų) koncentracijos, kurios pakanka panaudotam biodetektoriumi šį kvapą suvokti. Pirmiausia tai žmogaus kūno kvapas, kuris yra asmens informacijos šaltiniu, veikiančiu pastoviai, bet kokiomis sąlygomis, nepriklausomai nuo individo norų ir valios. Žmogaus kvapų pėdsakai pakankamai patvarūs aplinkoje ir gali išsilaikyti tam tikrą laiką ant daiktų paviršiaus, su kuriais kontaktavo žmogus.

Kriminalistinei praktikai svarbu, kad kvapiosios medžiagos, išskiriamos su žmogaus kūno prakaitu ir pakliuvusios ant materialių daiktų įvykio vietoje, išsaugo žmogų charakterizuojančią informaciją ir po to, kai jo toje vietoje jau nėra, tokius jo kvapo pėdsakus galima panaudoti nusikaltimų tyrimams.

Žmonės palieka savo kvepianti „parašą“ visur, kur bebūtų, rašė žymūs kvapų tyrinėtojai B.Sommerville, D.Gee, J.Averill. „Perskaityti šį kvepianti parašą“ galima specialiai tam darbui paruošto šuns biodetektoriaus pagalba.

Pasirinkimas šuns biodetekcijai ne atsitiktinis ir paremtas išskirtinių šuns sugebėjimų greitai (pakanka 1 min.) įsiminti ir tiksliai diferencijuoti žmogaus kvapą. Šuo sugeba atskirti ir kitus, esančius gamtoje bei žmogaus sukurtus cheminių medžiagų kvapus, ir šie šunų sugebėjimai yra taip pat plačiai naudojami, tačiau odorologinio metodo panaudojimui svarbus šuns gebėjimas atlikti žmogaus individualaus kvapo identifikaciją.

Šuns, kaip kriminalistinių tyrimų priemonės, neįprastumas neturi ir negali būti trukdžiu jo panaudojimui. Šunų kvapų analizatoriai pakankamai ilgą laiką naudojami pėdsakystėje, persekiojant nusikaltėlius „karštomis pėdomis“, paslėptų daiktų suradimui pagal tikrinamojo asmens kvapą arba žmogaus išrinkimui pagal duotą uostyti daikto kvapą – kinologinis išrinkimas. Specialiai paruošti šunys pastaruoju laiku dažnai naudojami paslėptų lavonų (taip pat ir užkastų žemėje), ginklų, narkotinių bei sprogstamųjų medžiagų paieškai. Užsienio šalyse (pvz. Suomijoje, Lenkijoje) šunys naudojami ir lavonų paieškai vandens telkiniuose.

„Odorologinis tyrimas - tai žmogaus kvapų identifikavimas, atliekamas naudojant specialiai išdresuotus šunis biodetektorius“⁶⁴.

Šiuo laikotarpiu kriminalistikos mokslas ypatingą dėmesį atkreipė į įrodomosios informacijos netradicinių šaltinių, tokių kaip mikroobjektų, garsų bei kvapiųjų pėdsakų, rinkimą, užfiksavimą bei tyrimą.

Tiriant kruopščiai suplanuotus nusikaltimus, apiplėšimus, užsakomus nužudymus ir kitus sunkius nusikaltimus prieš asmenį, vis mažiau naudojami tradiciniai, t. y. rankų, kojų ir kt. pėdsakai dėl to, kad jų sunaikinimas ar paslėpimas nusikaltėlių atliekamas itin kruopščiai. Daugeliu atvejų nusikaltėliai savo pirštų ar kitus pėdsakus įvairiomis gudrybėmis sugeba sunaikinti, tačiau kvapų pėdsakų sunaikinti beveik neįmanoma.

Asmens identifikacija pagal įvykio vietoje paliktus jo kvapų pėdsakus susijusi su dideliu informacijos deficitu, tinkamu tik vizualinei analizei. Kriminalistams ypač vertingi pėdsakai, kurie negali būti nuvalyti (ištrinti) arba užmaskuoti nusikaltėlių, palikusių pėdsakus. Nusikaltimų tyrimo veiksmų efektyvumui padidinti, išaiškinant materialius pėdsakus ir kitus nusikaltimo objektus, asmenys, atliekantys tyrimą, taip pat specialistai kriminalistai turi turėti žinių kompleksą teisės ir proceso srityje, kriminalistikos ir darbo patirtį su materialiniais objektais, konkrečiai su žmonių kvapų pėdsakais.

Įvykio vietose ir šalia jų (pavyzdžiui pasalų, slėpimosi vietose) dažnai lieka nusikaltimo įrankių – šaunamųjų ir nešaunamųjų ginklų, taip pat taip vadinamų kepurų-kaukių (naudojamų veido maskuoti), sportinių kepuraičių, kojinių, pirštinių, virvių ir kt. Visi šie daiktai gali turėti žmogaus individualaus kvapo šaltinių – prakaito, kraujo, plaukų tuomet kriminalistinės odorologijos metodo panaudojimas gali suteikti labai reikšmingos informacijos tiriant nusikaltimą ir tapti svarbiu faktoriumi visų nusikaltimo aplinkybių išaiškinime. Odorologinio tyrimo svarba pasireiškia galimybe individualios identifikacijos, planuojamųjų ar jau padarytų nusikaltimų dalyvių, pagal jų kvapą. Todėl odorologinis metodas, leidžiantis nustatyti nusikaltėlio asmenybę, šiose situacijose tampa nepakeičiamas.

Odorologiniai tyrimai papildo tyrimų galimybes, atskleidžiant nusikaltime dalyvavusius asmenis, ir, be to, turi kai kuriuos pranašumus lyginant su biologinio tyrimo metodu. Konkrečiau – pagal mikroskopinius kraujo pėdsakus (pvz.: taškinės kraujo dėmės ant peilio rankenos arba po peilio rankena), prakaitą avalynėje ar ant drabužių, kuriuos dėvėjo keli asmenys, ekspertai dažniausiai nespėdžia klausimo apie grupinę kraujo priklausomybę ir pėdsako atskyrimo, palikto skirtingų asmenų arba skirtingų asmenų kraujo dėmių susimaišymo, taip pat susijungimo su prakaito išskyromis

⁶⁴ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. V-742 „Dėl Žmogaus kvapo pėdsakų, lyginamųjų kvapo pavyzdžių, foninių kvapų paėmimo ir konservavimo, odorologinių tyrimų atlikimo metodikos patvirtinimo“

(pvz.: ant drabužių ir kitų daiktų). Odorologinio metodo panaudojimas, sprendžiant kriminalistines užduotis, padeda padidinti nusikaltimo tyrimo kokybiškumą.

Kvapų pėdsakų ir lyginamųjų kvapų pavyzdžių odorologinis tyrimas leidžia nustatyti:

- „įvykio dalyvius;
- ar buvo tiriamų daiktų ir tikrinamų asmenų sąlytis;
- ar kvapų pėdsakai, paimti skirtingu metu ir skirtingose vietose, palikti to paties asmens;
- identifikuoti asmenis pagal tiriamojoje vietoje paliktą kvapų pėdsaką⁶⁵.

Nagrinėjant kriminalistinės odorologijos metodo panaudojimo atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus praktiką, svarbu žinoti jo taikymo Lietuvoje apimtis. Nuo Kriminalistinės odorologijos skyriaus veiklos pradžios 1987 metais iki 2004 metų skiriamų odorologinių tyrimų užduočių skaičius kiekvienais metais didėjo, didėjo ir siunčiamų saugojimui kvapų objektų skaičius. Nuo 2004 m. skiriamų odorologinių tyrimų užduočių skaičius sumažėjo, to priežastis yra griežtesni reikalavimai, keliami teikiamos tyrimų medžiagos (kvapų objektams) kokybei. Šiuo metu tas skaičius vėl didėja.

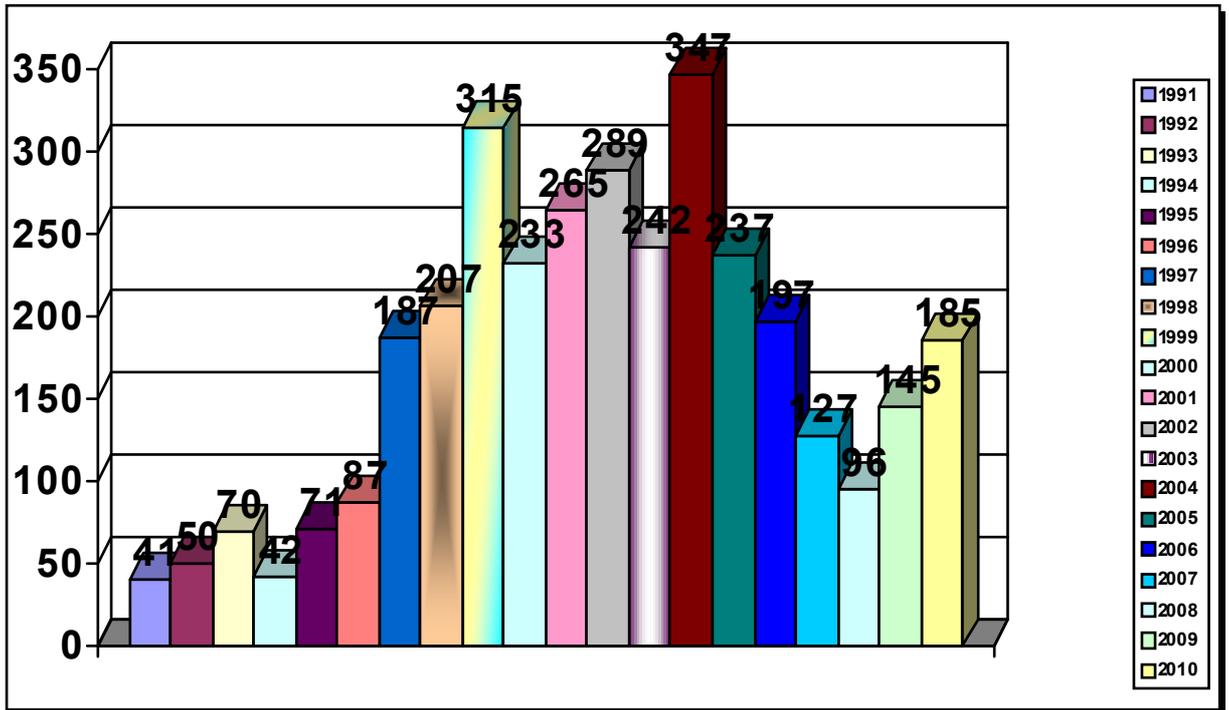
Nuo 2007 metų gegužės mėnesio iki spalio mėnesio odorologiniai tyrimai atliekami nebuvo, kadangi vyko Kinologijos centro bazės renovacija. 2007 metais gautų užduočių didesnė dalis buvo atliekama 2008 metais, o tai ženkliai prailgino tyrimų rezultatų laukimo terminą. Kadangi odorologinių tyrimų užduočių iniciatoriai buvo informuoti apie tokią situaciją odorologinių tyrimų užduotys 2007 metais ir 2008 metais buvo skiriamos tik esant neišvengiamai būtinybei.

2008 metų pabaigai skyriaus specialistai ne tik atliko visas 2007 metų, bet ir didžiąją dalį 2008 metų paskirtų užduočių, dėl ko tyrimų išvadų laukimo terminai sutrumpėjo nuo 6-8 mėnesių iki 1-2 mėnesių.

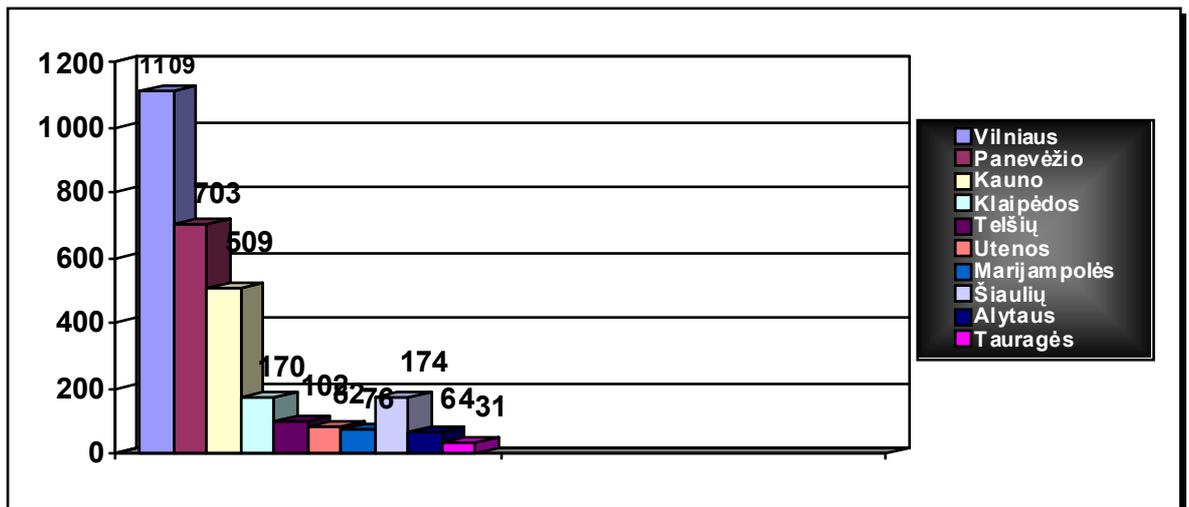
Daugiausiai odorologinių tyrimų atliekama Vilniaus apskrityje, tačiau remiantis atliktų tyrimų duomenimis, galima teigti, kad odorologinis metodas yra gan plačiai taikomas visoje Lietuvoje. Priežastys, dėl kurių dorologiniai tyrimai daugiausiai atliekami Vilniaus apskrityje, gali būti įvairios. Viena iš priežasčių yra tai, kad pati dorologinių tyrimų laboratorija yra Vilniuje. Kriminalistinės odorologijos skyriaus specialistai dažniau bendrauja su ikiteisminio tyrimo tyrėjais, specialistais – kriminalistais, dalinasi turimomis žiniomis ir praktiniais įgūdžiais. Kita priežastis gali būti, kad odorologinis metodas, kaip rodo praktika, plačiausiai taikomas tiriant transporto priemonių pagrobimo bylas ir daugiausiai gaunama užduočių atlikti odorologinį tyrimą būtent iš Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Nusikaltimų tyrimo valdybos Autotransporto priemonių grobimų tyrimo skyriaus.

⁶⁵ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. V-742 „Dėl Žmogaus kvapo pėdsakų, lyginamųjų kvapo pavyzdžių, foninių kvapų paėmimo ir konservavimo, odorologinių tyrimų atlikimo metodikos patvirtinimo“

Kriminalistinės odorologijos skyriuje gautų užduočių dinamika 1991–2010 m.

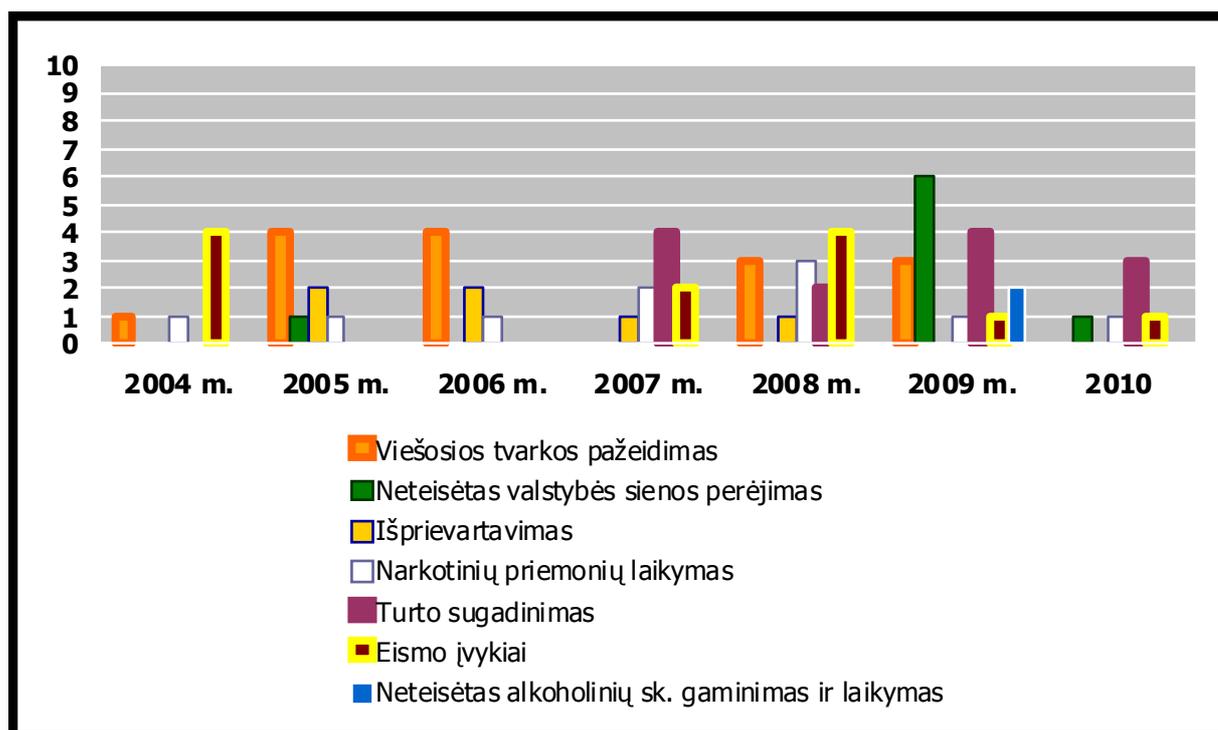
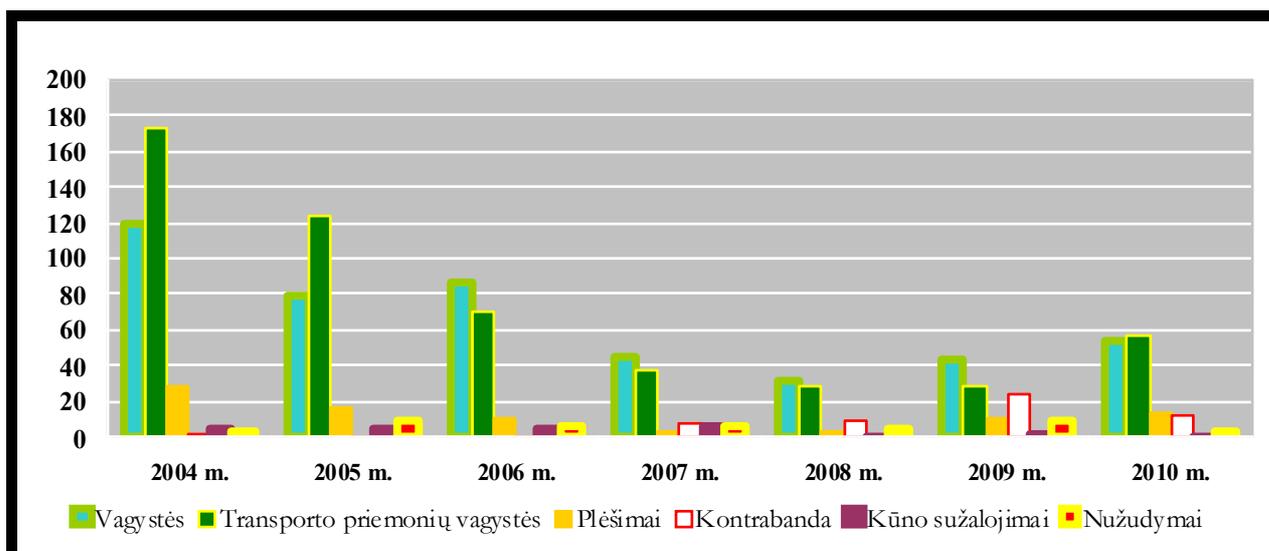

Atliktų odorologinių tyrimų dinamika 1991–2010 m. pagal apskritis

Dauguma odorologinių tyrimų buvo atlikta tiriant transporto priemonių vagystes, vagystes ir neteisėtą valstybės sienos perėjimą.

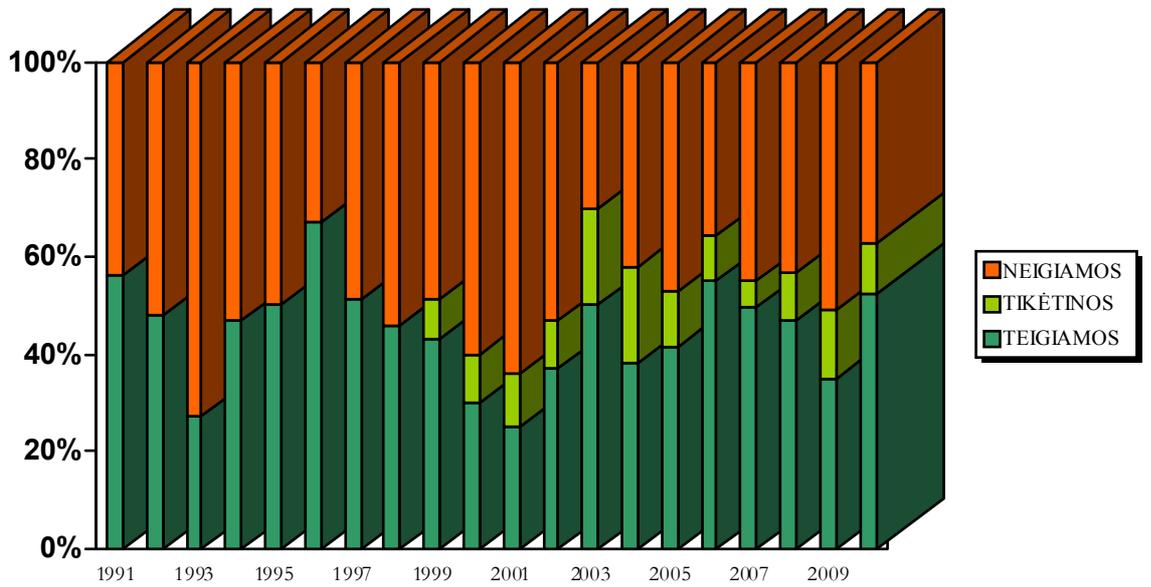
Gautų užduočių dinamika pagal nusikaltimus 2004–2010 m.

Iki 1999 metų atlikus odorologinį tyrimą priklausomai nuo rezultatų būdavo duodamos teigiamos arba neigiamos išvados. Kartais šunys – biodetektoriai išrinkimo rate esančių tikrinamųjų asmenų lyginamųjų kvapo pavyzdžių nežymėdavo, bet aiškiai į juos reaguodavo, arba vienas šuo – biodetektorius pažymėdavo, o kiti tik reaguodavo. Todėl nuo 1999 metų buvo nuspręsta, esant atitinkamiems rezultatams atlikus odorologinį tyrimą, duoti ne tik teigiamas arba neigiamas, bet ir

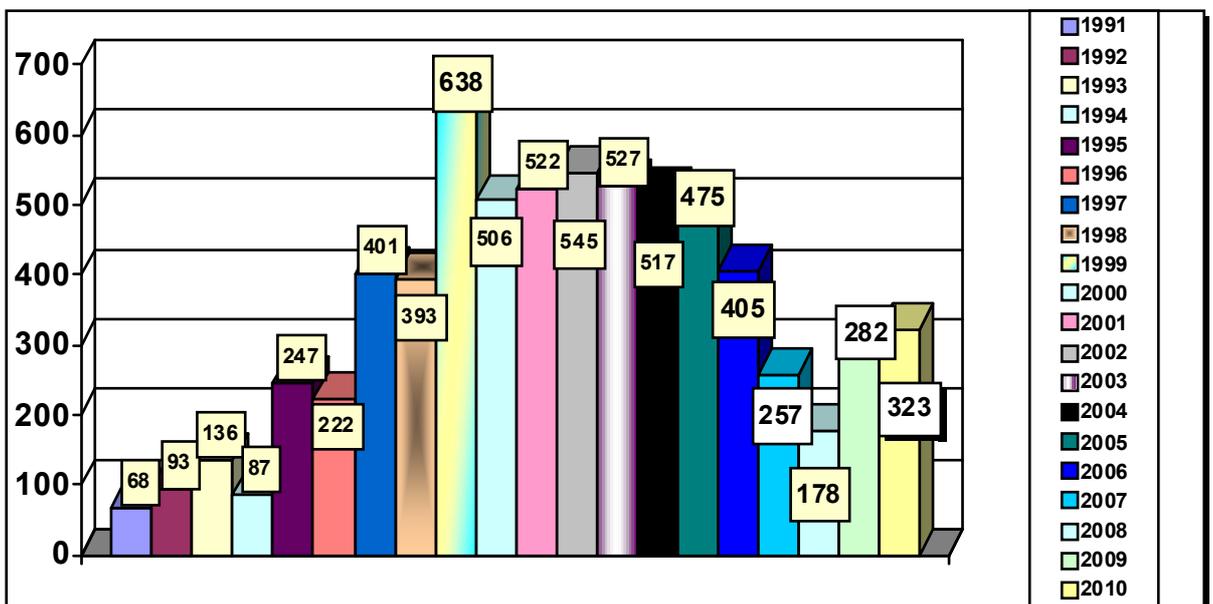
tikėtinas išvadas. Remiantis Kriminalistinės odorologijos skyriaus duomenimis galima teigti, kad atliekant odorologinius tyrimus dažniausiai duodamos teigiamos ir neigiamos išvados.

Teigiamų, tikėtinų ir neigiamų išvadų dinamika 1991–2010 m.

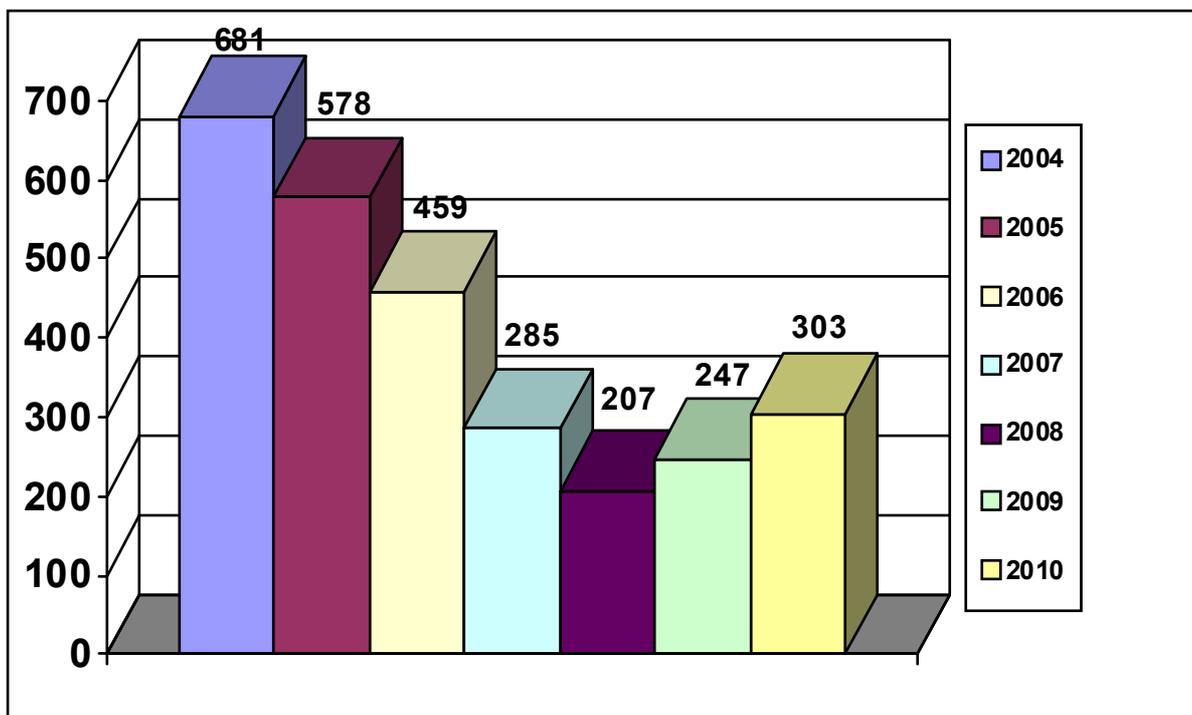
Kriminalistinės odorologijos skyriuje patikrintų asmenų skaičiai yra svyruojantys, daugiausiai asmenų buvo patikrinta 1999 metais.

Kriminalistinės odorologijos skyriuje patikrintų asmenų dinamika 1991–2010 m.

Nuo 2004 metų Kriminalistinės odorologijos skyriuje patikrintų kvapų pėdsakų skaičius kiekvienais metais mažėjo, tačiau jau 2009 metais patikrintų kvapų pėdsakų skaičius pradėjo didėti

Kriminalistinės odorologijos skyriuje patikrintų kvapų pėdsakų dinamika 2004–2010 m.

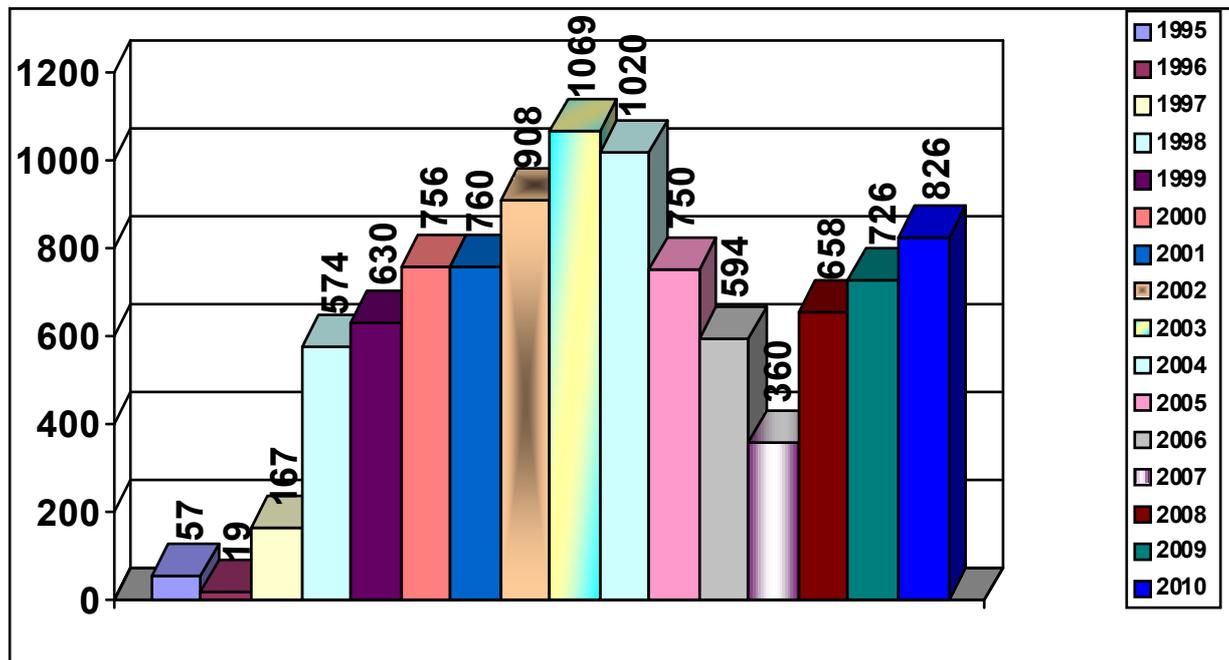

Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2009 metų visi išduodami odorologiniai stiklainiai yra antspauduojami (taip užtikrinama, kad neatsargiai arba kitaip atidaryti odorologiniai stiklainiai nebūtų panaudoti kvapų pėdsakų, arba lyginamųjų kvapų paėmimui). Atliekamas nuolatinis pagalbinių kvapų objektų kolekcijos papildymas.

Kriminalistinės odorologijos skyriuje yra saugomi odorologiniai stiklainiai su kvapų objektais, kuriuos siunčia šalies ikiteisminio tyrimo įstaigos. Patvirtinus metodiką buvo sugriežtinti reikalavimai pateikiami tyrimams medžiagai: gauti nekokybiški, neatitinkantys metodinius reikalavimus kvapų objektai Kriminalistinės odorologijos skyriuje nepriimami tirti ir saugoti.

Apie kriminalistinės odorologijos metodo taikymo, atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas, panaudojimo augimą galima spręsti ir pagal saugojimui į Kriminalistinės odorologijos skyriaus kvapų banką pristatytus kvapų objektus. Kuo daugiau kvapų objektų pristatoma, tuo plačiau odorologinis metodas yra taikomas.

Kvapų banke saugojimui gautų kvapų objektų skaičius 1995–2010 m.

Šiuo metu Kriminalistinės odorologijos skyriuje tyrimus atlieka 5 šios srities specialistai, tyrimams atlikti naudojami 7 šunys biodetektoriai, rengiamas dar vienas naujai priimtas pareigūnas odorologinių tyrimų specialisto kvalifikacijai įgyti.

Specialistai nuolat organizuoja ir vykdo šalies ikiteisminio tyrimo pareigūnų mokymus apie Kriminalistinės odorologijos metodo panaudojimą kovoje su nusikalstamumu (mokymuose dalyvavo: 2005 metais – 213 pareigūnai, 2006 metais – 65 pareigūnai, 2007 metais – 242 pareigūnai, 2008 metais – 233 pareigūnai, 2009 metais – 162 pareigūnai, 2010 metais – 155 pareigūnai). Mokymuose analizuoja gaunamas tyrimams medžiagas, teikia reikalingą informaciją konsultacinio pobūdžio apie tiriamosios medžiagos paėmimo ypatumus skirtingais atvejais, užduočių klausymų formulavimą, derina užduočių atlikimo terminus, bei analizuoja situacijas - kokiais atvejais odorologinį tyrimą skirti akivaizdžiai netikslinga. Mokymu metu paaiškėja – kokios informacijos stokojama, praktiniam odorologijos metodo taikymui, tiriant nusikaltimus. Daugiausiai klausimų iškyla apie nusikaltėlių kvapų pėdsakų išlikimo galimybę įvykio vietoje, kokie objektai – daiktai gali būti kvapų pėdsakų šaltiniais, kaip teisingai atlikti kvapų pėdsakų paėmimą ir t. t.

Ypatingas dėmesys ir operatyvus teisėsaugos organų reagavimas į sunkius nusikaltimus prieš asmenį sąlygoja greitą (per trumpiausią laiką) operatyvinių grupių atvykimą įvykio vietos apžiūrai. Tai suteikia pakankamai geras galimybes nedelsiamam kvapų paėmimui ir tolimesniam nusikaltėlių kvapų

pėdsakų ir kvapą išlaikančių objektų tyrimui. Pastaruoju metu tikrai negalime teigti, kaip tai buvo anksčiau, kad dažnai šis darbas yra neatliekamas, bet ir dabar dažnai jis daromas ne kokybiškai: neteisingai paimami kvapų pėdsakai, nehermetiškai saugomi kvapą išlaikantys objektai ir pan.

Iš esmės tai ir yra pagrindinė priežastis, dėl kurios kriminalistinės odorologijos metodas būna neefektyvus arba santykinai retai taikomas, atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus. Tai informacijos trūkumo padariniai, žinių nepakankamumas tyrėjų, specialistų kriminalistų, operatyvinių darbuotojų tarpe. Kriminalistinės odorologijos srityje taip pat juntamas trūkumas priemonių kvapų pėdsakų paėmimui įvykio vietoje.

Reziumuojant galima teigti, kad odorologinis identifikavimas, atliekamas šunų biodetektorių pagalba yra jau žinomas ir naudojamas Lietuvoje, kaip vienas iš kriminalistinių tyrimų metodų tiriant nusikaltimus. Odorologinio metodo privalumas yra tai, kad galima tirti tokius pėdsakus, kurių atsiradimą nusikaltėliai negali kontroliuoti, kvapų pėdsakai yra nematomi, todėl juos sunku sunaikinti. Įvykio vietoje tinkamai paimti ir užkonservuoti žmogaus kvapų pėdsakai gali būti saugomi ilgą laiką – remiantis patvirtinta metodika 5 metus, esant būtinumui dar ilgiau, ir panaudoti identifikaciniams tyrimams.

Sėkmingam odorologijos metodo panaudojimui tiriant nusikaltimus būtina, kad ikiteisminį tyrimą atliekantys pareigūnai – tyrėjai, specialistai, kriminalistai, operatyviniai darbuotojai turėtų kompleksą reikalingų žinių. Kriminalistinės odorologijos laboratorinio metodo panaudojimo efektyvumas tiesiogiai priklauso nuo metodiškai teisingo, trijų tarpusavyje susietų užduočių įvykdymo, tai:

- Kvapų pėdsakų surinkimas nuo žmogaus kvapą išlaikančių objektų ir jų konservavimas;
- Lyginamųjų kvapų pavyzdžių paėmimas iš tikrinamųjų asmenų;
- Odorologinio identifikavimo atlikimui būtinų priemonių paruošimas ir sąlygų sudarymas.

Netinkamas atlikimas, bet kurios iš aukščiau minėtų užduočių neleis gauti teisingus odorologinio metodo panaudojimo rezultatus.

4.2. Probleminiai odorologinių tyrimų klausimai

Dabartiniu metu išspręstos ne visos bendrosios odorologinės problemos. Šunų – biodetektorių uoslės (jutimo, suvokimo) mechanizmas dar nėra iki galo iširtas. Taip pat egzistuoja daug teorijų apie kvapų objektų panaudojimą atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus, bet nė viena iš jų nėra visuotinai pripažinta. Nors kriminalistinė odorologija ir pasiekė konkrečių rezultatų, bet vis tiek odorologinio metodo visuotinis taikymas praktikoje turės praeiti ilgą procesą. Kaip taisyklė, nauji ekspertiniai tyrimai tyrėjų naudojami su atsargumu, nes tai liečia ne tik pačią ekspertizės ar tyrimo rūšį, bet ir žmonių likimus.

Net ir daktiloskopija ne iš karto įgavo pripažinimą. Turėjo praeiti ne vieni metai, kol teisininkai įsitikino šio metodo moksliniu pagrindimu ir reikšme siekiant nustatyti tiesą.

Kadangi kriminalistinės odorologijos objektas yra žmogaus kvapas, specialistai ar pareigūnai įvykio vietos, vietovės, patalpos tyrimo ar apžiūros metu paiminėjantys kvapų objektus, negali tiesiogiai jų suvokti, todėl gali nukentėti paimtų kvapų objektų kokybė. Taip pat nemažai tyrėjų apie odorologinį metodą yra tikrai girdėję ir, iškilus būtinumui paimti kvapų objektus, to kokybiškai padaryti nesugeba. O medžiagos, pateiktos odorologinio tyrimo atlikimui, kokybiškumas tyrimo rezultatams turi lemiamą reikšmę. Atliekant kitus tyrimus ar ekspertizes, tyrėjai, gavę nekokybišką tiriamąją medžiagą ar lyginamuosius pavyzdžius, dažniausiai iš esmės atsisako atlikti atitinkamus tyrimus ir atsakyti į tyrėjo užduotus klausimus arba gražina visą medžiagą tyrimo iniciatoriui reikalaudamas ją papildyti ir t.t., o Kriminalistinės odorologijos skyriaus specialistai dažniausiai vizualiai negali pamatyti, kad tyrimui pateikta medžiaga neatitinka keliamų reikalavimų ir atlieka tyrimus su tuo, ką gavo, kas, esant nekokybiškai medžiagai tiesiogiai atsispindi tyrimų rezultatuose. Būna atveju, kad remiantis bylos medžiaga odorologinio tyrimo išvada turi būti teigiama, bet atlikus tyrimą gaunama tik tikėtina arba net ir neigiama išvada. Pradėjus domėtis, kodėl taip yra, ir tiesiogiai bendraujant su pareigūnais, kurie paėmė tiriamojoje vietoje kvapų pėdsakus ar lyginamuosius kvapų pavyzdžius, išaiškėja, kad užrašai įvykio vietos, vietovės, patalpos tyrimo ar apžiūros protokole ar lyginamųjų pavyzdžių paėmimo protokole neatitinka tikrovės. Išaiškėja, kad tyrėjai ar specialistai dėl nežinojimo ar dėl laiko stokos nesilaiko kvapų objektų paėmimo ir konservavimo metodikos, todėl odorologinio tyrimo atlikimas ir gauti rezultatai tampa beprasmybi, o kartais ir žalingi, nes gali suklaidinti tyrėjus, paneigti iškeltas versijas arba duoti dar vieną kozirį tikrinamojo asmens gynybai.

Norint išsiaiškinti kokios atsiranda problemos taikant odorologinį metodą, nagrinėjau ikiteisminio tyrimo medžiagas, kurias tiriant buvo naudojamas odorologinis metodas. Pastebėta, kad odorologinis metodas dažniausiai yra taikomas tiriant nusikaltimus nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams, o būtent tiriant transporto priemonių vagystes ir vagystes kiek mažiau – nusikaltimus žmogaus sveikatai bei gyvybei. Tiriamose bylose įvykio vietos apžiūros metu visada dalyvavo kriminalistinio padalinio specialistas kuris ir ėmė kvapų pėdsakus ar objektus išlaikančius pėdsaką. Dažniausiai kvapų pėdsakai buvo paimami iš daiktų su kuriais galėjo kontaktuoti nusikaltėlis t.y. nuo automobilio sėdinių, nuorūkų, drabužių ir avalinės. Daug riečiau kvapų pėdsakai paimami nuo kojų ar avalinės pėdsakų. Paviršiai, nuo kurių buvo paimti kvapo pėdsakai visuose atvejuose buvo sausi, arba protokole nebuvo nurodyta apie paviršiaus kitokią būklę. Apie 55% nagrinėjamose ikiteisminio tyrimo medžiagose kvapų pėdsakai buvo paimti iš objektų esančių automobilyje, kiek mažiau patalpoje ir labai nedaug atviroje vietovėje. Tiriant įvykio vietą, be kvapų pėdsakų, apie 80% atvejų buvo aptikti, užfiksuoti ir paimti ir kiti pėdsakai. Atliekant baudžiamųjų bylų tyrimą labai sunku nustatyti per kiek laiko nuo nusikaltimo padarymo buvo paimti kvapų pėdsakai nes medžiagose

nenurodomas tikslus nusikaltimo padarymo laikas. Kur buvo įmanoma nustatyti, tai tas laikas buvo labai skirtingas – arba iki 1 val. arba nuo 6 iki 12 val. ir daugiau.

Pastebėtina, kad tiriant įvykio vietą ir paimant kvapų pėdsakus ne visada yra paimamas foninis kvapas arba kitaip pažeidžiami metodiniai reikalavimai pvz. nepakankamas kvapo sugėriklio kontakto laikas su pėdsaką išlaikančiu objektu.

Atliekant ikiteisminio tyrimo medžiagų analizę nustatyta, kad paimtų kvapų pėdsakų pristatymas į Kriminalistinės odorologijos skyrių dažniausiai užtrunka iki mėnesio, bet pasitaiko ir atvejų, kad iš vis nėra duomenų apie kvapų pėdsakų siuntimą į laboratoriją.

Iš ikiteisminio tyrimo medžiagų analizės gauta labai įvairių duomenų apie laiko tarpą nuo kvapo pėdsako paėmimo iki lyginamųjų kvapo pavyzdžių paėmimo. Apie 30% nagrinėtų bylų, lyginamieji kvapo pavyzdžiai iš vis nebuvo paimti, 5% - lyginamieji kvapo pavyzdžiai buvo paimti iki mėnesio, 15% - nuo mėnesio iki 6 mėn., 30% - nuo 6 mėn. iki metų ir apie 20% - daugiau negu metai.

Nagrinėjamose bylose daugiausiai kvapų pėdsakų buvo paimta iš objektų esančių automobilyje (automobilio sėdinių), tačiau lyginamųjų kvapo pavyzdžių daugiausiai paimta nuo rankų delnų, nors rekomendacijose yra nurodyta, kad pavyzdžiai odorologiniams tyrimams turi būti paimami nuo tos kvapo donoro kūno dalies, kuria buvo paliktas kvapo pėdsakas. Taip pat atliekant ikiteisminio tyrimo medžiagų tyrimą nustatyta, kad pasitaiko atvejų kai lyginamuosius kvapo pavyzdžius paima tas pats asmuo, kuris ėmė kvapo pėdsakus procesinio veiksmo metu, ne visada paimamas foninis kvapas. Tokie veiksmai pažeidžia žmogaus kvapo pėdsakų, lyginamųjų kvapo pavyzdžių bei foninių kvapų paėmimo metodiką ir turi neigiamos įtakos odorologinio tyrimo atlikimui.

Iš visų tiriamų bylų, apie 80% buvo paskirta užduotis atlikti odorologinį tyrimą. Dažniausiai po 3 – 6 mėnesių nuo užduoties atlikti odorologinį tyrimą paskirimo buvo gautos specialisto išvados, kiek mažiau po 1 – 3 mėnesių ir keliose bylose specialisto išvada dar ne gauta. Iš visų gautų odorologinio tyrimo išvadų 43% buvo teigiamos, 24% - tikėtinos ir 33% - neigiamos. Kaip jau buvo minėta, Neigiamas tyrimo rezultatas nereiškia, kad tikrinamas asmuo negalėjo kontaktuoti su kvapą išlaikančiu objektu, tiesiog gali būti, kad, paimti ir pateikti odorologiniam tyrimui kvapų pėdsakai galėjo prarasti būtina identifikavimui kvapo molekulių koncentracija (slenkstis - jutimo riba kuri gali sudirginti šuns biodetektoriaus uoslės receptorius ir leidžia jam suvokti šį kvapą.), arba kvapo pėdsakas stipriai užterštas pašaliniais kvapų junginiais – priemaišomis, arba paimant kvapo pėdsaką ar lyginamąjį kvapo pavyzdį buvo pažeistos metodikos rekomendacijos.

Tiriant ikiteisminio tyrimo medžiagas nustatyta, kad odorologiniai tyrimai papildo tyrimų galimybes nustatant nusikaltime dalyvavusius asmenis, padeda tyrimą nukreipti teisinga linkme. Odorologinio tyrimo išvados patikslina tiriamų įvykių faktines aplinkybes, nustato asmenų buvimą įvykio vietoje. Tyrimas patvirtina kitus byloje surinktus duomenis, padeda surinkti tiek kaltę patvirtinančius, tiek kaltę paneigiančius bylos duomenis. Negalima neįvertinti kvapų identifikavimo

psichologinio poveikio įtariamajam. Įtariamieji sužinodami, kad bus paskirtas odorologinis tyrimas, kartais patys prisipažindavo arba sutrikdavo. Po teigiamos tyrimo išvados dažnai negali paaiškinti, kaip toje vietoje atsirado jų kvapas, iš dalies patvirtina dalyvavę darant nusikalstamą veiką arba kuria nelogiškas versijas, akivaizdžiai parodančias, jog įtariamasis nepagrįstai bando išvengti baudžiamosios atsakomybės. Visa tai padeda atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas.

Siekdamas atlikti objektyvų kriminalistinės odorologijos metodo panaudojimo atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas tyrimą, šiuo metodu gautų išvadų įtaką bylų išsprendimui, buvo apklausti 154 ikiteisminio tyrimo tyrėjai, prokurorai bei kriminalistinių padalinių specialistai. Taip pat šia apklausa buvo siekiama patvirtinti arba paneigti baigiamojo darbo rengimo pradžioje iškeltą hipotezę, kad kriminalistinės odorologijos metodo taikymas – efektyvi priemonė tiriant ir atskleidžiant nusikalstamas veikas, šio metodo efektyvumas priklauso kaip nuo specialistų ir pareigūnų tiesiogiai atliekančių odorologinius tyrimus kvalifikacijos, jų teisinės bei materialinės bazės, taip ir nuo specialistų ir pareigūnų, atliekančių įvykio vietas, vietovės ar patalpos apžiūras ir tyrimus, žinių kiekio apie kriminalistinės odorologijos metodus, šių metodų galimybes ir t.t. Apklausiai buvo naudojami specialiai parengti apklausos lapai (žr. 4,5,6 priedus). Apklausus respondentus ir išanalizavus jų atsakymus, buvo gauti šie duomenys:

Iš 154 apklaustųjų respondentų 83 (54%) buvo ikiteisminio tyrimo tyrėjai, 41 (27%) prokurorai ir 30 (19%) kriminalistinių tyrimų padalinių specialistai (žr. 7 priedą). Iš jų 2 (1%) turėjo vidurinį išsilavinimą, 3 (2%) aukštesnįjį teisinį išsilavinimą, 3 (2%) aukštesnįjį neteisinį išsilavinimą, 42 (29%) aukštąjį teisinį bakalauro laipsnio išsilavinimą, 74 (52%) aukštąjį teisinį magistro laipsnio išsilavinimą, 13 (9%) aukštąjį neteisinį bakalauro laipsnio išsilavinimą ir 7 (5%) aukštąjį neteisinį magistro laipsnio išsilavinimą (žr. 7 priedą). Užimamose pareigose didžiausias skaičius respondentų dirbo nuo 10 iki 20 metų – 79 (55%), 28 (20%) nuo 1 iki 5 metų, 24 (17%) nuo 5 iki 10 metų ir 12 (8%) per 20 metų (žr.8 priedą). Kaip matyti, didžioji dalis respondentų buvo įgiję aukštąjį teisinį išsilavinimą ir turi nemažai patirties tyriant baudžiamąsias bylas, dėl to galime daryti išvadą, kad respondentų teisinės žinios ir praktinė patirtis turėtų būti aukšto lygio.

Kadangi ikiteisminio tyrimo tyrėjams, prokurorams ir kriminalistinių padalinių specialistams buvo parengtos skirtingos anketos ir kad tyrimo rezultatai būtų išsamūs, panagrinėsime atsakymus atskirai.

Ikiteisminio tyrimo tyrėjai į klausimą, ar dalyvauja įvykio vietų apžiūrose – beveik visi 92 % atsakė taip ir tik 8 % - ne (žr. 8 priedą). Taip pat 23 (32%) respondentai nurodė, kad įvykio vietos apžiūros metu visada dalyvauja specialistas, 25 (34%) nurodė, kad specialistas dalyvauja dažnai ir 25 (34%) pasirinko atsakymą – kartais (žr. 9 priedą).

Į klausimą, ar tiriant nusikalstamas veikas taikote kriminalistinės odorologijos metodą, 8% tyrimo dalyvių atsakė, kad taiko dažnai, 79% kartais ir 13% atsakė, kad kriminalistinės odorologijos

metodo, tiriant nusikalstamas veikas, netaiko (žr. 9 priedą). Iš to galime padaryti išvadą, kad kriminalistinės odorologijos metodas nėra populiarus tarp tyrėjų įrodinėjant tam tikrų faktinių aplinkybių buvimą ar nebuvimą tiriant nusikalstamas veikas.

Kvapų pėdsakus įvykio vietoje dažniausiai ima specialistai – taip nurodė 55 (77%) respondentai, 16 respondentų (22%) atsakė, kad kartais patys paima kvapų pėdsakus įvykio vietoje ir vienas nurodė, kad kvapų pėdsakus dažnai paima pats (žr. 10 priedą).

Į klausimą, ar Jus įvykio vietoje inicijuojate kvapų pėdsakų paėmimą – 3% apklaustųjų atsakė, kad tai daro nuolat, 13% dažnai inicijuoja, 41% pasirinko atsakymą kartais ir 17% apklaustu tyrėjų atsakė – ne (žr. 10 priedą).

Į klausimą, ar tenka imti lyginamuosius kvapo pavyzdžius, gautas panašus rezultatas kaip ir su kvapų pėdsakų paėmimu įvykio vietoje. 29 respondentai (39%) atsakė, kad lyginamuosius kvapo pavyzdžius paima kartais, vienas nurodė, kad tenka imti dažnai ir daugiausiai 44 (60%) atsakė, kad lyginamuosius kvapo pavyzdžius visada paima specialistas (žr. 11 priedą).

Į klausimą, ar informuojate įtariamąjį, liudytoją ar nukentėjusįjį apie ketinimą imti lyginamuosius žmogaus individualaus kvapo pavyzdžius – 43 apklausos dalyviai (61%) atsakė, kad tai daro visada, 6 dalyviai (9%) – tai daro dažnai, 7 (10%) pasirinko atsakymą – kartais ir 14 apklausos dalyvių (20%) atsakė, kad apie tai niekada neinformuoja (žr. 11 priedą). Taip pat 39 respondentai (58%) atsakė, kad visada užtikrina, kad kvapo donoras būtų su savo drabužiais, dažnai tai padaro 3 (5%) respondentų, 5 (8%) pasirinko atsakymą kartais ir 19 apklausos dalyvių (29%) atsakė, kad to padaryti neįmanoma (žr. 12 priedą). Šituo klausimų nuomonės truputi išsiskyrė. 29% tyrėjų teigia, kad užtikrinti kvapo donoro dalyvavimą lyginamųjų kvapo pavyzdžių paėmime su savo drabužiais neįmanoma, o daugiau nei pusė (58%) apklaustų tyrėjų teigia, kad visada užtikrina. Tik vienas iš apklausos dalyvių atsakė, kad įtariamieji, liudytojai ar nukentėjusieji dažnai atsisako duoti kvapo pavyzdį, o 53 (77%) respondentų atsakė, kad tokių atvejų nebuvo ir 15 (22%) atsakė, kad kartais atsisako (žr. 12 priedą).

Tarp tyrėjų nėra vieningos praktikos paskiriant užduotį atlikti odorologinį tyrimą, kai yra kita įrodomoji medžiaga. Iš visų apklaustu tyrėjų - 24% visada skiria užduotį atlikti objektų tyrimą, 13 % dažnai, kartais - 34% ir 29% niekada neskiria užduoties atlikti objektų tyrimą, kai yra kita įrodomoji medžiaga (žr. 13 priedą). Mano nuomone, jeigu yra paimti kvapų pėdsakai ir yra lyginamieji kvapo pavyzdžiai, geriau skirti užduotį atlikti objektų tyrimą net jeigu ir yra kita įrodomoji medžiaga, nes tyrėjui gali atrodyti, kad tiriamojoje byloje yra pakankamai įrodomosios medžiagos, bet bylą nagrinėjant teisme, įrodymai gali būti vertinami kitaip.

Paskirtas odorologinis tyrimas dažniausiai yra atliekamas po 1 – 3 mėn., taip nurodė 44% respondentų. 9% respondentų nurodė, kad odorologinis tyrimas atliekamas po 2 – 4 sav. Per 3 – 6 mėn.

nuo užduoties paskirimo, išvadas gauna 28% apklaustu tyrėjų, 9% - po 6 – 12 mėn. ir daugiau nei po metų gauna 4% (žr. 13 priedą).

Didžioji dauguma respondentų – 51 (82%) nurodė, kad odorologinio tyrimo išvados niekada neprieštarauja kitai surinktai įrodomajai medžiagai, 11 (18%) – kartais prieštarauja (žr. 14 priedą).

Į klausimą, ar, nagrinėjant nusikalstamą veiką, odorologinio tyrimo išvada yra pakankamas pagrindas patvirtinti arba paneigti bylos faktines aplinkybes 8% apklausos dalyvių atsakė – taip, visada, 86% pasirinko atsakymą – taip, jeigu tai patvirtina kiti bylos faktiniai duomenys, 3% atsakė – ne ir 3% pasirinko atsakymo variantą – kita (žr. 14 priedą).

Į klausimą, ar Jūsų manymu odorologinių tyrimų išvadų rezultatai padeda atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus 19 respondentų (26%) atsakė, kad visada padeda, 28 apklaustieji (39%) pasirinko atsakymą – dažniausiai padeda, 25 (34%) – kartais padeda ir vienas atsakė, kad nepadeda (žr. 15 priedą). Iš atsakymų matome, kad didžioji dauguma apklaustųjų, odorologinio tyrimo metodo taikymą tiriant ir atskleidžiant nusikalstamas veikas vertina teigiamai ir jų nuomone odorologinis metodas padeda praktiniame darbe.

Į klausimą, ar ikiteisminio tyrimo medžiagą perduodat į teismą kai nėra kitų įrodymų, tik odorologinio tyrimo išvada, daugiau negu puse (56%) apklausos dalyvių atsakė – niekada, 3% - visada, 9% - dažnai ir 32% - kartais (žr. 15 priedą).

Į klausimą, ar odorologinis tyrimas leidžia patikimai nustatyti:

- įvykio dalyvius – taip – atsakė 52, ne – 14
 - ar buvo tiriamų daiktų ir tikrinamų asmenų sąlytis – taip – atsakė 50, ne – 12
 - ar kvapo pėdsakai, paimti skirtingu metu ir skirtingose vietose, palikti to paties asmens – taip – atsakė 51, ne – 8
 - asmenis pagal tiriamojoje vietoje paliktą kvapo pėdsaką – taip – atsakė 47, ne – 14
- (žr. 16 priedą).

Ar odorologinį metodą reikia taikyti dažniau, net 52 respondentai (75%) atsakė – taip ir atsakymo variantą – ne – pasirinko 17 dalyvių (25%) (žr. 16 priedą). Tai leidžia manyti, kad ikiteisminio tyrimo tyrėjai odorologinio metodo atžvilgių nusiteikę optimistiškai.

Į klausimą, ar teismai, nagrinėdami baudžiamąsias bylas, atsižvelgia į odorologinių tyrimų išvadas, 19 respondentų (29%) atsakė – visada, 19 respondentų (29%) atsakė – dažnai ir 28 apklausos dalyviai (42%) pasirinko atsakymo variantą – kartais (žr. 17 priedą). Dauguma respondentų mano, kad teismai, nors ir ne visada, bet atsižvelgia į odorologinių tyrimų išvadas.

Į klausimą, ar Jūsų nuomone, teismai nagrinėdami baudžiamąsias bylas, odorologinių tyrimų išvadas turėtų pripažinti įrodymais baudžiamosiose bylose, 24 apklausos dalyviai (32%) atsakė – kad teismai, nagrinėdami baudžiamąsias bylas, odorologinių tyrimų išvadas turėtų pripažinti kaip tiesioginį įrodymą, 21 respondentas (28%) atsakė – kad turėtų pripažinti kaip netiesioginį įrodymą ir 31 (40%)

nurodė, kad – turėtu pripažinti įrodymais, jeigu tai patvirtina kitos bylos faktinės aplinkybės (žr. 17 priedą).

Į klausimą, ar Jums pakanka žinių apie kriminalistinės odorologijos metodą, 7% respondentų atsakė, kad – visiškai pakanka, 41% - pakanka, 33% - turiu supratimą ir 19% - nepakanka (žr. 18 priedą).

Į klausimą, ar Jus bendradarbiaujate su Kriminalistinės odorologijos skyriaus specialistais, vienas atsakymas buvo – visada, 10 respondentų (13%) atsakė – dažnai, 49 apklausos dalyvių (66%) pasirinko atsakymo variantą – retai ir 15 dalyvių (20%) atsakė – nekada (žr. 18 priedą). Apibendrinus šį klausimą, galime teigti, kad bendradarbiavimas tarp ikiteisminio tyrimo tyrėjų ir Kriminalistinės odorologijos skyriaus specialistų yra menkas, dėl ko gali nukentėti odorologinio tyrimo atlikimo kokybė.

Į klausimą, ko respondentų manymu trūksta, kad tyrėjai dažniau taikytų odorologinį metodą atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus, 28 kartai (23%) buvo atsakyta, kad žinių apie odorologinį metodą, 34 kartus (29%) – kad praktinių įgūdžių, 14 kartų (12%) – kad techninių priemonių, 11 kartų (9%) – kad laiko, 15 kartų (12%) – noro, 15 kartų (12%) – kad netrūksta nieko ir 4 kartus (7%) – kita (žr. 19 priedą).

Matyti, jog 12% respondentų nurodė, kad netrūksta nieko, kad tyrėjai dažniau taikytų odorologinį metodą, o didžioji dauguma respondentų nurodė, kad trūksta žinių ir praktinių įgūdžių. Pagrindinę priežastį – techninių priemonių trūkumą, kad dažniau būtų taikomas odorologinis metodas atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus nurodė beveik pusė respondentų. Tai reiškia, kad techninių priemonių trūkumas vaidina ne patį svarbiausią, bet gana reikšmingą vaidmenį, kodėl odorologinis metodas atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas naudojamas sąlyginai retai. Taip pat nemažai svarbus rodiklis yra, kad apie ketvirtadalis atsakymų dėl ko odorologinis metodas netaikomas, yra laiko ir noro stoka.

Respondentų nuomonė apie odorologinio metodo panaudojimo efektyvumą atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus:

- ✓ *Manau, kad tai pakankamai efektyvi priemonė nusikaltimui tirti, ypač jei įtariamasis neprisipažįsta ir yra kitų šalutinių įrodymų. Tada tai galėtų būti kaip pagrindinis įrodymas. Teismai turėtų remtis specialistų (odorologų) išvadomis.*
- ✓ *Efektyvu ir būtina šiuo metodu naudotis, siekiant optimalaus rezultato.*
- ✓ *Dažniausiai vengiama skirti tokią užduotį specialistams, dėl ilgo šio tyrimo trukmės, o terminai baudžiamosiose bylose yra pakankamai trumpi.*
- ✓ *Odorologinis metodas yra pakankamai efektyvus jei yra tinkamai paimamas pėdsakas, tačiau esant įtariamajam bei kitiems įrodymams, dažniausiai tyrimas nėra skiriamas, kaip nebūtinus.*

- ✓ *Manau tai efektyvi priemonė, tačiau kaip ir su kitais pėdsakais dažnai (visada) vien to nepakanka. Manau, kad daugeliui, pradėdant tyrėju, baigiant teisėju, trūksta žinių apie šį metodą, ir dėl to dar gana skeptiškai žiūrima į tai. Kita priežastis manau ta, kad tai iš esmės, na bent jau iš pažiūros, sudėtingesnis metodas kaip, sakykim, trasologinis, pirštų pėdsakai, pavyzdžiui, palikti konkrečioj vietoj, paėmėi, palyginai bazėj, su asmeniu ir viskas, o čia nėra konkrečios vietos, dar kažkoks foninis kvapas, nėra bazės kur palygintum, reikia pavyzdžio (tai yra konkretaus asmens) su kuo lyginti ir t.t. Čia dar „priemonė“ šuo, vėlgi manau daug kam kelia abejonių, tarsi kažkoks „neapčiuopiamas“ dalykas - tiriama tai, ko pats žmogus negali matyti, užuosti ir pan...*
- ✓ *Manau, kad tai gana svarūs įrodymai, tačiau iš praktikos, tenka pripažinti, kad tai nelaiikoma svarbiais įrodymais, atseit tai galima nuginčyti teisme, bet tokiu atveju manau ir visus kitus tyrimus galima nuginčyti...*
- ✓ *Taip pat jei būtų glaudesnis bendradarbiavimas su specialistais, tai manau dažniau naudotų. O kadangi specialistai yra toliau nuo tyrėjų, rečiau atliekamas ir bylose yra terminai, todėl stengiamasi įrodinėti renkant kitus įrodymus.*
- ✓ *Padedą tyrimą nukreipti teisinga linkme, surasti įvykyje dalyvavusius asmenis, tačiau būna problema tame, kad į įvykio vietą jau būna atvykę, medikai, patruliai, kurie sugadina ar įtakoja odorologinius pėdsakus, dėl to ekspertui būna netikslinga juos nuimti...*
- ✓ *Manau, kad teismas turėtų pripažinti odorologinio tyrimo išvadą tiesioginiu įrodymu, nes šis tyrimas yra patikimas.*
- ✓ *Reikalingas būdas tiriant apysunkiū, sunkius ir labai sunkus nusikaltimus.*
- ✓ *Kiekvienas atliekamas tyrimas yra svarbus ir būtinas atskleidžiant nusikalstamas veikas, kadangi sprendžiant iš darbo praktikos visi įtariamieji tapo „protingi“ ir kreipiasi į visas įmanomas instancijas skųdami jiems įteiktus įtarimus ir visus su jais atliekamus ikiteisminio tyrimo veiksmus. Manau, kad odorologinis metodas taip pat yra svarbus kaip ir pirštų pėdsakų tyrimas, kadangi kiekvienas mūsų turime skirtingus kvapus, o tai lygiai toks pats įrodymas baudžiamojoje byloje.*
- ✓ *Naudojamas labai mažai, nes apžiūrint įvykio vietas kvapai jau būna išblėję ir nėra ką paimti, nes įvykio vieta dažnai apžiūrima praėjus jau nemažai laiko po pačios nusikalstamos veikos padarymo. Tiek tyrėjams, tiek komisariatuose dirbantiems specialistams trūksta žinių apie šio metodo taikymą ir apskritai apie kvapus, jų savybes ir kt.*
- ✓ *Odorologinio metodo naudojimas ir jo efektyvumas, (ir tame tarpe rezultato sėkmė) priklauso nuo policijos darbuotojo gebėjimo apsaugoti įvykio vietą nuo užteršimo ir kriminalisto specialisto dirbančio įvykio vietoje kompetentingumo.*
- ✓ *Jei visada viskas būtų atliekama laiku, tada būtų žymiai didesnis efektas.*

- ✓ *Manau, kad efektyvu, tačiau plačiau negaliu pakomentuoti, nes daugiausia susiduriu su nusikalstamomis veikomis kur odorologiją galimybių pritaikyti mažai.*
- ✓ *Mano nuomonė, jeigu būtų daugiau paimta pavyzdžių, tai būtų daugiau atskleista nusikalstamų veikų. Tiesiog trūksta palyginamųjų pavyzdžių.*
- ✓ *Šis metodas mano manymu geras. Teigiamu atveju galima paveikti įtariamąjį objektą. Operatyvinę informaciją neatskleidžiant metodo tikslo.*
- ✓ *Prokurorai odorologijos galimybes vertina atsargiai, nes tai nėra pakankamai patikimas įrodymas – vien su tokiu įrodymu niekas bylos į teismą nesiųs, nes labiausiai yra bijoma „žuliko“ išteisinimo. O, kad mūsų tyrėjai dėl žinių ir įgūdžių stokos savo kvapais gali užteršti objektus - rizika yra reali. Didžiausias efektas, kurį duoda šis metodas – tai psichologinis poveikis įtariamajam, kuomet paimamas lyginamasis kvapo pavyzdys. Taip pat gera priemonė versijai patikrinti ir tyrimo kryptį numatyti – jei gaunamas atsakymas, kad yra sutapimas, žinoma kurio „žuliko“ atžvilgiu reikia surinkti daugiau įrodymų.*
- ✓ *Tai galėtų būti efektyvesnis metodas ir plačiau taikomas.*
- ✓ *Aš manau, kad bet koks tyrimas, galintis padėti atskleisti nusikalstamą veiką, yra geras. Į tai turėtų atsižvelgti ir teismai, pripažindami odorologinio tyrimo išvadas kaip įrodymą baudžiamojoje byloje.*
- ✓ *Šis metodas galėtų būti taikomas ir dažniau, tačiau kelia abejonių jo patikimumas ir vėlesnė įrodomoji galia bylas nagrinėjant teisme, nes, kaip rodo praktika, kai yra tik vienas šis įrodymas, kyla daug problemų.*
- ✓ *Šis metodas, mano manymu, yra tikrai naudingas, ne kartą jo pagalba buvo patikslintos tiriamų įvykių aplinkybės. Būtų puiku, jei teismai į tyrimų rezultatus labiau atsižvelgtų.*
- ✓ *Savo praktikoje gavau 3 teigiamas specialistų išvadas, bylos buvo išsiųstos į teismą, be to įtariamieji, sužinodami, kad bus paskirtas odorologinis tyrimas, kartais patys prisipažindavo. Buvo atveju, kai ekspertų išvada buvo vertinama kaip netesioginis įrodymas bet kartų su kitais įrodymais to užtekdavo atiduoti bylą į teismą. Manau esant reikalui tikrai verta skirti odorologinį tyrimą.*
- ✓ *Mano nuomonė tokia, kad teismai tikrai daugiau kreiptų dėmesį į odorologijos specialistų išvadas ir pripažintų įrodymais byloje.*
- ✓ *Pastaruoju metu neatliekame daug odorologinių tyrimų, juos dažniausiai atliekame tiriant sunkius ir labai sunkius nusikaltimus. Apie efektyvumą ką pasakyti - jei specialistų išvados teismuose būtų pripažįstamos kaip neginčijami įrodymai, jų būtų stengiamasi užfiksuoti, paskirti kuo daugiau, o dabar išlaidos didesnes nei nauda. Dideli nepatogumą daro tai, kad tyrimas atliekamas tik Vilniuje, todėl nuvežti objektus yra sudėtinga, esant tokiai ekonominei situacijai valstybėje.*

Kaip matyti iš respondentų pareikštos individualios nuomonės, kriminalistinės odorologijos metodas tarp nusikalstamų veikų tyrėjų turi ir šalininkų ir priešininkų. Gana dažnai akcentuojama į informacijos, žinių ir praktinių įgūdžių apie šį metodą trūkumą. Taip pat nėra vieningos nuomonės apie odorologinio tyrimo išvadų vietos įrodymų „hierarchijoje“. Nemažai išsakyta nuomonės, kad odorologinis metodas yra gana sudėtingas ir „suvalgo“ daug laiko.

Ikiteisminio tyrimo prokurorai į klausimą, ar tiriant nusikalstamas veikas naudojate kriminalistinės odorologijos metodą, 5% tyrimo dalyvių atsakė, kad taiko dažnai, 78% kartais ir 17% atsakė, kad kriminalistinės odorologijos metodo, tiriant nusikalstamas veikas, netaiko (žr. 20 priedą). Iš to galime padaryti išvadą, kad kriminalistinės odorologijos metodas nėra populiarus tarp prokurorų įrodinėjant tam tikrų faktinių aplinkybių buvimą ar nebuvimą tiriant nusikalstamas veikas.

Tiriant kokias nusikalstamas veikas kriminalistinės odorologijos metodas gali būti naudingas, daugiausiai atsakymų surinko nusikaltimai: žmogaus gyvybei – 40, žmogaus sveikatai – 30, nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams – 35, susijusius su disponavimu ginklais – 24, valdymo tvarkai – 5, ekonomikai ir verslo tvarkai – 6, transporto eismo saugumui – 20, seksualinei žmogaus apsisprendimo laisvei – 28 ir kita – 4 (žr. 20 priedą).

Į klausimą, ar, nagrinėjant nusikalstamą veiką, odorologinio tyrimo išvada yra pakankamas pagrindas patvirtinti arba paneigti bylos faktines aplinkybes 10% apklausos dalyvių atsakė – taip, visada, 88% pasirinko atsakymą – taip, jeigu tai patvirtina kiti bylos faktiniai duomenys, nei vienas neatsakė – ne ir 2% pasirinko atsakymo variantą – kita (žr. 21 priedą).

Tarp prokurorų (kaip ir tarp tyrėjų) nėra vieningos praktikos paskiriant užduotį atlikti odorologinį tyrimą, kai yra kita įrodomoji medžiaga. Iš visų apklaustu - 18% visada skiria užduotį atlikti objektų tyrimą, 15 % dažnai, kartais - 57% ir 10% niekada neskiria užduoties atlikti objektų tyrimą, kai yra kita įrodomoji medžiaga (žr. 21 priedą).

Didžioji dauguma respondentų – 28 (76%) nurodė, kad odorologinio tyrimo išvados niekada neprieštarauja kitai surinktai įrodomajai medžiagai, 9 (24%) – kartais prieštarauja (žr. 22 priedą).

Į klausimą, ar ikiteisminio tyrimo medžiagą perduodat į teismą kai nėra kitų įrodymų, tik odorologinio tyrimo išvada, daugiau negu puse (63%) apklausos dalyvių atsakė – niekada, 5% - visada, 5% - dažnai ir 27% - kartais (žr. 22 priedą).

Į klausimą, ar Jūsų manymu odorologinių tyrimų išvadų rezultatai padeda atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus 11 respondentų (27%) atsakė, kad visada padeda, 19 apklaustųjų (49%) pasirinko atsakymą – dažniausiai padeda, 11 (27%) – kartais padeda (žr. 23 priedą). Iš atsakymų matome, kad didžioji dauguma apklaustųjų, odorologinio tyrimo metodo taikymą tiriant ir atskleidžiant nusikalstamas veikas vertina teigiamai ir jų nuomone odorologinis metodas padeda praktiniame darbe.

Į klausimą, ar ikiteisminio tyrimo medžiagą perduodat į teismą kai nėra kitų įrodymų, tik odorologinio tyrimo išvada, daugiau negu puse (63%) apklausos dalyvių atsakė – niekada, 5% - visada, 5% - dažnai ir 27% - kartais (žr. 23 priedą).

Į klausimą, ar odorologinis tyrimas leidžia patikimai nustatyti:

- įvykio dalyvius – taip – atsakė 32, ne – 7
- ar buvo tiriamų daiktų ir tikrinamų asmenų sąlytis – taip – atsakė 35, ne – 3
- ar kvapo pėdsakai, paimti skirtingu metu ir skirtingose vietose, palikti to paties asmens – taip – atsakė 32, ne – 5
- asmenis pagal tiriamojoje vietoje paliktą kvapo pėdsaką – taip – atsakė 34, ne – 5

(žr. 24 priedą).

Ar odorologinį metodą reikia taikyti dažniau, net 33 respondentai (85%) atsakė – taip ir atsakymo variantą – ne – pasirinko 6 dalyviai (15%) (žr. 24 priedą). Tai leidžia manyti, kad ikiteisminio tyrimo tyrėjai odorologinio metodo atžvilgių nusiteikę optimistiškai.

Į klausimą, ar teismai, nagrinėdami baudžiamąsias bylas, atsižvelgia į odorologinių tyrimų išvadas, 16 respondentų (41%) atsakė – visada, 19 respondentų (49%) atsakė – dažnai ir tik 4 apklausos dalyviai (10%) pasirinko atsakymo variantą – kartais (žr. 25 priedą). Dauguma respondentų mano, kad teismai, nors ir ne visada, bet gana dažnai atsižvelgia į odorologinių tyrimų išvadas.

Į klausimą, ar Jūsų nuomone, teismai nagrinėdami baudžiamąsias bylas, odorologinių tyrimų išvadas turėtų pripažinti įrodymais baudžiamosiose bylose, beveik pusė – 20 apklausos dalyvių (47%) atsakė – kad teismai, nagrinėdami baudžiamąsias bylas, odorologinių tyrimų išvadas turėtų pripažinti kaip tiesioginį įrodymą, tik 4 respondentai (9%) atsakė – kad turėtų pripažinti kaip netiesioginį įrodymą ir 19 (44%) nurodė, kad – turėtų pripažinti įrodymais, jeigu tai patvirtina kitos bylos faktinės aplinkybės (žr. 25 priedą).

Į klausimą, ar Jums pakanka žinių apie kriminalistinės odorologijos metodą, 39% - pakanka, 44% - turiu supratimą ir 17% - nepakanka (žr. 26 priedą).

Į klausimą, ar Jus bendradarbiaujate su Kriminalistinės odorologijos skyriaus specialistais, 8 respondentai (20%) atsakė – taip, 22 apklausos dalyviai (53%) pasirinko atsakymo variantą – retai ir 11 dalyvių (27%) atsakė – niekada (žr. 26 priedą).

Į klausimą, ko respondentų manymu trūksta dažniau taikyti odorologinį metodą atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus, 15 kartų buvo atsakyta, kad žinių apie odorologinį metodą, 16 kartų – kad praktinių įgūdžių, 14 kartų – kad techninių priemonių, 4 kartai – kad laiko, 11 kartų – noro, 5 kartus – kad netrūksta nieko ir 8 kartai – kita (žr. 27 priedą).

Respondentų nuomonė apie odorologinio metodo panaudojimo efektyvumą atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus:

- ✓ *Reikia plačiau taikyti šį metodą, tačiau tai daroma retai. Nepakankamos žinios šioje srityje paimant kvapus ir juos iforminant kartais būna lemiantys faktoriai, dėl ko nėra atskleidžiamos nusikalstamos veikos.*
- ✓ *Patikimas, neginčijamas ir objektyvus. Šunų neapgausi ir neapkaltinsi šališkumu, jie – patys objektyviausi ekspertai, kurių išvados 100% teisingos.*
- ✓ *Manau, kad ikiteisminio tyrimo institucijos neturi žinių apie šio metodo taikymą.*
- ✓ *Vien tik odorologinio tyrimo rezultatais negali būti grindžiama asmens kaltė, būtina surinkti kitus tai patvirtinančius duomenis.*
- ✓ *Labiausiai naudingas ir efektyvus, kai šiuo metodu surinktus duomenis dar patvirtina ir kiti bylos duomenys, net ir netiesioginiai.*
- ✓ *Padedą nustatyti ar įtarti asmenį, galėjusį padaryti nusikalstamą veiką ir tada imtis kitų įrodymų rinkimo jo atžvilgiu.*
- ✓ *Mano nuomone, odorologinis metodas taikomas pakankamai.*
- ✓ *Kategoriška odorologinio tyrimo išvada yra svarbus kaltinamasis faktas. Teko nagrinėti plėšimo įsibraunant į patalpą baudžiamąją bylą, kurioje remiantis tik kategoriška odorologinio tyrimo išvada (tai buvo vienintelis tiesioginis kaltinantis įrodymas bei keletas netiesioginių kaltinančių įrodymų), buvo atmesta kaltinamojo „ALIBI“ bei jis pripažintas kaltu.*
- ✓ *Manau, kad tai tikrai efektyvus metodas atskleisti nusikalstamas veikas, tačiau ne visi tyrėjai supranta šio metodo naudą.*
- ✓ *Manau, kad tikrai padeda nustatyti t.t faktines aplinkybes tyrimo metu, atskleisti NV, nustatyti asmenų buvimą įvykio vietoje ir savaime aišku yra efektyvus, jei tik tinkamai paimtas.*
- ✓ *Jei tyrimas būtų atliktas per kuo įmanoma trumpiausią laiką, tai odorologinių tyrimų išvadų rezultatai labai padeda atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus.*
- ✓ *Vertinu teigiamai. Galima būtų taikyti ir dažniau.*
- ✓ *Metodas gali būti efektyvus ir naudingas, tačiau retai naudojamas.*
- ✓ *Kalbant apie efektyvumą, pirmiausi tyrėjai turėtų turėti žinių, noro ir galimybių paimti reikiama atvejais pavyzdžius, kad toks tyrimas būtų galimas, tačiau kaip rodo praktika, tai būna labai retai. Pats kol tyriau konkrečias bylas, vieną kartą esu paėmęs pavyzdžius ir išvada buvo tikėtina. Dar iš praktikos žinau pavyzdį plėšimo byloje, kai išvada buvo beveik pagrindinis įrodymas prie kitų netiesioginių duomenų.*
- ✓ *Reikalingas šis metodas, bet galėtų būti pateikiama daugiau informacijos apie šį metodą, jo taikymo galimybes, sritis, informacija apie šio metodo efektyvumą, kiti naujausi pasiekimai ir pan.*
- ✓ *Iš praktinės pusės mano nuomonė apie šį tyrimą yra teigiama. Tyrimo metodika bei rezultatai labai aiškūs. Paprastai tyrimo rezultatai arba turi labai didelės reikšmės įrodomąją prasme (pvz.*

nužudymo panaudojant peilį atveju radus įtariamojo kvapo pėdsaką ant nusikaltimo įrankio kriaunu), arba neturi reikšmės, t.y. rezultatas neįneša dviprasmybių byloje.

- ✓ *Odorologinis metodas efektyvus tik tuomet, jeigu byloje nustatyti galimi įtariamieji, jeigu odorologinis tyrimas patvirtino, kad įtariamojo kvapas yra tam tikroje vietoje, įtariamieji beveik visais atvejais sutriko, negalėjo paaiškinti, kaip toje vietoje atsirado jų kvapas, iš dalies patvirtino dalyvavę darant nusikalstamą veiką arba kūrė nelogiškas versijas, akivaizdžiai parodančias, jog įtariamasis nepagrįstai bando išvengti baudžiamosios atsakomybės - visa tai padeda įrodinėjant įtariamojo kaltę.*
- ✓ *Odorologinio metodo panaudojimas atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus, jei buvo tinkamai paimti pavyzdžiai ir tinkamai įforminti, yra pakankamai efektyvus.*
- ✓ *Praktikoje, tiriamose bylose tenka taikyti tik kartais – pasiteisino.*
- ✓ *Šis metodas yra efektyvus, tačiau labai retai kvapai paimami iš įvykio vietų. Čia ir yra problema.*
- ✓ *Manau, kad padidėja efektyvumas atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus.*
- ✓ *Priemonė efektyvi, kai ją turi ir gali susieti su kitais įrodymais, tačiau dažnai būna, kad norint ją panaudoti, paaiškėja, jog nėra tam galimybių (jau pakitę sąlygos).*
- ✓ *Odorologinis metodas yra vienas iš nusikalstamų veiksmų tyrimo atskleidimo metodų. Jis yra vienodos įrodomosios reikšmės, kaip ir kiti tyrimo metodai. Šiuo metu šis metodas taikomas itin retai, tačiau jį taikant su kitais nusikalstamų veikų tyrimo metodais jis būtų pakankamai efektyvus ir galėtų tiek sustiprinti kaltę patvirtinančius, tiek katę paneigiančius bylos duomenis. Tokie tyrimai bylose bus dažnesni, kai toks tyrimo metodas bus taikomas pirminiuose tyrimo veiksmuose.*
- ✓ *Nėra naudojama visais atvejais, tai brangus tyrimas, reikia vertinti visumą įrodymų. Įtariamajam neprisipažįstant pastiprinti įrodymus taikom ir minėtą tyrimą;*
- ✓ *Priklausomai nuo to ar esu tikras, ar abejoju dėl tos kitos medžiagos pakankamumo nuteisti asmenį, pvz. jei daugmaž 100 proc. įrodymai nuo kurių nėra galimybės išsisukti, tai manau nėra reikalo kitus papildomai apkrauti darbu, o jei susiduri su tokia situacija, kai yra vien tik prisipažinimas įtariamojo, kuris gali pakeisti parodymus ar analogiškai kai yra tik „netvirti“ liudytojai, tai reikia išnaudoti visas galimybes, tame tarpe ir atliekant odorologinį tyrimą, galima manyti, kad ir pakankamas pagrindas, tačiau šiuo atveju dažniau tenka galvoti kaip tai bus vertinama teisme.*
- ✓ *Kaip viena iš priemonių renkant ir įvirtinant kitus byloje surinktus įrodymus.*

Apibendrinus ikiteisminio tyrimo prokurorų atsakymus į anketoje pateiktus klausimus bei išsakytą individualią nuomonę, galime drąsiai teigti, kad odorologinis metodas – tai efektyvi priemonė tiriant ir atskleidžiant nusikalstamas veikas, turintis pakankamai daug įrodomosios vertės. Akcentuotina yra tai, kad dauguma respondentų pabrėžė, kad odorologinis tyrimas yra vertingas jeigu

per visą procesą (t.y. nuo kvapu pėdsakų paėmimo įvykio vietoje iki odorologinio tyrimo išvados surašymo) jį atlieką kompetentingi, kvalifikuoti, turintys žinių ir praktinių įgūdžių specialistai, ko labai trūksta.

Kriminalistinių padalinių specialistai į klausimą, ar savo veikloje taikote kriminalistinės odorologijos metodą, 11 respondentų (37%) atsakė – dažnai, 15 apklausos dalyvių (50%) pasirinko atsakymo variantą – dažnai ir 4 (13%) – niekada (žr. 28 priedą).

Lygiai taip pat pasiskirstė atsakymai į klausimą, ar Jums tenka imti kvapų pėdsakus. 11 respondentų (37%) atsakė – dažnai, 15 apklausos dalyvių (50%) pasirinko atsakymo variantą – dažnai ir 4 (13%) – niekada (žr. 28 priedą).

Į klausimą, ar turite visas kvapo pėdsakų paėmimo ir konservavimo priemones, didžioji dauguma apklaustųjų (77%) atsakė, kad turi ir 23% - ne (žr. 29 priedą). Tai reiškia, kad ketvirtadalis apklausoje dalyvavusių specialistų net jeigu ir nori įvykio vietoje paimti kvapų pėdsakus, tai to padaryti neturi galimybės.

Tarp kriminalistinių padalinių specialistų nėra vienodos praktikos, kokioje įvykio vietos apžiūros stadijoje geriau imti kvapų pėdsakus. Daugiau nei pusė respondentų (55%) kvapų pėdsakus paima nufotografavus įvykio vietą, prieš pradėdant aktyviają apžiūros dalį. 10% respondentų paima iš karto atvykus į įvykio vietą, 14% tai padaro dar tik rengiantis apžiūrai, dar iki įvykio vietos ribų nustatymo ir 21% apklausos dalyvių kvapų pėdsakus paima aktyviosios įvykio vietos apžiūros metu (žr. 29 priedą).

Į klausimą, kokios aplinkybės nulemia ar Jus imsite kvapų pėdsakus ar ne, 53% respondentų atsakė, kad visada paima jeigu yra iš kur imti, 17% apklaustųjų paima kvapus jeigu turi pakankamai laiko, 10% kvapų pėdsakus paima tik jeigu daugiau nėra kitų pėdsakų ir nemaža dalis (20%) – paima jeigu to prašo tyrėjas (žr. 30 priedą).

Gana proporcingai pasiskirstė atsakymai į klausimą, ar įvykio vietoje imate kvapų pėdsakus, kai yra kitų pėdsakų. 30% respondentų visada paima, 33% apklaustu specialistų tai padaro dažnai, 17% pasirinko atsakymą – kartais ir 20% apklausos dalyvių kvapų pėdsakų niekada neima jeigu yra kitų pėdsakų (žr. 30 priedą).

Į klausimą, nuo kokių objektų dažniausiai tenka imti kvapo pėdsakus, 12% respondentų atsakė – kraujo dėmės, plaukai, nagų atplaišos, 18% - asmeniniai daiktai (drabužiai, kaukės, pirštinės avalinė ir t.t.) kuriuos galėjo palikti nusikaltėlis įvykio vietoje, 23% - galimai nusikalstamos veikos padarymo įrankiai, 12% - kojų, avalynės pėdsakai ir daugiausiai (35%) – daiktai ir objektai su kuriais galėjo kontaktuoti nusikaltėlis (nuorūkas, kėdės, automobilio sėdinės ir kt.) (žr. 31 priedą).

Į klausimą, kaip turėtų būti saugomi kvapai surinkti nuo drėgnų objektų, mažiau negu pusė (44%) apklausoje dalyvavusių specialistų atsakė teisingai – šaldymo kameroje, etiketėje pažymint ypatingas saugojimo sąlygas, 10% respondentų atsakė – kaip ir kiti kvapai, net 23% pažymėjo

atsakymo variantą, kad nuo drėgnų objektų kvapų rinkti negalima ir 23% - surinkus kvapus, kvapų sugėrikliis išdžiovinamas ir tik paskui užkonservuojamas (žr. 31 priedą).

Į klausimą, koks turi būti kontakto laikas imant kvapų pėdsakus nuo objektų, 73% respondentų atsakė teisingai – ne mažiau kaip 1 val., likusieji 27% atsakė neteisingai (žr. 32 priedą).

Į klausimą, ar Jums tenka imti lyginamuosius žmogaus individualaus kvapo pavyzdžius, tik 10% respondentų nurodė, kad tenka dažnai, 53% - kartais ir net 37% apklaustųjų pasirinko atsakymą – niekada (žr. 32 priedą).

Į klausimą, koks turi būti kvapų sugėriklio kontakto laikas su žmogaus kūnu imant lyginamuosius žmogaus kvapų pavyzdžius, teisingai atsakė 21 respondentas (70%), likusieji 30% nurodė neteisingus atsakymus (žr. 33 priedą).

Į klausimą, ar gali tas pats asmuo imti kvapų pėdsakus įvykio vietoje ir lyginamuosius kvapų pavyzdžius iš asmenų pagal tą patį įvykį, 70% respondentų atsakė teisingai, kad nedali, o likusieji 30% nurodė neteisingus atsakymus (žr. 33 priedą).

Kada būtina imti foninį kvapą? – 6 respondentai (13%) atsakė – vietovėje, kur juntamas stiprus specifinis medžiagų kvapas, 6 respondentai (13%) atsakė – gamybos objekte, kur juntamas stiprus specifinis medžiagų kvapas, 11 apklausos dalyvių (23%) pasirinko atsakymą – patalpoje, automobilyje, kur buvo paimti kvapų pėdsakai, 5 (11%) – imant lyginamuosius kvapų pavyzdžius, jei juntamas stiprus specifinis medžiagų kvapas ir teisingai atsakė tik 19 respondentų (40%), kad foninis kvapas imamas visais atvejais (žr. 34 priedą).

Į klausimą, ar Jums pakanka žinių apie kriminalistinės odorologijos metodą, 9% respondentų atsakė, kad visiškai pakanka, 65% - pakanka, 13% - turiu supratimą ir 13% - nepakanka (žr. 34 priedą).

Ar turėjote kada neaiškumų kaip paimti kvapų pėdsakus, lyginamuosius kvapo pavyzdžius ar foninius kvapus? – 27% apklausoje dalyvavusių specialistų atsakė – kartais ir didžioji dauguma (73%) – niekada (žr. 35 priedą).

Į klausimą, ar Jus bendradarbiaujate su Kriminalistinės odorologijos skyriaus specialistais, 3 respondentai (10%) atsakė – taip, 14 apklausos dalyvių (49%) pasirinko atsakymo variantą – retai, 3 dalyviai (10%) atsakė – dažnai ir 9 (31%) – ne (žr. 35 priedą).

Daugiau negu pusė (60%) apklaustų specialistų nurodė, kad dalyvavo Odorologinių tyrimų ir kinologijos valdybos Kriminalistinės odorologijos skyriaus specialistų organizuojamuose mokymuose ir 40% nedalyvavo. Ar tokie mokymai padeda praktinėje veikloje? – dauguma (57%) atsakė – taip, kad padeda, 10% - ne ir 33% - kita (daugiausiai šį atsakymo variantą pasirinko specialistai kurie dar nedalyvavo tokiuose mokymuose arba kurie pageidauja dalyvauti) (žr. 36 priedą).

Į klausimą, ar Jūsų manymu odorologinių tyrimų išvadų rezultatai padeda atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus 4 respondentai (13%) atsakė, kad visada padeda, 19 apklaustųjų (64%) pasirinko atsakymą – dažniausiai padeda, 7 (23%) – kartais padeda Iš atsakymų matome, kad didžioji dauguma

apklaustųjų, odorologinio tyrimo metodo taikymą tiriant ir atskleidžiant nusikalstamas veikas vertina pakankamai teigiamai ir jų nuomone odorologinis metodas dažniausiai padeda praktiniame darbe (žr. 37 priedą).

Į klausimą, ko respondentų manymu trūksta dažniau taikyti odorologinį metodą atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus, 7 kartai buvo atsakyta, kad žinių apie odorologinį metodą, 13 kartų – kad praktinių įgūdžių, 12 kartų – kad techninių priemonių, 15 kartų – kad laiko, 12 kartų – noro ir 9 kartus – kad netrūksta nieko (žr. 37 priedą). 9% respondentų nurodė, kad dažniau taikyti odorologinį metodą netrūksta nieko, o didžioji dauguma respondentų nurodė, kad labiausiai trūksta laiko ir praktinių įgūdžių. Taip pat gana dažnai buvo akcentuota, kad trūksta noro.

Specialistai, pareikšdami savo nuomonę apie problemas ir neaiškumus imant kvapų pėdsakus, lyginamuosius kvapo pavyzdžius ar foninius kvapus, dažniausiai akcentavo ilgą kvapo pėdsakų paėmimo laiką, nes tuo metu būna ne viena įvykis kuriame reikia tirti įvykio vietą. Neaišku kada tikslinga imti kvapus, o kada ne ir nuo kur geriausiai imti foninį kvapą.

Kriminalistinių padalinių specialistų pastabos dėl odorologinio metodo panaudojimo tobulinimo:

- ✓ *Reikia daugiau informacijos tyrėjams, nes dauguma paimtų kvapo pėdsakų taip ir dulka pas juos kabinetuose.*
- ✓ *Reikalingas grįžtamasis ryšys su specialistais, kurie ima kvapus, šiam momentui tai yra daroma tam, kad padaryti, o ar buvo nustatyta, koks rezultatyvumas ir kokia iš jų nauda bent jau mes nežinome.*
- ✓ *Kadangi pati nedalyvavau odorologijos skyriaus specialistų organizuojamuose mokymuose, pageidaučiau, kad jie atvyktų į apskrities policijos komisariatų ir pravesių paskaitas. Tikrai būtų įdomu paklausti ir pateikti realius pavyzdžius, juos analizuoti su specialistais.*
- ✓ *Organizuoti odorologinių tyrimų mokymus, kad praktikoje nepasitaikytų klaidų, kurios nulemia kvapo pėdsako tinkamumą.*
- ✓ *Nežinau kodėl, bet odorologijos taikymas nėra populiarus.*

Didžioji dauguma respondentų yra įgiję aukštąjį teisinį išsilavinimą ir turi daug metų praktinės patirties, bet tai dar negarantuoja kokybiško kvapų objektų paėmimo įvykių vietose bei jų panaudojimo tyrimo procese. Kaip matyti iš respondentų atsakymų į anketose pateiktus klausimus bei išsakytą individualią nuomonę, kriminalistinės odorologijos metodas turi ir šalininkų ir priešininkų. Bet dažniau buvo akcentuojama, kad odorologinis metodas – efektyvi priemonė tiriant ir atskleidžiant tam tikras nusikalstamas veikas, turintis pakankamai daug įrodomosios vertės, tačiau labai retai kvapai paimami iš įvykio vietų. Taip pat dauguma respondentų mano, kad teismai, nagrinėdami baudžiamąsias bylas, į odorologinių tyrimų išvadų rezultatus dažniausiai atsižvelgia. Dažniau taikyti šį metodą praktikoje trukdo jo sudėtingumas, ilgas odorologinio tyrimo atlikimo laikas bei žinių apie šį metodą ir praktinių įgūdžių trukumas.

Išnagrinėjus ikiteisminio tyrimo medžiagas, kurias tiriant buvo naudojamas odorologinis metodas, pastebėta, kad dažniausiai pasitaiko klaidos paimant kvapų pėdsakus (objektus) ir skiriant odorologinį tyrimą, kai tyrimas skiriamas nesurinkus visos būtinos tirti medžiagos - pvz. ne visų tikrinamųjų asmenų tiriamoje byloje paimti ir pateikti lyginamieji kvapų pavyzdžiai. Tokiu būdu neracionaliai panaudojama tiriamoji medžiaga - kvapų pėdsakai.

Siunčiami tirti kvapų pėdsakai paimti nuo netinkamų, praradusių kvapų pėdsakus objektų – pvz. kai kvapų pėdsakai paimami nuo objektų su kuriais jau buvo atlikti kiti tyrimai, apžiūros, nuo ilgą laiką saugomų be tinkamo įpakavimo, nuo išdžiovintų arba supelijusių objektų ir t. t.

Pavyzdžiai: tyrimams buvo pateikti kvapų objektai paimti nuo šaunamojo ginklo, kuris pirmiausia buvo nusiųstas daktiloskopinei bei balistinei ekspertizėms ir tik vėliau paimti „kvapų pėdsakai“;

Nuo guminio pusbačio, kuris buvo ištrauktas iš vandens telkinio bei išdžiovintas;

Kvapų pėdsakų tyrimams pateikta medžio šaka, paimta įvykio vietoje prieš vieną mėnesį ir saugoma visą tą laiką kiaurame polimeriniame maišelyje.

Pateikiami klausimai, kurių nesprenžia odorologinis tyrimas. Pvz. dažnai pateikiamas klausimas - ar foniniame įvykio vietos kvape yra tikrinamojo asmens kvapas. Foniniai kvapai nenaudojami žmogaus identifikacijai, nes neišlaiko individualizuojančių žmogų kvapo savybių ir naudojami kaip pagalbinė medžiaga tam, kad tiriant kvapų pėdsakus unifikuoti išrinkimo eilę pagal aplinkos kvapą. Patalpų, uždaros erdvės (pvz. krovinių automobilių kėbulų) foniniai kvapai gali būti panaudoti narkotinių medžiagų pervežimo faktui nustatyti, panaudojant narkotikų paieškai skirtus šunis, bet to neatlieka Kriminalistinė odorologija.

Trūksta siunčiamoje medžiagoje informacijos apie pateikiamus kvapų objektus - kvapų paėmimo aplinkybes, sąlygas, kvapą išlaikančių objektų savybes, nenurodomas kvapo sugėriklio kontakto laikas su objektu, nesutampa duomenys pateikti užduotyje ir kvapo objekto etiketėje.

Tiriamieji ir lyginamieji kvapų objektai paimti pažeidžiant metodinius reikalavimus - visus kvapų objektus ėmė tas pats asmuo, kvapų objektai neužantspauduojami, nepakankamas kontakto laikas kvapo sugėriklio su pėdsaką išlaikančių objektu ir t. t.

Taigi, probleminiai kriminalistinės odorologijos taikymo klausimai yra informacijos, žinių ir praktinių įgūdžių trūkumas apie šį metodą. Neretai ikiteisminį tyrimą atliekantiems pareigūnams trūksta žinių apie odorologinį metodą, dėl ko odorologinis metodas būna visai nenaudojamas arba jis naudojamas pažeidžiant metodikos reikalavimus, dėl ko nukenčia odorologinių tyrimų rezultatai bei tyrėjai iš odorologinių tyrimų negauna lauktų rezultatų. Taip pat probleminis aspektas - techninių priemonių trūkumas, kuris vaidina ne patį svarbiausią, bet gana reikšmingą vaidmenį, todėl odorologinis metodas atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas naudojamas sąlyginai retai.

4.3. Kriminalistinė odorologija teismų praktikoje

Įrodinėjimas yra viena svarbiausių baudžiamojo proceso sudėtinių dalių ir viena pagrindinių baudžiamojo proceso subjektų veiklos krypčių. Ši veikla viena ar kita forma vykdoma visose baudžiamojo proceso stadijose. Atitinkamai ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso normos, reglamentuojančios įrodinėjimą, sudaro svarbiausią ir pagrindinę baudžiamojo proceso teisės dalį. Tinkamas šių normų taikymas užtikrina teisingumo vykdymą ir baudžiamojo proceso paskirtį – ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas.

Įstatyme numatytas skirtingas baudžiamojo proceso subjektų vaidmuo įrodinėjimo procese: ikiteisminio tyrimo pareigūnai ir prokuroras privalo rinkti, tikrinti ir vertinti reikšmingus bylai duomenis; teismas privalo juos tikrinti, prireikus – rinkti papildomus duomenis, spręsti, ar tai yra įrodymai, ir vertinti.

Įrodymai baudžiamajame procese yra įstatymų nustatyta tvarka gauti, BPK numatytais proceso veiksmais patikrinti, teisiamejame posėdyje išnagrinėti ir teismo pripažinti duomenys, kuriais vadovaudamasis teismas daro išvadą dėl nusikalstamos veikos buvimo ar nebuvimo, šią veiką padariusio asmens kaltumo ar nekaltumo ir kitų aplinkybių, turinčių reikšmės bylai išspręsti teisingai.

Kvapų odorologinis tyrimas yra viena iš duomenų, reikšmingu tiriamo įvykio aplinkybių, nusikalstamos veikos buvimo ar nebuvimo, turinčių reikšmės bylai išspręsti teisingai, nustatymo priemonių.

Pažymėtina ir tai, kad įrodymais gali būti ne tik duomenys, tiesiogiai patvirtinantys ar paneigiantys reikšmingą aplinkybę, bet ir duomenys, padedantys nustatyti tarpinius faktus, patikrinti kitus įrodymus, patikrinti arba paneigti tiriamas versijas.

Apie praktinę odorologinių tyrimų reikšmę galima spręsti išanalizavus baudžiamųjų bylų tyrimo procesus bei teismų nuosprendžius. Šiuo tikslu buvo nagrinėjamos konkrečios baudžiamosios bylos, kurias tiriant buvo naudojamas šis metodas.

Vilniaus apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriuje buvo atliekamas tyrimas baudžiamojoje byloje Nr. 10-1-714-93 dėl V.M. nusikalstamo susivienijimo įvykdytų nusikaltimų. Šioje byloje buvo sulaikytas įtariamasis E.B., kuris sulaikymo metu bandė išmesti ir paslėpti turėtą narkotinę medžiagą bei įrankius, skirtus narkotikams vartoti. Įtariamasis parengtinio tardymo metu neigė šių daiktų priklausomybę jam. Susidarius tokiai situacijai buvo nutarta skirti odorologinį tyrimą, siekiant nustatyti ar ant pakete esančių daiktų tikrai nėra įtariamojo palikto individualaus kvapo. Gavus teigiamą odorologinio tyrimo išvadą, kad ant paketo viduje buvusių daiktų rastas individualus įtariamojo kvapas, buvo paneigta E.B. gynybinė versija.

Šiuo konkrečiu atveju odorologinio metodo panaudojimas padėjo išaiškinti nusikaltimą ir susieti visus kaltinimo įrodymus į visumą, vėliau sėkmingai panaudoti šiuos įrodymus teisme, palaikant valstybinį kaltinimą. Teismas šiuo konkrečiu atveju, nuosprendyje vertindamas įrodymus, tiesiogiai pasirėmė odorologinio tyrimo išvada, paneigiančia kaltinamojo versiją. Teismas konstatavo, kad odorologinio tyrimo išvada kartu su kitais įrodymais leidžia daryti išvadą, kad paketas su jame buvusiais daiktais priklausė teisiamajam E.B.

Vilniaus apygardos teismas 2003-06-02 baudžiamojoje byloje Nr. 1-91-2003 paskelbė nuosprendį teisiamesiems A.P. ir J.CH. dėl to, kad jie bendrininkavo slapta pagrobiant svetimą turtą, abiemis esant vykdytojais prievartavo turtą iš T.P., tyčia nužudė du asmenis – A.P. tėvus dėl savanaudiškų paskatų. Tiriant minėtą nusikaltimą buvo atliktas odorologinis tyrimas siekiant nustatyti, ar kaltinamieji sėdėjo automobilyje, kuriame buvo rasti nužudyti A.P. tėvai. Tyrimo išvadoje buvo nurodoma, kad kvapų mėginiuose, paimtuose įvykio vietos apžiūros metu nuo automobilio galinės kairiosios sėdynės, rastas A.P. kvapas, bet kvapo mėginyje, paimtame nuo automobilio galinės sėdynės nerasta J.CH. kvapo. Parengtinio tardymo metu A.P. nurodė, kad J.CH. automobilyje buvo ne ilgiau kaip 2 min. Dėl sąlyginai trumpo J.CH. kontakto laiko su automobilio sėdyne odorologinio tyrimo išvada buvo neigiama. Teismas skelbdamas nuosprendį rėmėsi ir odorologinių tyrimų išvadomis, taip pat nustatė, kad nužudant A.P. tėvus nusikaltimui buvo gerai pasiruošta, nepalikta tūtelių, pirštų pėdsakų, kojų pėdsakų, biologinės kilmės pėdsakų (seilių, kraujo) išskyrus A.P. paliktą savo kvapą, nes jis praleido ilgesnį laiką tėvų automobilio galinėje sėdyneje už tėvo nuo pat įlipimo į jį momento iki pasišalinimo po nužudymo. Kaip matyti iš šios bylos, kartais jei nusikaltimui yra kruopščiai ruošiamasi, nusikaltimo vietoje gali nelikti jokių pėdsakų, išskyrus kvapų pėdsakus, kuriuos paslėpti ar sunaikinti būna sąlyginai sunku ar net ir neįmanoma.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2008 m. birželio 17 d. baudžiamoje byloje Nr. 2K-279/2008 nustatė, kad Šiaulių miesto apylinkės teismo 2007 m. liepos 12 d. nuosprendžiu R. Ž. nuteistas už tai, kad veikdamas kartu su nenustatytais byloje asmenimis 2006 m. sausio 31 d., apie 3.30 val., iš Šiauliuose, Radviliškio g. 64, esančio namo kiemo pagrobė 28 600 Lt vertės automobilį. Kasaciniame skunde nuteistasis teigė, kad teismas apkaltinamąjį nuosprendį pagrindė vieninteliu įrodymu – specialisto išvada, kurioje konstatuota, kad kvapų pėdsake, paimtame 2006 m. sausio 31 d. įvykio vietos apžiūros metu iš automobilio nuo vairuotojo sėdynės, rastas kasatoriaus kvapas. Nuteistasis R. Ž. abejoja kvapo pėdsakų paėmimo iš įvykio vietos tinkamumu (įvykio vietos apžiūros protokole nenurodyta, kaip kvapai buvo paimti, įpakuoti, stiklainiai su kvapo pėdsakais yra be parašų ir antspaudo).

Teismų praktikoje yra išaiškinta, kad kvapo odorologinio tyrimo išvados gali būti pripažįstamos įrodymais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys Nr. 2K-252/2005, 2K-511/2005, 2K-183/2006, 2K-798/2006). Tačiau bet kurioje baudžiamojoje byloje apkaltinamasis nuosprendis gali būti

priimamas tik tuo atveju, kai patikimai nustatytos visos reikšmingos sprendžiant bylą aplinkybės, kai dėl baudžiamojon atsakomybėn traukiamo asmens dalyvavimo darant nusikalstamą veiką nekyla jokių pagrįstų abejonų. Esant situacijai, kai pagrindas manyti, kad asmuo galėjo dalyvauti darant nusikalstamą veiką, yra vien tik odorologinio tyrimo rezultatai, negali būti konstatuota, kad asmens dalyvavimas padarant nusikalstamą veiką yra patikimai nustatytas.

Odorologinio tyrimo rezultatai, nesant kitų tas pačias aplinkybes patvirtinančių duomenų, neabejotinų išvadų apie asmens kaltumą neleidžia daryti dėl kelių priežasčių. Pirmiausia pažymėtina, kad tokie rezultatai gali būti tik netiesioginiu įrodymu, nes remiantis specialisto išvada, surašyta atlikus odorologinį tyrimą, gali būti nustatinėjama ne baudžiamojoje byloje įrodinėtina aplinkybė – asmens kaltumas, o tik tarpinis faktas, kad asmuo yra buvęs tam tikroje vietoje (patalpoje, automobilyje ir pan.). Tačiau ir šis tarpinis faktas gali būti laikomas nustatytu tik tuo atveju, kai nerealia galima laikyti tikimybę, kad asmens kvapo pavyzdys nusikalstamos veikos padarymo vietoje atsirado ne dėl to, kad tas asmuo toje vietoje buvo, o kitais būdais, pavyzdžiui, į nusikalstamos veikos padarymo vietą kitiems asmenims atsinešus traukiamo atsakomybėn asmens kvapo turinčius objektus ar pan. Apkaltinamajam nuosprendyje daromos išvados gali būti grindžiamos ir netiesioginiais įrodymais, tačiau įrodinėtina byloje aplinkybė pripažinta įrodyta gali būti tik tais atvejais, kai ji nustatyta ištyrus įrodymų visumą, o ne vieną netiesioginį įrodymą. Vertinant odorologinio tyrimo išvadą byloje, kurioje nėra jokių kitų duomenų apie asmens kaltumą, neįmanoma nustatyti, ką konkrečiai būdamas tam tikroje vietoje tas asmuo veikė ir kada toje vietoje jis buvo. Nesurinkus kitų duomenų apie asmens dalyvavimą darant nusikalstamą veiką, neįmanoma paneigti tikimybės, kad asmuo tam tikroje vietoje galėjo būti jau po to, kai nusikalstamą veiką baigė atlikti kiti asmenys, ar toje vietoje buvo dar iki nusikalstamos veikos padarymo. Antra vertus, net ir konstatuojant, kad asmuo su nusikalstama veika susijusioje vietoje buvo nusikalstamos veikos darymo metu, tačiau neturint kitų šiai aplinkybei nustatyti reikšmingų duomenų, neįmanoma visiškai patikimai nuspręsti, kad tas asmuo tyčia ar dėl neatsargumo tuo metu atliko nusikalstamą veiką. Be to, situacijoje, kai egzistuoja tikimybė, kad nusikalstamos veikos vietoje galėjo būti ne vienas asmuo, remiantis vien tik odorologinio tyrimo rezultatais negali būti nustatyta konkretaus asmens veiksmų apimtis, o nenustačius tokių faktų tinkamai pritaikyti baudžiamąjį įstatymą yra neįmanoma.

Odorologinio tyrimo išvada kaip įrodymas yra specifinis tuo, kad tyrimas atliekamas panaudojant šunis – biodetektorius, kurie signalinėmis pozomis pažymi (parodo), kad lyginami kvapai sutampa arba nesutampa. Tokios išvados patikimumo patikrinimas yra komplikuoatas. Bet kokį kitokį tyrimą atlikusį specialistą galima proceso metu apklausti apie jo atliktą tyrimą, užduoti klausimus dėl pateiktų išvadų ir taip tikrinti išvados patikimumą. Odorologinio tyrimo metu tokių galimybių nėra. Žinoma, išvadą pasirašę specialistai gali paaiškinti, kaip tokie tyrimai atliekami, tačiau toks išvados patikrinimas nėra visavertis, nes patikimai išsiaiškinti, kodėl šunys tam tikrus kvapus laikė tapačiais,

nėra galimybių. Dėl šių aplinkybių bet koks reikšmingas bylai faktas gali būti laikomas nustatytu tik tada, kai, be odorologinį tyrimą atlikus surašytos specialisto išvados, tas faktas patvirtinamas ir kitais būdais gautais duomenimis.

Nagrinėtinoje byloje abejonių kelia ir kvapo pavyzdžių paėmimo ir saugojimo aplinkybės. Visi tyrimo proceso veiksmų atlikimo metu paimami objektai turi būti tinkamai nurodomi to veiksmo atlikimo protokole ir, esant galimybei, užfiksuojami protokolo prieduose (nuotraukose, įrašuose, laikmenose ir kt.). Tai turi būti padaroma taip, kad bet kuriame proceso etape būtų aišku, jog įrodinėjimo procese naudojami tie patys objektai. Iš nagrinėjamoje byloje esančių dokumentų negalima nustatyti, kaip įvykio vietos apžiūros metu paimti kvapai buvo užantspauduoti bei aprašyti. Baudžiamojoje byloje, be įrašo įvykio vietos apžiūros protokole apie kvapų paėmimą, daugiau nėra jokios kitos informacijos apie šio tyrimui paimto objekto įpakavimą, aprašymą, antspaudavimą ir kt. Dėl šios priežasties negalima kategoriškai paneigti kasatoriaus abejonių, kad 2006 m. spalio 17 d. tyrimui buvo pateikti 2006 m. sausio 31 d. įvykio vietoje paimti kvapai.

Teisėjų kolegija nutarė panaikinti Šiaulių miesto apylinkės teismo 2007 m. liepos 12 d. nuosprendį ir Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 21 d. nutartį ir bylą nutraukti.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2006 m. spalio 10 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-514/2006 nustatė, kad Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 17 d. nuosprendžiu L. Z. nuteista už tai, kad 2005 m. vasario 28 d., laikotarpyje nuo 21 iki 22 val., bute, esančiame (*duomenys neskelbtini*), Kaune, būdama apsvaigusi nuo alkoholio, tarpusavio konflikto metu, tyčia sudavė vieną smūgį peiliu R. A. į krūtinės kairę pusę, tuo padarydama jam durtinę-pjautinę kiauryminę krūtinės kairės pusės priekinio paviršiaus žaizdą su širdies pažeidimu, ko pasėkoje nukentėjusysis, išsivysčius ūmiam nukraujavimui nuo patirto sužalojimo, mirė, t. y. tyčia nužudė R. A.

Kasatorė skunde nurodo, kad be daktiloskopinės nusikaltimo įrankio – peilio, ekspertizės, negalima sutikti su 2005 m. balandžio 28 d. specialisto išvada dėl kvapų identifikavimo Nr. 75, kuria nustatyta, kad kvapų pėdsake, paimtame nuo virtuvinio peilio rankenos įvykio vietos tyrimo metu, rastas kasatorės kvapas, bet nerasta nužudytojo R. A. kvapo, nors būtent jis laikė peilį savo rankoje. Kasatorė pažymi, kad peilį rankose ji laikė labai trumpai (ištraukė iš nužudytojo kūno ir padėjo į stalčių), todėl jos kvapas ant minėto objekto negalėjo būti rastas.

Pagal BPK 295 straipsnį pirmosios instancijos teismo posėdyje atnaujinus įrodymų tyrimą ir apklausus Kriminalistinės odorologijos skyriaus specialistę, ši patvirtino minėtos išvados teisingumą bei paaiškino odorologinio tyrimo atlikimo metodiką. Specialistė pažymėjo, kad šuo reaguoja į dominuojantį kvapą ant objekto, t. y. į kvapą to žmogaus, kuris peilį laikė ilgiausiai. Ši specialisto išvada paneigia nuteistosios versiją, kad nukentėjusysis R. A. laikydamas rankoje peilį ją užpuolė, o ji

peilį rankose laikė labai trumpai (laikydama trimis pirštais padėjo į stalčių), nes jei peilį būtų laikęs nukentėjusysis, jo kvapas ant objekto būtų išlikęs. Kolegija neturi pagrindo abejoti minėtos specialisto išvados teisingumu, ir juo labiau, paneigti tokią išvadą, nes teismai konstatavo, kad minėta specialisto išvada atitiko BK 20 straipsnio 3 ir 4 dalyse įrodymams keliamus reikalavimus ir pasirėmė ja priimdami nuosprendį.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2006 m. kovo 7 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-180/2006 nustatė, kad Kauno miesto apylinkės teismo 2005 m. gegužės 31 d. nuosprendžiu A. L. nuteistas už tai, kad 2004 m. spalio 20 d., apie 17 val., Kaune (*duomenys neskelbtini*), sugadindamas automobilio vairuotojo durelių spynelę ir įrankiu, skirtu automobilio spynelių prasukimui, prasukdamas automobilio užvedimo spynelę, pagrobė svetimą turtą ...

Kasatorius tvirtina, kad teismai pažeidė BPK 20 straipsnį, nes šališkai tyrė ir vertino įrodymus. Kaip šio teiginio pagrindą nurodo tai, kad <...> teismas negalėjo remtis specialistų išvadomis, nes jos yra melagingos. Nuteistasis A. L. teigia, kad teismai nepagrįstai pripažino jį kaltu, nes neatsižvelgė į tai, kad specialisto išvada Nr. (*duomenys neskelbtini*) yra tikimybinė...

Kolegija sutinka su kasatoriaus argumentu, kad 2004 m. gruodžio 28 d. specialisto išvada Nr. (*duomenys neskelbtini*) pateikia tik tikėtiną išvadą, jog „kvapų pėdsake, paimtame iš automobilio „MB 609“ <...> nuo vairuotojo sėdynės yra įtariamojo A. L. kvapas“. Kita vertus, teismai tinkamai įvertino šios išvados įrodomąją reikšmę. Apeliacinės instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, kad nors minėtoje specialisto išvadoje nėra neginčijamai nurodyta, jog būtent kvapų pėdsake yra A. L. kvapas, tačiau, vertinant ją drauge su kitais bylos duomenimis, ji yra svarbi darant išvadą dėl A. L. kaltės.

Nuteistojo A. L. kasacinis skundas atmestinas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 23 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-649/2007 Kasatorius Ž. B. skunde teigia, kad apeliacinės instancijos teismas padarė faktinėms bylos aplinkybėms prieštaraujančias išvadas ir jį pagal BK 178 straipsnio 2 dalį nuteisė nepagrįstai. Visų pirma, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nuosprendyje nurodo, kad kasatoriaus kaltę padarius jam inkriminuotą nusikalstamą veiką patvirtina įrodymų visuma, t. y. nukentėjusiojo ir liudytojų parodymai, specialisto išvada, kai tuo tarpu nei nukentėjusysis, nei apklausti liudytojai neparodė, kad būtent kasatorius pagrobė automobilį, tuo tarpu Lietuvos policijos Kinologijos centro 2005 m. rugpjūčio 10 specialisto išvada Nr. 53, kuri yra vienintelis jo kaltės įrodymas, neatitinka BPK 20 straipsnio 4 dalyje numatyto įrodymams keliamo leistinumo reikalavimo.

Kasatorius nurodo, kad 2003 m. rugsėjo 4 d. įvykio vietos apžiūros protokolo priede Nr. 1 ir 2004 m. sausio 26 d. pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimo protokole neužfiksuota, kad specialistai, kurie paėmė kvapų pėdsakus, naudojo pincetą bei pirštines, nors <...> Lietuvos policijos generalinio komisaro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. V-742 patvirtintų Žmogaus kvapo

pavyzdžių foninių kvapų paėmimo ir konservavimo, odorologinių tyrimų atlikimo metodikoje nurodoma, kad kvapų pavyzdžiai paimami naudojant pincetą bei mūvint medicininės pirštines. Be to, kaip nurodyta minėtoje rekomendacijoje, objektai, nuo kurių nuimami kvapų pėdsakai, turi būti sunumeruojami ir nufotografuojami, tačiau šiuo atveju tai nebuvo atlikta. Taigi netinkamas kvapų paėmimas įtakojo neteisingus Lietuvos policijos kinologijos centro specialisto 2005 m. rugpjūčio 10 d. išvados rezultatus. Be to, iš bylos medžiagos matyti, kad įvykio vietoje bei iš kasatoriaus paimti lyginamieji kvapų pavyzdžiai iš karto nebuvo išsiųsti saugoti ar tirti į Kriminalistinės odorologijos poskyrį tokiu būdu pažeidžiant minėtas rekomendacijas bei metodiką.

Kolegija laiko, kad nėra pagrindo išvadai, kad paimti kvapų pavyzdžiai buvo netinkamai saugoti iki jų perdavimo tirti Kriminalistinės odorologijos poskyriui. Iš bylos duomenų matyti, kad 2003 m. rugsėjo 4 d. paimti kvapų pėdsakai nuo automobilio vairuotojo sėdynės ir 2004 m. sausio 26 d. paimtas Ž. B. lyginamojo kvapo pavyzdys buvo perduoti Kriminalistinės odorologijos poskyriui 2004 m. kovo 25 d., t. y. tada, kai buvo surinkti visi odorologiniam tyrimui atlikti būtini kvapų pavyzdžiai. Pažymėtina, kad rekomendacijoje bei metodikoje nenustatytas konkretus terminas, per kurį užkonservuoti ir užantspauduoti kvapų pavyzdžiai turi būti perduoti saugoti ir tirti Kriminalistinės odorologijos poskyriui. Juo labiau, kad tinkamai užkonservuoti kvapai išsilaiko ir yra tinkami identifikacijai neribotą laiką. Iki tol kvapų pavyzdžiai, kaip to reikalauja BPK 92 straipsnio 3 dalis, buvo saugomi Druskininkų miesto PK pas tyrėją R. R. kartu su nusikalstamos veikos tyrimo medžiaga.

Be to, kaip matyti iš Lietuvos policijos kinologijos centro 2005 m. rugpjūčio 10 d. specialisto išvados ir 2007 m. sausio 17 d. rašto bei jo priedų, kvapų pėdsakai buvo gauti tinkamai užkonservuoti ir užantspauduoti, ką patvirtino pirmosios instancijos teisme apklausta specialistė J. A. bei pirmosios ir apeliacinės instancijos teisme apklausta specialistė A. V. Esant šioms aplinkybėms, odorologinis objektų tyrimas buvo atliekamas su tinkamai paimtais, saugotais bei pateiktais kvapų pavyzdžiais, todėl apeliacinės instancijos teismui nebuvo pagrindo 2005 m. rugpjūčio 10 specialisto išvados Nr. 53 nelaikyti įrodymu ir jis pagrįstai ja rėmėsi priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį.

Vilniaus apygardos teismo 2006 m. gegužės 26 d. nuosprendžio, kuriuo E. J. ir G. A. dėl kaltinimo pagal BK 22 straipsnio 1 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį išteisinti nenustačius, kad jie dalyvavo padarant nusikalstamą veiką. E. J. ir G. A. buvo kaltinami tuo, kad jie, veikdami grupe, pasikėsino pagrobti didelės vertės svetimą turta, t. y. pagal bendrai parengtą planą pasiskirstę vaidmenimis, turėdami tikslą pagrobti didelės vertės automobilį.

Kasaciniu skundu Vilniaus apygardos vyriausiasis prokuroras prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 10 d. nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Kasatoriaus nuomone, teismas tinkamai neįvertino liudytojų parodymų, įvykio vietoje užfiksuotų duomenų, mikropluoštelių ekspertizės akto, odorologinio tyrimo specialisto išvados, UAB „Vilniaus

altas“ pateiktų duomenų, E. J. ir G. A. asmens kratos metu užfiksuotų duomenų, pastarųjų prieštarungų bei nenuoseklių parodymų ir dėl to padarė neteisingas išvadas, kad kaltinamieji nusikalstamą veiką nutraukė savo valia, jog neįrodyta, kad policijos pareigūnai, sulaikę įtariamuosius, sulaikė būtent tuos asmenis, kurie kėsinosi pagrobti automobilį.

Kasaciniame skunde prokuroras pažymi, kad: remiantis mikrodalelių ekspertizės aktu, odorologinio tyrimo išvada nustatyta, kad E. J. džinsinių kelnių audeklo pluoštai sutampa su pluoštais, rastais automobilyje, tikėtina, kad šiame automobilyje rasti kvapai yra E. J.

Kasacinės instancijos teismo teisėjų kolegija pažymi, jog iš prokuroro apeliacinio skundo, apeliacinės instancijos teismo posėdžio protokolo, apeliacinės instancijos teismo nutarties turinio bei iš kitos bylos medžiagos matyti, kad byla nebuvo patikrinta tiek, kiek to buvo prašoma apeliaciniame skunde. Prokuroras skunde prašė įvertinti aplinkybes, dėl kurių galėjo ant E. J. kelnių neužsifikuoti ar būti prarasti mikropluošteliai nuo automobilio sėdynės, tai, kad odorologinis tyrimas buvo atliktas tinkamai, t. y. laikantis nustatytos tvarkos, ir kai kurias kitas bylos teisingam išsprendimui reikšmingas aplinkybes. Iš skundžiamos apeliacinės instancijos teismo nutarties turinio matyti, kad paminėtos aplinkybės liko neįvertintos.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų kolegija, vadovaudamasi BPK 382 straipsnio 5 punktu, nutarė Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 10 d. nutartį panaikinti ir bylą perduoti iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Kauno miesto apylinkės teismo 2005 m. gegužės 31 d. nuosprendžiu A. L. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 2 dalį už automobilio vagystę. A. L. kaltė, be kitų įrodymų, buvo grindžiama ir specialisto išvada, kuria nustatyta, kad tikėtina, jog kvapų pėdsake, paimtame iš automobilio nuo vairuotojo sėdynės, yra kaltinamojo A. L. kvapas. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal nuteistojo skundą, nutartyje konstatavo, kad „nors minėtoje specialisto išvadoje nėra neginčijamai nurodyta, jog būtent kvapų pėdsake yra A. L. kvapas, tačiau vertinant ją drauge su kitais bylos duomenimis turi įrodomosios reikšmės“. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartyje konstatuota, kad „teismai tinkamai įvertino šios išvados įrodomąją reikšmę. Apeliacinės instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, kad nors minėtoje specialisto išvadoje nėra neginčijamai nurodyta, jog būtent kvapų pėdsake yra A. L. kvapas, tačiau, vertinant ją drauge su kitais bylos duomenimis, ji yra svarbi darant išvadą dėl A. L. kaltės (baudžiamoji byla Nr. 1-921-452/2005).

Byloje, kurioje Šiaulių miesto apylinkės teismo 2005 m. kovo 18 d. nuosprendžiu V. T. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 2 dalį už automobilio vagystę ir kurioje nuosprendis taip pat buvo grindžiamas tikėtina kvapo odorologinio tyrimo išvada, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo:

Iš specialisto išvados dėl kvapų identifikavimo, šios išvados išaiškinimo, tyrimą atlikusios specialistės paaiškinimų teisme matyti, kad išvada, jog kvapų pėdsake, paimtame įvykio vietos

apžiūros metu nuo nukentėjusiojo automobilio galinės sėdynės dešinėje pusėje, yra V. T. kvapas, yra tikėtina ne dėl to, ar tame kvape yra V. T. kvapas, o dėl V. T. kvapo lokalizacijos vietos. Tyrimą atlikusi specialistė pirmosios instancijos teisme paaiškino, kad, atliekant tyrimą, į V. T. kvapą reagavo du šunys, o išvada nėra kategoriška todėl, kad „atliekant tyrimą šunims ne kartą buvo pateikiami kvapų lyginamieji pavyzdžiai keičiant jų išdėstymą, ir šunys, nors ir sėkmingai, tačiau reagavo nevienodai“. Specialistė taip pat paaiškino, kad, iš patalpos paėmus lyginamuosius tyrimus nepraėjus valandai nuo kvapo palikimo, galima tiksliai nustatyti kvapo šaltinio lokalizaciją, o praėjus daugiau kaip dviem valandoms, tiksliai lokalizacija faktiškai neįmanoma, nes kvapo molekulės pasklinda patalpos erdvėje, bet kvapas patalpoje išlieka. Byloje nustatyta, kad R. U. automobilis buvo pavogtas 2004 m. vasario 16 d., tarp 18.20 ir 21.45 val., o automobilis rastas ir kvapų pavyzdžiai iš jo paimti įvykio vietos apžiūros metu – 2004 m. vasario 17 d., tarp 1.38 ir 3.10 val. Taigi teismas, posėdžio metu apklausdamas specialistę, pateikusią išvadą, kad kvapų pėdsake, paimtame įvykio vietos apžiūros metu nuo nukentėjusiojo automobilio galinės sėdynės dešinėje pusėje, yra V. T. kvapas, pašalino galimas abejones dėl šio įrodymo reikšmės. Todėl teismas, nuosprendyje nurodydamas, kad „buvo nustatytos ir pateisintos V. T. kvapo automobilyje lokalizacijos pakeitimo aplinkybės, išaiškintos duotos išvados su tikimybėmis ribos“, pagrįstai konstatavo, jog tai „leidžia teismui visiškai tikėti šios specialistų išvados pagrįstumu ir teisingumu“. Vadinas, teismui abejonių dėl to, kad pavogtame automobilyje buvo V. T. kvapas, neliko. Kolegijos nuomone, išvada dėl rasto V. T. kvapo nukentėjusiojo R. U. automobilyje, šio įrodymo tyrimas ir vertinimas byloje padarytas nepažeidžiant baudžiamojo proceso įstatymo reikalavimų.

Iš esmės tokia pati pozicija dėl kvapo odorologinio tyrimo išvadų vertinimo išdėstyta ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 22 d. nutartyje Nr. 2K-252/2005, 2005 m. spalio 11 d. nutartyje Nr. 2K-511/2005, 2006 m. kovo 7 d. nutartyje Nr. 2K-183/2006, 2006 m. gruodžio 27 d. nutartyje Nr. 2K-798/2006.

Baudžiamojo proceso ir kriminalistikos teorijoje nevienareikšmiškai vertinamas žmogaus kvapo odorologinio tyrimo rezultatų panaudojimas nusikalstamų veikų tyrimo praktikoje ir įrodinėjimo procese: nuo visiško neigimo iki visiško pripažinimo. Teismų praktika šiuo klausimu pasirinkusi tarpinį variantą: odorologinio kvapų tyrimo išvada pripažįstama tinkamu duomenų šaltiniu (įrodymu), jeigu ją patvirtina kiti byloje išnagrinėti įrodymai. Svarbi įrodymų vertinimo sąlyga – turi būti vertinamas ne tik kiekvienas įrodymas atskirai, bet ir jų visuma.

Odorologinio kvapų tyrimo išvada tiriama ir vertinama kaip ir kiti duomenų šaltiniai ir negali būti atmesta vien tik tuo pagrindu, kad tyrimui buvo naudoti biodetektoriai.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Atsakant į uždavinius, iškeltus darbo pradžioje, ir apibendrinant atlikto darbo rezultatus iš dėstomoje dalyje pateiktos tyrimo medžiagos galima padaryti tokias išvadas bei pateikti pasiūlymus, kaip tobulinti odorologinio metodo panaudojimą tiriant ir atskleidžiant nusikalstamas veikas.

1. Odorologinis identifikavimas, atliekamas šunų biodetektorių pagalba yra vienas iš kriminalistinių tyrimų metodų tiriant nusikaltimus. Odorologinio metodo privalumas yra tai, kad galima tirti tokius pėdsakus, kurie susidaro nepriklausomai nuo nusikaltėlių noro ar valios, kvapų pėdsakai yra nematomi, todėl juos sunku sunaikinti. Įvykio vietoje tinkamai paimti ir užkonservuoti žmogaus kvapų pėdsakai yra saugomi 5 metus, o esant būtinumui ir daugiau.

2. Atliktos apklausa ir ikiteisminio tyrimo medžiagų analizė, leido nustatyti pagrindines priežastys, dėl kurių kriminalistinės odorologijos metodas būna neefektyvus arba santykinai retai taikomas, atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas – tai informacijos trūkumo padariniai, žinių nepakankamumas, praktinių įgūdžių trūkumas bei sudėtingas metodo taikymo procesas.

3. Baudžiamojo proceso ir kriminalistikos teorijoje nevienareikšmiškai vertinamas žmogaus kvapo odorologinio tyrimo rezultatų panaudojimas nusikalstamų veikų tyrimo praktikoje ir įrodinėjimo procese: nuo visiško neigimo iki visiško pripažinimo. Tesimai, nagrinėdami baudžiamąsias bylas, šiuo klausimu pasirinko tarpinį variantą: odorologinio kvapų tyrimo išvada pripažįstama tinkamu duomenų šaltiniu (įrodymu), jeigu ją patvirtina kiti bylos faktiniai duomenys;

4. Išanalizavus baudžiamąsias bylas, kurias tiriant buvo naudojamas odorologinis metodas, nustatyta, kad odorologinio tyrimo išvados teismuose yra vertinamos lygiai taip pat kaip ir kiti byloje surinkti faktiniai duomenys. Teismai pabrėžia, kad svarbi įrodymų vertinimo sąlyga – turi būti vertinamas ne tik kiekvienas įrodymas atskirai, bet ir jų visuma;

5. Sėkmingam odorologijos metodo panaudojimui tiriant nusikaltimus būtina, kad ikiteisminį tyrimą atliekantys pareigūnai – tyrėjai, specialistai, kriminalistai, operatyviniai darbuotojai turėtų pakankamai reikalingų žinių. Kriminalistinės odorologijos laboratorinio metodo panaudojimo efektyvumas tiesiogiai priklauso nuo metodiškai teisingo, trijų tarpusavyje susietų užduočių įvykdymo, tai:

- Kvapų pėdsakų surinkimas nuo žmogaus kvapą išlaikančių objektų ir jų konservavimas;
- Lyginamųjų kvapų pavyzdžių paėmimas iš tikrinamųjų asmenų;
- Odorologinio identifikavimo atlikimui būtinų priemonių paruošimas ir sąlygų sudarymas.

6. Darbo pradžioje iškelta hipotezė pasitvirtino. Tyrimas parodė, kad odorologinis metodas – pakankamai efektyvi priemonė tiriant ir atskleidžiant nusikalstamas veikas. Akcentuotina yra tai, kad odorologinis tyrimas yra vertingas, jeigu per visą procesą (t.y. nuo kvapu pėdsakų paėmimo įvykio

vietoje iki odorologinio tyrimo išvados surašymo) jį atlieką kompetentingi, kvalifikuoti, turintys žinių ir praktinių įgūdžių specialistai.

Norint pasiekti, kad kriminalistinės odorologijos metodas būtų kuo efektyvesnis ir pripažintas kaip nepakeičiama priemonė atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas, siūlau:

1. Organizuoti daugiau mokymų apie kriminalistinės odorologijos metodo taikymą atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas šalies ikiteisminio tyrimo subjektams;

2. Specializuotoms mokymo įstaigoms, ruošiančioms būsimus specialistus ir tyrėjus, skirti didesnę dėmesį mokymams ir praktiniams užsiėmimams, kaip gali būti panaudotas kriminalistinės odorologijos metodas atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus;

3. Esant galimybei ir atitinkamam finansavimui, sudaryti sąlygas Kriminalistinės odorologijos skyriaus specialistams atlikti tyrimus, siekiant išsiaiškinti ir mokslškai pagrįsti kai kuriuos probleminius kriminalistinės odorologijos metodo taikymo klausimus (eksperimentų ir bandymų metu nustatyti, koks optimaliausias kvapų pėdsakų, lyginamųjų kvapų pavyzdžių foninių kvapų paėmimo laikas, kiek laiko esant įvairioms skirtingoms sąlygoms išsilaiko kvapų pėdsakai ir t.t.);

4. Kriminalistinės odorologijos skyriaus specialistams daugiau bendradarbiauti su visomis teisėsaugos institucijomis, siekti kelti kvalifikaciją, užmegzti glaudesnius kontaktus ir pradėti bendradarbiavimą su užsienio šalių specialistais, gilinti žinias ir tobulinti praktinius įgūdžius odorologinių tyrimų klausimais.

LITERATŪRA

Norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.
3. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. V-742 „Dėl Žmogaus kvapo pėdsakų, lyginamųjų kvapo pavyzdžių, foninių kvapų paėmimo ir konservavimo, odorologinių tyrimų atlikimo metodikos patvirtinimo“.
4. Lietuvos TSR Vidaus reikalų ministerijos 1986 m. spalio 30 d. įsakymas Nr. 210 „Dėl specialios odorologinės grupės įgyvendinimo ir darbo organizavimo Kriminalistinės odorologijos laboratorijoje jungtiniame tarnybinių šunų veislyne prie Lietuvos TSR Vidaus reikalų ministerijos“.
5. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2006 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. 5-V-811. „Dėl specialistų, atliekančių odorologinius objektų tyrimus, kvalifikacijos tobulinimo programos patvirtinimo“

Kita literatūra

6. Ancelis P. Ikiteisminio tyrimo teisėjo vaidmuo įrodinėjimo procese. Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika. Mokslo darbai. Vilnius, 2007. ar Ancelis P. ir kt. Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2011.
7. Burda R. ir kt. Kriminalistikos taktika ir metodika. Vilnius.
8. Frigyes J. Kvapų atpažinimas (mokymo programa)// III tarptautinis kinologijos kongresas. Budapeštas, 2004.
9. Goda G. ir kt. Baudžiamojo proceso teisė. Teisinės informacijos centras. Vilnius, 2005.
10. Kurapka E. ir kt. Kriminalistikos technikos pagrindai. Vilnius: Eugrimas, 1998.
11. Kurapka E. ir kt. Kriminalistikos žinių poreikio ir jų taikymo praktikos Lietuvoje vertinimas // Jurisprudencija. 2007 Nr. 12 (102).
12. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I knyga, Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
13. Losis E. Baudžiamojo proceso prievartos priemonių samprata. Jurisprudencija. Mokslo darbai. Nr. 6(108). 2008.
14. Palskys E. ir kt. Kriminalistika. Vilnius: Mintis. 1985.
15. Šimonis K. Apie žmogaus kvapų ekspertinį tyrimą // Informacinis raštas. Vilnius, 1993.

16. Šimonis K. Žmogaus kvapų informacijos surinkimo ir konservavimo metodinių rekomendacijų projektas. 1998 09 10 raštas Nr. 5-1191 dėl metodinių rekomendacijų įvertinimo.
17. Bednarek T. Sprawozdanie z przebiegu międzynarodowego szkolenia dotyczącego badań śladów zapachowych//Biuletyn informacyjny Nr. 116. Warszawa, 2002.
18. Gawkowski M. Paniek wechowa pas a skuteczność selekcji w procesowych badaniach osmologicznych// Problemy kryminalistyki. 2001/233.
19. Gawkowski M. Identyfikacja osoby na podstawie śladu zapachowego. Legionowo, 2000.
20. Jezierski T. i in. Zmysł węchu psów i jego praktyczne wykorzystanie// Monografie i rozprawy zeszyt 20. Jastrzębiec , 2008.
21. Legowicz E. Polsko – Litewski słownik prawniczy dla policjantów. Szczytno, 1996.
22. Lachacz M. Odorologia kryminalistyczna. Toruń, 1998
23. Orłowski T. i in. Efektywność wyszukiwania zapachu zwłok w wodzie przez psy specjalne, w zależności od różnych czynników// Problemy kryminalistyki. 2001/234.
24. Sutowski G. Nowe możliwości w badaniach osmologicznych – czyli o próbach kontrolnych raz jeszcze// Problemy kryminalistyki. 2001/232.
25. Sutowski G, Bednarek T. Poszukiwanie przyczyn negatywnego wyniku identyfikacji osmologicznej i jego znaczenie dla procesu karnego//Problemy kryminalistyki. 2003/241.
26. Wojcikiewicz J. Ekspertyza osmologiczna w świetle badań statystycznych. Ekspertyza sądowa. Zakamycze, 2002.
27. Белкин Р. С. (Ред.). Криминалистика: учебник для вузов. Москва: Норма - ИНФРА-М. 2001.
28. Гриценко В.В., Сулимов К.Т. Использование запаховой информации при расследовании убийств и других преступлений против личности. Москва, 1997.
29. Федоров Г. В. Одорология – запаховые следы в криминалистике. Минск: Амалфея, 2000.
30. Кириченко А.А., и др. Краткие методические рекомендации по собиранию следов запаха человека и подготовке материалов на одорологическую экспертизу. Одесса, 2000.
31. Методические рекомендации по проведению кинологической идентификации консервированного запаха. МВД СССР. Всесоюзно научно – исследовательский институт. Москва, 1985.
32. Методические рекомендации по подготовке собак для работы по консервированному запаху человека. МВД СССР. Всесоюзно научно – исследовательский институт. Москва, 1985.
33. Петелин Б. Я. и др. Криминалистическая одорология. Москва, 1974.

34. Роль и значение деятельности профессора Р. С. Белкина в становлении и развитии современной криминалистики. (Материалы международной научной конференции). Москва, 2002.
35. Салтевский М. В. Криминалистическая одорология (лекция). Киев, 1986.
36. Салтевский М. В. Использование следов для раскрытия и расследования преступлений. Киев, 1982.
37. Салтевский М.В. Криминалистическая одорология. Киев, 1976.
38. Сулимов К. Т., Старовойтов В. И. Использование запаховой информации с мест происшествия в раскрытии и расследовании преступлений. Москва, 1989.
39. Шамонова Т. Н., Старовойтов В. И. Запах и ольфакторные следы человека. Москва, 2003.

Teismų praktika

40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 7 d. nutartis Nr. 2K-160/2006.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007-06-28 nutartis Nr. T-1.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje 2K-180/2006.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje 2K-279/2008.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje 2K-514/2006.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje 2K-649/2007.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje 2K- 751/ 2007.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr.2K-183/2006.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252/2005.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-511/2005.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-798/2006.

Bobrovskij Z. (2011 m.), Kriminalistinė odorologija / Teisės ir policijos veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. Janina Juškevičiūtė. – Kaunas: Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Kriminalistikos ir baudžiamojo proceso katedra.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuotas ir įvertintas odorolodinių tyrimų efektyvumas tiriant ir atskleidžiant nusikalstamas veikas, specialistų ir tyrėjų žinios apie odorologinį metodą bei jų požiūris į šio metodo taikymą baudžiamajame procese. Iškeltos odorologinio metodo taikymo problemos bei pateikti siūlymai, kaip šias problemas spręsti.

Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu tiriamas kriminalistinė odorologijos kaip mokslo turinys, pateikiamos odorologijos ir kriminalistinės odorologijos sampratos.

Antroje dalyje nagrinėjama kvapų prigimtis, jo savybės, susidarymo mechanizmas bei kvapų tyrimo būdai ir galimybės. Pateikiama žmogaus kvapų pėdsakų sąvoka bei kvapų klasifikacija.

Trečioje dalyje aptariama žmogaus kvapų pėdsakų, lyginamųjų kvapų pavyzdžių, foninių kvapų paėmimo ir konservavimo metodika bei teisinis reglamentavimas. Aprašomas odorologinis kvapų tyrimas, jo privalumai ir trūkumai.

Ketvirtoje dalyje nagrinėjama kriminalistinės odorologijos metodo panaudojimo atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus praktika, odorologinio metodo taikymo problemos bei odorologinio tyrimo išvadų teismų vertinimas ir praktika.

Pagrindiniai žodžiai: kriminalistinė odorologija, identifikacija, nusikaltimų tyrimas.

Bobrovskij Z. (2011), Forensic odorology / Master's Thesis of Law and Police Activities. Supervised by: Assoc. Prof. Dr. Janina Juškevičiūtė. – Kaunas: Department of Criminalistics and Criminal Procedure of the Faculty of Public Security of Mykolas Romeris University.

ANOTATION

Master's thesis analyses and evaluates effectiveness of odorological examination in investigating and revealing criminal acts; knowledge of experts and investigators about odorological method as well as their attitudes towards application of this method in criminal process. The thesis raises issues regarding application of odorological method and offers suggestions to address these issues.

The first part of the thesis theoretically analyses the content of forensic odorology as a science, presents concepts of odorology and forensic odorology.

The second part examines the nature of odors, its characteristics, formation mechanism and methods as well as possibilities of examination of odors. The concept of traces of human scent and classification of odors are presented.

The third part discusses legal regulation and collection as well as preservation techniques of traces of human scent, comparative samples of odors, background odors. Odorological examination of odors, its advantages and disadvantages are described.

The fourth part analyses the practice of application of forensic odorology method in investigating and revealing crimes, the problems of application of odorological method as well as evaluation and practice of courts of findings of odorological examinations.

Keywords: forensic odorology, identification, crime investigation.

Bobrovskij Z. (2011 m.), Kriminalistinė odorologija / Teisės ir policijos veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. Janina Juškevičiūtė. – Kaunas: Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Kriminalistikos ir baudžiamojo proceso katedra.

SANTRAUKA

Temos aktualumas. Kriminalistinė odorologija – viena iš kriminalistikos technikos šakų, tirianti kvapų pėdsakų surinkimo, konservavimo ir tyrimo metodus, taip pat technines priemones kvapų pėdsakų pirminio šaltinio tapatumui nustatyti. Tiriant nusikalstamas veikas ne visada išnaudojamos mokslo ir technikos naujovės, nepakankamai pritaikomos specialios žinios. Kriminalistinės odorologijos metodo panaudojimo atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus praktika yra mažai tyrinėta, todėl aktualu ją išnagrinėti išsamiau.

Baigiamojo darbo objektas – odorologinio tyrimo išvadų panaudojimas tiriant ir atskleidžiant nusikalstamas veikas bei jų vertinimas teismo nagrinėjimo metu.

Magistro baigiamojo **darbo tikslas** – išanalizuoti kriminalistinės odorologijos metodo panaudojimo efektyvumą atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas, kriminalistinės odorologijos metodo panaudojimo dinamikos, bei pagrindinių priežasčių, dėl kurių kriminalistinės odorologijos metodas būna neefektyvus tiriant nusikalstamas veikas, atskleidimas. Apžvelgti kriminalistinės odorologijos metodo vertinimą teismų praktikoje.

Iškelta **hipotezė**, kad kriminalistinės odorologijos metodo taikymas – efektyvi priemonė tiriant ir atskleidžiant nusikalstamas veikas, kurio tyrimo išvados teismo nagrinėjimo metu pripažįstamos tinkamu duomenų šaltiniu (įrodymu). Šio metodo efektyvumas priklauso nuo specialistų atliekančių odorologinius tyrimus, įvykio vietos, vietovės ar patalpos apžiūras ir tyrimus, kvalifikacijos, žinių kiekio apie kriminalistinės odorologijos metodą bei šio metodo taikymo galimybių.

Atliekant tyrimą ir siekiant patvirtinti arba paneigti iškeltą hipotezę atliktas teorinis ir empirinis tyrimas taikant šiuos **metodus**: apklausos, interviu, lyginamąjį, aprašomąjį, statistinį, apibendrinimo, sintezės ir dokumentų analizės.

Tyrimo rezultatai leido padaryti **išvadą**, kad odorologinis metodas – pakankamai efektyvi priemonė tiriant ir atskleidžiant nusikalstamas veikas. Akcentuotina yra tai, kad odorologinis tyrimas yra vertingas jeigu per visą procesą (t.y. nuo kvapų pėdsakų paėmimo įvykio vietoje iki odorologinio tyrimo išvados surašymo) jį atlieką kompetentingi, kvalifikuoti, turintys žinių ir praktinių įgūdžių specialistai.

Praktinį darbo reikšmingumą ir pritaikymo galimybes nusako tai, kad šis darbas gali būti naudingas kitiems moksliniams tyrimams atlikti, o ikiteisminio tyrimo tyrėjams ir specialistams, atliekantiems įvykio vietų apžiūras, keliant kvalifikaciją.

Bobrovskij Z. (2011), Forensic odorology / Master's Thesis of Law and Police Activities. Supervised by: Assoc. Prof. Dr. Janina Juškevičiūtė. – Kaunas: Department of Criminalistics and Criminal Procedure of the Faculty of Public Security of Mykolas Romeris University.

SUMMARY

Relevance of the topic. Forensic odorology is one of the branches of forensic techniques which analyses methods of collecting, preserving and examining odor traces as well as technical means of identifying primary source of odor traces. When investigating criminal acts, scientific and technological innovations are not always used; special knowledge is not applied sufficiently. The practice of application of forensic odorology method in investigating and revealing crimes has been little analysed, therefore it is relevant to analyse it in more detail.

The object of the final thesis – application of findings of odorological examination in investigating and revealing criminal acts as well as evaluation of such findings during judicial proceedings.

The aim of the master's thesis is to analyse effectiveness of application of forensic odorology method in investigating and revealing criminal acts; reveal the dynamics of application of forensic odorology method and the main reasons causing ineffectiveness of forensic odorology method in investigating criminal acts. Moreover, the thesis aims at reviewing evaluation of forensic odorology method in the practice of the courts.

The thesis raises the **hypothesis** that application of forensic odorology method is effective means for investigation and detection of criminal acts, findings of which are accepted as appropriate source of information (evidence) in judicial proceedings. The effectiveness of this method depends on qualification and knowledge about forensic odorology method and possibilities of application of this method of professionals carrying out odorological examination of crime scene, inspection and examination of a location or premises.

When carrying out the analysis as well as seeking to confirm or refute the hypothesis, theoretical and empirical analysis was performed by using the following **methods**: survey, interview, comparative, descriptive, statistical, summation, synthesis and document analysis.

The findings of the analysis led to the **conclusion** that odorological method is fairly effective means of investigating and revealing criminal acts. It should be emphasized that odorological examination is valuable if the whole process (i.e., from collection of odor traces at the crime scene to making a conclusion of odorological examination) is carried out by competent, qualified professionals having knowledge and practical skills in the field.

Practical significance and possibilities of application of the thesis are demonstrated by the fact that this thesis can be useful for carrying out other studies, and for raising qualifications of pre-trial investigators and experts carrying out examination of crime scenes.

KVAPO PĒDSAKAS

(īstaigos pavadinimas)

Kvapo pēdsakas paimtas _____
(paēmimo data, vieta,

(kvapo pēdsakā īšlaikantis objekts, īš kokios medžiagos jis pagamintas)
pagal _____

_____ faktā (bylā) Nr. _____

Paēmimo trukmē _____

(pareiģu pavadinimas)

(parašas)

(vardas ir pavardē)

LYGINAMOJO KVAPO PAVYZDYS

(įstaigos pavadinimas)

Žmogaus kvapo pavyzdys paimtas 20.....nuo

....., gim.,

(asmens vardas ir pavardė)

pagal

(nuo kurios kūno dalies pavyzdys paimtas)

faktą

(bylą) Nr. Paėmimo vieta

..... Paėmimo trukmė

(foninis kvapas, jo kilmė)

(pareigų pavadinimas)

(parašas)

(vardas ir pavardė)

FONINIS KVAPAS

(įstaigos pavadinimas)

Foninis kvapas paimtas _____

(paėmimo data, vieta)

_____, pagal _____

_____ faktą (bylą) Nr. _____

. Paėmimo trukmė _____.

(pareigų pavadinimas)

(parašas)

(vardas ir pavardė)

Anketa ikiteisminio tyrimo tyrėjams

1. Jūsų amžius

2. Jūsų išsilavinimas:

- a) vidurinis
- b) aukštesnysis teisinis
- c) aukštesnysis neteisinis
- d) aukštasis teisinis
 - 1) bakalauras
 - 2) magistras
- e) aukštasis neteisinis
 - 1) bakalauras
 - 2) magistras

3. Jūsų darbo stažas ikiteisminio tyrimo padaliniuose:

- a) 1-5 metus
- b) 5-10 metų
- c) 10-20 metų
- d) per 20 metų

4. Ar Jus dalyvaujate įvykio vietų apžiūrose:

- a) taip
- b) ne

5. Ar įvykio vietos apžiūros metu dalyvauja specialistas:

- a) visada
- b) dažnai
- c) kartais
- d) niekada

6. Ar tiriant nusikalstamas veikas taikote kriminalistinės odorologijos metodą:

- a) nuolat
- b) dažnai
- c) kartais
- d) ne

7. Ar Jums tenka imti kvapų pėdsakus:

- a) visada
- b) dažnai
- c) kartais
- d) tai visada daro specialistas

8. Ar Jus, įvykio vietoje, inicijuojate kvapų pėdsakų paėmimą:

- a) nuolat
- b) dažnai
- c) kartais
- d) ne

9. Ar Jums tenka imti lyginamuosius kvapo pavyzdžius:

- a) visada
- b) dažnai
- c) kartais
- d) tai visada daro specialistas

10. Ar informuojate įtariamąjį, liudytoją ar nukentėjusįjį apie ketinimą imti lyginamuosius žmogaus individualaus kvapo pavyzdžius:

- a) visada
- b) dažnai

- c) kartais
- d) niekada

11. Ar užtikriname, kad kvapo donoras būtų su savo drabužiais:

- a) visada
- b) dažnai
- c) kartais
- d) to padaryti neįmanoma

12. Ar buvo atvejų, kad įtariamasis, liudytojas ar nukentėjęsysis atsisakytu duoti kvapo pavyzdį:

- a) visada atsisako
- b) dažnai atsisako
- c) kartais atsisako
- d) tokių atvejų nebuvo

13. Ar paimtiems kvapų pėdsakams skiriate užduotį atlikti objektų tyrimą, kai yra kita įrodomoji medžiaga:

- a) visada
- b) dažnai
- c) kartais
- d) niekada

14. Per kiek laiko nuo užduoties atlikti odorologinį tyrimą paskirimo gaunama specialisto išvada:

- a) po savaitės
- b) po 2 – 4 savaičių
- c) po 1 – 3 mėnesių
- d) po 3 – 6 mėnesių
- e) po 6 – 12 mėnesių
- f) po metų ir daugiau
- g) kita.....

....

15. Ar buvo atvejų, kad odorologinio tyrimo išvada prieštarautu kitai surinktai įrodomajai medžiagai:

- a) visada
- b) dažnai
- c) kartais
- d) niekada

16. Ar, Jūsų nuomone, nagrinėjant nusikalstamą veiką, odorologinio tyrimo išvada yra pakankamas pagrindas patvirtinti arba paneigti bylos faktines aplinkybes:

- a) taip, visada
- b) taip, jeigu tai patvirtina ir kiti bylos faktiniai duomenys
- c) ne
- d) kita.....

....

17. Ar Jūsų manymu odorologinių tyrimų išvadų rezultatai padeda atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus:

- a) visada padeda
- b) dažniausiai padeda
- c) kartais padeda
- d) nepadeda

18. Ar ikiteisminio tyrimo medžiagą perduodat į teismą kai nėra kitų įrodymų, tik odorologinio tyrimo išvada:

- a) visada
- b) dažnai
- c) kartais

d) niekada

19. Ar Jūsų nuomonę odorologinis tyrimas leidžia patikimai nustatyti:

a) įvykio dalyvius

1. taip 2. ne

b) ar buvo tiriamų daiktų ir tikrinamų asmenų sąlytis

1. taip 2. ne

c) ar kvapo pėdsakai, paimti skirtingu metu ir skirtingose vietose, palikti to paties asmens

1. taip 2. ne

d) asmenis pagal tiriamojoje vietoje paliktą kvapo pėdsaką

1. taip 2. ne

20. Ar Jūsų manymu odorologinį metodą reikia taikyti dažniau:

a) taip

b) ne.

Dėl

kokių

priežasčių.....

.....

....

21. Ar Jūsų manymu teismai, nagrinėdami baudžiamąsias bylas, atsižvelgia į odorologinių tyrimų išvadas:

a) visada

b) dažnai

c) kartais

d) niekada

22. Ar, Jūsų nuomone, teismai nagrinėdami baudžiamąsias bylas, odorologinių tyrimų išvadas turėtų pripažinti įrodymais baudžiamosiose bylose:

a) turėtų pripažinti kaip tiesioginį įrodymą

b) turėtų pripažinti kaip netiesioginį įrodymą

c) teismai, nagrinėdami baudžiamąsias bylas, į odorologinių tyrimų išvadas turėtų neatsižvelgti

d) turėtų pripažinti įrodymais, jeigu tai patvirtina kitos bylos faktinės aplinkybės

e) kita.....

...

23. Ar Jums pakanka žinių apie kriminalistinės odorologijos metodą:

a) visiškai pakanka

b) pakanka

c) turiu supratimą

d) nepakanka

e) apie kriminalistinės odorologijos metodą žinių neturiu

24. Ar Jus bendradarbiaujate su Kriminalistinės odorologijos skyriaus specialistais?

a) visada

b) dažnai

c) retai

d) niekada

25. Ko, Jūsų manymu, trūksta, kad tyrėjai dažniau taikytų odorologinį metodą atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus:

a) žinių apie odorologinį metodą

b) praktinių įgūdžių

c) techninių priemonių

d) laiko

e) noro

f) nieko netrūksta

g) kita.....

...

26. Jūsų individuali nuomonė apie odorologinio metodo panaudojimo efektyvumą atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

AČIŪ UŽ NUOŠIRDŽIUS ATSAKYMUS

Anketa ikiteisminio tyrimo prokurorams

1. Jūsų amžius

2. Jūsų išsilavinimas:

- f) aukštasis teisinis
 - 1) bakalauras
 - 2) magistras
- g) aukštasis neteisinis
 - 1) bakalauras
 - 2) magistras

3. Jūsų darbo stažas tiriant nusikalstamas veikas:

- e) 1-5 metus
- f) 5-10 metų
- g) 10-20 metų
- h) per 20 metų

4. Ar tiriant nusikalstamas veikas naudojate kriminalistinės odorologijos metodą:

- e) dažnai
- f) kartais
- g) ne

5. Kriminalistinės odorologijos metodus gali būti naudingas tiriant nusikalstamas veikas:

- a) žmogaus gyvybei
- b) žmogaus sveikatai
- c) nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams
- d) susijusius su disponavimu ginklais
- e) valdymo tvarkai
- f) ekonomikai ir verslo tvarkai
- g) transporto eismo saugumui
- h) seksualinei žmogaus apsisprendimo laisvei
- i) kita.....

6. Ar, Jūsų nuomone, nagrinėjant nusikalstamą veiką, odorologinio tyrimo išvada yra pakankamas pagrindas patvirtinti arba paneigti bylos faktines aplinkybes:

- e) taip, visada
- f) taip, jeigu tai patvirtina ir kiti bylos faktiniai duomenys
- g) ne
- h) kita.....

7. Ar paimtiems kvapų pėdsakams skiriate užduotį atlikti objektų tyrimą, kai yra kita įrodomoji medžiaga:

- e) visada
- f) dažnai
- g) kartais
- h) niekada

8. Ar buvo atvejų, kad odorologinio tyrimo išvada prieštarautu kitai surinktai įrodomajai medžiagai:

- e) visada
- f) dažnai
- g) kartais
- h) niekada

9. Ar ikiteisminio tyrimo medžiagą perduodat į teismą kai nėra kitų įrodymų, tik odorologinio tyrimo išvada:

- a) visada
- b) dažnai
- c) kartais
- d) niekada

10. Ar Jūsų manymu odorologinių tyrimų išvadų rezultatai padeda atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus:

- e) visada padeda
- f) dažniausiai padeda
- g) kartais padeda
- h) nepadeda

11. Ar Jūsų nuomonę odorologinis tyrimas leidžia patikimai nustatyti:

- e) įvykio dalyvius
 - 1. taip
 - 2. ne
- f) ar buvo tiriamų daiktų ir tikrinamų asmenų sąlytis
 - 1. taip
 - 2. ne
- g) ar kvapo pėdsakai, paimti skirtingu metu ir skirtingose vietose, palikti to paties asmens
 - 1. taip
 - 2. ne
- h) asmenis pagal tiriamojoje vietoje paliktą kvapo pėdsaką
 - 1. taip
 - 2. ne

12. Ar Jūsų manymu odorologinį metodą reikia taikyti dažniau:

- c) taip
- d) ne. Dėl kokių priežasčių.....

13. Ar Jūsų manymu teismai, nagrinėdami baudžiamąsias bylas, atsižvelgia į odorologinių tyrimų išvadas:

- e) visada
- f) dažnai
- g) kartais
- h) niekada

14. Ar, Jūsų nuomone, teismai nagrinėdami baudžiamąsias bylas, odorologinių tyrimų išvadas turėtų pripažinti įrodymais baudžiamosiose bylose:

- f) turėtų pripažinti kaip tiesioginį įrodymą
- g) turėtų pripažinti kaip netiesioginį įrodymą
- h) teismai, nagrinėdami baudžiamąsias bylas, į odorologinių tyrimų išvadas turėtų neatsižvelgti

Anketa kriminalistinių tyrimų padalinių specialistams

1. Jūsų amžius

2. Jūsų išsilavinimas:

- h) vidurinis
- i) aukštesnysis teisinis
- j) aukštesnysis neteisinis
- k) aukštasis teisinis
 - 1) bakalauras
 - 2) magistras
- l) aukštasis neteisinis
 - 1) bakalauras
 - 2) magistras

3. Jūsų darbo stažas kriminalinių tyrimų padaliniuose:

- i. 1-5 metus
- ii. 5-10 metų
- iii. 10-20 metų
- iv. per 20 metų

4. Ar savo veikloje taikote kriminalistinės odorologijos metodą:

- h) dažnai
- i) kartais
- j) niekada

5. Ar Jums tenka imti kvapų pėdsakus:

- e) dažnai
- f) kartais
- g) niekada

6. Ar turite visas kvapo pėdsakų paėmimo ir konservavimo priemones:

- a) taip
- b) ne
- c) turiu bet ne visas. Nurodykite ko trūksta.....

7. Kvapų pėdsakus įvykio vietoje imate:

- a) iš karto atvykus į įvykio vietą
- b) rengiantis apžiūrai, dar iki įvykio vietos ribų nustatymo
- c) nufotografavus įvykio vietą, prieš pradėdant aktyviają apžiūros dalį
- d) aktyviosios įvykio vietos apžiūros metu
- e) baigiamosios apžiūros metu

8. Kokios aplinkybės nulemia ar Jus imsite kvapų pėdsakus ar ne:

- a) visada paimu jeigu yra iš kur imti
- b) paimu jeigu turiu pakankamai laiko
- c) paimu jeigu daugiau nėra kitų pėdsakų
- d) paimu jeigu to prašo tyrėjas
- e) kita.....

9. Ar įvykio vietoje imate kvapų pėdsakus, kai yra kitų pėdsakų:

- a) visada
- b) dažnai
- c) kartais
- d) niekada
- e) kita.....

10. Nuo kokių objektų dažniausiai tenka imti kvapo pėdsakus:

- a) kraujo dėmės, plaukai, nagų atplaišos

- b) asmeniniai daiktai (drabužiai, kaukės, pirštinės avalinė ir t.t.) kuriuos galėjo palikti nusikaltėlis įvykio vietoje
- c) galimai nusikalstamos veikos padarymo įrankiai
- d) kojų, avalynės pėdsakai
- e) daiktai ir objektai su kuriais galėjo kontaktuoti nusikaltėlis (nuorūkas, kėdės, automobilio sėdinės ir kt.)
- f) kita.....

11. Kaip turėtu būti saugomi kvapai, surinkti nuo drėgnų objektų:

- a) kaip ir kiti kvapai
- b) nuo drėgnų objektų kvapų rinkti negalima
- c) sausoje, šiltoje vietoje
- d) šaldymo kameroje, etiketėje pažymint ypatingas saugojimo sąlygas
- e) surinkus kvapus, kvapų sugėriklis išdžiovinamas ir tik paskui užkonservuojamas

12. Kvapai nuo pėdsakų išlaikančių objektų renkami kontaktiniu būdu, laikant kvapų sugėrikli su objektu. Koks turi būti kontakto laikas:

- a) ne mažiau kaip 10 minučių
- b) ne mažiau kaip 20 minučių
- c) ne mažiau kaip 30 minučių
- d) ne mažiau kaip 1 valandą
- e) ne mažiau kaip 2 valandas

13. Ar Jums tenka imti lyginamuosius žmogaus individualaus kvapo pavyzdžius:

- a) dažnai
- b) kartais
- c) niekada

14. Imant žmogaus kvapo lyginamuosius pavyzdžius kvapų sugėriklio su žmogaus kūnu kontakto laikas turi būti:

- a) ne mažiau kaip 10 minučių
- b) ne mažiau kaip 20 minučių
- c) ne mažiau kaip 30 minučių
- d) ne mažiau kaip 1 valandą
- e) ne mažiau kaip 2 valandas

15. Ar gali tas pats asmuo imti kvapų pėdsakus įvykio vietoje ir lyginamuosius kvapų pavyzdžius iš asmenų pagal tą patį įvykį:

- a) gali
- b) gali, jei pateikia ir savo individualaus kvapo pavyzdį
- c) gali, jei imdamas lyginamuosius kvapų pavyzdžius, mūvi gumines pirštines
- d) gali, jei apie tai pažymima protokole
- e) negali

16. Kada būtina imti foninį kvapą:

- a) vietovėje, kur juntamas stiprus specifinis medžiagų kvapas
- b) gamybos objekte, kur juntamas stiprus specifinis medžiagų kvapas
- c) patalpoje, automobilyje, kur buvo paimti kvapų pėdsakai
- d) imant lyginamuosius kvapų pavyzdžius, jei juntamas stiprus specifinis medžiagų kvapas
- e) visais atvejais
- f) foninis kvapas imamas pareigūno nuožiūra

17. Ar Jums pakanka žinių apie kriminalistinės odorologijos metodą:

- j) visiškai pakanka
- k) pakanka
- l) turiu supratimą
- m) nepakanka
- n) apie kriminalistinės odorologijos metodą žinių neturiu

18. Ar turėjote kada neaiškumą kaip paimti kvapų pėdsakus, lyginamuosius kvapo pavyzdžius ar foninius kvapus:

- a) dažnai
- b) kartais
- c) niekada

19. Nurodykite su kokiomis dažniausiai problemomis ar neaiškumais susiduriate imant kvapų pėdsakus, lyginamuosius kvapo pavyzdžius ar foninius kvapus:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

20. Ar Jus bendradarbiaujate su Kriminalistinės odorologijos skyriaus specialistais?

- h) taip
- i) dažnai
- j) retai
- k) ne

21. Ar dalyvavote odorologijos skyriaus specialistų organizuojamose mokymuose:

- a) taip
- b) ne

22. Ar tokie mokymai padeda praktinėje veikloje:

- a) taip
- b) ne
- c) kita

23. Ar Jūsų manymu odorologinių tyrimų išvadų rezultatai padeda atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus:

- i) visada padeda
- j) dažniausiai padeda
- k) kartais padeda
- l) nepadeda

24. Ko, Jūsų manymu, trūksta dažniau taikyti odorologinį metodą atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus:

- o) žinių apie odorologinį metodą
- p) praktinių įgūdžių
- q) techninių priemonių
- r) laiko
- s) noro
- t) nieko netrūksta
- u) kita.....

25. Jūsų pastabos dėl odorologinio metodo panaudojimo tobulinimo

.....

.....

.....

.....

.....

.....

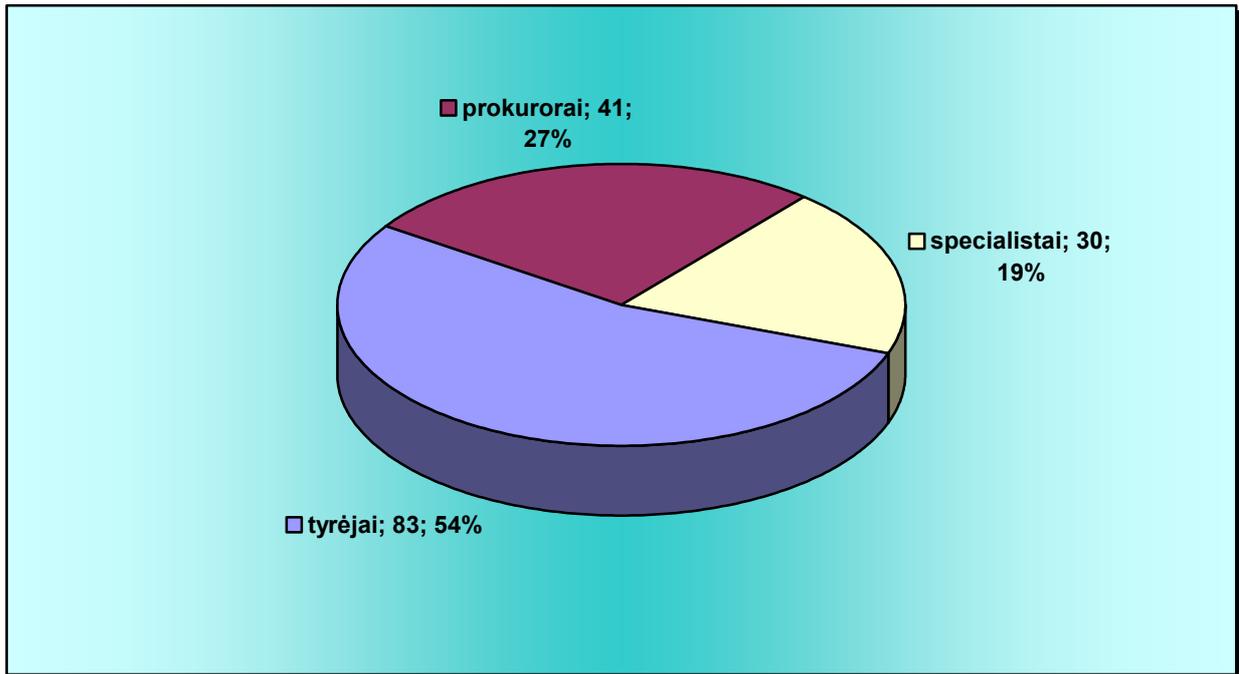
.....

.....

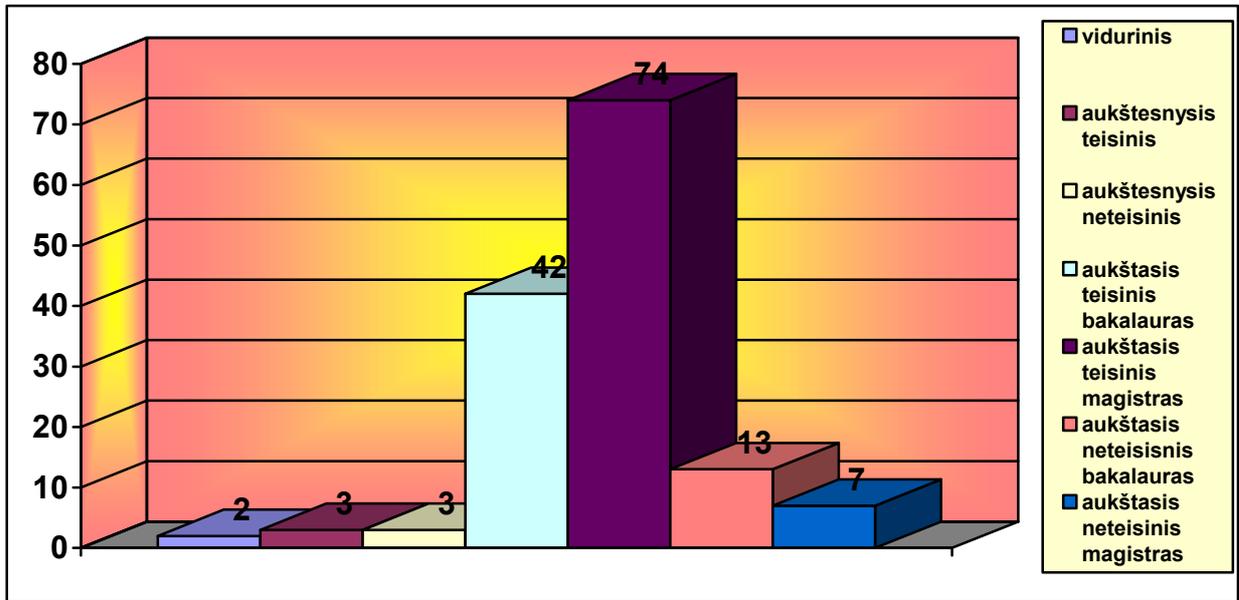
.....

.....

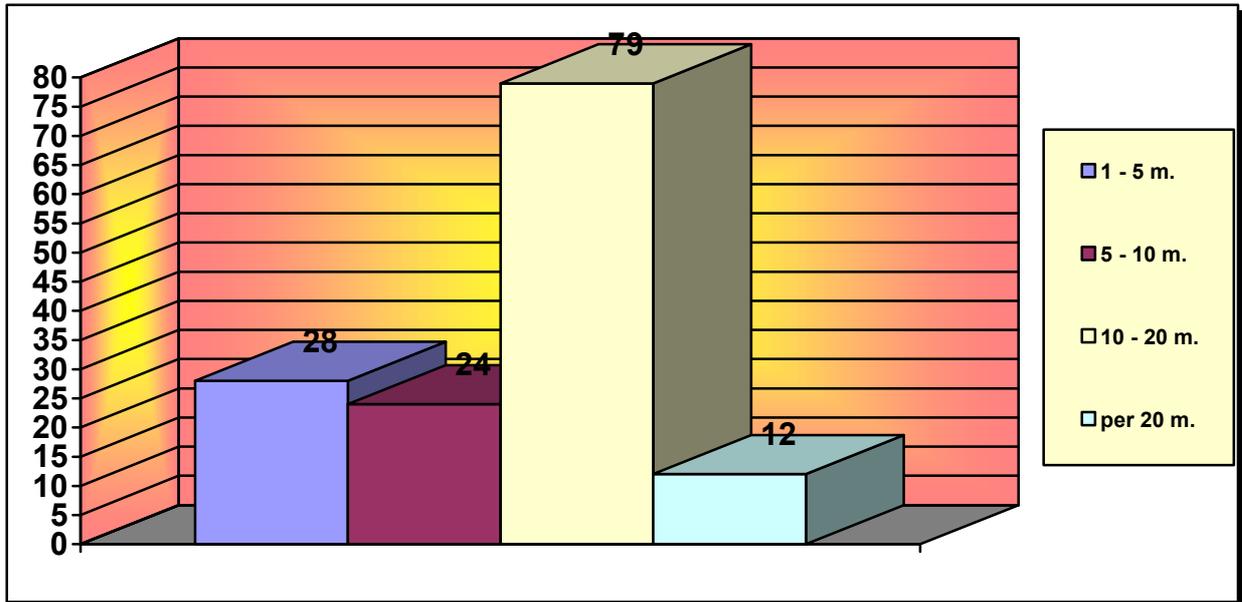
RESPONDENTŲ SANTYKIS PAGAL PAREIGAS

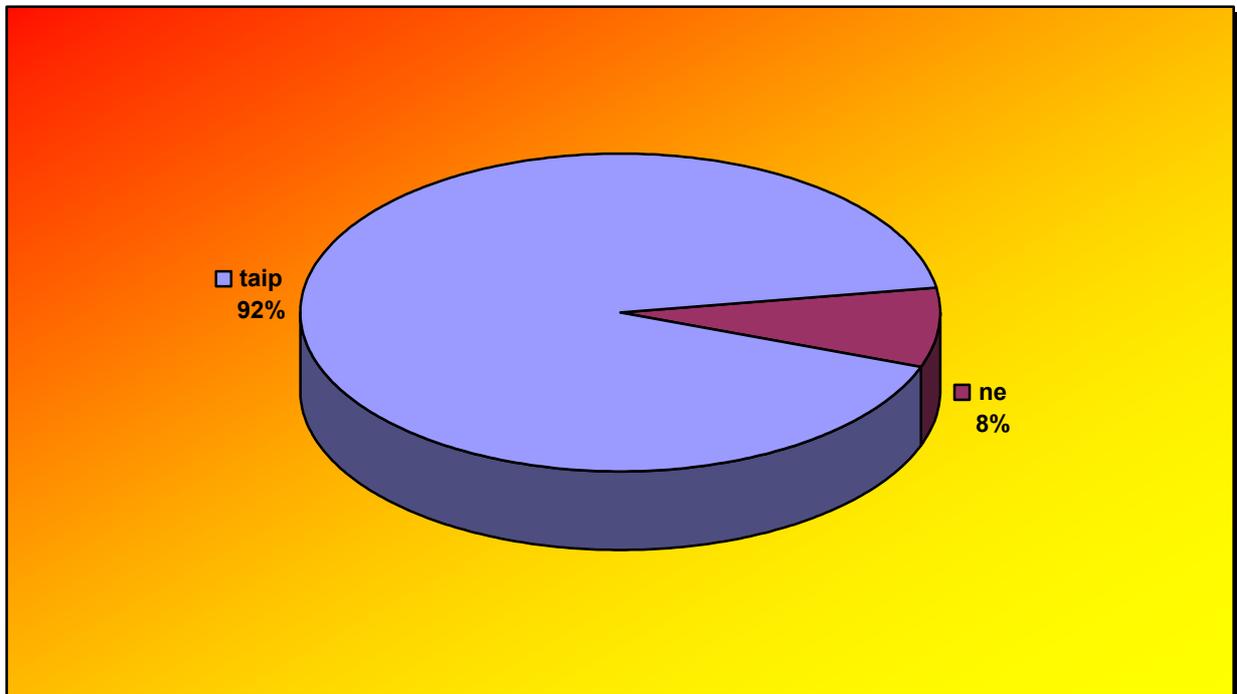
RESPONDENTŲ IŠSILAVINIMAS

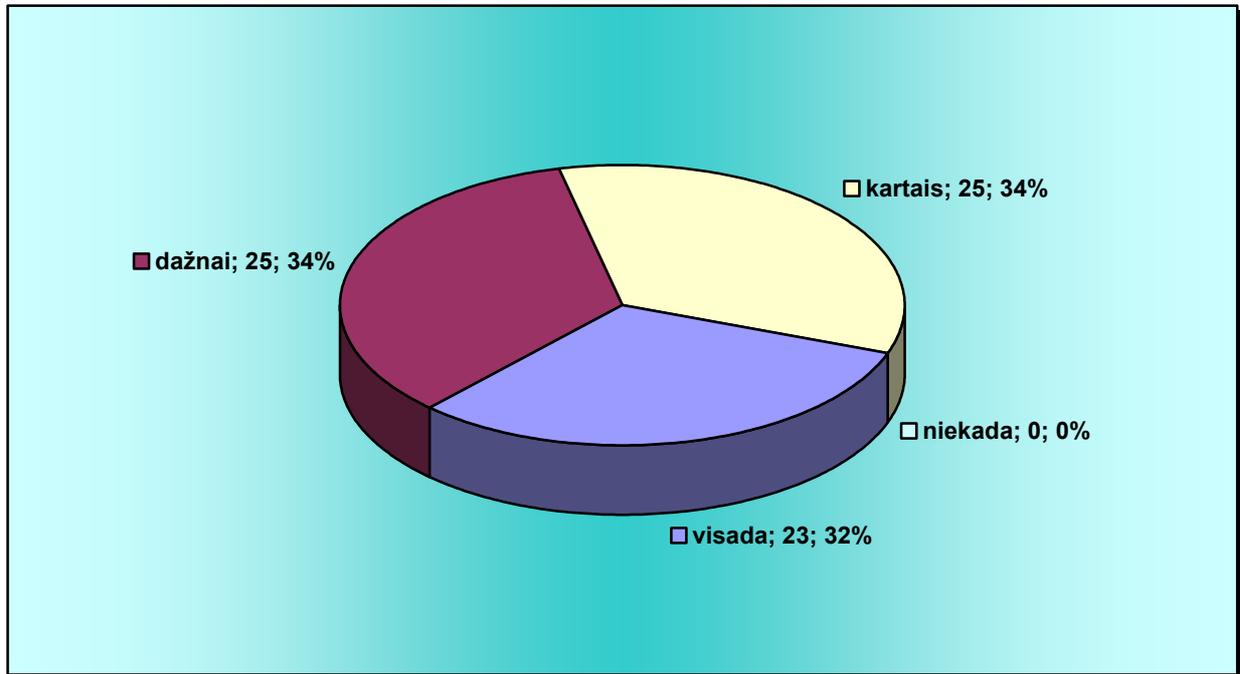
RESPONDENTŲ DARBO STAŽAS

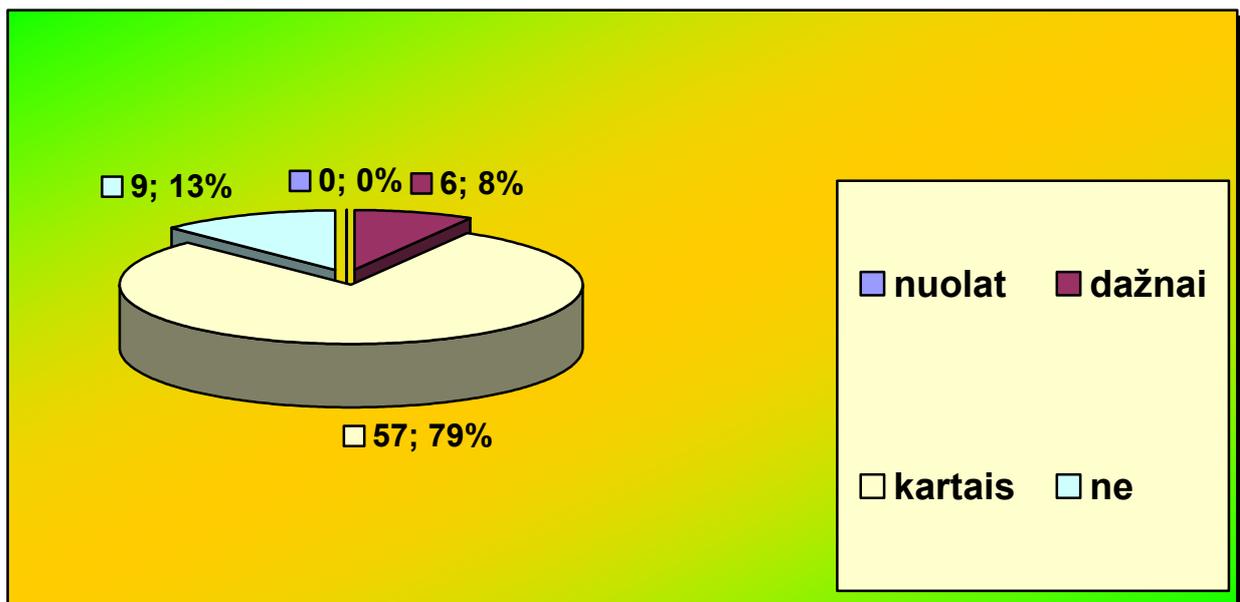
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JUS DALYVAUJATE ĮVYKIO VIETŲ APŽIŪROSE

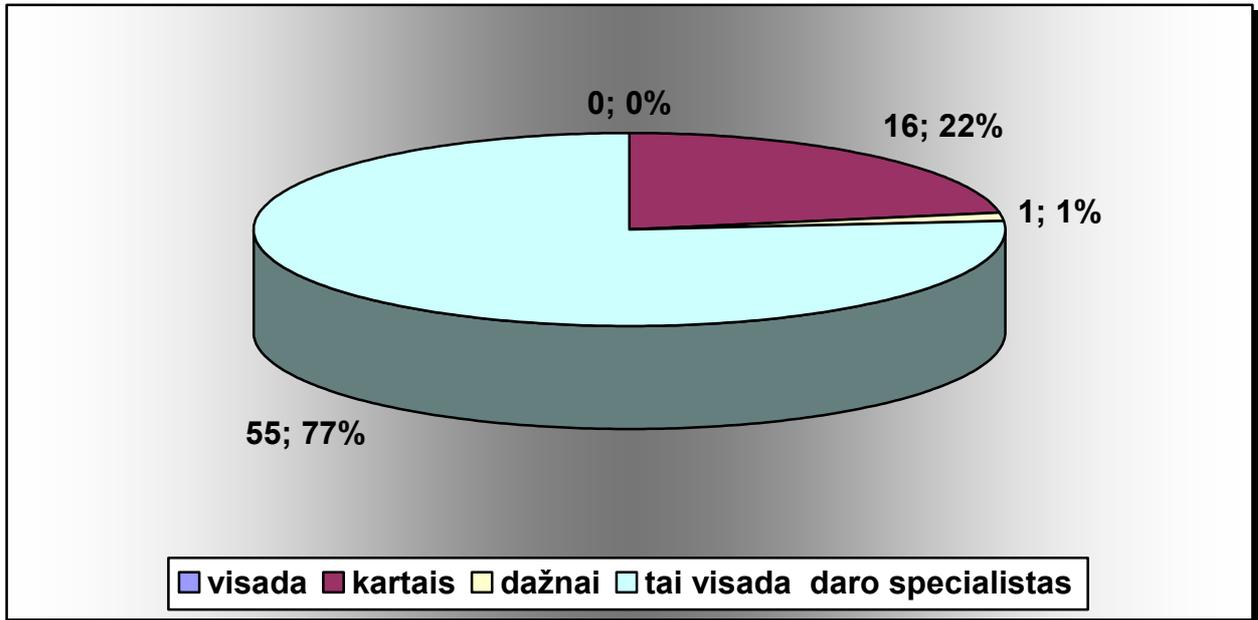
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR ĮVYKIO VIETOS APŽIŪROS METŲ DALYVAUJA SPECIALISTAS

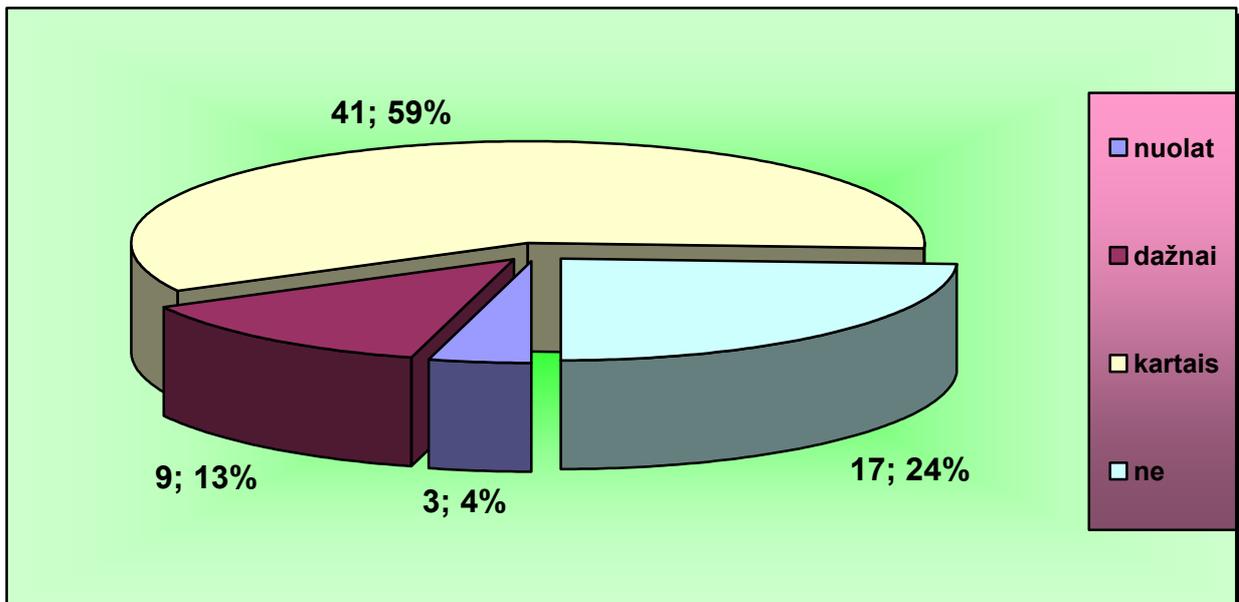
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR TIRIANT NUSIKALSTAMAS VEIKAS TAIKOTE KRIMINALISTINĖS ODOROLOGIJOS METODĄ

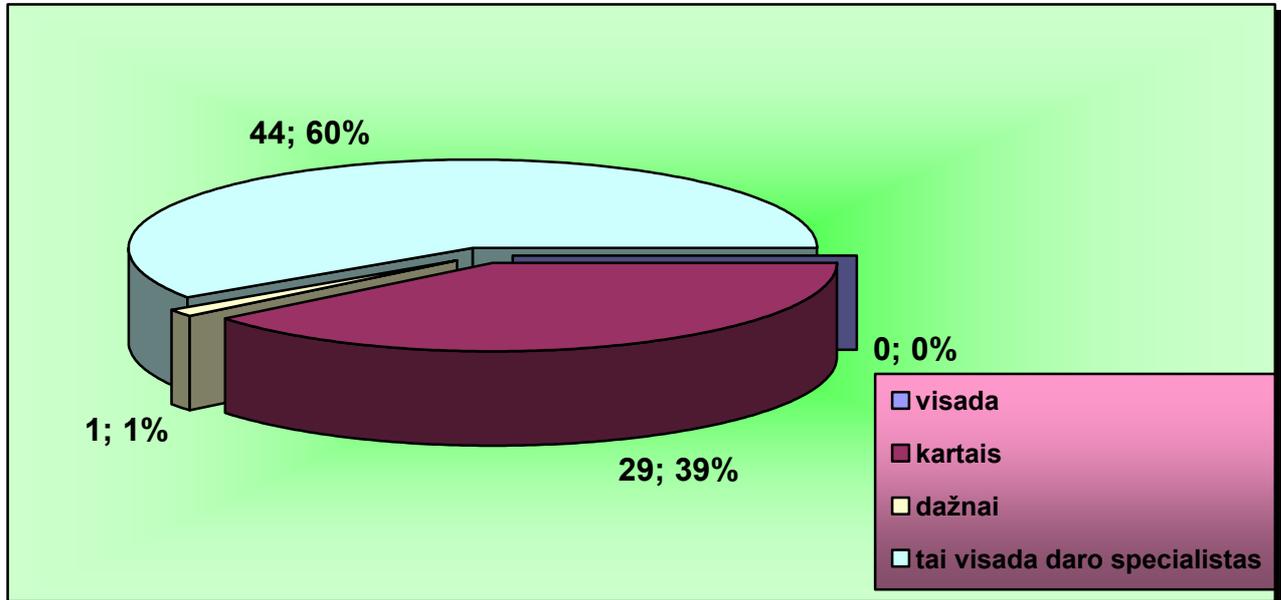
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JUMS TENKA IMTI KVAPŲ PĖDSAKUS

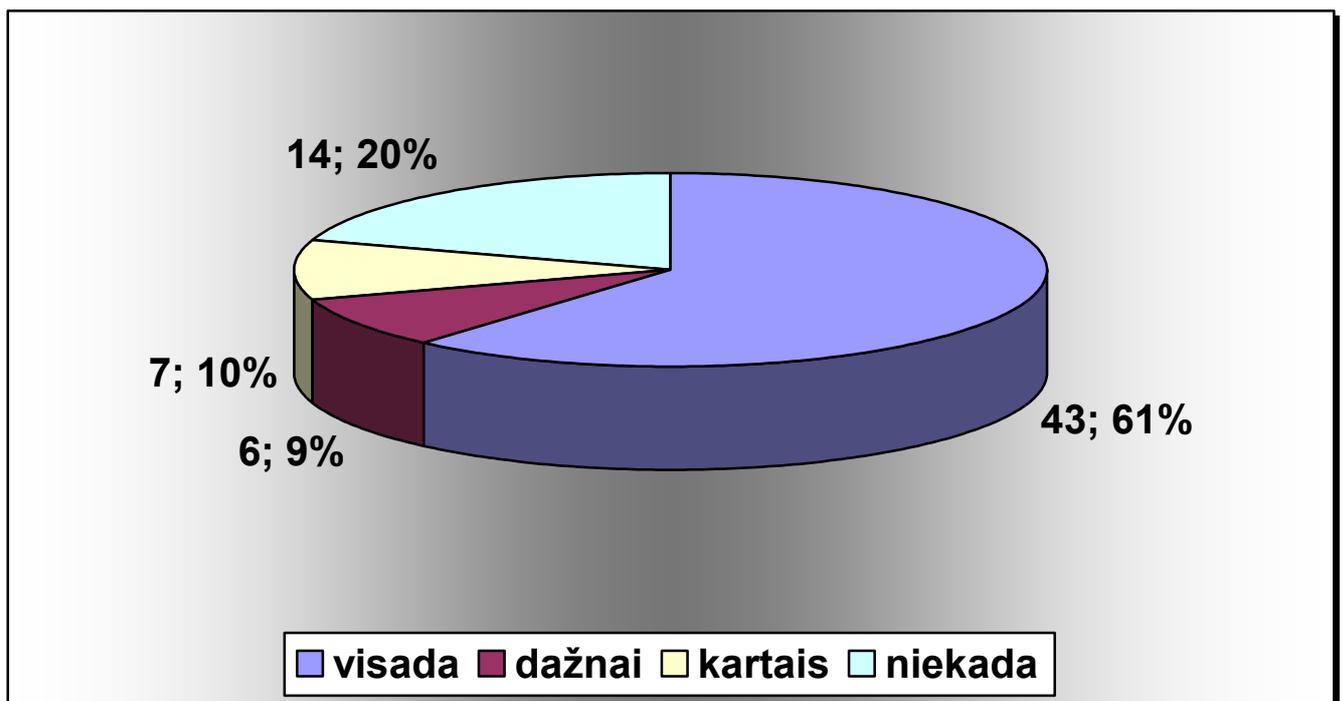
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JUS, ĮVYKIO VIETOJE, INICIJUOJATE KVAPŲ PĖDSAKŲ PAĖMIMĄ

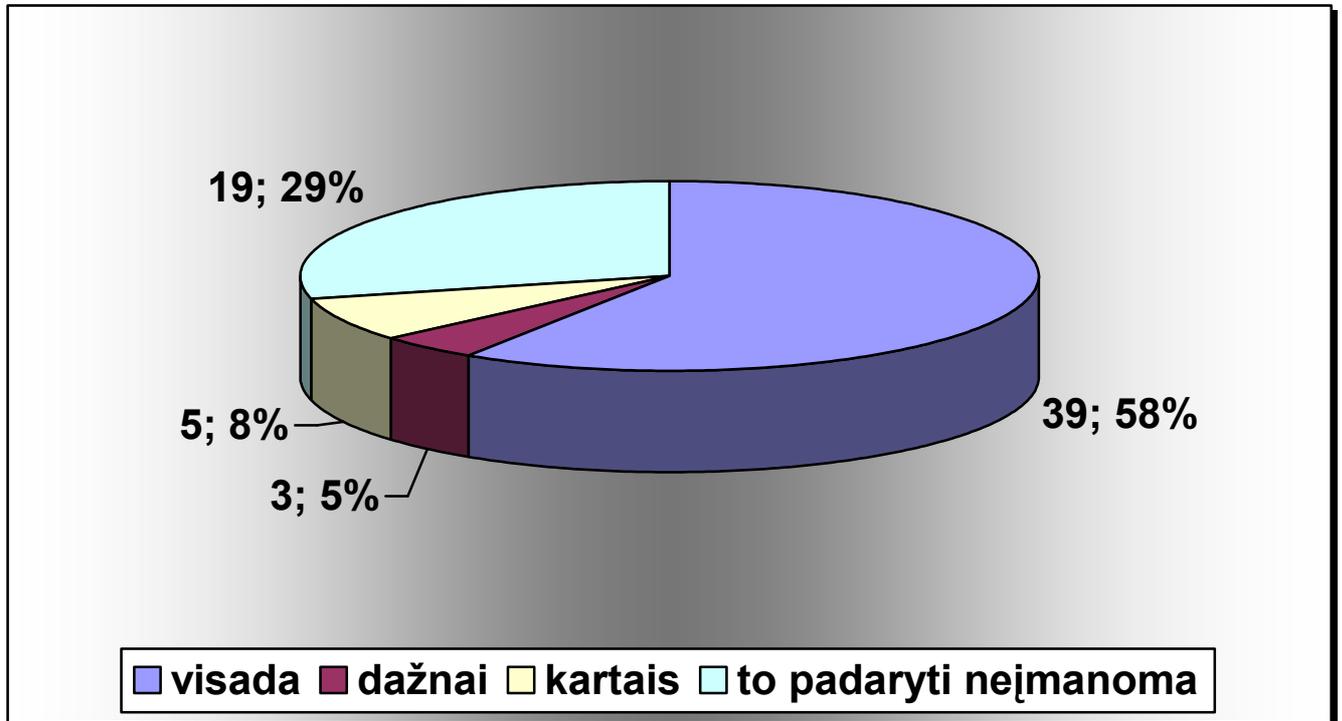
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JUMS TENKA IMTI LYGINAMUOSIUS
KVAPO PAVYZDŽIUS

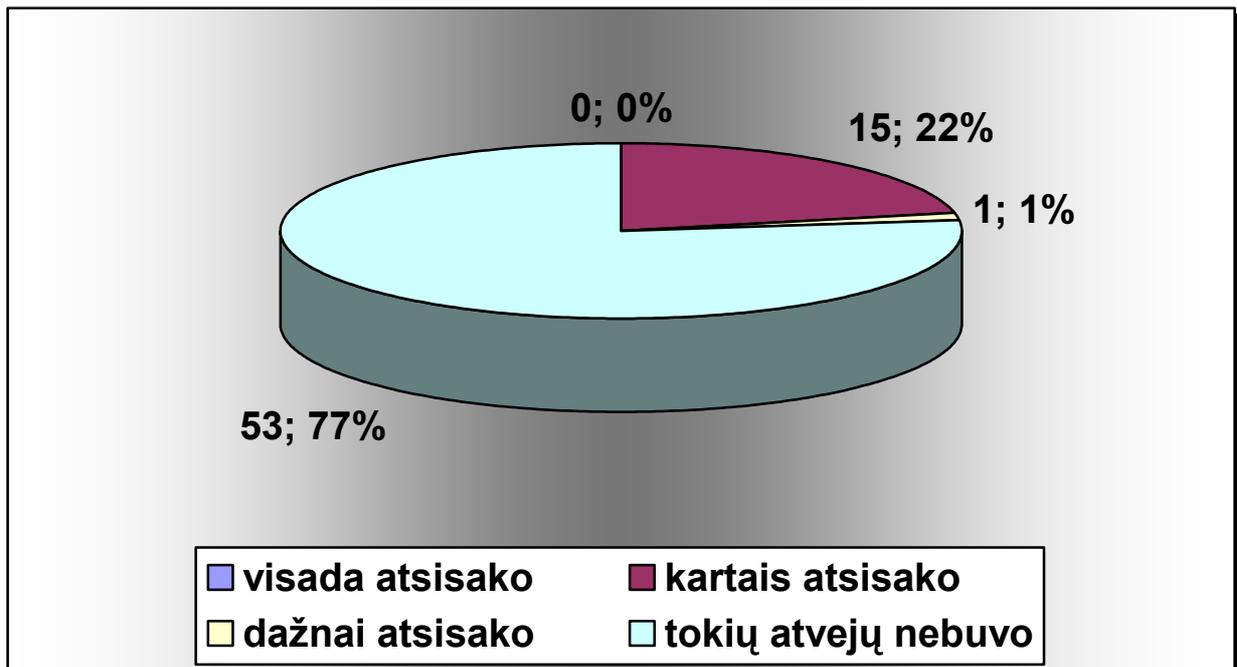
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR INFORMUOJATE ĮTARIAMĄJĮ,
LIUDYTOJĄ AR NUKENTĖJUSĮJĮ APIE KETINIMĄ IMTI LYGINAMUOSIUS ŽMOGAUS
INDIVIDUALAUS KVAPO PAVYZDŽIUS

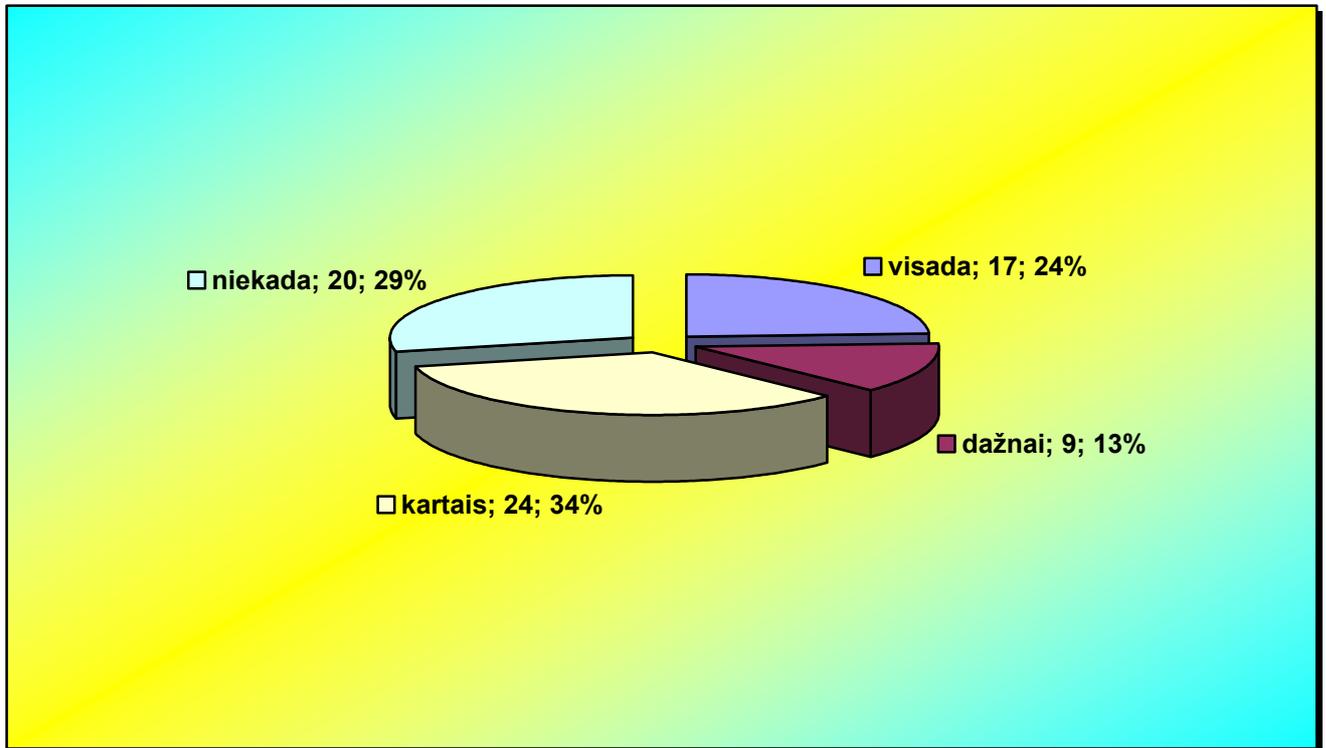
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR UŽTIKRINATE, KAD KVAPO DONORAS
BŪTŲ SU SAVO DRABUŽIAIS

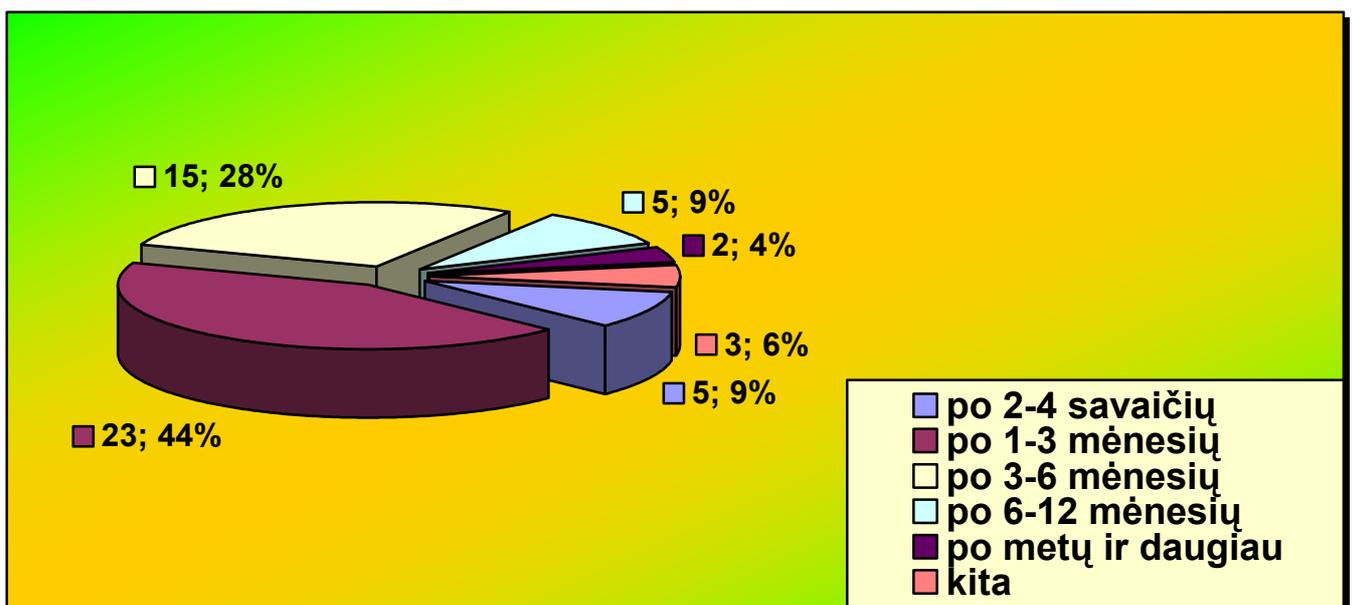
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR BUVO ATVEJŲ, KAD ĮTARIAMASIS,
LIUDYTOJAS AR NUKENTĖJUSYSIS ATSIŠAKYTU DUOTI KVAPO PAVYZDĮ

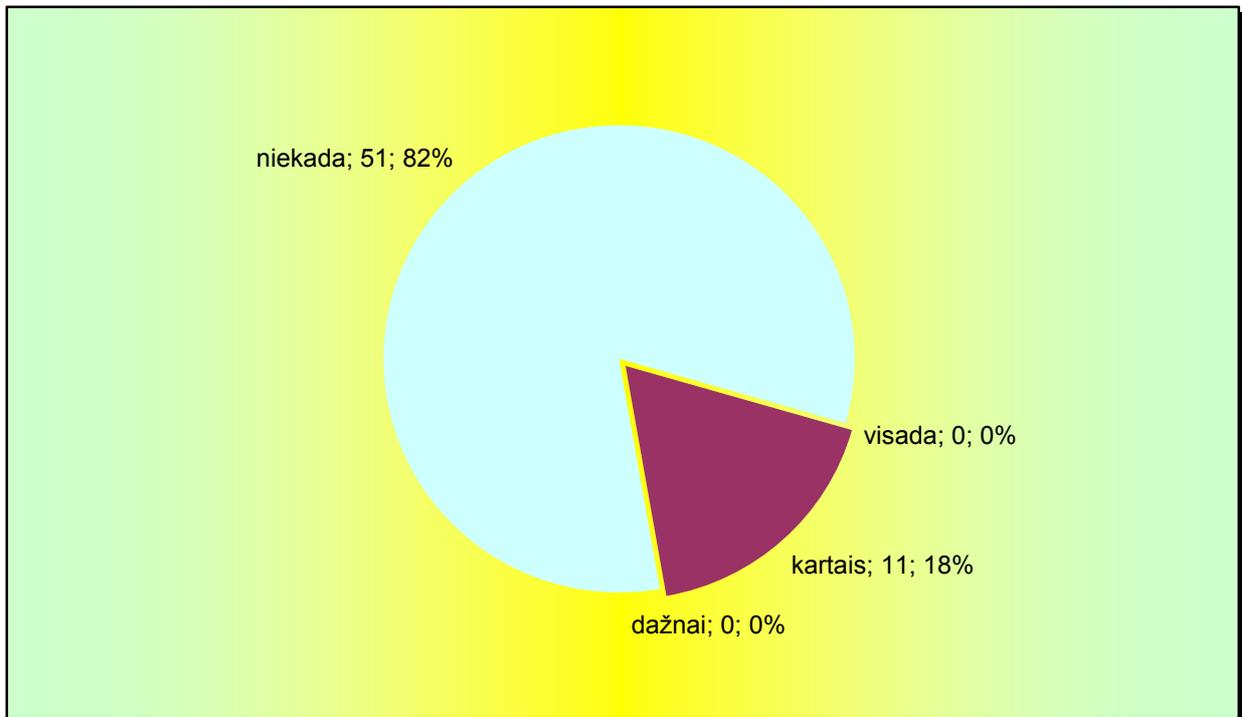
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR PAIMTIEMS KVAPŲ PĖDSAKAMS SKIRIATE UŽDUOTĮ ATLIKTI OBJEKTŲ TYRIMĄ, KAI YRA KITA ĮRODOMOJI MEDŽIAGA

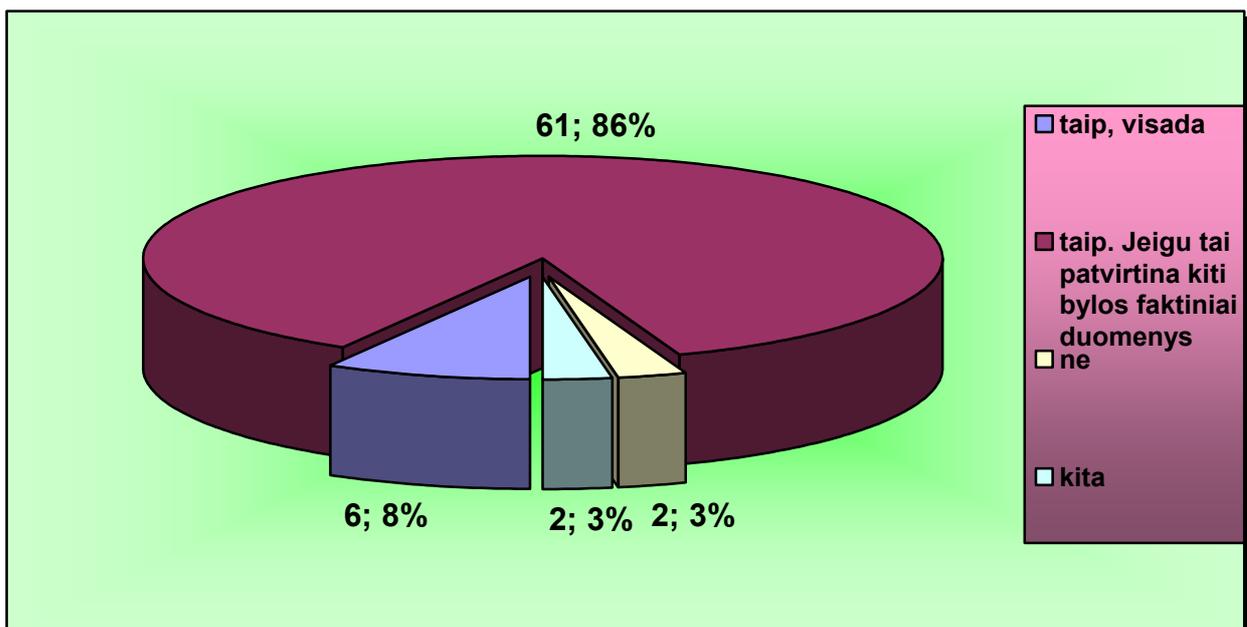
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, PER KIEK LAIKO NUO UŽDUOTIES ATLIKTI ODOROLOGINĮ TYRIMĄ PASKIRIMO GAUNAMA SPECIALISTO IŠVADA

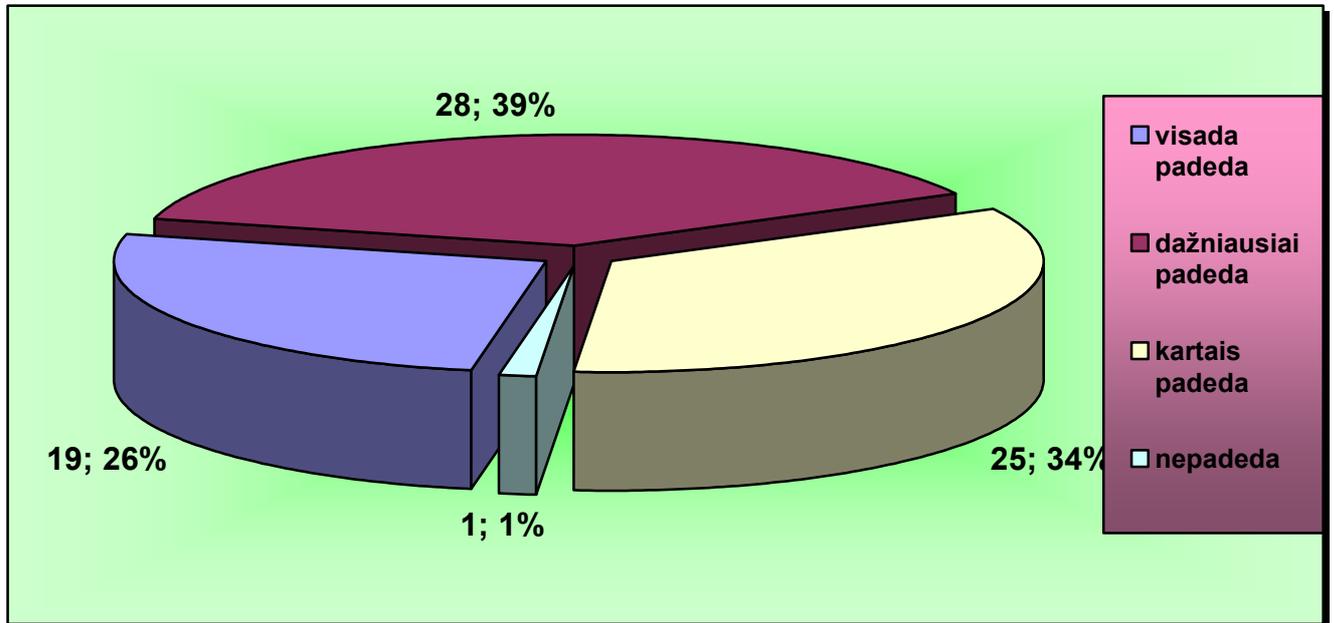
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR BUVO ATVEJŲ, KAD ODOROLOGINIO TYRIMO IŠVADA PRIEŠTARAUTU KITAI SURINKTAI ĮRODOMAJAI MEDŽIAGAI

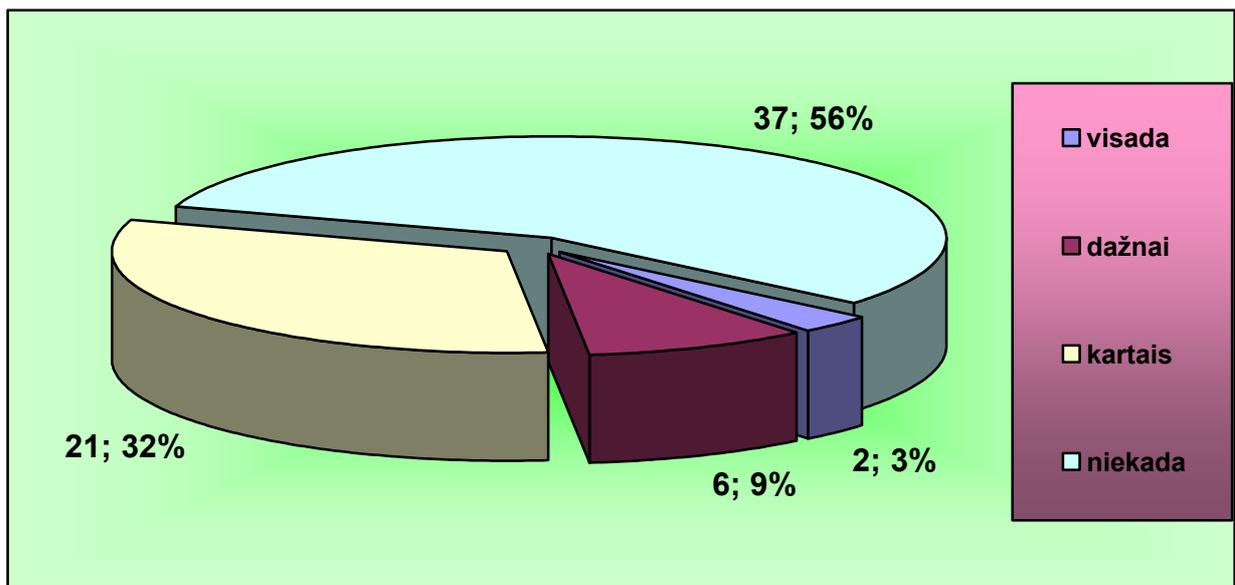
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR, JŪSŲ NUOMONE, NAGRINĖJANT NUSIKALSTAMĄ VEIKĄ, ODOROLOGINIO TYRIMO IŠVADA YRA PAKANKAMAS PAGRINDAS PATVIRTINTI ARBA PANEIGTI BYLOS FAKTINES APLINKYBES

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JŪSŲ MANYMU ODOROLOGINIŲ TYRIMŲ IŠVADŲ REZULTATAI PADEDA ATSKLEIDŽIANT IR TIRIANT NUSIKALTIMUS

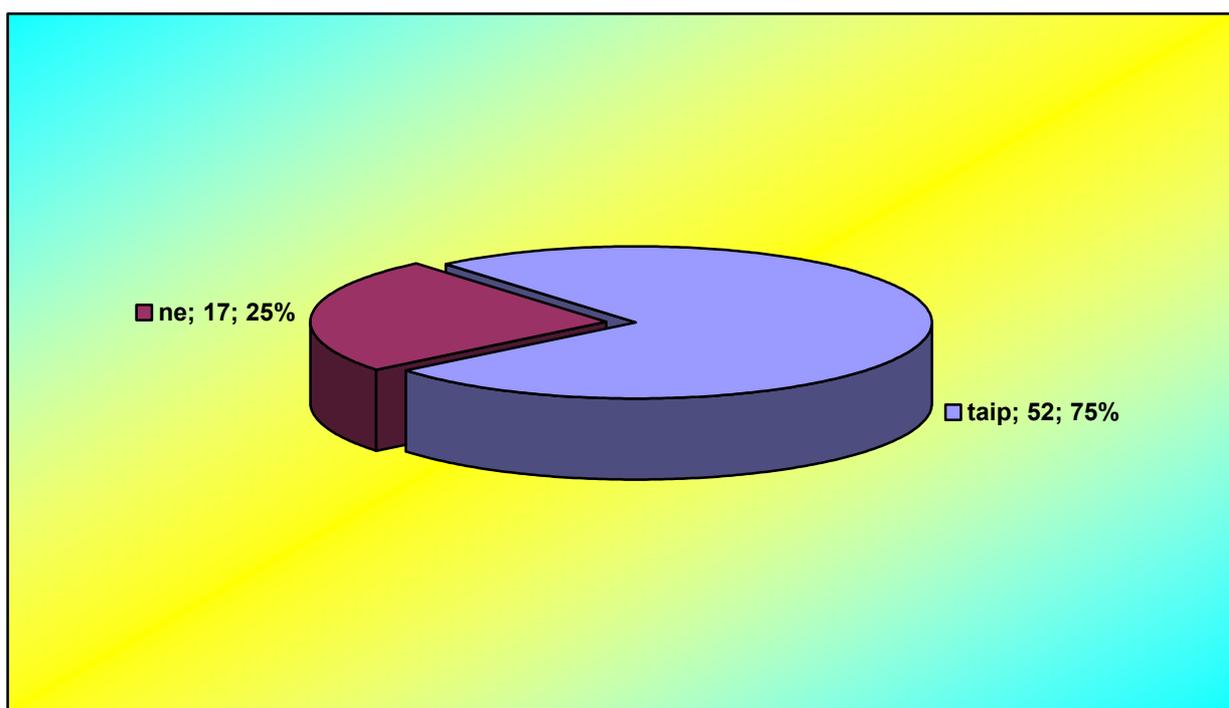

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR IKITEISMINIO TYRIMO MEDŽIAGĄ PERDUODAT Į TEISMĄ KAI NĖRA KITŲ ĮRODYMŲ, TIK ODOROLOGINIO TYRIMO IŠVADA

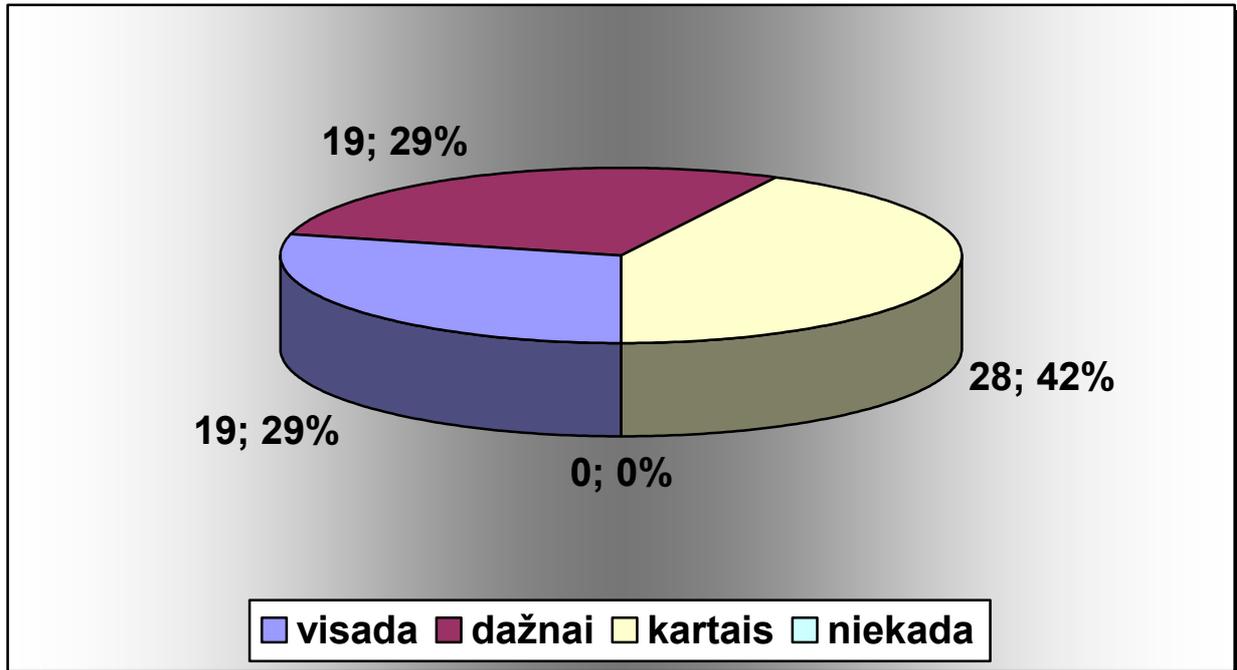

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JŪSŲ NUOMONĘ ODOROLOGINIS
TYRIMAS LEIDŽIA PATIKIMAI NUSTATYTI

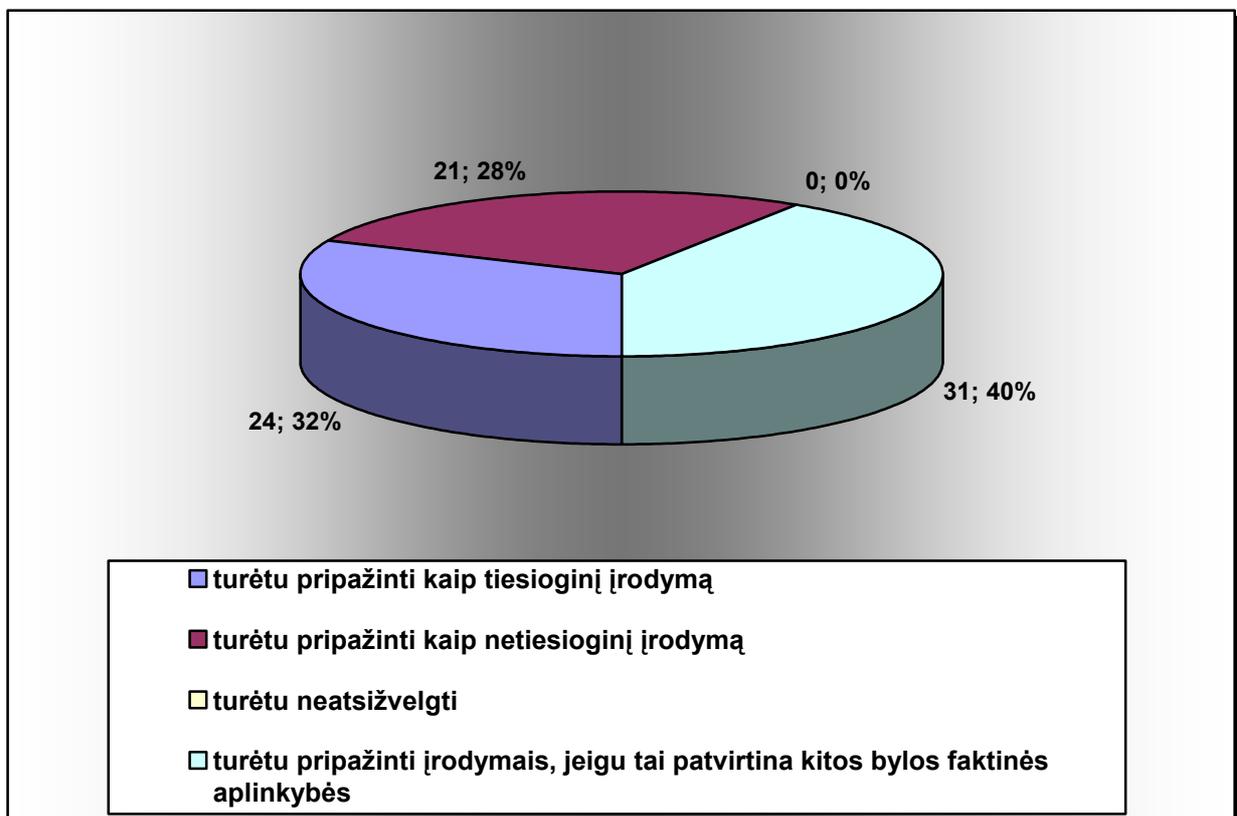
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JŪSŲ MANYMU ODOROLOGINĮ METODĄ
REIKIA TAIKYTI DAŽNIAU

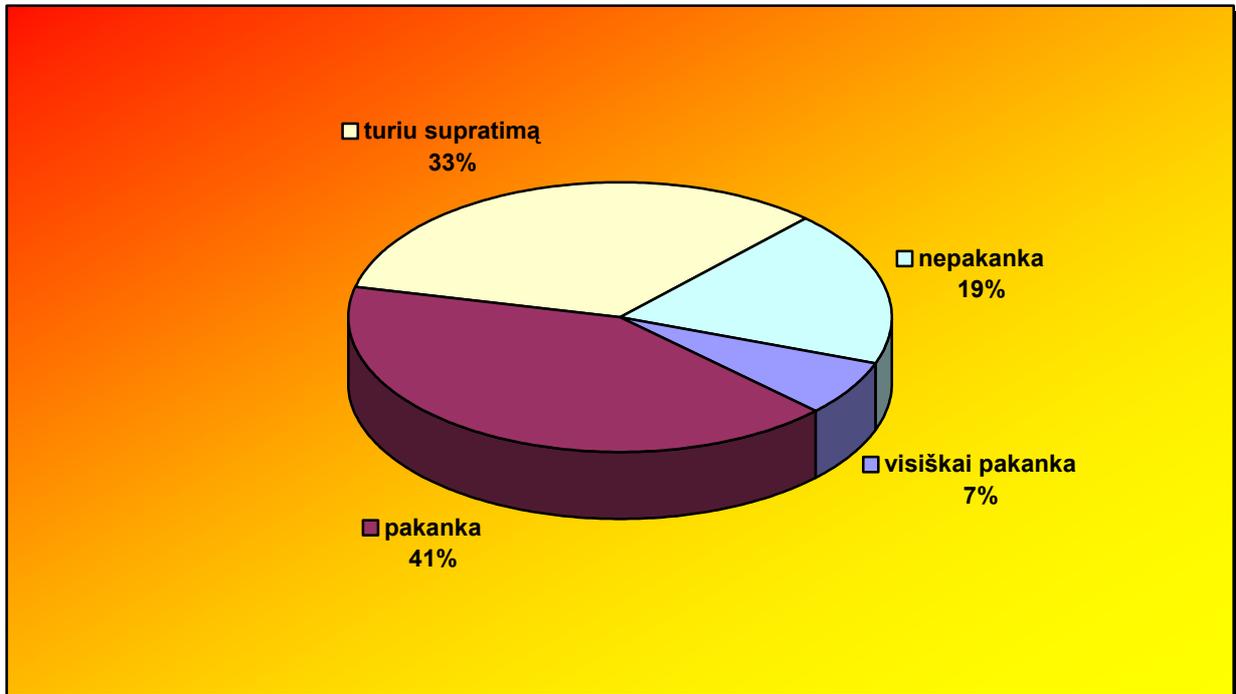
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JŪSŲ MANYMU TEISMAI, NAGRINĖDAMI BAUDŽIAMĄSIAS BYLAS, ATSIŽVELGIA Į ODOROLOGINIŲ TYRIMŲ IŠVADAS

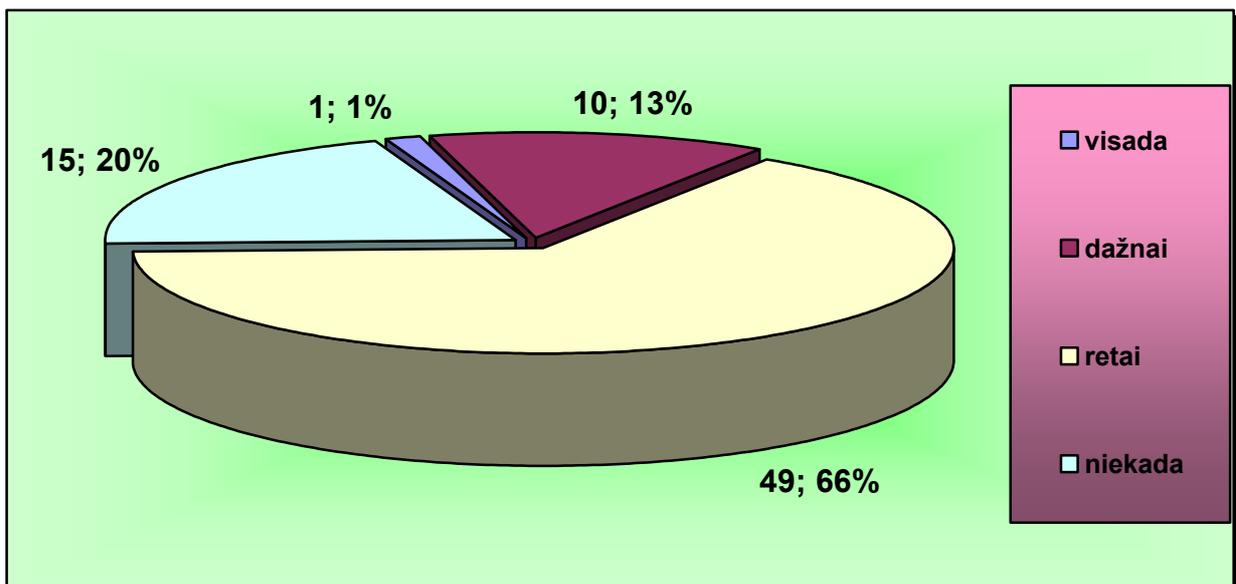
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR, JŪSŲ NUOMONE, TEISMAI NAGRINĖDAMI BAUDŽIAMĄSIAS BYLAS, ODOROLOGINIŲ TYRIMŲ IŠVADAS TURĖTU PRIPAŽINTI ĮRODYMAIS BAUDŽIAMOSIOSE BYLOSE

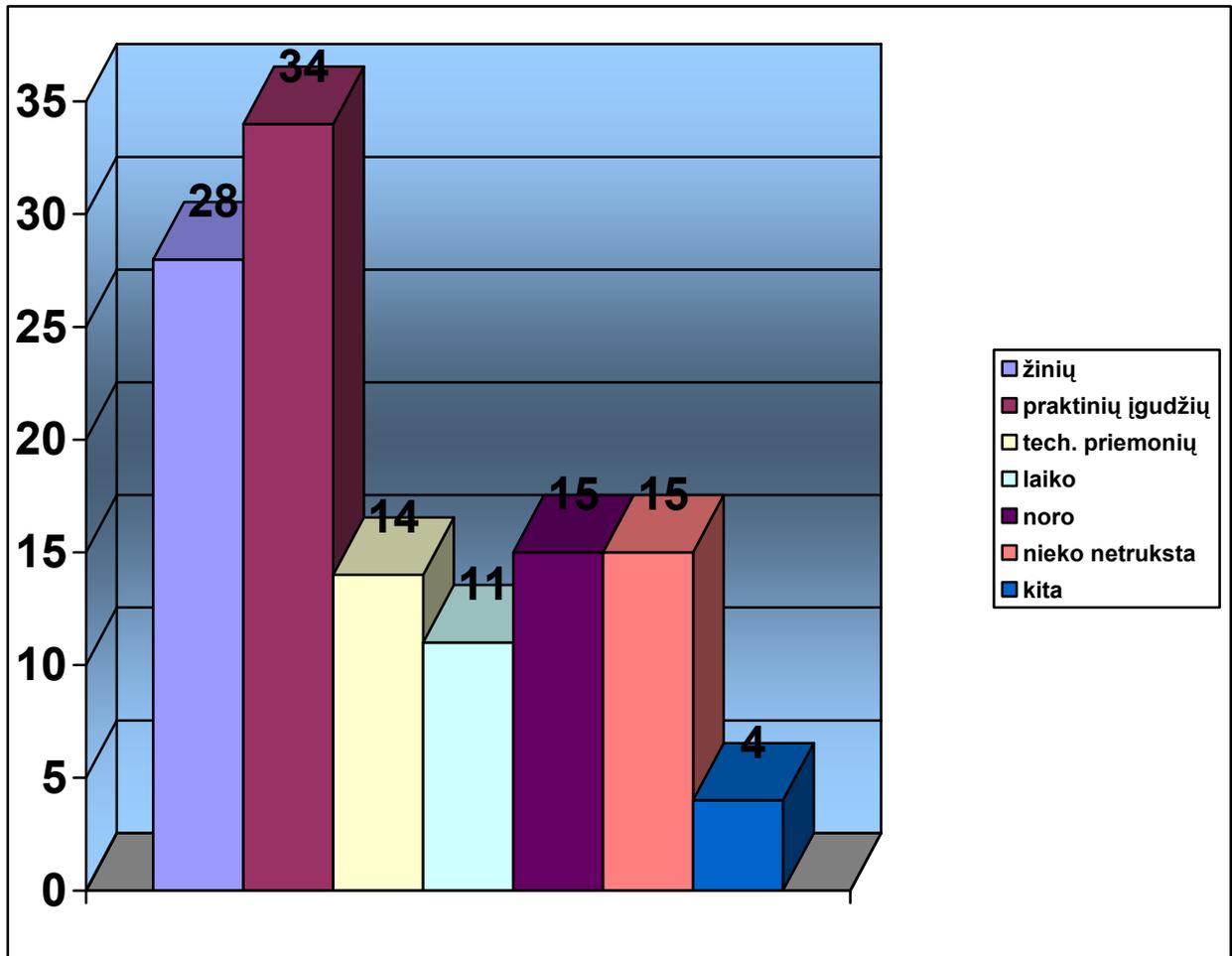
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JUMS PAKANKA ŽINIŲ APIE
KRIMINALISTINĖS ODOROLOGIJOS METODĄ

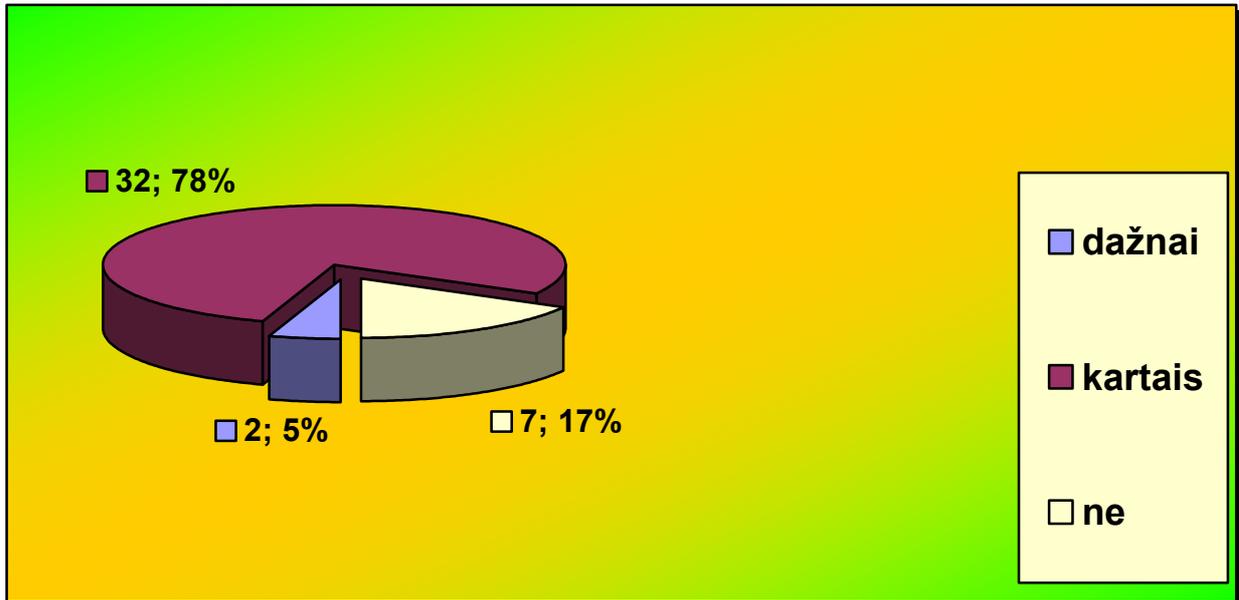
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JUS BENDRADARBIUJATE SU
KRIMINALISTINĖS ODOROLOGIJOS SKYRIAUS SPECIALISTAIS

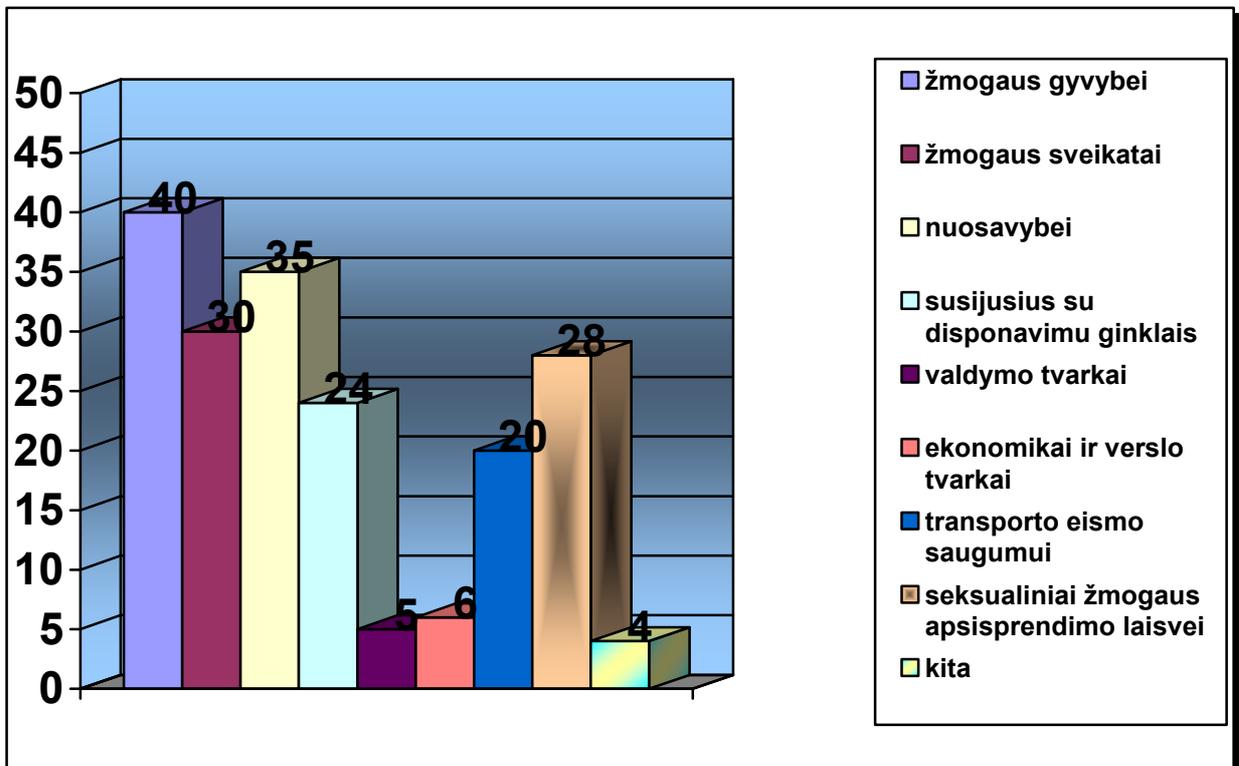
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, KO, JŪSŲ MANYMU, TRŪKSTA, KAD TYRĖJAI DAŽNIAU TAIKYTŲ ODOROLOGINĮ METODĄ ATSKLEIDŽIANT IR TIRIANT NUSIKALTIMUS

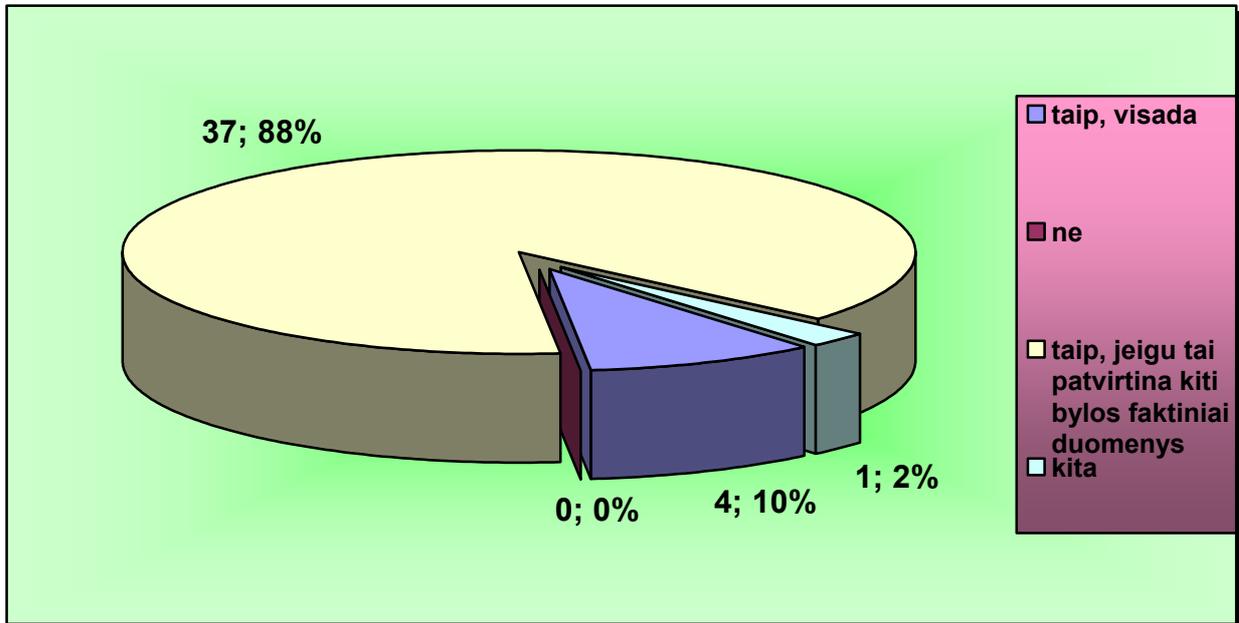
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR TIRIANT NUSIKALSTAMAS VEIKAS
NAUDOJATE KRIMINALISTINĖS ODOROLOGIJOS METODĄ

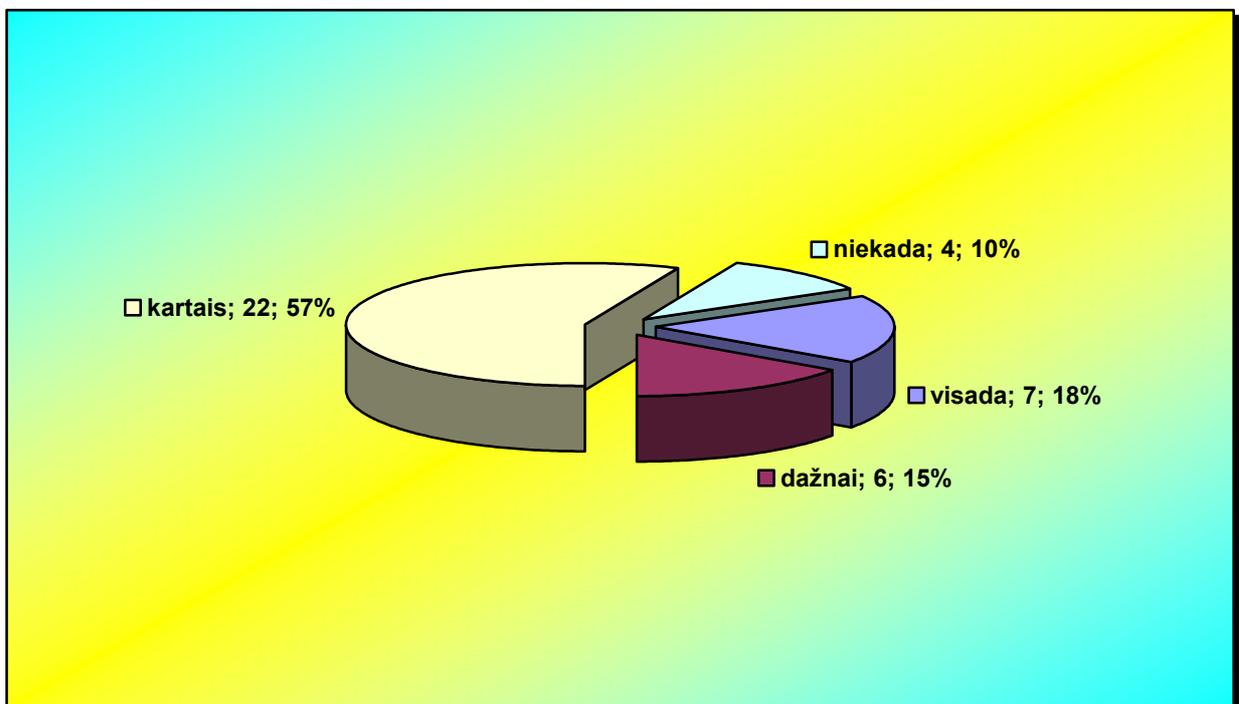
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, KRIMINALISTINĖS ODOROLOGIJOS
METODAS GALI BŪTI NAUDINGAS TIRIANT NUSIKALSTAMAS VEIKAS

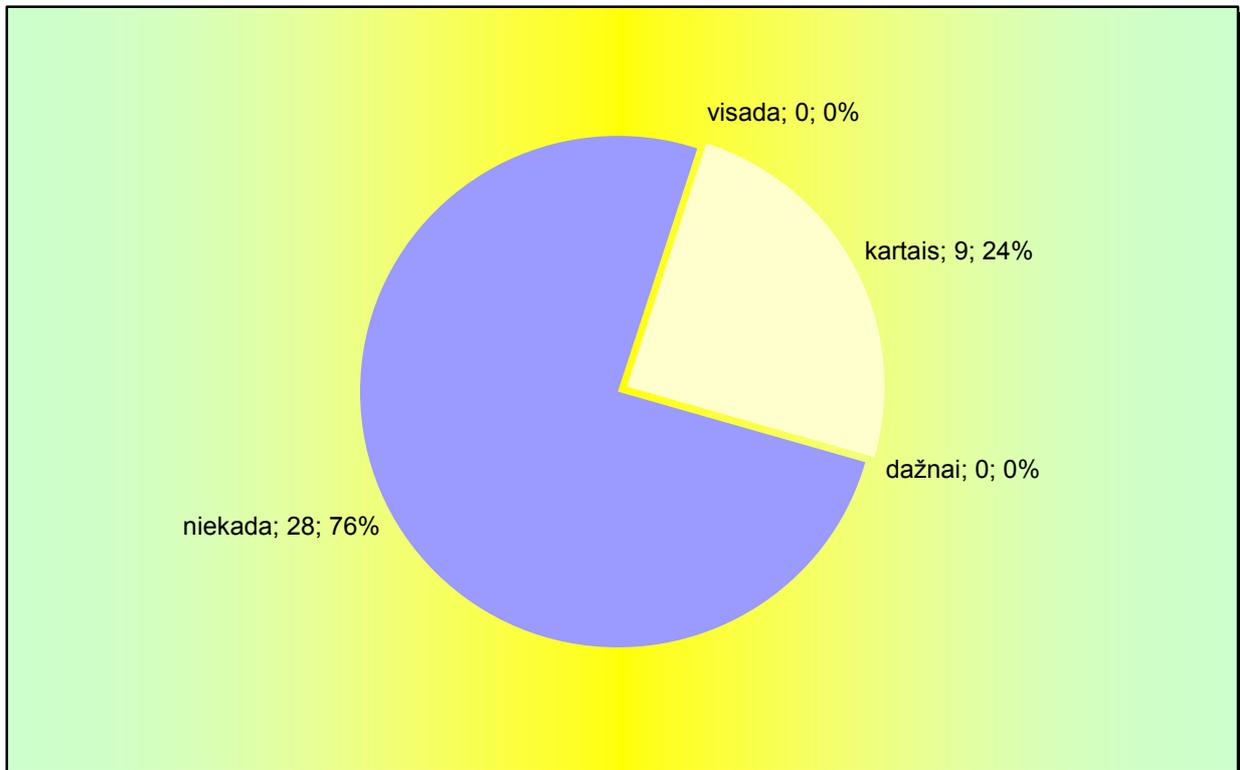
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JŪSŲ NUOMONE, NAGRINĖJANT NUSIKALSTAMĄ VEIKĄ, ODOROLOGINIO TYRIMO IŠVADA YRA PAKANKAMAS PAGRINDAS PATVIRTINTI ARBA PANEIGTI BYLOS FAKTINES APLINKYBES

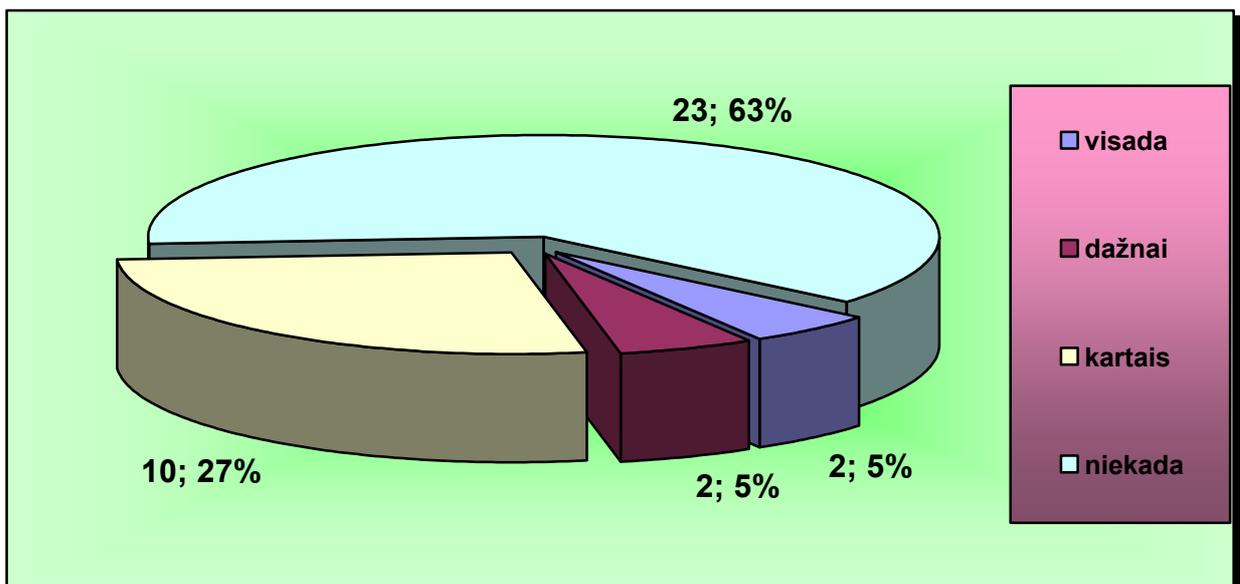
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR PAIMTIEMS KVAPŲ PĖDSAKAMS SKIRIATE UŽDUOTĮ ATLIKTI OBJEKTŲ TYRIMĄ, KAI YRA KITA ĮRODOMOJI MEDŽIAGA

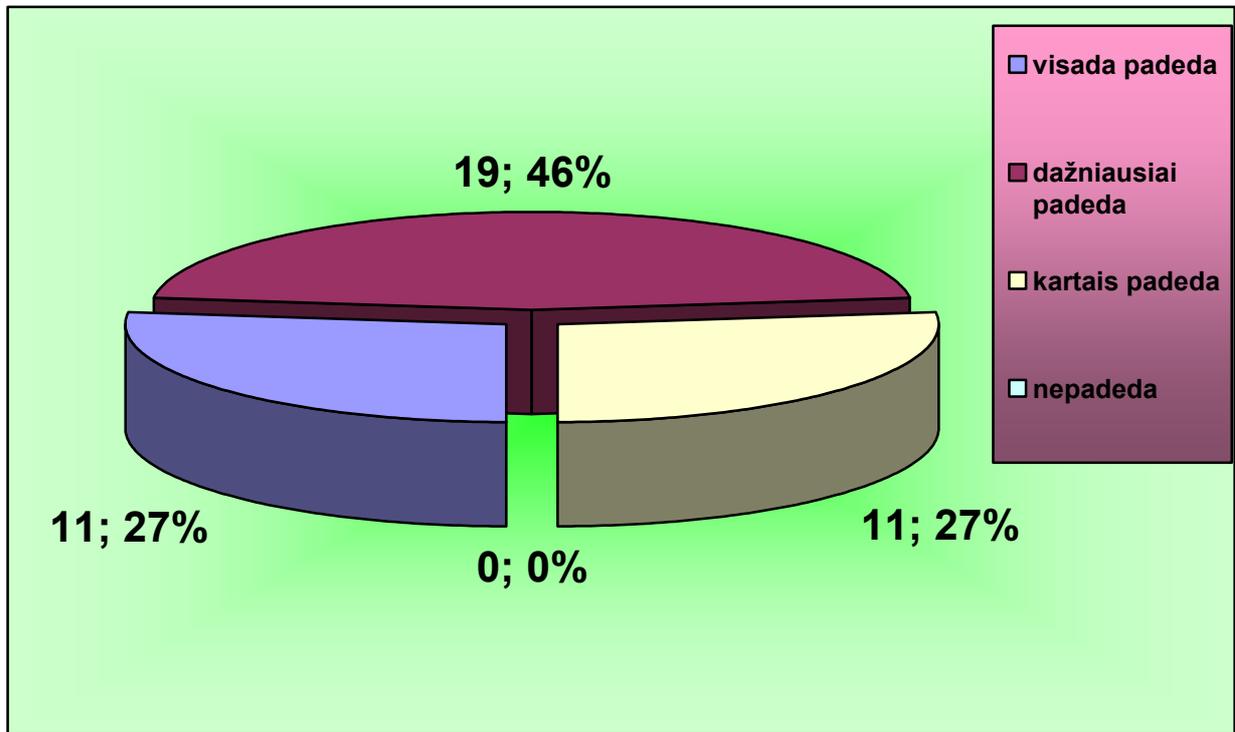
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR BUVO ATVEJŲ, KAD ODOROLOGINIO TYRIMO IŠVADA PRIEŠTARAUTU KITAI SURINKTAI ĮRODOMAJAI MEDŽIAGAI

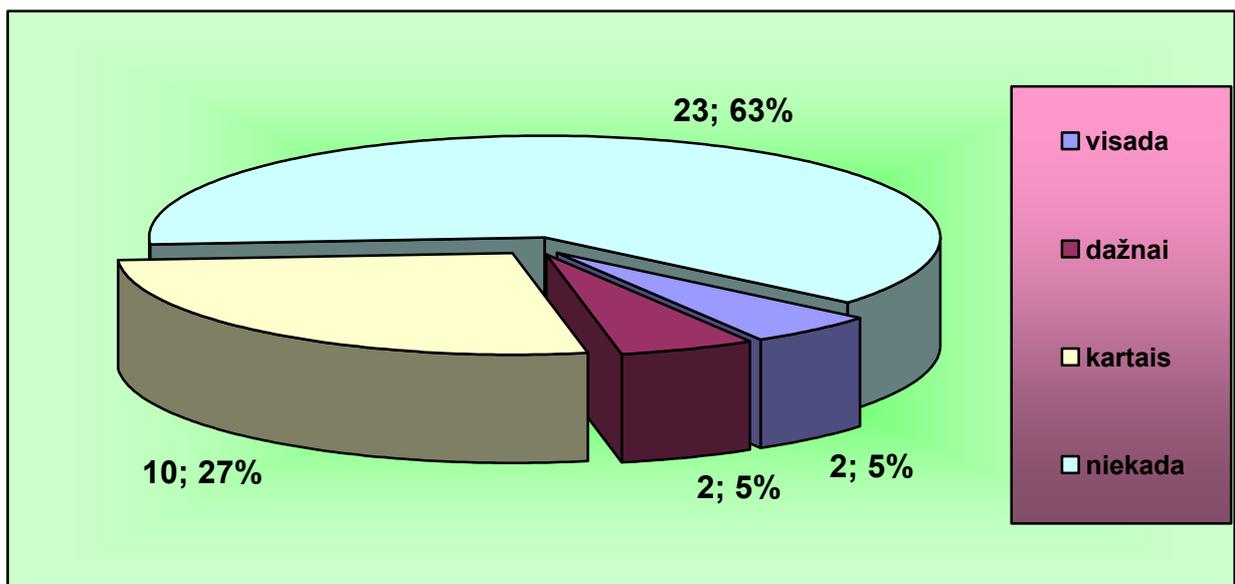
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, IKITEISMINIO TYRIMO MEDŽIAGĄ PERDUODAT Į TEISMĄ KAI NĖRA KITŲ ĮRODYMŲ, TIK ODOROLOGINIO TYRIMO IŠVADA

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JŪSŲ MANYMU ODOROLOGINIŲ TYRIMŲ IŠVADŲ REZULTATAI PADEDA ATSKLEIDŽIANT IR TIRIANT NUSIKALTIMUS

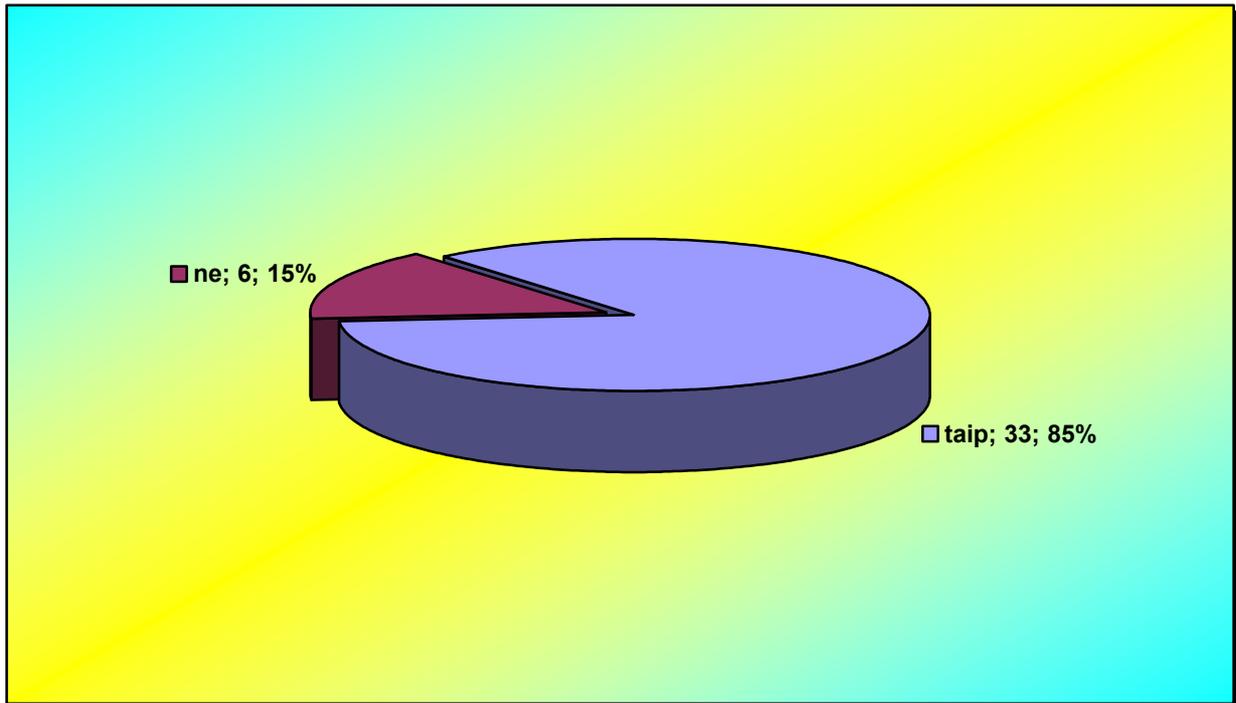

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR IKITEISMINIO TYRIMO MEDŽIAGĄ PERDUODAT Į TEISMĄ KAI NĖRA KITŲ ĮRODYMŲ, TIK ODOROLOGINIO TYRIMO IŠVADA

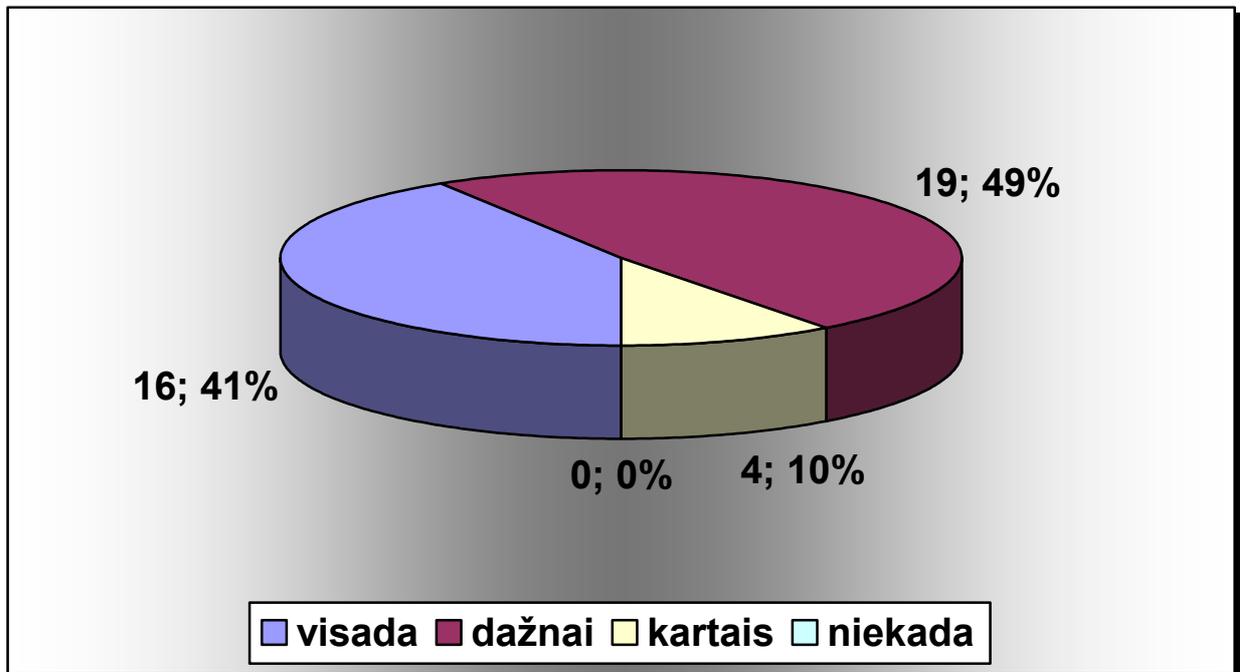

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JŪSŲ NUOMONĘ ODOROLOGINIS
TYRIMAS LEIDŽIA PATIKIMAI NUSTATYTI

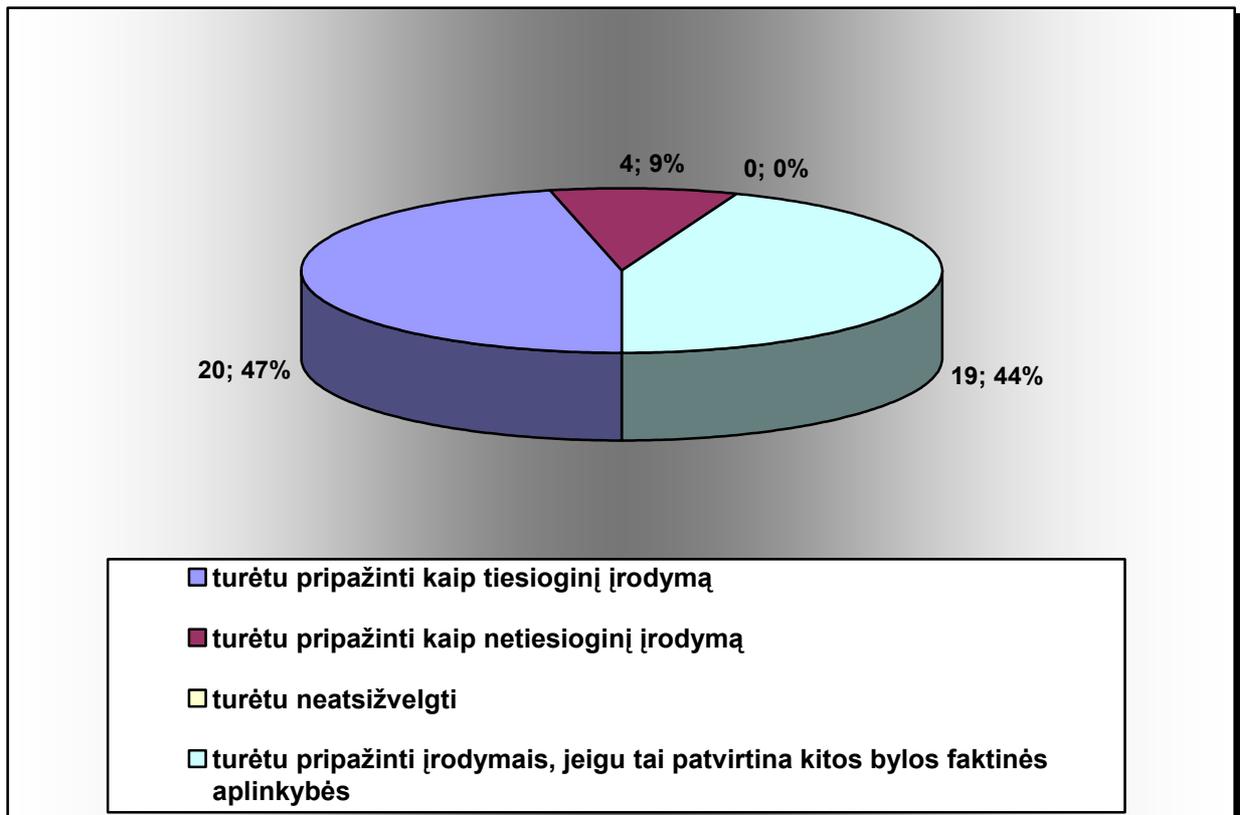
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JŪSŲ MANYMU ODOROLOGINIŲ METODŲ
REIKIA TAIKYTI DAŽNIAU

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JŪSŲ MANYMU TEISMAI, NAGRINĖDAMI
BAUDŽIAMĄSIAS BYLAS, ATSIŽVELGIA Į ODOROLOGINIŲ TYRIMŲ IŠVADAS

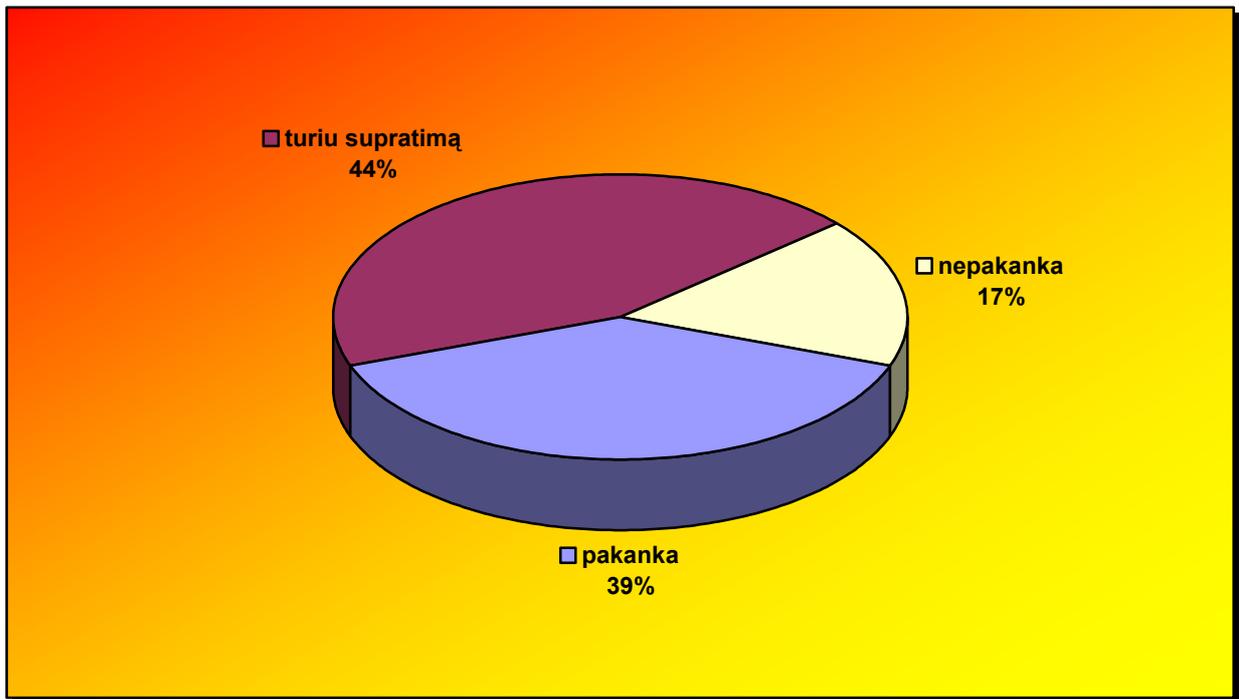

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR, JŪSŲ NUOMONE, TEISMAI NAGRINĖDAMI BAUDŽIAMĄSIAS BYLAS, ODOROLOGINIŲ TYRIMŲ IŠVADAS TURĖTU PRIPAŽINTI ĮRODYMAIS BAUDŽIAMOSIOSE BYLOSE

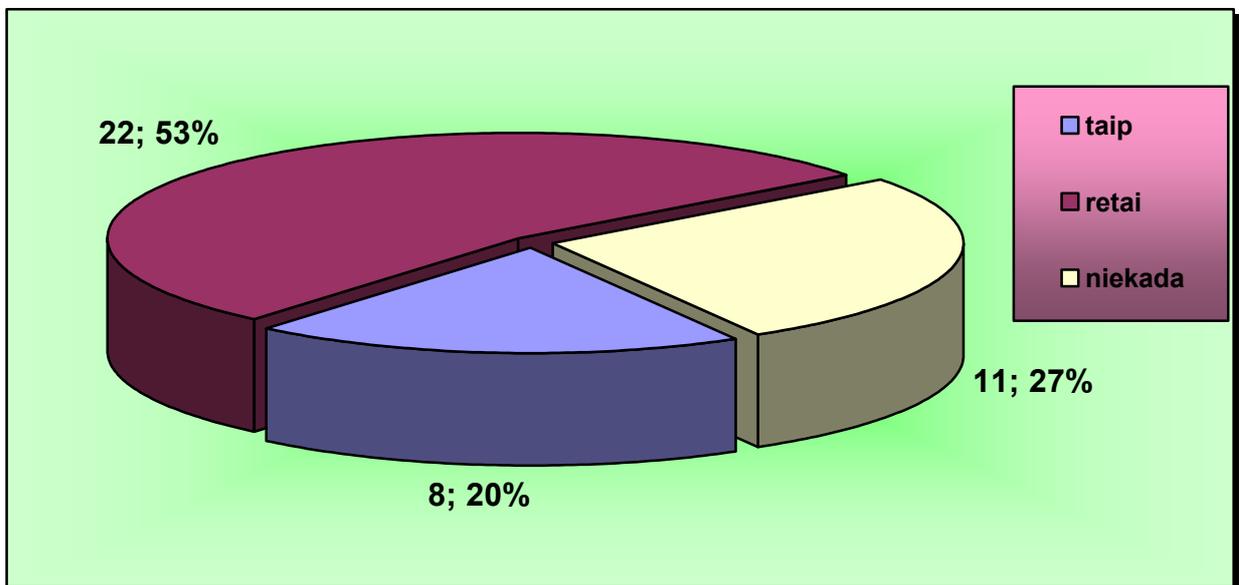

26 PRIEDAS

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JUMS PAKANKA ŽINIŲ APIE KRIMINALISTINĖS ODOROLOGIJOS METODĄ

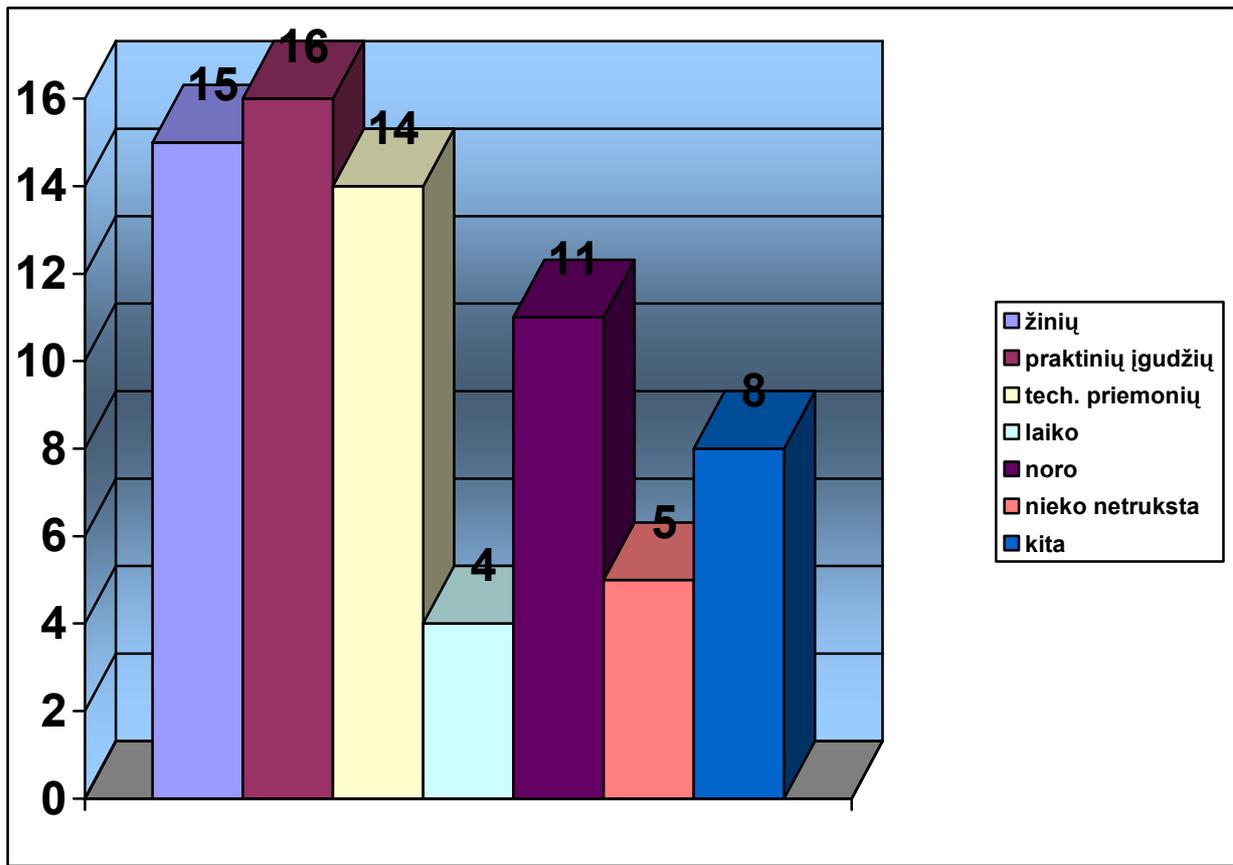

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JUS BENDRADARBIUJATE SU
KRIMINALISTINĖS ODOROLOGIJOS SKYRIAUS SPECIALISTAIS

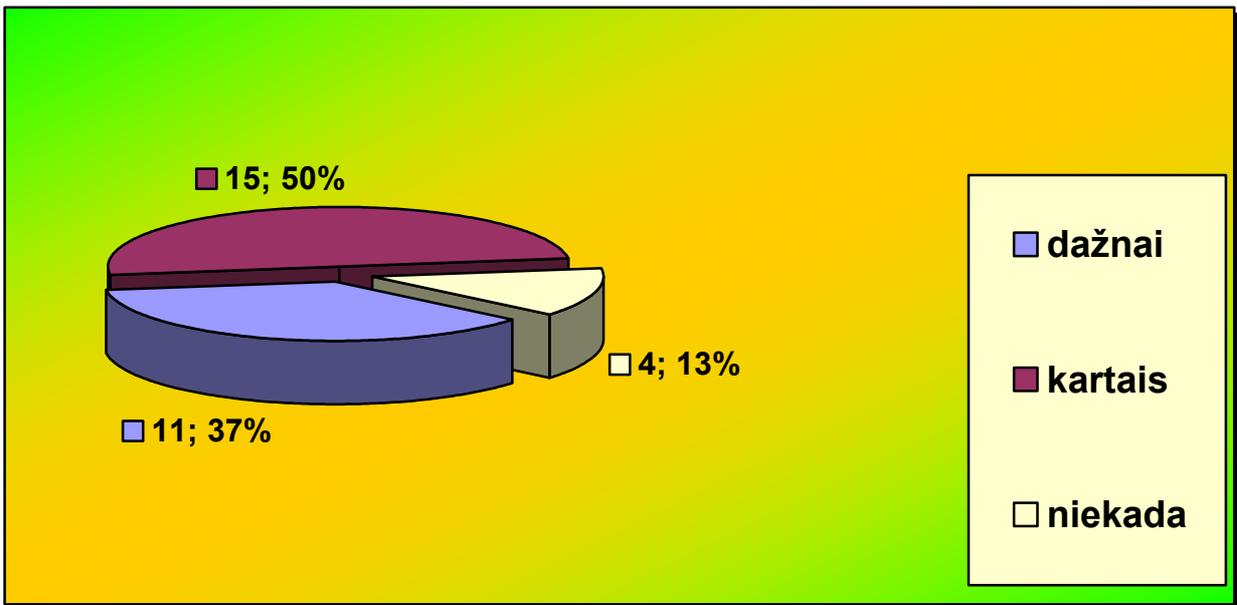
27 PRIEDAS

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, KO, JŪSŲ MANYMU, TRŪKSTA DAŽNIAU
TAIKYTI ODOROLOGINĮ METODĄ ATSKLEIDŽIANT IR TIRIANT NUSIKALTIMUS

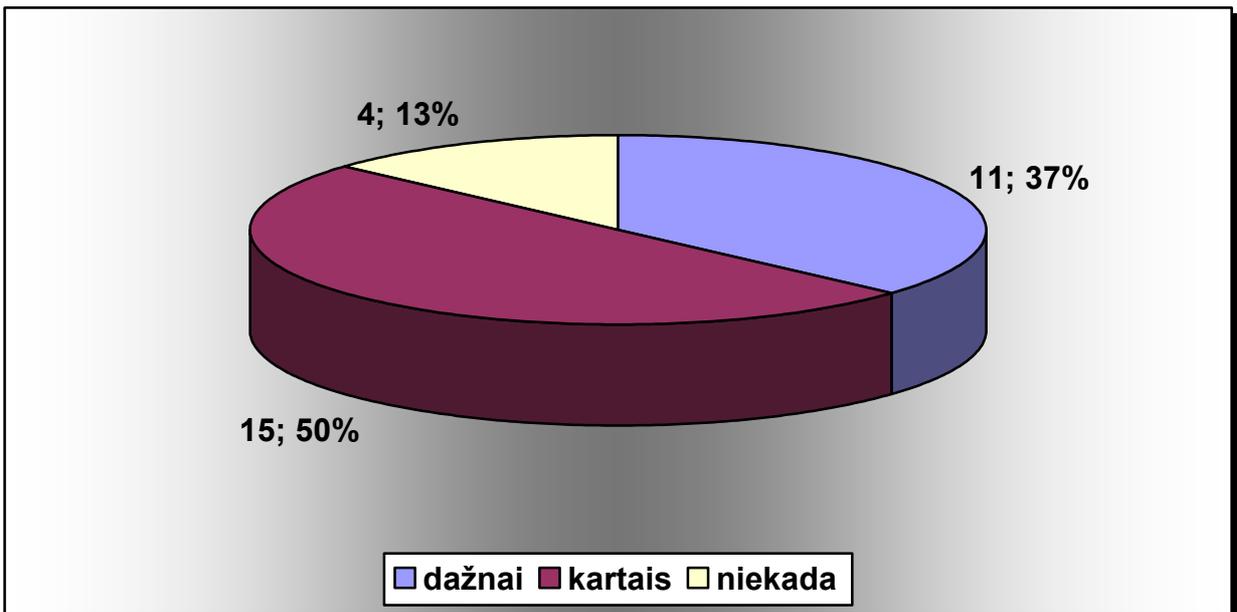

28 PRIEDAS

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR SAVO VEIKLOJE TAIKOTE
KRIMINALISTINĖS ODOROLOGIJOS METODĄ

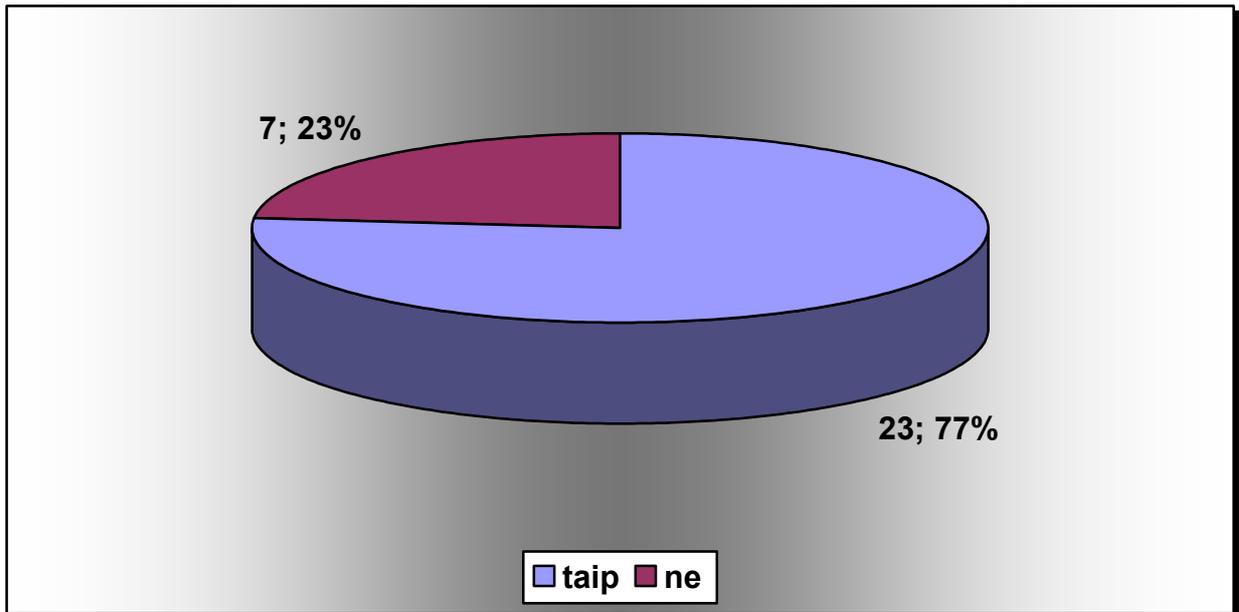

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JUMS TENKA IMTI KVAPŲ PĖDSAKUS

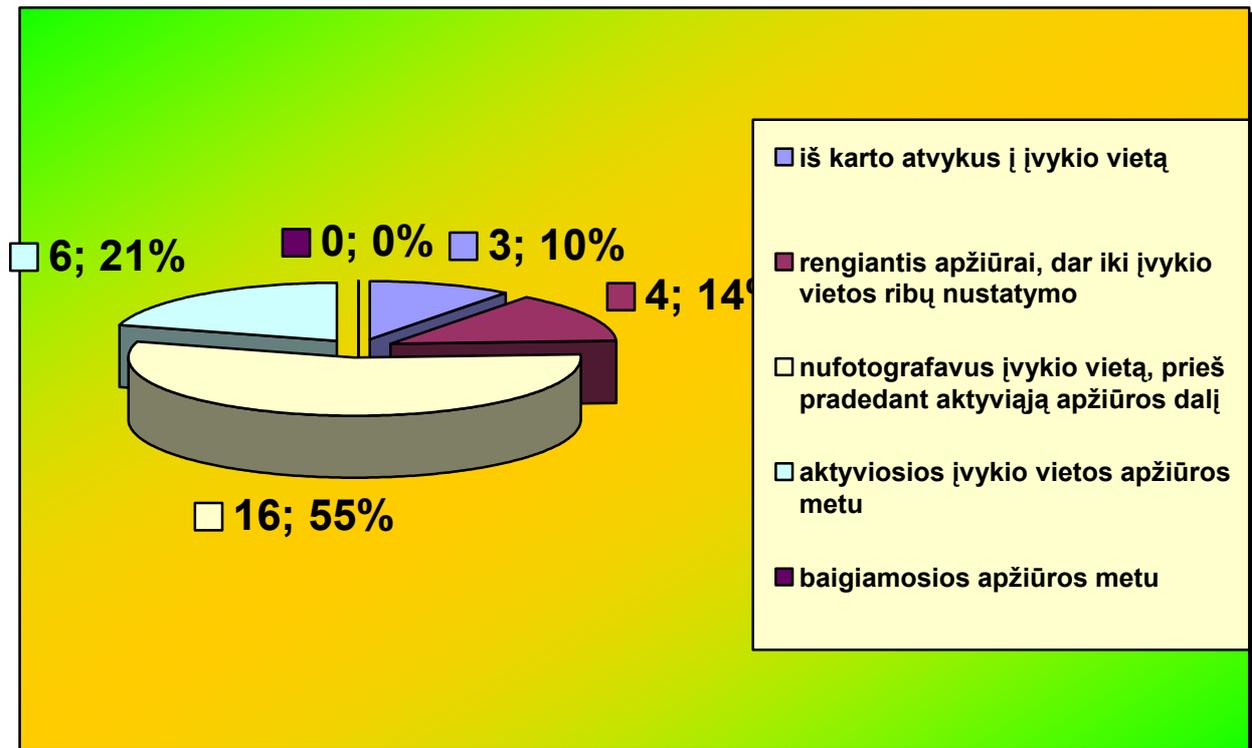

29 PRIEDAS

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR TURITE VISAS KVAPŲ PĖDSAKŲ
PAĖMIMO IR KONSERVAVIMO PRIEMONES

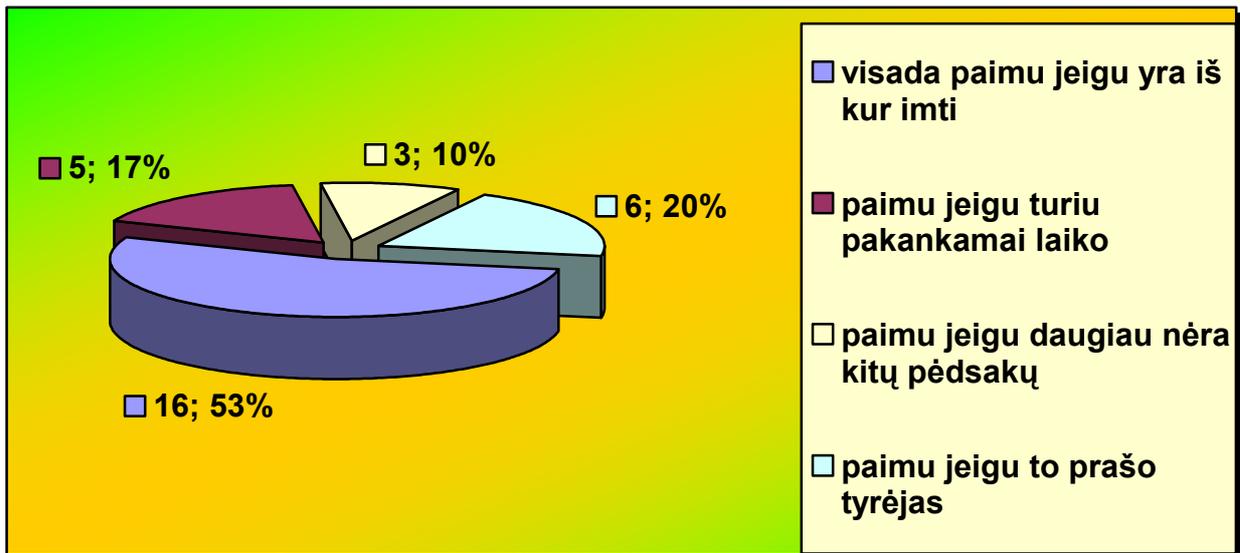

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, KVAPŲ PĖDSAKUS ĮVYKIO VIETOJE IMATE

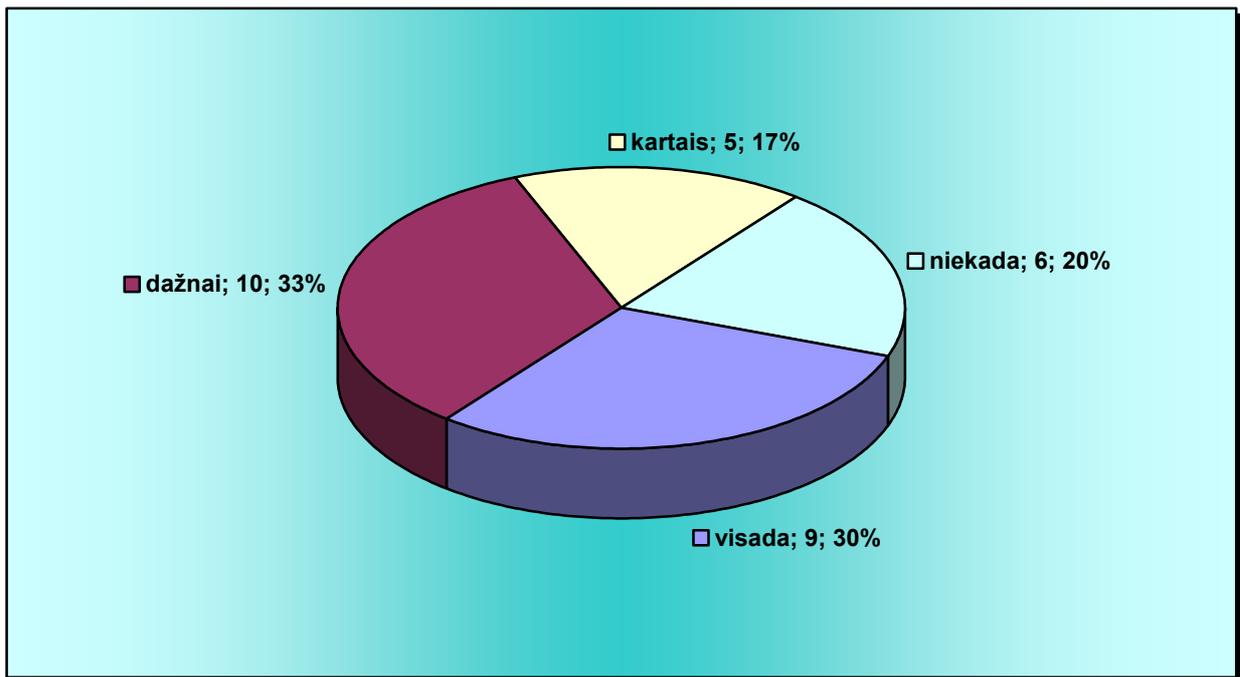

30 PRIEDAS

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, KOKIOS APLINKYBĖS NULEMIA AR JUS IMSITE KVAPŲ PĖDSAKUS AR NE

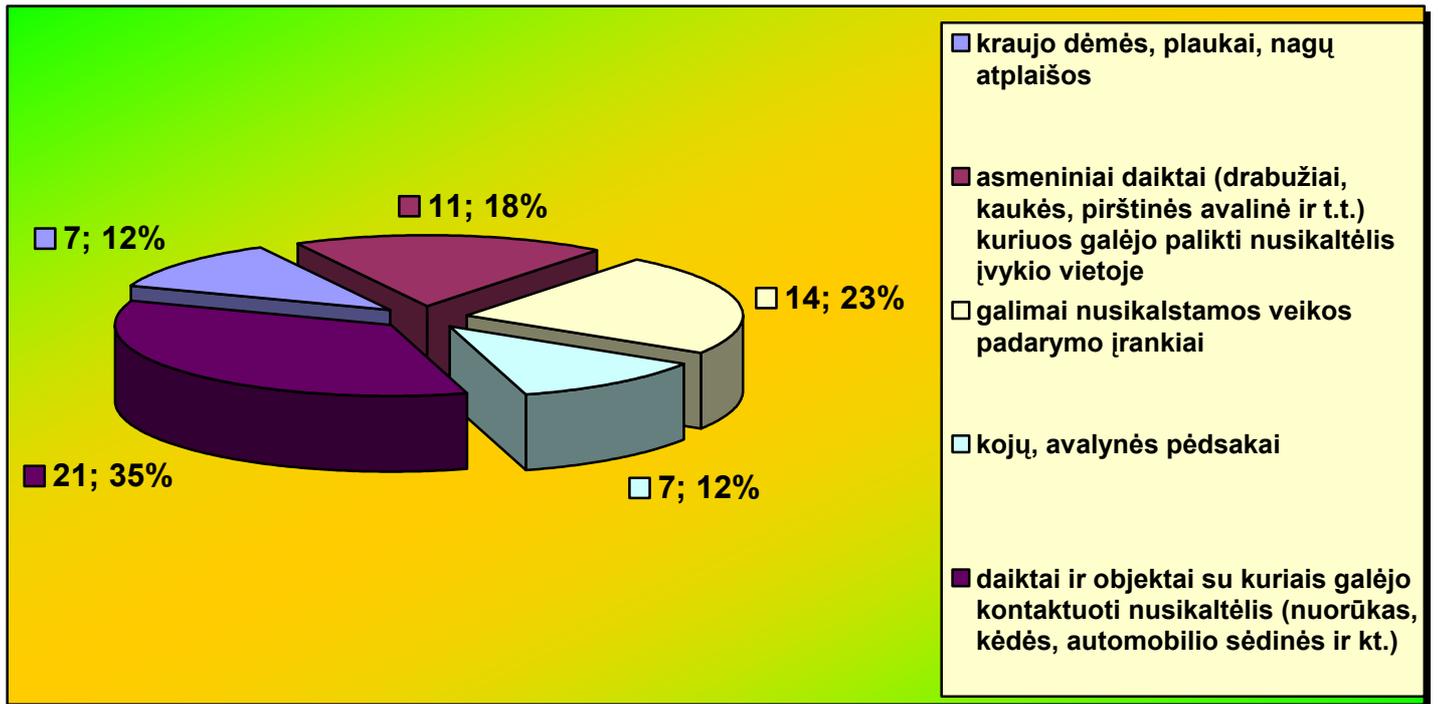

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR ĮVYKIO VIETOJE IMATE KVAPŲ PĖDSAKUS, KAI YRA KITŲ PĖDSAKŲ

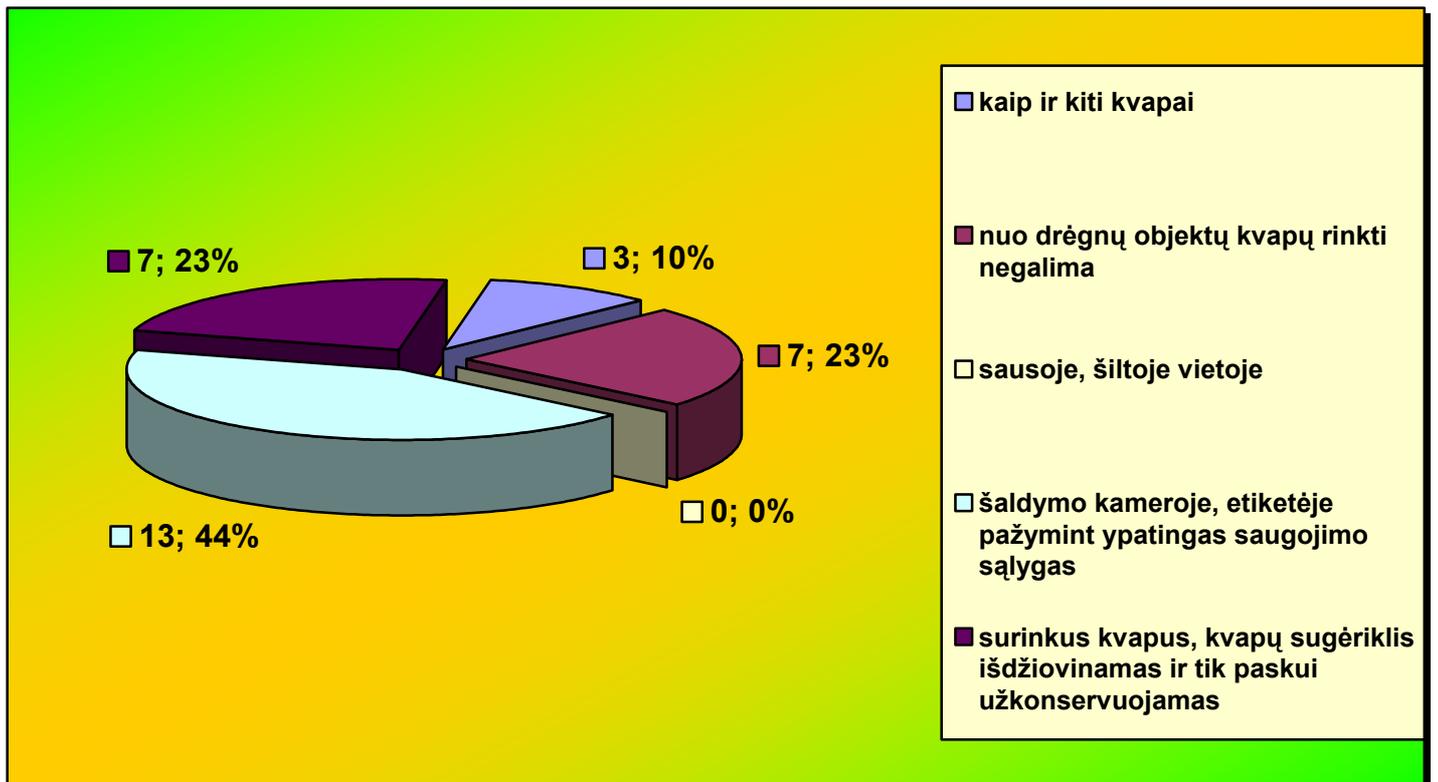

31 PRIEDAS

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, NUO KOKIŲ OBJEKTŲ DAŽNIAUSIAI TENKA IMTI KVAPO PĖDSAKUS

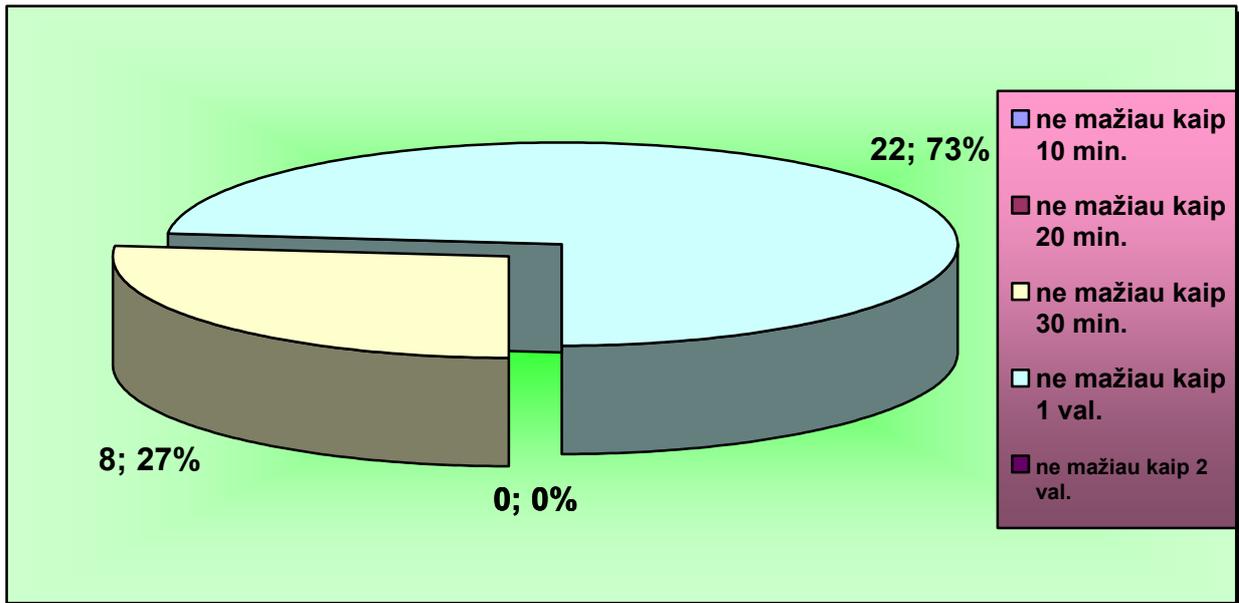

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, KAIP TURĖTU BŪTI SAUGOMI KVAPAI, SURINKTI NUO DRĖGNŲ OBJEKTŲ

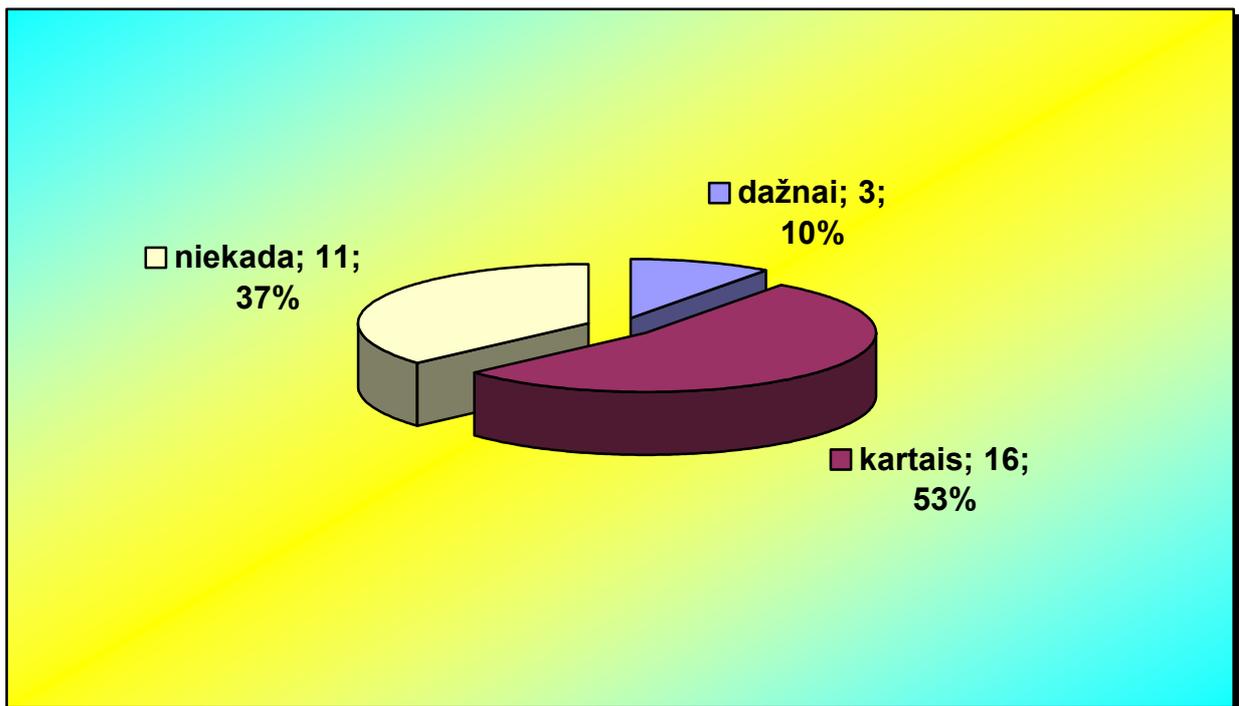

32 PRIEDAS

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, KVAPAI NUO PĖDSAKŲ IŠLAIKANČIŲ OBJEKTŲ RENKAMI KONTAKTINIŲ BŪDU, LAIKANT KVAPŲ SUGĖRIKLĮ SU OBJEKTU. KOKS TURI BŪTI KONTAKTO LAIKAS

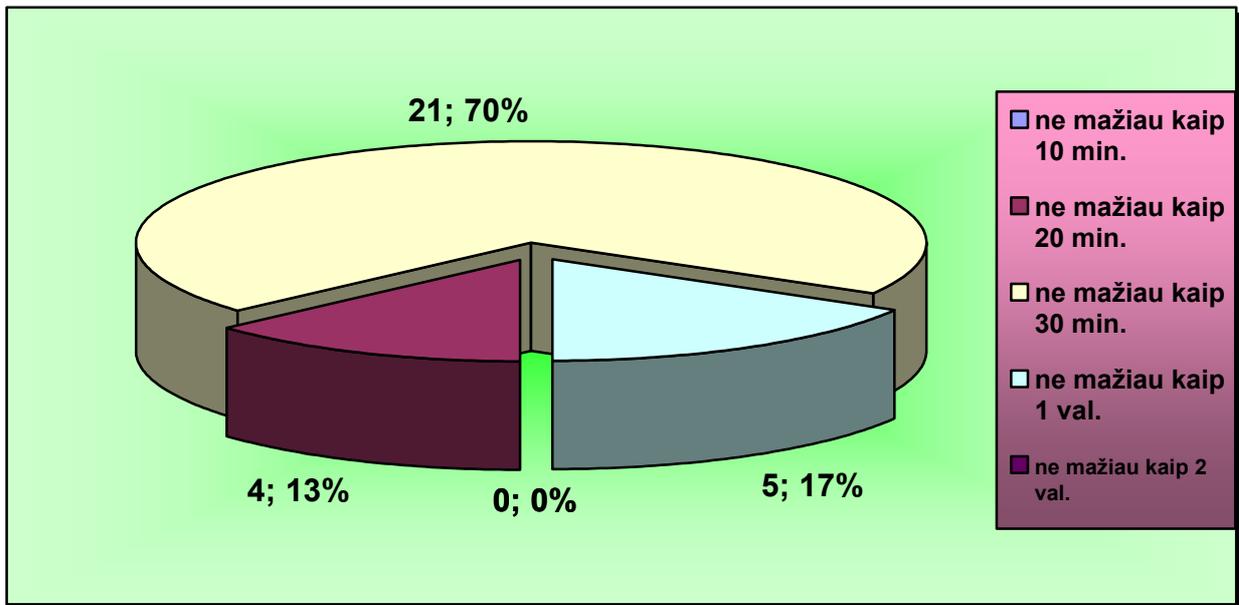

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JUMS TENKA IMTI LYGINAMUOSIUS ŽMOGAUS INDIVIDUALAUS KVAPŲ PAVYZDŽIUS

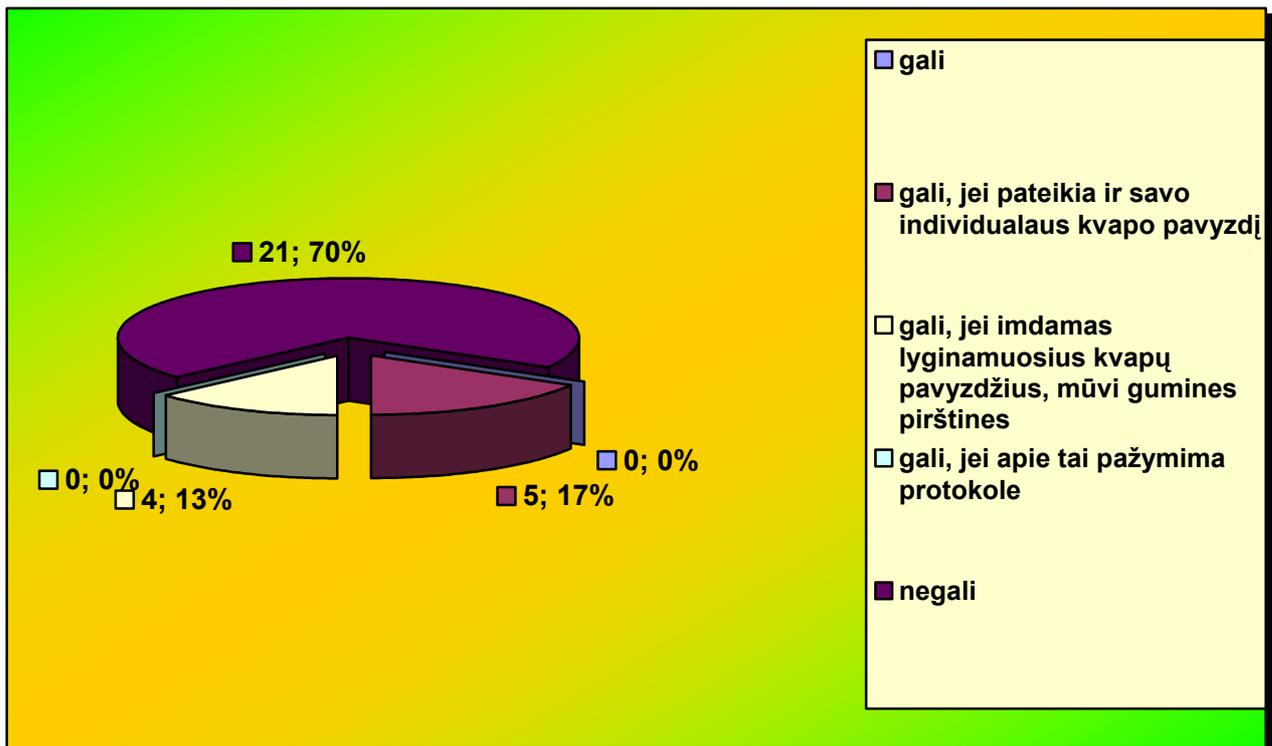

33 PRIEDAS

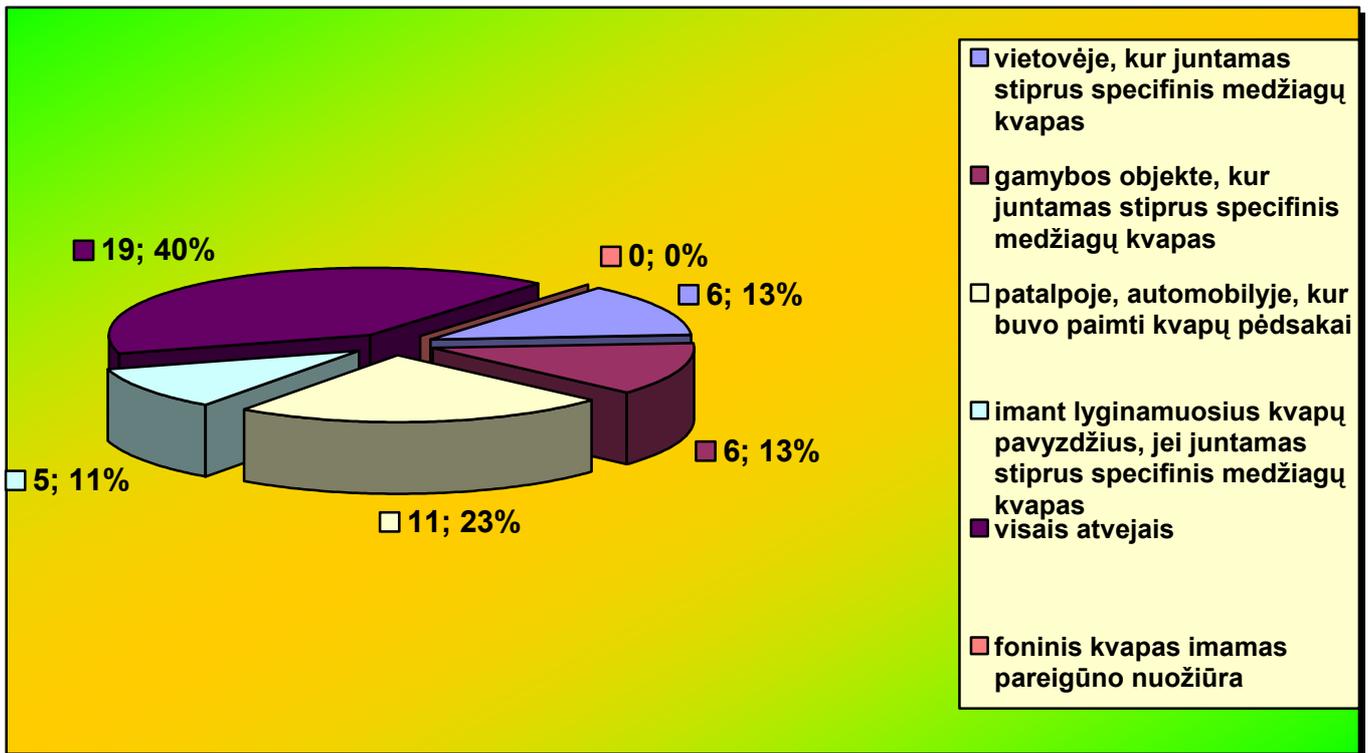
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, IMANT ŽMOGAUS KVAPŲ LYGINAMUOSIUS PAVYZDŽIUS KVAPŲ SUGĖRIKLIO SU ŽMOGAUS KŪNU KONTAKTO LAIKAS TURI BŪTI

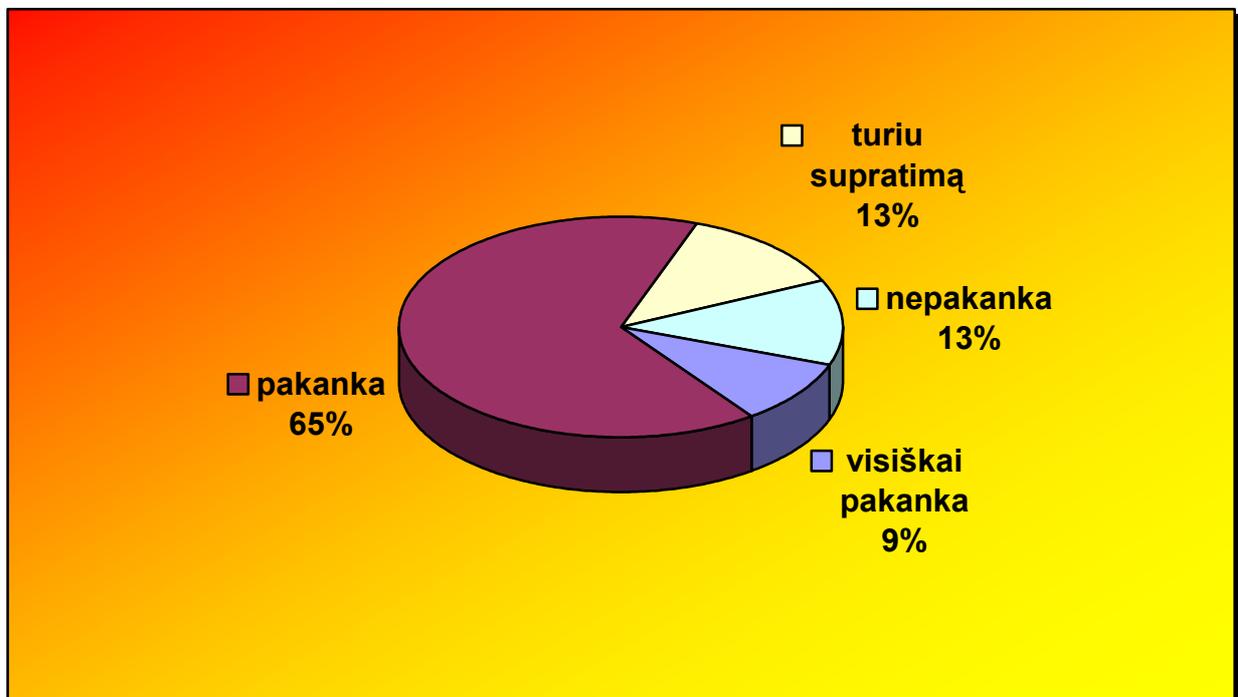
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR GALI TAS PATS ASMUO IMTI KVAPŲ PĖDSAKUS ĮVYKIO VIETOJE IR LYGINAMUOSIUS KVAPŲ PAVYZDŽIUS IŠ ASMENŲ PAGAL TĄ PATĮ ĮVYKĮ

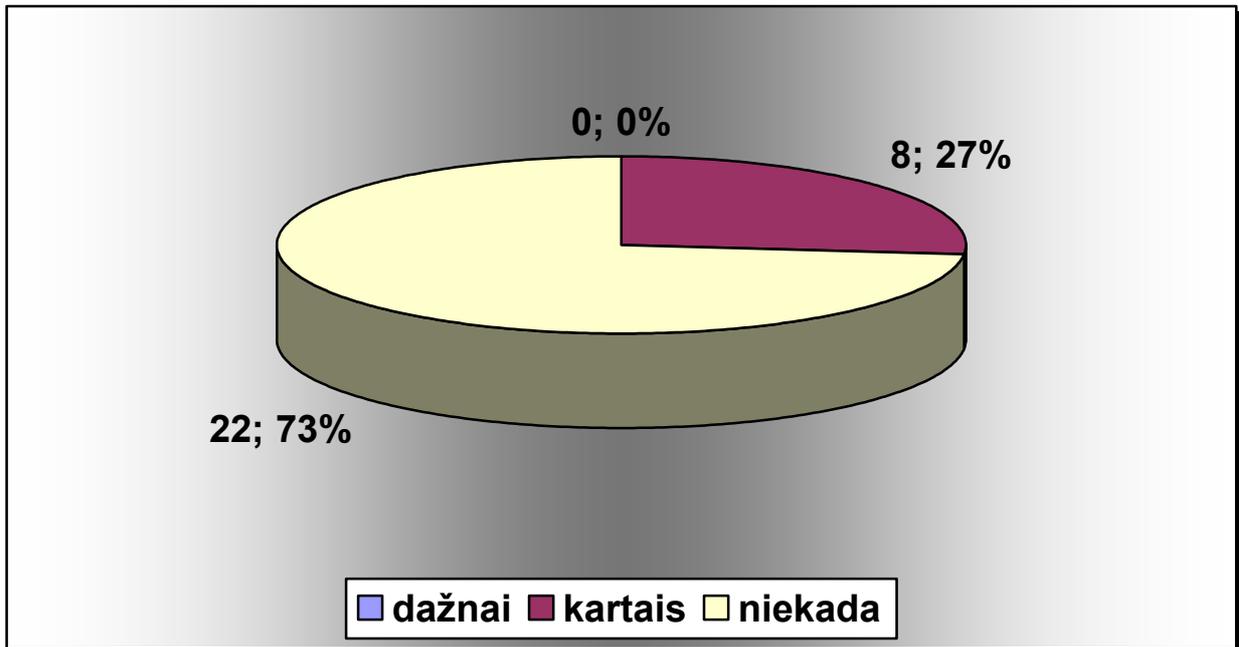
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, KADA BŪTINA IMTI FONINĮ KVAPĄ

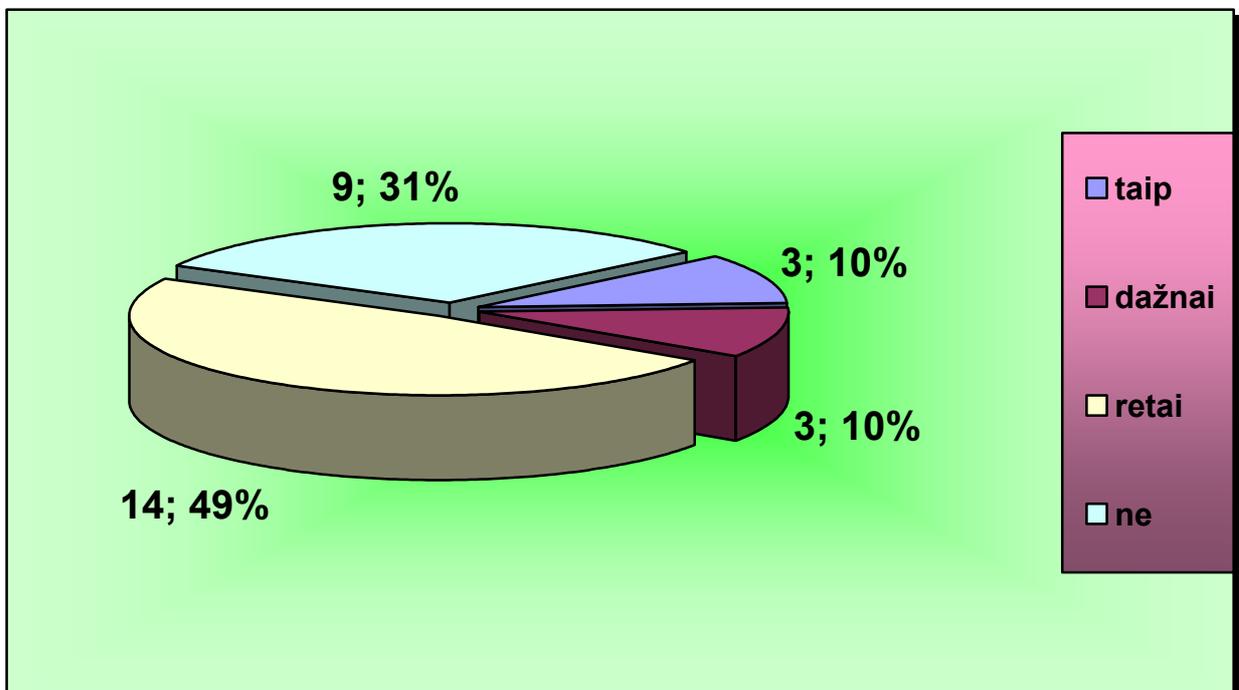
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JUMS PAKANKA ŽINIŲ APIE KRIMINALISTINĖS ODOROLOGIJOS METODĄ

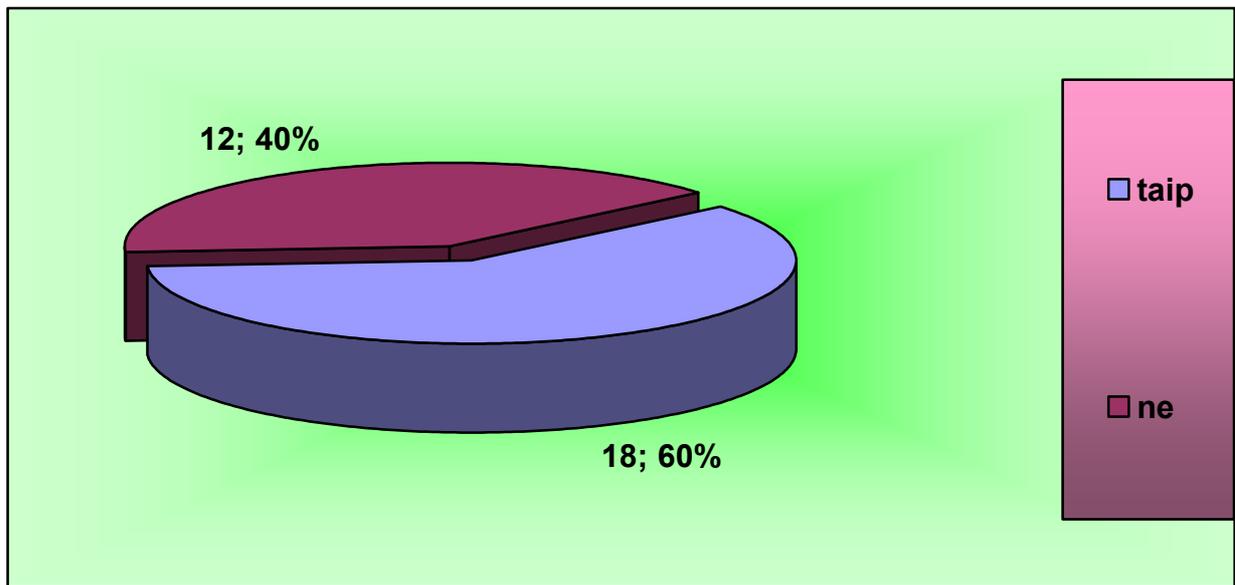
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR TURĖJOTE KADA NEAIŠKUMŲ KAIP
PAIMTI KVAPŲ PĖDSAKUS, LYGINAMUOSIUS KVAPŲ PAVYZDŽIUS AR FONINIUS
KVAPUS

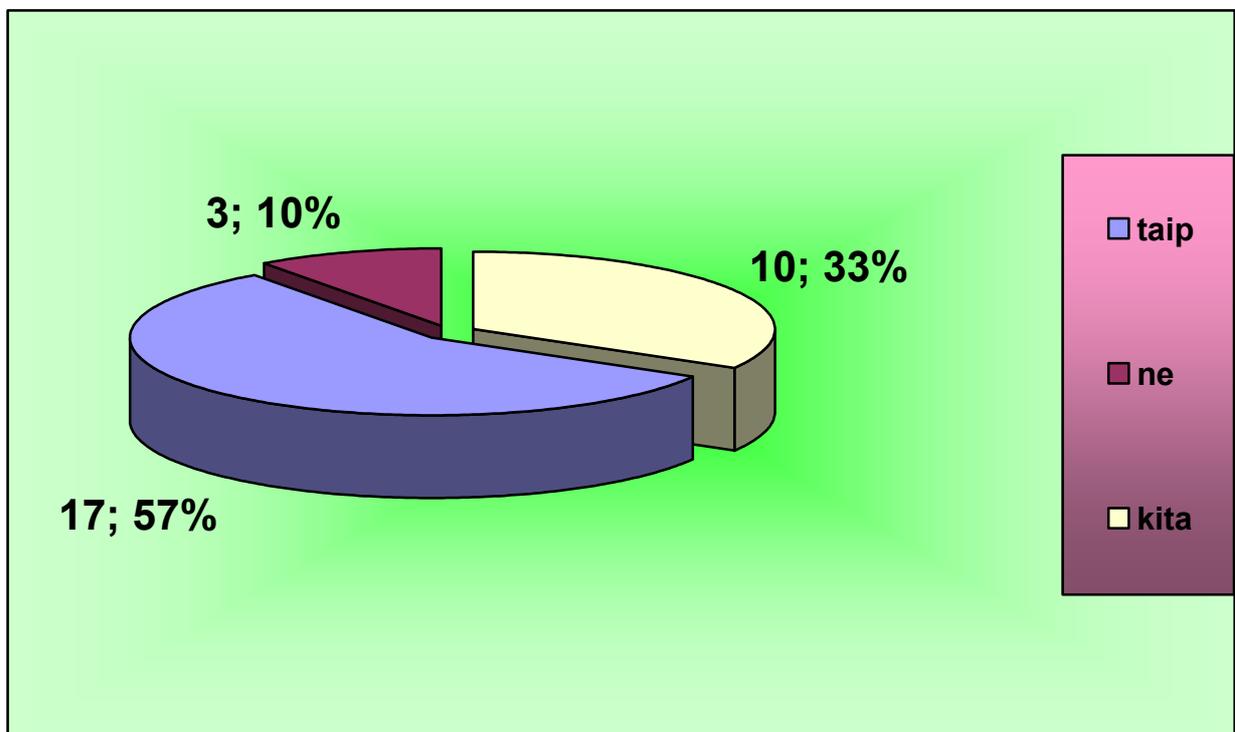
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JUS BENDRADARBIUJATE SU
KRIMINALISTINĖS ODOROLOGIJOS SKYRIAUS SPECIALISTAIS

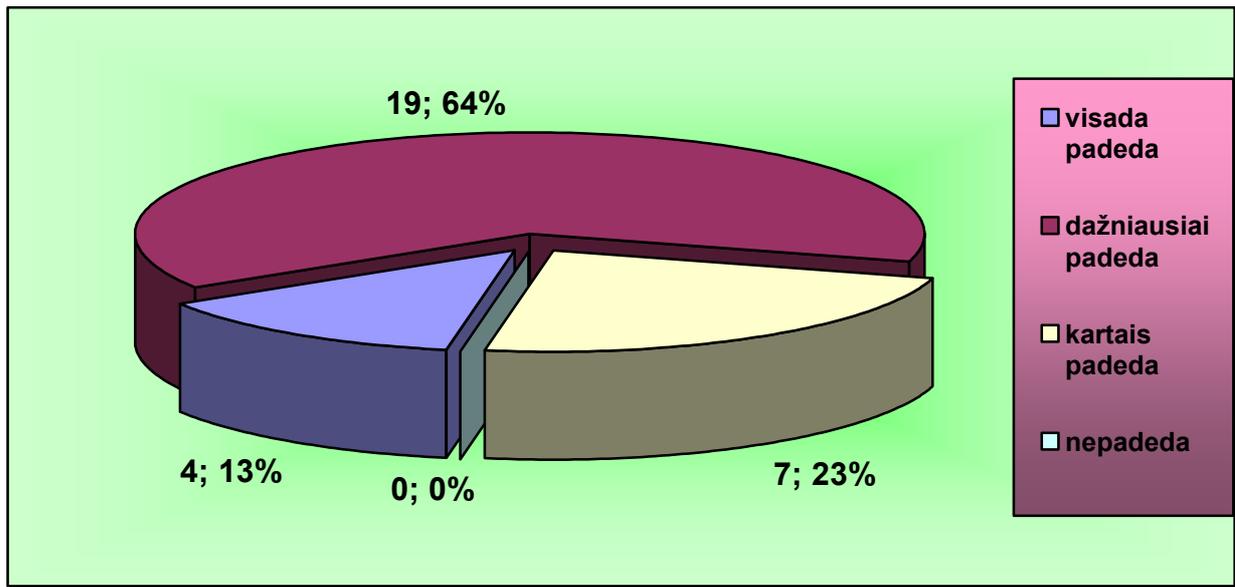
RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR DALYVAVOTE ODOROLOGIJOS
SKYRIAUS SPECIALISTŲ ORGANIZUOJAMOSE MOKYMUOSE

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR TOKIE MOKYMAI PADEDA PRAKTINĖJE
VEIKLOJE

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, AR JŪSŲ MANYMU ODOROLOGINIŲ TYRIMŲ IŠVADŲ REZULTATAI PADEDA ATSKLEIDŽIANT IR TIRIANT NUSIKALTIMUS:

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KLAUSIMĄ, KO, JŪSŲ MANYMU, TRŪKSTA DAŽNIAU TAIKYTI ODOROLOGINĮ METODĄ ATSKLEIDŽIANT IR TIRIANT NUSIKALTIMUS

